
BEZPIECZNY

BANK

BEZPIECZNY BANK

czasopismo poświęcone
zagadnieniom gwarancji
depozytów i bezpieczeństwa
finansowego banków

**Kolegium
programowo-redakcyjne:**

dr Marek Grzybowski
– redaktor naczelny,
Kazimierz Beca,
prof. dr hab. Tomasz Dybowski,
prof. dr hab. Stanisław Kasiewicz,
Ewa Kawecka-Włodarczak,
Krzysztof Pietraszkiewicz,
prof. dr hab. Marek Safjan,
prof. dr hab. Jan Szambelańczyk,
Ewa Śleszyńska-Charewicz

Sekretariat redakcji:
Tomasz Obal

Publikowane artykuły przedstawiają
opinie i poglądy ich autorów i nie
wrażają oficjalnego stanowiska
Bankowego Funduszu Gwarancyjnego

Łamanie:
Dariusz Stański

Korekta:
Ewa Stempniewicz

Opracowanie graficzne:
Andrzej Koch

Druk:
STARDRUK

ISSN 1429-2939

Wydawca:
Bankowy Fundusz Gwarancyjny
00-546 Warszawa
ul. Ks. Ignacego Jana Skorupki 4
tel. 583-08-01, 583-08-05,
583-08-06
fax 583-08-08
e-mail: rada@bfg.pl
www.bfg.pl
we współpracy z wydawnictwem
„Zarządzanie i Finanse”

W NUMERZE

1 (20) 2003

A. Z działalności BFG – str. 3

1. Wyniki Konkursu na najlepszą pracę magisterską i doktorską z zakresu problematyki systemów gwarantowania depozytów, działalności Bankowego Funduszu Gwarancyjnego oraz bezpieczeństwa finansowego banków – str. 3
2. Nowa edycja Konkursu na najlepszą pracę magisterską i doktorską – str. 4

B. Problemy i poglądy – str. 9

1. Analiza sytuacji ekonomiczno-finansowej sektora banków komercyjnych w 2002 roku – *Małgorzata Iwanicz-Drozdowska, Wojciech Konat, Iwona Sowińska, Marcin Tadeusiak* – str. 9
2. Ocena sytuacji ekonomiczno-finansowej sektora banków spółdzielczych w 2002 roku – *Anna Herer, Anna Pszkit* – str. 54
3. Zmiany rynkowe a oszczędności gospodarstw domowych w okresie 2000 – I półrocze 2002 – wybrane problemy – *Henryk Możaryn* – str. 75

C. Z doświadczeń zagranicznych – str. 81

1. Doświadczenia zagranicznych instytucji gwarancyjnych w zakresie wspierania procesów restrukturyzacji banków – *Tomasz Obal, Halina Polijaniuk* – str. 81
2. Kryzys japońskiego systemu bankowego: 1990–2002 – *Krzysztof Jackowicz* – str. 117
3. Komitet Bazylejski ds. Nadzoru Bankowego – rola i zadania – *Mariusz Koterwas* – str. 128

D. Kronika – str. 137

1. Podstawowe wielkości makroekonomiczne i zmiany organizacyjno-prawne w sektorze bankowym w 2002 roku – *H. Polijaniuk, M. Tadeusiak, A. Pszkit, A. Herer* – str. 137
2. Podstawowe wielkości makroekonomiczne i zmiany organizacyjno-prawne w sektorze bankowym w I kwartale 2003 roku – *H. Polijaniuk, M. Tadeusiak, A. Herer* – str. 159

E. Miscellanea – str. 171

Z działalności BFG

WYNIKI KONKURSU NA NAJLEPSZĄ PRACĘ MAGISTERSKĄ I DOKTORSKĄ

W konkursie organizowanym przez Bankowy Fundusz Gwarancyjny na najlepszą pracę magisterską i doktorską z zakresu systemów gwarantowania depozytów, problematyki działalności Bankowego Funduszu Gwarancyjnego oraz bezpieczeństwa finansowego banków, Jury w składzie: prof. Andrzej Wiśniewski – Przewodniczący, mec. Andrzej Jankowski i Ewa Śleszyńska-Charewicz, przyznało nagrodę **Pani Magdalenie Olszak** za pracę magisterską nt. *Porównanie systemów gwarantowania depozytów w Czechach, Polsce i na Węgrzech*, obronioną w Katedrze Pracy i Polityki Społecznej Akademii Ekonomicznej w Poznaniu.

W tej edycji konkursu nie zgłoszono prac doktorskich.

BANKOWY FUNDUSZ GWARANCYJNY

ogłasza

KONKURS

**na najlepszą pracę magisterską i doktorską
z zakresu systemów gwarantowania depozytów,
problematyki działalności
Bankowego Funduszu Gwarancyjnego
oraz bezpieczeństwa finansowego banków**

- ❖ Do Konkursu mogą być zgłaszane prace napisane w języku polskim, poświęcone tematyce systemów gwarantowania depozytów, działalności Bankowego Funduszu Gwarancyjnego oraz bezpieczeństwa finansowego banków, obronione w roku akademickim 2002/2003, w tym prace doktorskie obronione do 31 grudnia 2003 roku.
- ❖ Prace na Konkurs mogą być zgłaszane przez władze uczelni (wydziału, instytutu), w których te prace były wykonane, jak również przez samych autorów po uzyskaniu rekomendacji promotora, a w przypadku prac doktorskich również recenzentów.
- ❖ Szczegółowe warunki zgłaszania prac do Konkursu określa Regulamin.
- ❖ Wniosek o zgłoszenie pracy do Konkursu powinien zawierać:
 - Imię i nazwisko autora pracy, adres do korespondencji, tel. kontaktowy.
 - Dane promotora pracy (adres służbowy).
 - Kopię dokumentu potwierdzającego nadanie, w oparciu o tę pracę, tytułu magistra lub doktora.
 - Opinię o pracy podpisaną przez przedstawicieli władz uczelni (wydziału, instytutu) lub promotora, recenzentów.
- ❖ Wniosek wraz z trzema egzemplarzami pracy należy przesłać **do dnia 20 lutego 2004 r. na adres:**

Z działalności BFG

Bankowy Fundusz Gwarancyjny
ul. ks. Ignacego Jana Skorupki 4
00-546 Warszawa
(z dopiskiem „Konkurs”)

- ❖ Prace przesłane na Konkurs nie będą zwracane.
 - ❖ W Konkursie nie mogą uczestniczyć pracownicy Bankowego Funduszu Gwarancyjnego.
 - ❖ **Nagroda w Konkursie jest:**
 - w kategorii **prac magisterskich – kwota 5 000 zł,**
 - w kategorii **prac doktorskich – kwota 10 000 zł.**
- Jury przysługuje prawo przyznania nagrody dodatkowej.
- ❖ Bankowy Fundusz Gwarancyjny zastrzega sobie prawo do publikowania w czasopiśmie „Bezpieczny Bank” w części lub w całości nagrodzonych prac.

Sekretariat Jury Konkursu:

tel. (0-22) 583 08 03, 583 08 07
fax. (0-22) 583 08 08
www.bfg.pl
e-mail: konkurs@bfg.pl

REGULAMIN

Konkursu na najlepszą pracę magisterską i doktorską z zakresu systemów gwarantowania depozytów, problematyki działalności Bankowego Funduszu Gwarancyjnego oraz bezpieczeństwa finansowego banków

§ 1.

1. Konkurs przeprowadza się w dwóch kategoriach prac:
 - a) magisterskich,
 - b) doktorskich.
2. Nagrodą w konkursie dla najlepszej pracy:
 - a) magisterskiej – jest kwota 5.000 zł,
 - b) doktorskiej – jest kwota 10.000 zł.
3. Bankowy Fundusz Gwarancyjny zastrzega sobie prawo do publikowania w części lub w całości nagrodzonych prac w czasopiśmie „Bezpieczny Bank”.
4. Ogłoszenie wyników konkursu oraz wręczenie nagród następuje na Walnym Zgromadzeniu Związku Banków Polskich, z zastrzeżeniem ust. 4a.
- 4a. W wyjątkowych przypadkach, w szczególności uzasadnionych terminem Walnego Zgromadzenia Związku Banków Polskich, ogłoszenie wyników konkursu oraz wręczenie nagród może nastąpić na posiedzeniu Rady Bankowego Funduszu Gwarancyjnego lub podczas seminarium organizowanego przez Bankowy Fundusz Gwarancyjny.
5. Konkurs jest ogłaszany w drodze zaproszeń kierowanych do wyższych uczelni działających w Polsce.

§ 2.

Prace zgłoszone do Konkursu będą oceniane przez Jury powołane przez Bankowy Fundusz Gwarancyjny.

Z działalności BFG

§ 3.

1. Do Konkursu mogą być zgłoszone prace magisterskie i doktorskie z zakresu tematyki systemów gwarantowania depozytów, działalności Bankowego Funduszu Gwarancyjnego oraz problematyki bezpieczeństwa finansowego banków.
2. Prawo do zgłaszania prac magisterskich mają władze uczelni (stosowni dziekani wydziałów, kierownicy katedr) mające prawo do nadawania tytułu magistra.
3. Wnioski w sprawie nagrody za pracę doktorską mogą nadsyłać dziekani, dyrektorzy lub równorzędni kierownicy tych placówek badawczych, których rady naukowe mają prawo nadawania stopnia doktora nauk ekonomicznych lub doktora nauk prawnych.
4. Wnioski mogą składać również sami autorzy prac po uzyskaniu rekomendacji promotora, a w przypadku prac doktorskich również recenzentów.
5. O dopuszczeniu pracy do Konkursu decyduje Jury na wniosek Przewodniczącego Jury.
6. W Konkursie nie mogą uczestniczyć pracownicy Bankowego Funduszu Gwarancyjnego.

§ 4.

1. Prace, w trzech egzemplarzach, należy składać do Bankowego Funduszu Gwarancyjnego w Warszawie, ul. ks. Ignacego Jana Skorupki 4, w terminie ustalonym przez Bankowy Fundusz Gwarancyjny.
2. Wniosek o zgłoszeniu pracy do Konkursu, o którym mowa w § 3 ust. 2–4, powinien zawierać:
 - imię i nazwisko autora pracy oraz adres dla korespondencji, telefon;
 - kopię dokumentu potwierdzającego nadanie, w oparciu o tę pracę, tytułu magistra lub stopnia doktora nauk ekonomicznych lub doktora nauk prawnych;
 - opinię o pracy podpisaną przez promotora, recenzentów.
3. Prace nadesłane na Konkurs nie będą zwracane.

Bezpieczny Bank

§ 5.

1. Jury przyznaje jedną nagrodę w każdej z dwóch kategorii, o których mowa w § 1 ust. 1. Jury może przyznać dodatkowe nagrody.
2. Jury może nie przyznać nagrody, w przypadku gdy uzna, że przedstawione prace nie spełniają oczekiwań organizatora Konkursu.
3. Decyzja Jury jest ostateczna. Od decyzji tej nie przysługuje odwołanie.

Problemy i poglądy

*Małgorzata Iwanicz-Drozdowska, Wojciech Konat,
Iwona Sowińska, Marcin Tadeasiak*

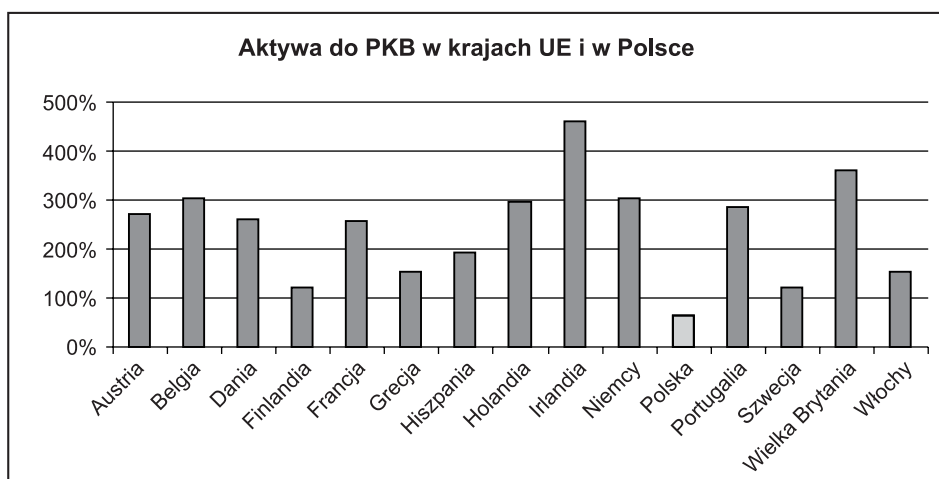
ANALIZA SYTUACJI EKONOMICZNO-FINANSOWEJ SEKTORA BANKÓW KOMERCYJNYCH W 2002 ROKU¹⁾

1. POLSKI SEKTOR BANKOWY NA TLE KRAJÓW UE

W celu umiejscowienia polskiego sektora bankowego na tle krajów UE dokonano analizy następujących parametrów:

- ❖ relacji aktywów banków do PKB,

Wykres 1

Źródło: Dane ECB, NBP, opracowanie własne.

Bezpieczny Bank

- ❖ indeksu C-5²⁾ szacowanego dla aktywów,
- ❖ indeksu Herfindahla-Hirschmana (HHI)³⁾.

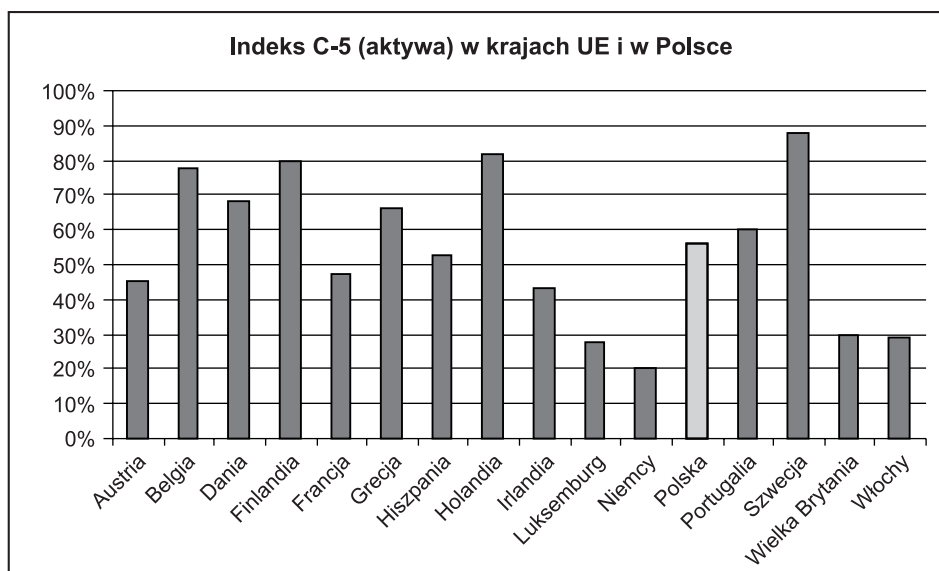
Wartość aktywów polskiego sektora bankowego w relacji do PKB wynosiła ok. 63% przy średnio 260% w krajach Unii Europejskiej. Na wykresie 1 nie przedstawiono relacji aktywów do PKB dla Luksemburga – 3.397% – istotnie bowiem zakłócałaby jego czytelność. W grupie państw kandydujących relacja aktywów do PKB wynosiła niewiele ponad 60%. Poza Maltą i Cyprzem, w przypadku których wskaźnik ten

Tabela 1. Indeksy koncentracji w polskim sektorze bankowym w latach 2001–2002

Indeks koncentracji	31.12. 2001	31.03. 2002	30.06. 2002	30.09. 2002	31.12. 2002
HHI	901,57	894,19	885,45	890,38	884,45
C-5 aktywa	56,41%	56,41%	56,22%	56,40%	56,41%
C-5 fundusze własne	54,82%	54,42%	55,89%	55,58%	55,02%
C-5 depozyty sektora niefinansowego	64,10%	64,52%	64,51%	64,71%	64,61%

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Wykres 2

Źródło: Dane ECB, NBP, opracowanie własne.

Problemy i poglądy

jest wysoki, z krajów kandydujących tylko aktywa czeskiego i słowackiego sektora bankowego w relacji do PKB mają wartości zbliżone lub większe niż 100% (odpowiednio 130% i 95%). Warto dodać, że w momencie przystępowania do UE aktywa sektorów bankowych Hiszpanii, Portugalii i Grecji stanowiły ok. 100% PKB.

Istotne zwiększenie wartości aktywów w relacji do PKB w polskim sektorze bankowym będzie możliwe w warunkach zwiększonego zainteresowania kredytem ze strony przedsiębiorstw i klientów indywidualnych, zwiększenia oszczędności lokowanych w bankach, a także ogólnego wzrostu zamożności społeczeństwa. Szacuje się, że w momencie przystąpienia Polski do UE aktywa sektora bankowego będą w relacji do PKB zbliżone do poziomu notowanego w 2002 r.

Rok 2002 nie przyniósł istotnych zmian w zakresie koncentracji działalności w sektorze bankowym w Polsce. Koncentrację tę należy ogólnie ocenić jako średnią.

W krajach UE koncentracja mierzona wskaźnikiem C-5 jest dosyć zróżnicowana. Najwyższa koncentracja występuje w sektorach bankowych Szwecji, Holandii i Belgii, najniższa zaś w Niemczech, Luksemburgu i we Włoszech. Średnią koncentrację, zbliżoną do osiąganą w polskim systemie bankowym, wykazują Portugalia i Hiszpania.

Istnieje prawdopodobieństwo zwiększenia koncentracji w sektorze bankowym na skutek fuzji i przejęć w grupie inwestorów strategicznych banków⁴⁾.

2. ZNACZENIE KAPITAŁU ZAGRANICZNEGO W SEKTORZE BANKÓW KOMERCYJNYCH

Według stanu na koniec grudnia 2002 r. znaczenie **kapitału zagranicznego** – mierzone udziałem w kwocie kapitału zakładowego – wynosiło 65,5%. W porównaniu ze stanem na koniec 2001 r. udział ten zwiększył się o 0,4 punktu procentowego, co oznacza – przy praktycznie niezmiennym udziale Skarbu Państwa w kapitale sektora bankowego – zmniejszenie udziału pozostałego, tj. innego niż Skarbu Państwa, kapitału polskiego. Strukturę kapitałową przedstawiono na wykresie 3.

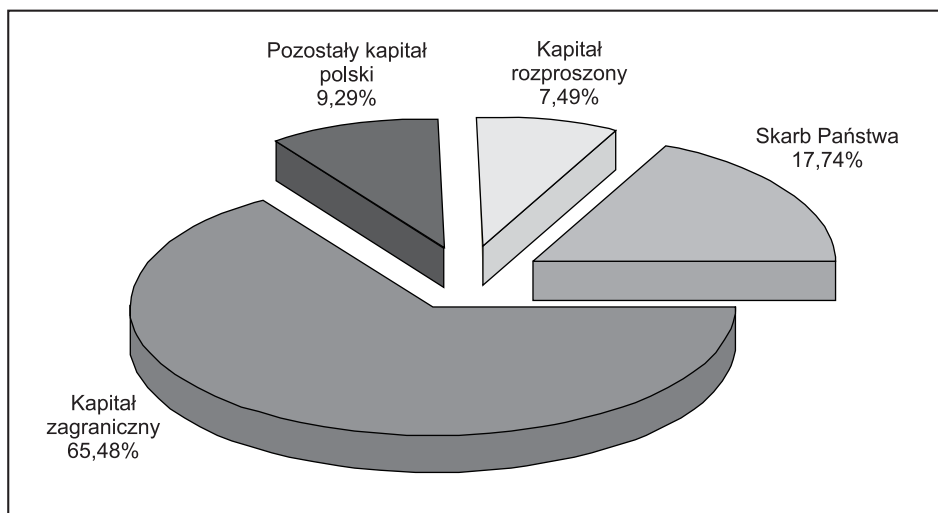
W celu przeprowadzenia szerszej analizy znaczenia kapitału zagranicznego wprowadzono umowny podział banków działających w Polsce na następujące grupy:

- ❖ spółki-córki banków zagranicznych (powyżej 95% udziału⁵⁾ kapitału zagranicznego w kapitale zakładowym) – 31 banków,
- ❖ spółki zależne (powyżej 50% do 95% udziału kapitału zagranicznego w kapitale zakładowym) – 10 banków,
- ❖ spółki stowarzyszone (powyżej 20% do 50% udziału kapitału zagranicznego w kapitale zakładowym) – 3 banki,
- ❖ pozostałe banki (poniżej 20% udziału kapitału zagranicznego w kapitale zakładowym) – 18 banków.

Największy udział w sumie bilansowej netto sektora banków komercyjnych posiadały banki zależne (58,4%), na drugim miejscu zaś z udziałem 28,8% były banki pozostałe, tj. banki, w których udział kapitału zagranicznego w kapitale zakładowym nie przekraczał 20%, w tym banki pozostające w posiadaniu Skarbu Państwa: PKO BP SA, BGK i BGŻ SA.

Bezpieczny Bank

Wykres 3

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Spółki „córki” charakteryzowały się najwyższą w sektorze rentownością aktywów oraz wypłacalnością. Wykazywały one jakość należności od sektora niefinansowego lepszą o 1,9 punktu procentowego niż średnia dla sektora banków komercyjnych. Natomiast ich udział w depozytach sektora niefinansowego i instytucji samorządowych wyniósł zaledwie 5,9%.

Spółki zależne, mające największy udział w aktywach w 2002 r. charakteryzowały się najniższą rentownością aktywów, która była o 0,1 punktu procentowego niższa niż średnia w sektorze banków komercyjnych. Jakość należności od sektora niefinansowego była gorsza o 2,0 punktu procentowe niż średnia notowana w sektorze. Współczynnik wypłacalności banków zależnych wyniósł 14,7% i był wyższy o 0,3 punktu procentowego od średniego współczynnika wypłacalności dla sektora banków komercyjnych. Grupa ta miała największy udział w depozytach sektora niefinansowego i instytucji samorządowych – 57,9%.

Najmniejszy udział w aktywach wśród omawianych grup miały **banki stowarzyszone**. Współczynnik wypłacalności kształtował się na poziomie zbliżonym do średniej sektora banków komercyjnych (o 0,3 punktu procentowego niższy niż średnia). Jakość należności tych banków była zbliżona do jakości należności banków zależnych.

Na drugim miejscu pod względem udziału w aktywach (28,8%) znalazła się grupa **banków pozostałych**. Ich wypłacalność kształtowała się na poziomie najniższym w sektorze banków komercyjnych, ale mieściła się w normie wyznaczonej przez prawo bankowe. Banki należące do tej grupy odznaczały się najmniejszym udziałem należności zagrożonych i posiadały 34,1% udziału w depozytach sektora niefinansowego i instytucji samorządowych.

Problemy i poglądy

Tabela 2. Udział poszczególnych grup banków w wybranych wielkościach finansowych według stanu na 31 grudnia 2002 r.

	Spółki „córki”	Spółki zależne	Spółki stowarzyszone	Pozostałe	Sektor ogółem
Udział w sumie bilansowe netto	10,54%	58,44%	2,18%	28,84%	100,00%
Udział w funduszach własnych	16,56%	64,68%	2,18%	16,57%	100,00%
Udział w należnościach od sektora niefinansowego	12,40%	60,60%	2,51%	24,50%	100,00%
Udział w depozytach sektora niefinansowego i instytucji samorządowych	5,87%	57,91%	2,14%	34,08%	100,00%
Współczynnik wypłacalności	22,26%	14,74%	14,13%	10,80%	14,44%
ROA	0,81%	0,45%	0,48%	0,73%	0,57%
Jakość należności od sektora niefinansowego	23,40%	27,25%	26,33%	21,93%	25,31%
Liczba banków	31	10	3	18	62

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Z powyższej analizy wynika, że ok. **2/3 sektora bankowego działającego w Polsce znajduje się pod kontrolą kapitału zagranicznego** (spółki „córki” oraz spółki zależne). Z perspektywy oceny bezpieczeństwa banków oraz funkcjonowania BFG ma to duże znaczenie. Ok. 64% depozytów sektora niefinansowego oraz instytucji rządowych i samorządowych zostało ulokowane w bankach będących pod kontrolą kapitału zagranicznego, co wskazuje jednoznacznie na potrzebę oceny kondycji ich spółek-matek.

3. BILANS – ANALIZA STRUKTURY I DYNAMIKI

3.1. Aktywa

Suma bilansowa netto (443.808.380 tys. zł) obniżyła się w 2002 r. o 1,0% w ujęciu nominalnym i o 1,8% w ujęciu realnym. W odniesieniu do czerwca 2002 r. suma bilansowa netto również uległa obniżeniu – o 2,3% w ujęciu nominalnym i o 1,7% w ujęciu realnym.

Wartość pozycji **kasa i operacje z bankiem centralnym** (z udziałem w sumie bilansowej netto na poziomie 4,7%) obniżyła się w porównaniu z końcem grudnia 2001 r. o 26,3%, na co wpłynęło zarówno zmniejszenie wartości pozycji „kasa” o 27,0%, jak i operacji z bankiem centralnym o 26,1%. W odniesieniu do czerwca 2002 roku wartość pozycji obniżyła się o 7,5%. W strukturze tej pozycji aktywów

Bezpieczny Bank

Tabela 3. Aktywa sektora banków komercyjnych według stanu na 31 grudnia 2002 r.

Aktywa (tys. zł)	31.12.2002	Porównanie wyników		Struktura (%)		
		31.12. 2002/ 31.12. 2001	31.12. 2002/ 30.06. 2002	31.12. 2001	30.06. 2002	31.12. 2002
Kasa i operacje z bankiem centralnym	20 863 113	-26,32%	-7,53%	6,31%	4,97%	4,70%
Należności od sektora finansowego	70 899 229	-16,20%	-16,52%	18,87%	18,69%	15,98%
Należności od sektora niefinansowego	188 981 723	1,25%	-0,51%	41,63%	41,81%	42,58%
Należności od sektora instytucji rządowych i samorządowych	14 212 692	29,16%	24,96%	2,45%	2,50%	3,20%
Należności z tytułu zakupu papierów wartościowych z otrzymanym przyrzeczeniem odkupu	913 434	763,44%	-41,29%	0,02%	0,34%	0,21%
Papiery wartościowe	103 928 736	9,73%	2,77%	21,13%	22,26%	23,42%
Aktywa trwałe	21 218 962	6,36%	8,31%	4,45%	4,31%	4,78%
Inne aktywa	22 790 491	-0,74%	-2,09%	5,12%	5,12%	5,14%
Suma bilansowa netto	443 808 380	-1,00%	-2,33%	100,00%	100,00%	100,00%

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

najwyższy udział (na koniec 2002 r.) miały operacje z bankiem centralnym (głównie rachunek nostro) – 73,3%. Udział pozycji „kasa” wyniósł 26,7%.

Należności od sektora finansowego obniżyły się w porównaniu z końcem grudnia 2001 r. o 16,2%, w odniesieniu zaś do czerwca 2002 r. o 16,5%. Ich udział w sumie bilansowej netto zmniejszył się w 2002 r. z 18,9% do 16,0%. Główną pozycją należności od podmiotów finansowych – z udziałem na poziomie 83,5% – były **należności od banków**.

Należności od sektora niefinansowego wzrosły w 2002 r. o 1,3%, natomiast w odniesieniu do czerwca 2002 r. obniżyły się o 0,5%. W 2002 r. ich udział zwiększył się z 41,6% do 42,6%. Struktura należności od sektora niefinansowego przedstawiała się następująco: **należności od podmiotów gospodarczych** – 58,0%, **należności od gospodarstw domowych** – 36,4%, **należności od instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych** – 0,5%. Konta rozliczeniowe i odsetki stanowiły 5,1% ogółu należności od sektora niefinansowego.

Problemy i poglądy

Udział należności od sektora instytucji rządowych i samorządowych w sumie bilansowej netto na koniec grudnia 2002 r. był niewielki i wyniósł 3,2%. W porównaniu z grudniem 2001 r. oraz z czerwcem 2002 r. wartość tej pozycji wzrosła odpowiednio o 29,2% i o 25,0%. Największą grupę **należności od sektora instytucji rządowych i samorządowych** – 62,2% – stanowiły **należności od instytucji samorządowych**, 19,4% przypadło na **należności od instytucji rządowych szczebla centralnego**, a 17,1% stanowiły **należności od funduszy ubezpieczeń społecznych**. Konta rozliczeniowe i odsetki stanowiły 1,3% ogółu należności od sektora instytucji rządowych i samorządowych.

Należności z tytułu zakupu papierów wartościowych z otrzymanym przyrzeczeniem odkupu miały na koniec 2002 r. niewielki – 0,2% – udział w sumie bilansowej netto, charakteryzowały się jednak w 2002 r. wysokim wzrostem – o 763,4%.

Papiery wartościowe, mające udział w sumie bilansowej netto na poziomie 23,4%, wzrosły w porównaniu z grudniem 2001 r. o 9,7%, natomiast w odniesieniu do czerwca 2002 r. – o 2,8%. Na koniec 2002 r. 98,4% tej pozycji stanowiły **dłużne papiery wartościowe**. Udział **papierów wartościowych z prawem do kapitału** wynosił 1,4%. Jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych i certyfikaty inwestycyjne stanowiły 0,2% papierów wartościowych.

Udział aktywów trwałych w sumie bilansowej netto wyniósł 4,8%. W odniesieniu do grudnia 2001 r. wartość tej pozycji wzrosła o 6,4%, w porównaniu zaś z czerwcem 2002 r. zwiększyła się o 8,3%. Na koniec 2002 r. **aktywa trwałe rzeczowe** stanowiły 51,9% **aktywów trwałych**, **wartości niematerialne i prawne** zaś – 15,2%. Udział **akcji i udziałów w jednostkach zależnych** wynosił 20,3%. **Akcje i udziały w jednostkach współzależnych, stowarzyszonych i udziały mniejszościowe** stanowiły łącznie 2,9% aktywów trwałych.

Inne aktywa (pozycja o charakterze rozliczeniowym), z udziałem w sumie bilansowej netto na poziomie 5,1%, obniżyły się w porównaniu z grudniem 2001 r. oraz z czerwcem 2002 r. odpowiednio o 0,7% i o 2,1%.

3.2. Pasywa

Operacje z bankiem centralnym, z udziałem w pasywach na koniec grudnia 2002 r. na poziomie 0,6%, obniżyły się w porównaniu końcem grudnia 2001 r. o 38,5% w stosunku zaś do czerwca 2002 r. o 50,9%. W operacjach z bankiem centralnym dominowały na koniec 2002 r. **kredyty refinansowe** (94,0%), głównie na inwestycje centralne.

Zobowiązania wobec sektora finansowego, stanowiące 14,0% pasywów, obniżyły się w porównaniu z końcem 2001 r. i z czerwcem 2002 r. odpowiednio o 5,8% i 4,0%. **Zobowiązania wobec banków** stanowiły na koniec grudnia 2002 r. 70,0% ogółu tych zobowiązań.

Zobowiązania wobec sektora niefinansowego – największa pozycja pasywów z udziałem 60,3% – obniżyły się w porównaniu z końcem 2001 r. o 3,3%, w odniesieniu zaś do czerwca 2002 r. – o 1,8%. **Zobowiązania wobec gospodarstw domowych** stanowiły 76,0% **zobowiązań wobec sektora niefinansowego**, na-

Bezpieczny Bank

Tabela 4. Pasywa sektora banków komercyjnych według stanu na 31 grudnia 2002 r.

Pasywa (tys. zł)	31.12.2002	Porównanie wyników		Struktura (%)		
		31.12. 2002/ 31.12. 2001	31.12. 2002/ 30.06. 2002	31.12. 2001	30.06. 2002	31.12. 2002
Operacje z bankiem centralnym	2 757 877	-38,54%	-50,91%	1,00%	1,24%	0,62%
Zobowiązania wobec sektora finansowego	62 224 137	-5,76%	-3,99%	14,73%	14,26%	14,02%
Zobowiązania wobec sektora niefinansowego	267 719 603	-3,25%	-1,81%	61,72%	60,01%	60,32%
Zobowiązania wobec sektora instytucji rządowych i samorządowych	18 370 898	19,20%	-4,25%	3,44%	4,22%	4,14%
Zobowiązania z tytułu sprzedanych papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem odkupu	233 450	1035,19%	-86,72%	0,00%	0,39%	0,05%
Zobowiązania z tytułu emisji własnych papierów wartościowych	3 894 161	40,98%	49,68%	0,62%	0,57%	0,88%
Inne pasywa	38 698 655	14,04%	-4,32%	7,57%	8,90%	8,72%
Rezerwy celowe na zobowiązania pozabilansowe	465 534	-33,51%	16,19%	0,16%	0,09%	0,10%
Rezerwa na ryzyko ogólne	2 260 039	21,40%	13,53%	0,42%	0,44%	0,51%
Kapitały (fundusze), zobowiązania podporządkowane oraz rezerwa na ryzyko i wydatki nie związane z podstawową działalnością banku sprawozdającego	44 762 706	8,98%	4,22%	9,16%	9,45%	10,09%
Wynik w trakcie zatwierdzenia	-105 032	-404,86%	-27,72%	0,00%	-0,02%	-0,02%
Wynik roku bieżącego ^{*)}	2 526 352	-52,62%	23,64%	1,19%	0,45%	0,57%
Suma bilansowa netto	443 808 380	-1,00%	-2,33%	100,00%	100,00%	100,00%

^{*)} Od marca 2002 r. włącznie wynik finansowy netto.

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Problemy i poglądy

Tabela 5. Struktura bazy kapitałowej według stanu na 31 grudnia 2002 r.

Baza kapitałowa (w tys. zł)	31.12.2002	Porównanie wyników (% lub p.p.)		Udział w fundu- szach podst. i uzupełn.
		31.12.2002 / 31.12.2001	31.12.2002 / 30.06.2002	
Fundusze podstawowe i uzupełniające	41 340 164	2,71%	0,16%	100,00%
Fundusze podstawowe:	38 357 638	5,36%	-1,41%	92,79%
Fundusze zasadnicze, w tym:	37 139 593	8,85%	2,65%	89,84%
kapitał podstawowy (fundusz statutowy, kapitał zakła- dowy)	10 812 915	14,23%	7,85%	26,16%
należne wpłaty na kapitał podstawowy (wielkość ujemna)	0	100,00%	100,00%	0,00%
kapitał (fundusz) zapasowy (zasobowy)	14 164 843	6,89%	1,27%	34,26%
kapitały (fundusze) rezer- wowe	12 161 835	6,26%	-0,06%	29,42%
Dodatkowe pozycje funduszy podstawowych	5 037 181	32,01%	-3,12%	12,18%
fundusz ogólnego ryzyka	4 625 397	22,21%	-0,13%	11,19%
niepodzielony zysk z lat ubiegłych	411 784	1232,26%	-27,50%	1,00%
Pozycje pomniejszające fundu- sze podstawowe, w tym:	3 819 136	149,65%	54,26%	9,24%
akcje własne posiadane przez bank	10 586	22,22%	15,47%	0,03%
wartości niematerialne i prawne	987 868	197,28%	0,58%	2,39%
strata skumulowana przy uwzględnieniu zgody KNB	2 820 682	137,26%	90,01%	6,82%
Fundusze uzupełniające, w tym:	2 982 526	-22,36%	25,85%	7,21%
Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny majątku trwałego	643 565	-9,48%	-21,14%	1,56%
Zobowiązania podporządkowane (zaliczane do funduszy wła- snych)	2 317 225	133,34%	51,24%	5,61%

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Bezpieczny Bank

tomiast udział **zobowiązań wobec podmiotów gospodarczych** wyniósł 20,8%. Udział **zobowiązań wobec instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych** kształtował się na poziomie 3,0%. Konta rozliczeniowe stanowiły 0,2%.

Zobowiązania wobec sektora instytucji rządowych i samorządowych, z udziałem 4,1% w pasywach, wzrosły o 19,2% w odniesieniu do końca 2001 r., natomiast w porównaniu z czerwcem 2002 r. zmalały o 4,3%. **Zobowiązania wobec instytucji rządowych szczebla centralnego** stanowiły na koniec 2002 r. 54,0% tej pozycji pasywów i zwiększyły się w 2002 r. o 2,2%. W przypadku **zobowiązań wobec instytucji samorządowych** udział wyniósł 35,7%. **Zobowiązania wobec funduszy ubezpieczeń społecznych** stanowiły na koniec 2002 r. 8,9% zobowiązań wobec sektora instytucji rządowych i samorządowych. **Konta rozliczeniowe** stanowiły 1,4% tej pozycji pasywów.

Zobowiązania z tytułu sprzedanych papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem odkupu miały nieznaczący – 0,05% – udział w pasywach, ale charakteryzowały się w całym 2002 r. wysokim wzrostem – o 1035,2%.

Zobowiązania z tytułu emisji własnych papierów wartościowych, z udziałem w pasywach na poziomie 0,9%, wzrosły w odniesieniu do obu okresów porównawczych odpowiednio o 41,0% i o 49,7%.

Pozycja o charakterze rozliczeniowym – **inne pasywa** – z udziałem 8,7%, wzrosła w odniesieniu do grudnia 2001 r. o 14,0%, w porównaniu zaś z czerwcem 2002 r. zmniejszyła się o 4,3%.

Kapitały i zobowiązania podporządkowane, stanowiące na koniec 2002 r. 10,1% pasywów, zwiększyły się w porównaniu z grudniem 2001 r. oraz z czerwcem 2002 roku odpowiednio o 9,0% i o 4,2%. Strukturę bazy kapitałowej sektora banków komercyjnych prezentuje tabela 5°.

Fundusze podstawowe stanowiły 92,8% funduszy podstawowych i uzupełniających. **Kapitał podstawowy**, z udziałem 26,2%, wzrósł w 2002 r. o 14,3%. Wzrost kapitału podstawowego odnotowano w 19 bankach. **Pozycje pomniejszające fundusze podstawowe** zwiększyły się w 2002 r. o 149,7%, głównie z powodu zwiększenia straty skumulowanej. **Zobowiązania podporządkowane zaliczane do funduszy własnych** stanowiły 5,6% funduszy podstawowych i uzupełniających. **Zobowiązania podporządkowane nie zaliczone do funduszy własnych** wyniosły na koniec 2002 r. 391.906 tys. zł.

Pozostałe pozycje pasywów (rezerwy celowe na zobowiązania pozabilansowe, rezerwy na ryzyko ogólne, wynik w trakcie zatwierdzania oraz wynik roku bieżącego) stanowiły łącznie na koniec 2002 r. 1,2% pasywów.

3.3. Depozyty

Depozyty ogółem wyniosły na koniec 2002 r. 321.709.130 tys. zł. W odniesieniu do końca 2001 r. obniżyły się o 4,5%, a w porównaniu z czerwcem 2002 r. – o 2,2%.

Udział **depozytów podmiotów finansowych** w depozytach ogółem wyniósł na koniec 2002 r. 12,4%, tj. o 2,2 punktu procentowego mniej niż rok wcześniej.

Problemy i poglądy

Tabela 6. Depozyty sektora banków komercyjnych według stanu na 31 grudnia 2002 r.

Depozyty (w tys. zł)	31.12.2002			Porównanie wyników (%)		Dla „Razem” – udział w dep. ogółem
	Złote	Waluta	Razem	31.12. 2002 / 31.12. 2001	31.12. 2002 / 30.06. 2002	
Depozyty sektora finansowego, w tym:	32 036 760	7 803 019	39 839 779	-13,90%	-3,16%	12,38%
depozyty monetar- nych instytucji finansowych	26 127 453	6 348 130	32 475 583	-12,38%	-4,89%	10,09%
depozyty instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalnych	2 294 180	975 528	3 269 708	13,58%	35,45%	1,02%
Depozyty sektora niefinansowego, w tym:	215 591 225	49 094 395	264 685 620	-4,08%	-1,74%	82,27%
depozyty podmio- tów gospodarczych	44 035 374	9 855 107	53 890 481	0,26%	12,89%	16,75%
depozyty gospo- darstw domowych	164 155 914	38 636 885	202 792 799	-4,69%	-5,09%	63,04%
depozyty innych podmiotów	7 399 937	602 403	8 002 340	-14,91%	0,37%	2,49%
Depozyty sektora instytucji rządowych i samorządowych, w tym:	16 935 685	248 046	17 183 731	16,55%	-5,91%	5,34%
depozyty instytu- cji rządowych szczebla central- nego	8 791 949	202 503	8 994 452	3,50%	-0,78%	2,80%
depozyty instytucji samorządowych	6 531 062	26 199	6 557 261	8,33%	-11,79%	2,04%
depozyty funduszy ubezpieczeń społecznych	1 612 674	19 344	1 632 018	–	-7,50%	0,51%
Depozyty ogółem	264 563 670	57 145 460	321 709 130	-4,52%	-2,15%	100,00%

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Bezpieczny Bank

W porównaniu z końcem 2001 r. wartość tej pozycji zmniejszyła się o 13,9%, przy czym depozyty banków, stanowiące 81,5% depozytów podmiotów finansowych, zmniejszyły się o 12,4%.

Depozyty podmiotów niefinansowych osiągnęły na koniec 2002 r. 82,3% udziału w depozytach ogółem, co oznacza wzrost w porównaniu z końcem 2001 r. o 1,2 punktu procentowego. Depozyty te obniżyły się o 4,1% i o 1,7% w relacji odpowiednio do końca 2001 r. oraz do czerwca 2002 r. **Depozyty gospodarstw domowych**, stanowiące 63,0% depozytów sektora banków komercyjnych, zmniejszyły się w 2002 r. o 4,7%. **Depozyty podmiotów gospodarczych** (z udziałem 16,8%) wzrosły o 0,3%, natomiast depozyty **innych podmiotów** zmniejszyły się w 2002 r. o 14,9% (pozycja ta stanowiła jedynie 2,5% depozytów ogółem).

Depozyty sektora instytucji rządowych i samorządowych zwiększyły się w 2002 r. o 16,6%, co spowodowało wzrost ich udziału w depozytach sektora banków komercyjnych z 4,4% na koniec 2001 r. do 5,3% na koniec 2002 r.

W przypadku **struktury terminowej depozytów od podmiotów niefinansowych** największą pozycję stanowiły depozyty terminowe i zablokowane z udziałem 69,0%. W 2002 r. udział tych depozytów zmniejszył się o 6,9 punktu procentowego. Depozyty bieżące stanowiły na koniec 2002 r. 29,7% (wzrost udziału o 7,4 punktu procentowego), natomiast odsetki – tylko 1,3% (spadek udziału o 0,5 punktu procentowego).

Depozyty złotowe stanowiły na koniec 2002 r. 82,2% depozytów zgromadzonych w sektorze banków komercyjnych, a ich udział w analizowanym okresie zwiększył się o 1,1 punktu procentowego, przy jednoczesnym spadku udziału depozytów walutowych również o 1,1 punktu procentowego. Udział **depozytów walutowych** kształtował się na poziomie 17,8%.

Depozyty sektora niefinansowego i instytucji samorządowych (z odsetkami) wyniosły na koniec 2002 r. 271.242.881 tys. zł. Zmniejszyły się one w porównaniu z grudniem 2001 r. o 3,8%, a w odniesieniu do czerwca 2002 r. o 2,0%.

4. RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT – ANALIZA STRUKTURY I DYNAMIKI

W 2002 r. w **strukturze przychodów i kosztów** widoczne są tendencje obserwowane od 1997 r. – maleje udział przychodów i kosztów odsetkowych na rzecz przychodów i kosztów z operacji wymiany.

Koszty ogółem nadal wzrastały szybciej niż przychody ogółem. Dla okresu grudzień 2001 – grudzień 2002 różnica tempa wzrostu tych pozycji wyniosła +5 punktów procentowych. W przypadku największej pozycji zarówno przychodów, jak i kosztów – wymiany walutowej – różnica tempa wzrostu obu pozycji wyniosła +15,1 punktu procentowego. W porównaniu z końcem 2001 r. przychody i koszty z tytułu odsetek obniżyły się odpowiednio o 30,2% oraz o 43,3%.

Według stanu na koniec 2002 r. **przychody z operacji wymiany** były główną pozycją przychodów, osiągając udział 80,8%. W odniesieniu do końca 2001 r. wystąpił wzrost ich udziału o 27,5 punktu procentowego. Na znacznie niższym poziomie (8,6%) kształtował się **udział przychodów odsetkowych**, co oznacza spadek udziału

Problemy i poglądy

Tabela 7. Struktura i dynamika przychodów i kosztów sektora banków komercyjnych według stanu na 31 grudnia 2002 r.

Przychody i koszty	31.12.2002 (tys. zł)	Porównanie wyników*)		Struktura (%)		
		31.12. 2002/ 31.12. 2001	31.12. 2002/ 30.06. 2002	31.12. 2001	30.06. 2002	31.12. 2002
Przychody ogółem, w tym:	390 457 877	130,23%	161,68%	100,00%	100,00%	100,00%
Przychody z tytułu odsetek	33 647 101	-30,17%	87,90%	28,41%	12,00%	8,62%
Przychody z tytułu prowizji	7 135 910	7,67%	113,65%	3,91%	2,24%	1,83%
Przychody z udziałów lub akcji, pozostałych papierów wartościowych i innych instrumentów finansowych o zmiennej kwocie dochodu	357 293	-33,44%	196,60%	0,32%	0,08%	0,09%
Przychody z operacji finansowych	19 970 074	57,30%	101,70%	7,49%	6,64%	5,11%
Przychody z pozycji wymiany	315 366 453	249,22%	181,35%	53,25%	75,12%	80,77%
Pozostałe przychody operacyjne	1 250 455	7,18%	100,97%	0,69%	0,42%	0,32%
Rozwiązanie rezerw i aktualizacja wartości	12 728 245	26,31%	143,26%	5,94%	3,51%	3,26%
Zyski nadzwyczajne	2 346	-35,11%	53,03%	0,00%	0,00%	0,00%
Koszty ogółem, w tym:	386 388 015	135,22%	163,96%	100,00%	100,00%	100,00%
Koszty odsetek	19 513 104	-43,22%	77,08%	20,92%	7,53%	5,05%
Koszty z tytułu prowizji	1 058 006	10,87%	120,19%	0,58%	0,33%	0,27%
Koszty operacji finansowych	18 404 142	67,05%	103,26%	6,71%	6,19%	4,76%
Koszty z pozycji wymiany	310 652 247	264,34%	184,11%	51,91%	74,70%	80,40%
Pozostałe koszty operacyjne	1 129 403	49,63%	192,67%	0,46%	0,26%	0,29%
Koszty działania banku	14 889 619	2,43%	109,04%	8,85%	4,87%	3,85%
Amortyzacja środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych	2 065 173	3,20%	106,17%	1,22%	0,68%	0,53%
Odpisy na rezerwy i aktualizację wartości	18 674 643	21,56%	134,14%	9,35%	5,45%	4,83%
Straty nadzwyczajne	1 678	-53,55%	47,19%	0,00%	0,00%	0,00%

*) Wysokie wskaźniki przyrostu przychodów i kosztów ogółem wynikają z dużego wzrostu przychodów i kosztów z pozycji wymiany zarówno w I, jak i w II półroczu 2002 r. Na skutek tego przychody i koszty ogółem stanowiły po I półroczu 2002 r. ok. 90% wartości tych pozycji wypracowanych w całym 2001 r.

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Bezpieczny Bank

Tabela 8. Struktura wyniku działalności bankowej według stanu na 31 grudnia 2002 r.

Wyszczególnienie	31.12.2002 (w tys. zł)	Struktura I*) (pozycja / wdb) (%)	Struktura II**) (%)
Wynik działalności bankowej	26 849 332	100,00	X
Wynik z tytułu odsetek	14 133 997	52,64	100,00
Wynik z oper. z podmiotami finansowymi	-489 774	-1,82	-3,47
Wynik z oper. z podmiotami niefinansowymi, w tym z:	5 086 775	18,95	35,99
podmiotami gospodarczymi	9 815 956	36,56	69,45
gospodarstwami domowymi	-1 403 907	-5,23	-9,93
inst. niekomerc. działającymi na rzecz gospodarstw domowych	-1 403 907	-5,23	-9,93
Wynik z oper. z sektorem inst. rządowych i samorządowych	322 355	1,20	2,28
Przychody od dłużnych papierów wartościowych, w tym emitowanych przez:	9 411 339	35,05	66,59
bank centralny	1 662 547	6,19	11,76
instytucje rządowe szczebla centralnego	7 086 768	26,39	50,14
Wynik odsetkowy pozostały	-196 698	-0,73	-1,39
Wynik prowizyjny	6 077 904	22,64	100,00
Wynik zw. z kredytami i pożyczkami	1 809 824	6,74	29,78
Od operacji rozliczeniowych	2 197 152	8,18	36,15
Od zobowiązań gwarancyjnych	109 018	0,41	1,79
Inne prowizje	1 961 910	7,31	32,28
Przychody z akcji i udziałów w innych papierów wartościowych, w tym:	357 293	1,33	100,00
Od jednostek zależnych	278 136	1,04	77,85
Wynik na operacjach finansowych, w tym:	1 565 932	5,83	100,00
Wynik z operacji dłużnymi papierami wartościowymi	1 418 734	5,28	90,60
Wynik z operacji wymiany	4 714 206	17,56	X

*) Udziały wyszczególnionych pozycji w wyniku działalności bankowej.

**) Udziały wyszczególnionych pozycji w wynikach cząstkowych: odsetkowym, prowizyjnym, przychodach z akcji, udziałów i innych papierów wartościowych oraz wyniku na operacjach finansowych.

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Problemy i poglądy

łu w 2002 r. o 19,8 punktu procentowego. Przychody z operacji finansowych stanowiły na koniec grudnia 2002 r. 5,1% przychodów ogółem (ich udział obniżył się o 2,4 punktu procentowego). Pozostałe pozycje przychodów, w tym przychody z rozwiązań rezerw i aktualizacji wartości, stanowiły 5,5%.

W strukturze **kosztów ogółem**, podobnie jak w przypadku przychodów, dominowały na koniec 2002 r. **koszty z operacji wymiany** (udział 80,4%), co oznacza wzrost ich udziału w odniesieniu do grudnia 2001 r. o 28,5 punktu procentowego. Udział kosztów odsetkowych wyniósł 5,1% i w odniesieniu do końca 2001 r. obniżył się o 15,9 punktu procentowego. Udział **kosztów działania** obniżył się z 8,9% (grudzień 2001) do 3,9% (grudzień 2002). Koszty działania wzrosły w 2002 r. jedynie o 2,4 % i podobnie jak w 2001 r. ich tempo wzrostu kształtowało się poniżej tempa wzrostu kosztów ogółem – różnica pomiędzy tempem wzrostu kosztów działania i tempem wzrostu kosztów ogółem wyniosła -132,8 punktu procentowego. Łączny **udział pozostałych pozycji w kosztach ogółem** wyniósł 15,7%.

W porównaniu z 2001 r., w 2002 r. **wynik działalności bankowej wzrósł nominalnie o 0,4%, ale obniżył się o 1,5% w ujęciu realnym**. W okresie grudzień 2001–grudzień 2002 r. w 29 bankach tempo wzrostu wyniku działalności bankowej kształtowało się poniżej średniej – jednocześnie banki te odnotowały spadek wartości tej pozycji.

Pomimo spadku przychodów i kosztów z tytułu odsetek w 2002 r., udział wyniku odsetkowego w wyniku działalności bankowej wzrósł o 1,0 punkt procentowy do poziomu 52,6%. **Wynik odsetkowy** został wypracowany głównie na przychodach z dłużnych papierów wartościowych (zasadniczo Skarbu Państwa i NBP). Na koniec 2002 r. udział tych przychodów w wyniku działalności bankowej wyniósł łącznie 35,0%. Wynik odsetkowy z tytułu **operacji z podmiotami niefinansowymi** stanowił 19,0% ogółu wyniku działalności bankowej. Kolejną pozycją pod względem wielkości udziału w wyniku na działalności bankowej był **wynik prowizyjny**. Jego udział wzrósł z 21,2% do 22,6%, a tempo wzrostu było najwyższe wśród wyników częściowych i wyniosło 7,2%. **Wynik na operacjach finansowych** stanowił 5,8% (spadek udziału o 0,5 punktu procentowego). Udział **wyniku z operacji wymiany** stanowił 17,6%, co oznacza spadek udziału w odniesieniu do końca 2001 r. o 1,3 punktu procentowego. Wyniki z operacji wymiany i operacji finansowych obniżyły się w 2002 r. odpowiednio o 6,5% oraz o 6,7%.

Wynik finansowy brutto obniżył się w odniesieniu do końca 2001 r. o 23,7%, na skutek zaś wzrostu efektywnego obciążenia podatkowego o 11,0% wynik finansowy netto był niższy o 35,9%.

Saldo rezerw (tj. koszty z tytułu zawiązania rezerw i aktualizacji wartości pomniejszone o przychody z tytułu ich rozwiązania i zmniejszeń dotyczących aktualizacji wartości) wzrosło w porównaniu z 2001 r. o 12,5%. Znaczenie poszczególnych składników salda rezerw przedstawiono w tabeli 9.

Udział salda na należności zagrożone w saldzie rezerw ogółem zwiększył się w 2002 r. o 8,8 punktu procentowego i kształtował się na poziomie 90,1%. Saldo rezerw na należności stracone stanowiło 67,6% salda rezerw ogółem (wzrost w 2002 r. o 6,6 punktu procentowego).

Dodatkowo **wybrane pozycje rachunku zysków i strat** w ujęciu kwartalnym zaprezentowano w tabeli 10.

Bezpieczny Bank

Tabela 9. Struktura salda rezerw według stanu na 31 grudnia 2002 r.

Przychody i koszty	31.12.2002 (tys. zł)	Porównanie wyników*)		Struktura (%)		
		31.12. 2002/ 31.12. 2001	31.12. 2002/ 30.06. 2002	31.12. 2001	30.06. 2002	31.12. 2002
Saldo rezerw i aktualizacji, w tym saldo rezerw:	5 946 398	12,50%	116,73%	100,00%	100,00%	100,00%
na należności zagrożone, w tym na należności:	5 356 850	24,68%	100,44%	81,29%	97,41%	90,09%
poniżej standardu	548 820	0,04%	89,71%	10,38%	10,54%	9,23%
wątpliwe	785 940	51,35%	34,22%	9,82%	21,34%	13,22%
stracone	4 022 090	24,57%	123,74%	61,09%	65,52%	67,64%
na należności normalne i pod obserwacją, w tym:	13 867	1069,87%	129,14%	-0,03%	-1,73%	0,23%
na należności normalne	-46 334	-	-4,49%	0,00%	-1,62%	-0,78%
na należności pod obserwacją	60 201	-	1954,62%	0,00%	-0,12%	1,01%
z tytułu trwałej utraty wartości papierów wartościowych	101 983	-53,16%	1042,28%	4,12%	0,33%	1,72%
z tytułu trwałej utraty wartości akcji i udziałów w jednostkach zależnych, współzależnych i stowarzyszonych oraz udziałów mniejszościowych	-7 711	-102,40%	-105,20%	6,08%	5,40%	-0,13%
na zobowiązania pozabilansowe	-28 615	-118,15%	34,66%	2,98%	-1,60%	-0,48%
na deprecjację środków trwałych, inwestycji oraz wartości niematerialnych i prawnych	0	-100,00%	-	0,83%	0,00%	0,00%
z tytułu tworzonych funduszy (wyłącznie koszty)	70 463	897,52%	1683,87%	0,13%	0,14%	1,18%
inne	-8 977	-106,83%	82,23%	2,49%	-1,84%	-0,15%
na ryzyko ogólne	448 538	302,22%	763,69%	2,11%	1,89%	7,54%

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Problemy i poglądy

Tabela 10. Wybrane pozycje rachunku zysków i strat w ujęciu kwartalnym w 2002 r. (tys. zł)

Wyniki	I kwartał	II kwartał	III kwartał	IV kwartał
Wynik z tytułu odsetek	3 342 017	3 545 836	3 601 198	3 644 946
Wynik z tytułu prowizji	1 390 697	1 468 792	1 547 321	1 671 094
Wynik operacji finansowych	472 825	373 571	509 665	209 871
Wynik z pozycji wymiany	1 279 337	1 467 593	1 085 926	881 350
Wynik działalności bankowej	6 602 135	6 858 995	7 050 439	6 337 763
Różnica wartości rezerw i aktualizacji (18-8)	1 041 173	1 702 541	1 909 502	1 293 182
Wynik z działalności operacyjnej	1 824 185	1 004 898	936 553	303 558
Wynik na operacjach nadzwyczajnych	-13	406	-18 022	18 297
Zysk (strata) brutto	1 824 172	1 005 304	918 531	321 855
Obowiązkowe zmniejszenie zysku (zwiększenie straty), w tym:				
podatek dochodowy	501 335	284 861	406 129	351 185
Zysk (strata) netto	1 322 837	720 443	512 402	-29 330

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Wynik działalności bankowej był najniższy w IV kwartale, co zostało spowodowane wypracowaniem najniższych wyników (w ujęciu kwartalnym) z operacji wymiany i operacji finansowych. Nie zrekompensowało tego wypracowanie najwyższych wyników odsetkowego i prowizyjnego. Niski wynik działalności bankowej w IV kwartale oraz wysokie koszty działania (najwyższe w 2002 r.) spowodowały spadek kwartalnego wyniku brutto do poziomu najniższego w 2002 r.

5. ZOBOWIĄZANIA POZABILANSOWE – ANALIZA STRUKTURY I DYNAMIKI

5.1. Struktura pozycji pozabilansowych

Pozycje pozabilansowe ogółem netto zwiększyły się w porównaniu z grudniem 2001 r. o 9,0% i zmniejszyły się w II półroczu 2002 r. o 8,2%. Nadal więc, mimo spowolnienia w II półroczu, ich wzrost w 2002 r. był szybszy niż wzrost funduszy zasadniczych oraz aktywów banków.

Bezpieczny Bank

Tabela 11. Zobowiązania pozabilansowe netto w porównaniu z aktywami i funduszami zasadniczymi

Wyszczególnienie	31.12.2001 (tys. zł)	30.06.2002 (tys. zł)	31.12.2002 (tys. zł)	Porównanie wyników (%)	
				31.12. 2002 / 31.12. 2001	31.12. 2002 / 30.06. 2002
Aktywa ogółem	448 300 623	454 375 002	443 808 380	-1,00	-2,33
Fundusze zasadnicze	34 121 492	36 181 197	37 139 593	8,85	2,65
Zobowiązania pozabilansowe netto	1 055 156 107	1 252 632 236	1 149 773 281	8,97	-8,21

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Pozycje pozabilansowe stanowiły na koniec 2002 r. 259,0% aktywów ogółem oraz prawie 31-krotnie przewyższały fundusze zasadnicze sektora bankowego.

Wśród zobowiązań pozabilansowych najwyższy wzrost zanotowano w pozycji „inne zobowiązania”, która zwiększyła się w porównaniu z grudniem 2001 r. i czerwcem 2002 r. odpowiednio o 67,3% i 22,2%. Jej udział w zobowiązaniach pozabilansowych ogółem kształtował się na koniec grudnia 2001 i 2002 r. odpowiednio na poziomie 2,3% oraz 3,5%. Największy wzrost udziału w zobowiązaniach pozabilansowych ogółem netto odnotowano w pozycji „operacje instrumentami finansowymi” o 13,7 punktu procentowego w 2002 r. i o 8,9 punktu procentowego w II półroczu 2002 r. do poziomu 46,1% na koniec analizowanego okresu. Jednocześnie pozycja ta była najistotniejszą w pozycjach pozabilansowych ogółem. Największy spadek odnotowano w pozycji „aktywa przejęte” (o 93,6% w porównaniu z końcem 2001 r., w porównaniu z końcem I półrocza wartość tej pozycji nie uległa

Tabela 12. Operacje instrumentami finansowymi w sektorze banków komercyjnych

Wyszczególnienie	31.12.2001 (tys. zł)	30.06.2002 (tys. zł)	31.12.2002 (tys. zł)	Porównanie wyników (%)	
				31.12.2002/ 31.12.2001	31.12.2002/ 30.06.2002
Zobowiązania z tyt. operacji instrumen- tami finansowymi netto, w tym:					
nabyte	343 085 424	466 575 625	530 532 587	55,09	13,71
sprzedane	168 460 564	239 514 031	274 487 296	62,94	14,60
	173 624 860	227 061 594	256 045 291	47,47	12,76

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Problemy i poglądy

zmianie), jej udział jednak w zobowiązaniach pozabilansowych ogółem był niewielki. Pozycją, którą charakteryzował najsilniejszy spadek udziału w zobowiązaniach pozabilansowych ogółem były „operacje wymiany”. Jej udział spadł w 2002 r. i II półroczu 2002 r. o odpowiednio 16,2 punktu procentowego i 11,5 punktu procentowego.

Istotne zmiany w strukturze zobowiązań pozabilansowych spowodowały, iż miejsce dotychczas największej pozycji pozabilansowej **operacji wymiany** zajęły operacje instrumentami finansowymi stanowiące na dzień 31 grudnia 2002 r. 46,1% zobowiązań pozabilansowych ogółem. W tabeli 12 przedstawiono strukturę tej pozycji.

Większy udział w operacjach instrumentami finansowymi miały transakcje kupna instrumentów finansowych – 51,7% niż sprzedaży – 48,3%. Jest to relacja podobna do obserwowanej na koniec 2001 r., gdy udział transakcji kupna w operacjach instrumentami pochodnymi wynosił 50,8%, natomiast transakcji sprzedaży 49,2%.

5.2. Pochodne instrumenty terminowe

Na koniec 2002 r. 35 banków, tj. o 3 więcej niż na koniec 2001 r., wykazywało w pozycjach pozabilansowych zobowiązania z tytułu operacji pochodnymi instrumentami finansowymi, tj. kontraktami terminowymi, opcjami i innymi instrumentami pochodnymi.

Według stanu na koniec 2002 r. wartości nominalne instrumentów pochodnych stanowią 81,5% zobowiązań pozabilansowych ogółem netto⁷⁾. Oznacza to wzrost ich udziału w porównaniu z końcem 2001 r. i końcem czerwca 2002 r. odpowiednio o 0,3 i 2,2 punktu procentowego. Tak duży udział świadczy o znacznej skali zaangażowania banków w te instrumenty. Niepokojący jest jednak fakt, że aż 98,8% transakcji instrumentami pochodnymi stanowiły transakcje o charakterze spekulacyjnym, wiążące się ze znacznym ryzykiem kursu walutowego i stopy procentowej. Udział ten wzrósł w porównaniu z końcem 2001 r. i końcem czerwca 2002 r. odpowiednio o 13,7 oraz 2,4 punktu procentowego.

Największy wzrost, w porównaniu z końcem 2001 r., dotyczył instrumentów pochodnych na stopę procentową – 62,6%, przy czym 99,5% tych instrumentów miało na koniec 2002 r. charakter spekulacyjny. W porównaniu z czerwcem 2002 r. najwyższą dynamikę (92,2%) wykazały instrumenty pochodne na papiery wartościowe. Ich udział w sumie wartości nominalnych instrumentów pochodnych był jednak niewielki i wyniósł 0,3%.

Największe znaczenie wśród instrumentów pochodnych miały nadal instrumenty pochodne na stopę procentową i na walutę. Grupy te stanowiły na koniec grudnia 2002 r. odpowiednio 52,3% oraz 47,3% wartości nominalnej instrumentów pochodnych. W porównaniu z końcem grudnia 2002 r. odnotowano znaczny wzrost udziału instrumentów pochodnych na stopę procentową (o 18,4 punktu procentowego) oraz spadek udziału instrumentów pochodnych na walutę w instrumentach pochodnych ogółem (o 18,5 punktu procentowego). W porównaniu z końcem czerwca 2002 r. udziały te zmieniły się odpowiednio: 9,9 punktu procentowego (na stopę procentową) i -10,0 punktów procentowych (na walutę). W tabelach 13 i 14 przeprowadzono analizę struktury tych instrumentów.

Bezpieczny Bank

Tabela 13. Wartość nominalna instrumentów pochodnych na stopę procentową w sektorze banków komercyjnych według stanu na 31 grudnia 2002 r.

Wyszczególnienie	31.12.2002		Porównanie wyników (%)		Struktura (łącznie) (%)		
	zabezp.	spekulac.	31.12. 2002 / 31.12. 2001	31.12. 2002 / 30.06. 2002	31.12. 2001	30.06. 2002	31.12. 2002
SWAP	251 169 319	251 169 319	64,23	64,23	51,08	45,12	51,58
Futures	0	0	-100,00	-100,00	0,01	0,00	0,00
Forward	979 666	219 227 595	53,43	53,43	47,63	53,18	44,93
Opcje kupione	0	1 719 950	700,06	700,06	0,07	0,48	0,35
Opcja sprzedane	0	2 345 726	152,78	152,78	0,31	0,52	0,48
Inne	0	13 056 415	379,72	379,72	0,90	0,69	2,66
Razem	2 625 639	487 519 005	62,64	62,64	100,00	100,00	100,00

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Tabela 14. Wartość nominalna instrumentów pochodnych na walutę w sektorze banków komercyjnych według stanu na 31 grudnia 2002 r.

Wyszczególnienie	31.12.2002		Porównanie wyników (%)		Struktura (łącznie) (%)		
	zabezp.	spekulac.	31.12. 2002 / 31.12. 2001	31.12. 2002 / 30.06. 2002	31.12. 2001	30.06. 2002	31.12. 2002
SWAP	4 844 841	361 753 475	-27,23	-18,57	86,94	79,08	82,80
Futures	0	915	-	-	0,00	0,00	0,00
Forward	1 648 394	36 963 179	-7,38	-24,64	7,19	9,00	8,72
Opcje kupione	562 137	17 677 584	12,96	-40,19	2,79	5,36	4,12
Opcja sprzedane	562 137	18 726 876	8,79	-33,70	3,06	5,11	4,36
Inne	0	10 000	-90,06	-99,88	0,02	1,45	0,00
Razem	7 617 509	435 132 029	-23,59	-22,23	100,00	100,00	100,00

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Największy udział wśród instrumentów pochodnych na stopę procentową miały na koniec 2002 r. transakcje SWAP⁸⁾ (51,6% udział w nominalnej wartości instru-

Problemy i poglądy

mentów pochodnych na stopę procentową) oraz FRA⁹⁾ (44,9%). 99,5% instrumentów na stopę procentową miało charakter spekulacyjny.

Wśród instrumentów pochodnych na walutę najbardziej popularne były transakcje SWAP, których udział w nominalnej wartości instrumentów pochodnych na walutę wyniósł na koniec grudnia 2002 r. 82,8%. Warto zauważyć, że 98,7% tych transakcji miało charakter spekulacyjny.

6. ANALIZA EFEKTYWNOŚCI

Tabela 15. Wybrane wskaźniki efektywności brutto i netto dla sektora banków komercyjnych według stanu na 31 grudnia 2002 r.

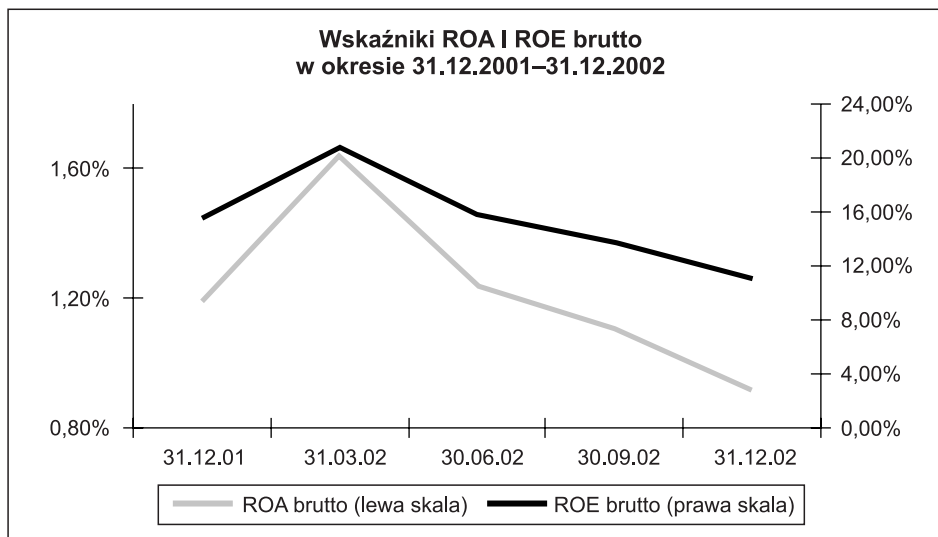
Wyszczególnienie (w %)	31.12.2002	Porównanie wyników (% lub p.p.)	
		31.12.2002 / 31.12.2001	31.12.2002 / 30.06.2001
Wyniki finansowe:			
Zysk (strata) brutto	4 069 862	-23,67%	43,84%
Zysk (strata) netto	2 526 352	-35,90%	23,64%
Brakująca kwota rezerw celowych	960	-87,36%	-85,57%
Zysk (strata) brutto skorygowany o brakującą kwotę rezerw celowych	4 068 902	-23,58%	44,14%
Wskaźniki rentowności brutto:			
ROA	0,92%	-0,27	-0,33
ROE	10,96%	-4,67	-4,68
Rentowność obrotu	1,04%	-2,10	-0,85
Wskaźniki rentowności netto:			
ROA	0,57%	-0,31	-0,33
ROE	6,80%	-4,75	-4,49
Rentowność obrotu	0,65%	-1,68	-0,72
Marża odsetkowa	3,18%	0,10	0,15

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Według stanu na 31 grudnia 2002 r. **rentowność brutto** sektora bankowego pogorszyła się w porównaniu z końcem 2001 r. oraz końcem czerwca 2002 r. Wskaźniki ROA, ROE i rentowności obrotu brutto zmniejszyły się w 2002 r. odpowiednio

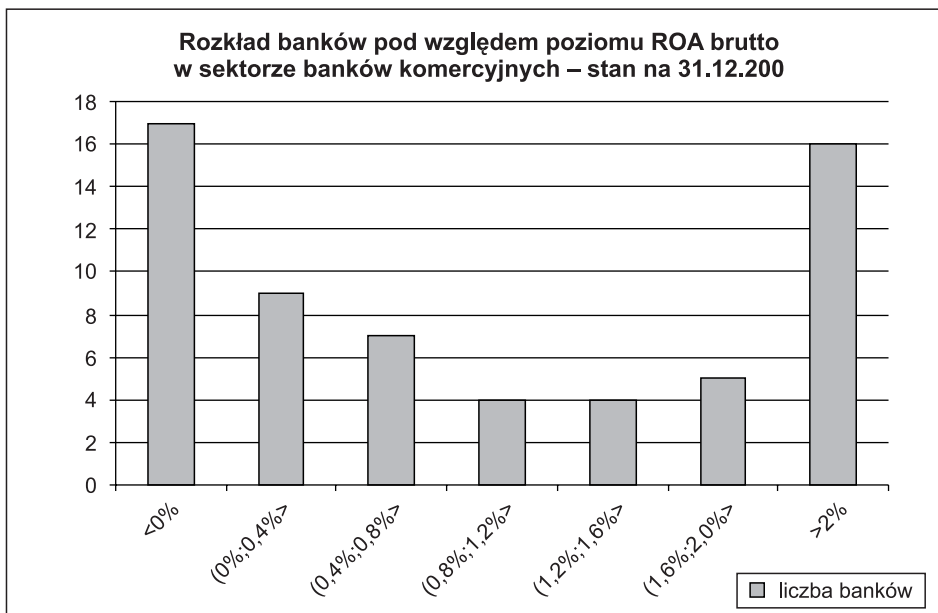
Bezpieczny Bank

Wykres 4

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Wykres 5

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Problemy i poglądy

o 0,27, o 4,67 oraz o 2,10 punktu procentowego do poziomu odpowiednio 0,92%, 10,96% oraz 1,04% (wykres 4). W przypadku wskaźników **rentowności w ujęciu netto** zaobserwowano takie same tendencje.

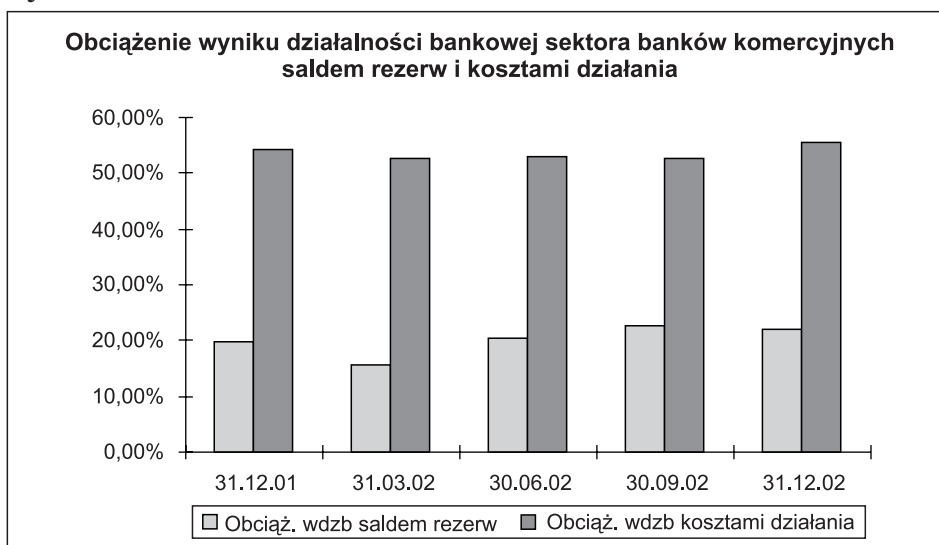
Na koniec 2002 r. 17 banków wykazało ujemną rentowność, w 16 natomiast poziom ROA brutto kształtował się powyżej 2% (wykres 5).

W przypadku **ROA w ujęciu netto** 38 banków osiągnęło wartości wskaźnika niższe od średniej w sektorze bankowym, w przypadku zaś ROE netto – 41 banków, w tym w 20 z nich wskaźnik ROE był niższy od wskaźnika inflacji średniorocznej, co sugeruje, że w ich przypadku zysk osiągnięty w 2002 r. nie rekompensował spadku realnej wartości bazy kapitałowej.

Marża odsetkowa wypracowana przez sektor banków komercyjnych w 2002 r. wyniosła 3,18% i wzrosła w porównaniu z 2001 r. i z I półroczem 2002 r. odpowiednio o 0,10 i 0,15 punktu procentowego.

W 2002 r. wzrosło (o 1,10 punktu procentowego) **obciążenie wyniku działalności bankowej (wdzb) kosztami działania**. Również w odniesieniu do I półrocza 2002 r. nastąpiło pogorszenie poziomu tego wskaźnika o 2,54 punktu procentowego do 55,46% na koniec 2002 r. **Obciążenie saldem rezerw** również wzrosło w porównaniu z końcem 2001 r. i I półroczem 2002 r. odpowiednio o 2,38 oraz 1,76 punktu procentowego i wyniosło na koniec 2002 r. 22,15%.

Wykres 6

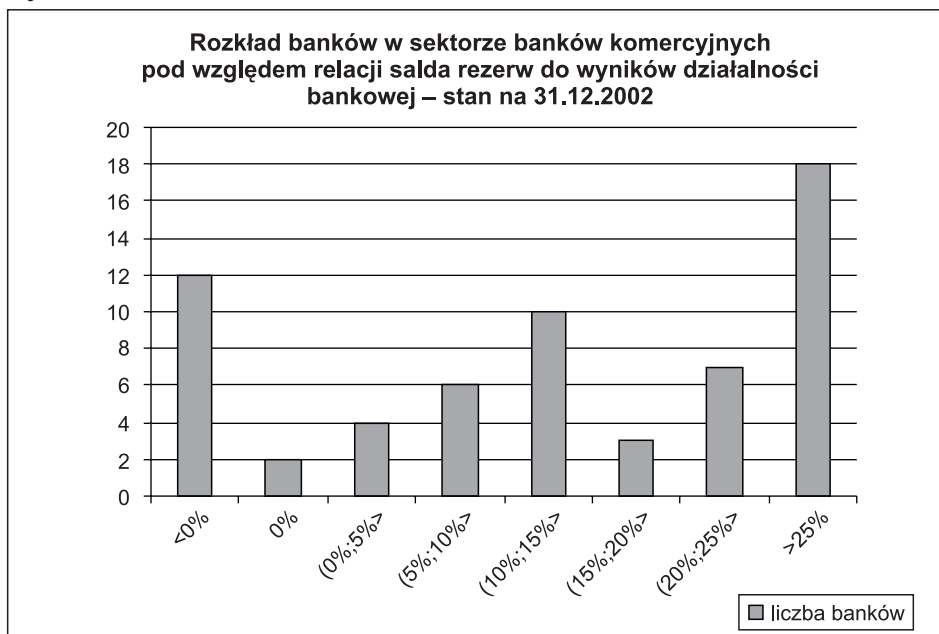

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Rozkład banków pod względem poziomu obciążenia wyniku działalności bankowej saldem rezerw pokazuje wykres 7.

Bezpieczny Bank

Wykres 7

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

W przypadku relacji kosztów działania do wyniku działalności bankowej 28 banków osiągnęło poziom wskaźnika w przedziale od 50% do 75%, w 13 – poziom wskaź-

Tabela 16. Inne wskaźniki efektywności dla sektora banków komercyjnych według stanu na 31 grudnia 2002 r.

Wyszczególnienie	31.12.2002 (w %)	Porównanie wyników (p.p.)	
		31.12.2002 / 31.12.2001	31.12.2002 / 30.06.2002
Inne wskaźniki efektywności:			
Aktywa dochodowe / Pasywa kosztowe	105,10	0,48	-0,51
Aktywa pracujące / Pasywa kosztowe	97,46	-0,53	-0,59
Aktywa dochodowe / Suma bilansowa netto	81,04	-1,76	-1,50
Aktywa pracujące / Suma bilansowa netto	75,15	-2,40	-1,48
Pasywa kosztowe / Suma bilansowa netto	77,10	-2,04	-1,05

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Problemy i poglądy

nika zawierał się w przedziale od 75% do 100%, natomiast w 10 bankach relacja ta kształtowała się powyżej 100%.

Relacja aktywów dochodowych do pasywów kosztowych wyniosła na 31 grudnia 2002 r. 105,1%, co oznacza wzrost o 0,48 punktu procentowego w odniesieniu do końca 2001 r. oraz spadek w porównaniu z I półroczem 2002 r. o 0,51 punktu procentowego. 4 banki nie wykazały pasywów kosztowych. W 46 bankach (74,1% populacji sektora banków komercyjnych) wskaźnik kształtował się na poziomie powyżej 100%.

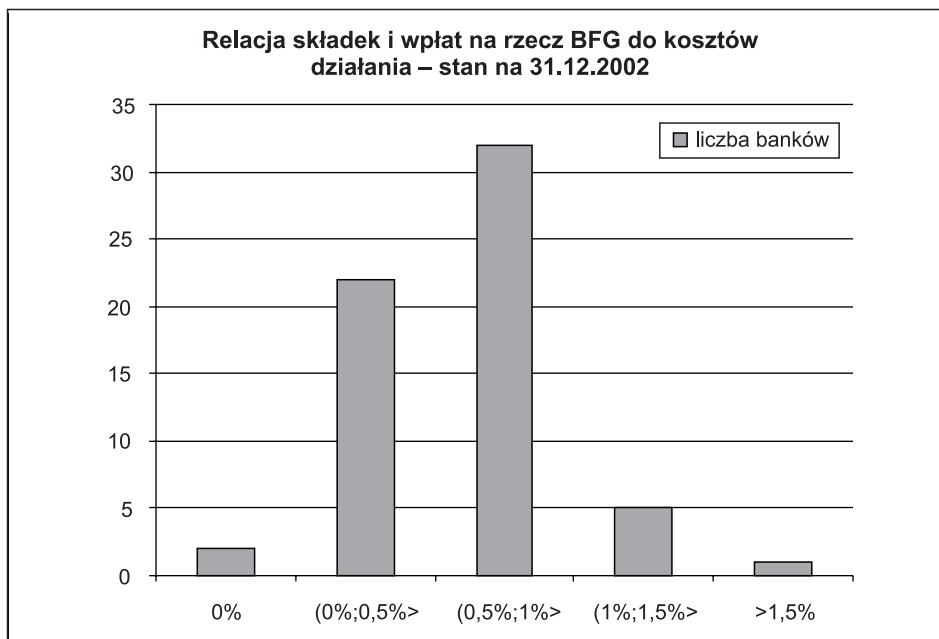
Relacja aktywów pracujących¹⁰ do sumy bilansowej netto wyniosła na 31 grudnia 2002 r. 97,46%, co oznacza spadek o 1,76 punktu procentowego w porównaniu z końcem 2001 r. oraz o 1,50 punktu procentowego w porównaniu z końcem czerwca 2002 r.

Analizie poddano także relację **składek i wpłat na BFG¹¹** do kosztów działania, przychodów operacyjnych¹² oraz wyniku działalności bankowej. W 2002 r. banki przekazały wyłącznie wpłaty z tytułu obowiązkowej opłaty rocznej. W analizowanym roku 2 banki nie ponosiły żadnych opłat na rzecz BFG.

Udział składek i wpłat na rzecz BFG w kosztach działania pokazuje wykres 8. W przypadku 32 banków relacja ta zawierała się w przedziale od 0,5% do 1%.

W sektorze banków komercyjnych relacja składek i wpłat na rzecz BFG do przychodów operacyjnych wynosiła 0,024% (dla porównania koszty działania stanowiły

Wykres 8

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Bezpieczny Bank

w relacji do przychodów operacyjnych 3,9%). Spośród 60 banków wnoszących w 2002 r. składki i wpłaty na rzecz BFG w 53 relacja ta kształtowała się poniżej 0,2%, w przypadku zaś 1 banku – powyżej 0,4%.

Składki i opłaty na rzecz BFG stanowiły średnio w sektorze banków komercyjnych 0,33% w relacji do wyniku działalności bankowej. W 49 bankach spośród 60 wnoszących w 2002 r. opłaty wskaźnik ten kształtował się na poziomie niższym niż 0,5%.

Podsumowując, należy stwierdzić, iż sektor banków komercyjnych osiągnął w 2002 r. w porównaniu z rokiem poprzednim niższą rentowność w ujęciu brutto i netto. Obniżenie rentowności głównie było rezultatem osłabienia zdolności do generowania wyniku działalności bankowej i wzrostu obciążenia z tytułu tworzonych rezerw celowych. Wpływ na spadek rentowności miał również wzrost obciążenia kosztami działania. Rentowność w ujęciu netto obniżyła się w większym stopniu, wzrosło bowiem efektywne obciążenie podatkowe. Wynika to z uznawania jedynie części rezerw tworzonych przez banki na należności zagrożone za koszt uzyskania przychodu.

7. ANALIZA WYPŁACALNOŚCI, FUNDUSZY WŁASNYCH I PŁYNNOŚCI

7.1. Wypłacalność i fundusze własne

Według stanu na 31 grudnia 2002 r. **współczynnik wypłacalności** w sektorze banków komercyjnych wyniósł 14,4%. W porównaniu z końcem 2001 r. obniżył się on o 0,7 punktu procentowego, w porównaniu zaś z końcem I półrocza 2002 r. – wzrósł o 0,6 punktu procentowego (tabela 17).

6 banków wykazywało współczynnik wypłacalności poniżej 8%, w tym 3 banki – ujemny (wykres 9). W porównaniu z końcem 2001 r. liczba banków o współczynniku wypłacalności niższym od 8% zwiększyła się o 2.

W 2002 r. **fundusze własne banków** wzrosły o 6,7% (realnie o 5,9%). Na koniec grudnia 2002 r. fundusze własne stanowiły 8,7% pasywów, co oznacza wzrost w porównaniu z grudniem 2001 r. i czerwcem 2002 r. odpowiednio o 0,6 i 0,2 punktu procentowego. Fundusze podstawowe i uzupełniające¹³⁾ stanowiły 9,3% pasywów i wzrosły w porównaniu z dwoma okresami bazowymi odpowiednio o 0,3 i 0,2 punktu procentowego.

W 6 bankach **fundusze własne** kształtowały się poniżej 5 mln euro¹⁴⁾, w tym w przypadku 3 banków przyjmowały one wartości ujemne.

Struktura funduszy własnych według stanu na 31 grudnia 2002 r. przedstawiała się następująco:

- ❖ fundusze własne podstawowe: 99,9 %,
- ❖ fundusze własne uzupełniające: 7,8%,
- ❖ pomniejszenia sumy funduszy: -7,7%.

Według stanu na koniec 2002 r. 23 banki wykazywały znaczącą skalę działalności handlowej. Kapitał krótkoterminowy wykazywały tylko 4 banki. W porównaniu ze

Problemy i poglądy

Tabela 17. Współczynnik wypłacalności i jego składniki

Wyszczególnienie (w tys. zł)	31.12.2001	30.06.2002	31.12.2002	Porównanie wyników (% lub p.p.)	
				31.12.2002/ 31.12.2001	31.12.2002/ 30.06.2002
Współczynnik wypłacalności	15,12%	13,75%	14,44%	-0,68	0,69
Całkowity wymóg kapitałowy:	34 383 460	22 236 249	21 176 996	-38,41%	-4,76%
Wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka kredytowego	19 043 914	19 762 346	18 947 822	-0,50%	-4,12%
Wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka koncentracji wierzytelności	0	882 612	739 376	-	-16,23%
Wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka rynkowego ^{*)}	5 817 589	1 591 291	1 489 798	-74,39%	-6,38%
Wymóg kapitałowy pozostały ^{*)/**)}	9 521 957	0	0	-100,00%	-
Fundusze własne i inne pozycje bazy kapitałowej:					
Fundusze własne	35 993 995	38 220 419	38 402 363	6,69%	0,48%
Fundusze podstawowe	36 407 412	38 904 936	38 357 638	5,36%	-1,41%
Fundusze uzupełniające	2 047 778	2 335 120	2 980 717	45,56%	27,65%
Pomniejszenia sumy funduszy podstawowych i uzupełniających	2 461 195	3 019 637	2 935 992	19,29%	-2,77%
Kapitał krótkoterminowy	0	13 693	74 830	-	-446,48%
Przekroczenie progu koncentracji kapitałowej	0	32 810	260 847	-	695,02%
Liczba banków o wsp. wypłacalności <8%	4	6	6	2	0
Liczba banków o wsp. <0%	2	3	3	1	0

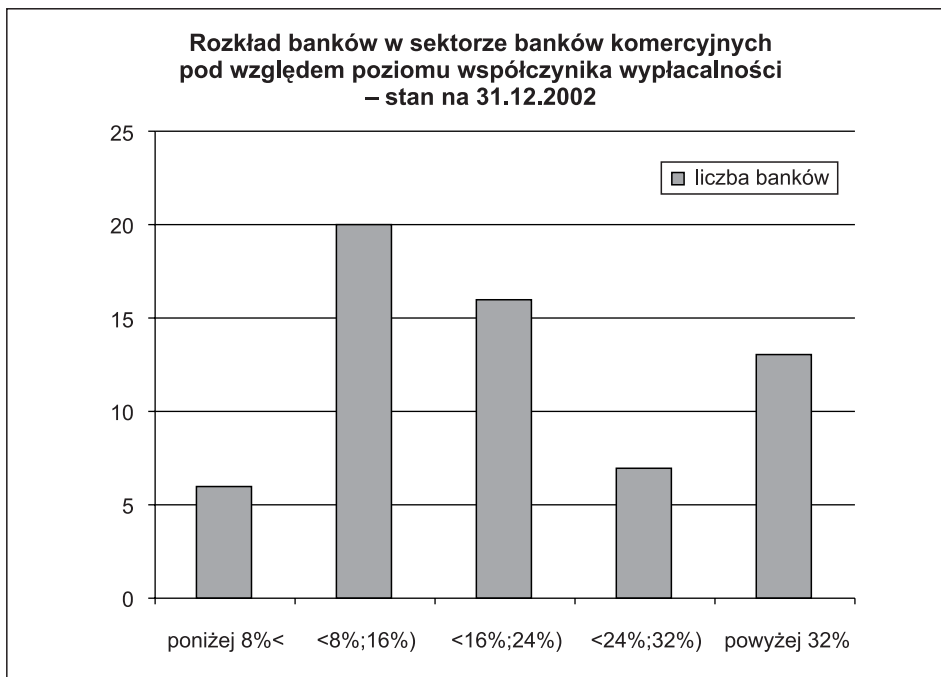
^{*)} Zgodnie z przepisami obowiązującymi do końca 2001 r. banki nie uwzględniały przy wyliczaniu współczynnika wypłacalności wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka rynkowego i pozostałego, zaś jego podanie w tabeli ma umożliwić porównywalność danych.

^{**)} W okresie marzec 2001–luty 2002 kwota wymogu kapitałowego z tytułu składnika rezerwowego.

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

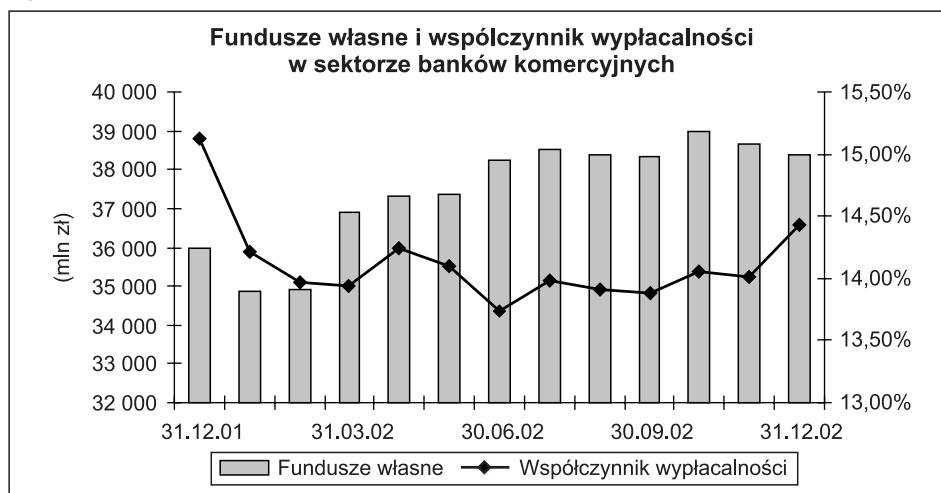
Bezpieczny Bank

Wykres 9

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Wykres 10

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Problemy i poglądy

stanem na koniec czerwca 2002 r. liczba banków o znaczącej skali działalności handlowej wzrosła o 1, natomiast banków wykazujących kapitał krótkoterminowy o 2.

W strukturze **całkowitego wymogu kapitałowego** 89,5% stanowił wymóg z tytułu ryzyka kredytowego. Wymóg z tytułu ryzyka rynkowego stanowił 7,0%, natomiast wymóg z tytułu przekroczenia koncentracji wierzytelności 3,5%. W strukturze wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka rynkowego największe znaczenie miał wymóg z tytułu ryzyka cen papierów dłużnych (60,6%), wymóg zaś z tytułu ryzyka kursu walutowego miał 9% udział. Wymóg z tytułu przekroczenia koncentracji wierzytelności wykazało 7 banków.

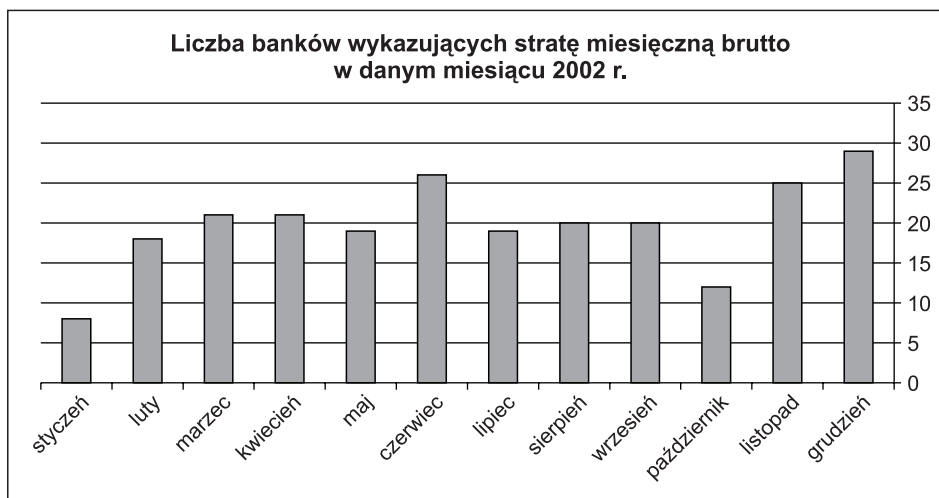
Żaden z banków nie wykorzystywał do szacowania wysokości wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka rynkowego **metody wartości zagrożonej** (VaR – *value at risk*).

Jak wynika z powyższej **analizy wypłacalności i funduszy własnych** sektora banków komercyjnych w 2002 r. nastąpiło pogorszenie wypłacalności, pomimo zwiększenia wartości funduszy własnych o 6,7%. Wynikało to ze wzrostu wymogów kapitałowych o ok. 11,2%. Niekorzystne jest również zwiększenie się liczby banków nie spełniających wymogów w zakresie wysokości współczynnika wypłacalności.

7.2. Strata skumulowana sektora

Strata skumulowana brutto w sektorze bankowym wynosiła na koniec 2002 r. 2.785.057 tys. zł, w ujęciu zaś netto 2.820.682 tys. zł. Oznacza to wzrost w porównaniu z końcem 2001 r. i I połową 2002 r. o odpowiednio 140,4% i 90,0% (dla straty netto).

Wykres 11

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Bezpieczny Bank

Na koniec 2002 r. **34 banki** wykazywały straty z lat ubiegłych i/lub w trakcie zatwierdzania i/lub bieżącą netto. Grupa banków wykazujących stratę skumulowaną netto zwiększyła się o 15 w porównaniu z końcem 2001 r.

W porównaniu z końcem grudnia 2001 r. poziom straty skumulowanej netto zmniejszył się w 11 bankach, w tym w 5 bankach spadła ona do 0. W 28 bankach zwiększyła się strata skumulowana netto, w tym 20 banków nie wykazywało jej na koniec 2001 r.

Dla 62 banków prowadzących działalność operacyjną na koniec 2002 r., wyliczono częstotliwość strat miesięcznych netto¹⁵⁾. Tylko 7 banków nie wykazało w 2002 r. żadnej straty miesięcznej netto, a 7 – poniosło ją w jednym miesiącu (tabela 18).

Tabela 18. Częstotliwość strat miesięcznych w 2002 r.

Liczba strat miesięcznych w 2002 roku	Liczba banków wykazujących określoną liczbę strat miesięcznych w 2002 roku
12	2
11	1
10	1
9	1
8	4
7	3
6	2
5	8
4	5
3	10
2	11
1	7
0	7

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Dla wszystkich banków prowadzących działalność operacyjną na koniec 2002 r. określono liczbę banków wykazujących stratę miesięczną netto w poszczególnych miesiącach. Najmniej – 8 banków – poniosło stratę miesięczną w styczniu. Najgorszy pod tym względem był grudzień, kiedy to stratę miesięczną poniosło aż 29 banków (wykres 11). W grudniu 2002 r. również w całym sektorze banków komercyjnych odnotowano stratę brutto w ujęciu miesięcznym w wysokości 513.400 tys. zł.

Problemy i poglądy

7.3. Płynność

W analizie płynności skupiono się na ocenie **zdolności banków do zapewnienia płynności w przypadku przejściowego braku środków pieniężnych, uwzględniając przy tym posiadanie łatwo zbywalnych papierów wartościowych¹⁶⁾, dostęp do rynku międzybankowego oraz możliwość zaciągnięcia kredytu redyskontowego w banku centralnym**. W tabeli 19 przedstawiono podstawowe wskaźniki ceny płynności.

W porównaniu z końcem 2001 r. płynność w sektorze banków komercyjnych poprawiła się. Dotyczy to wszystkich analizowanych wskaźników płynności z wyjątkiem wskaźnika płynności strumieniowej dla należności i zobowiązań do 3 miesięcy.

Tabela 19. Podstawowe wskaźniki płynności

Wyszczególnienie	31.12. 2001	30.06. 2002	31.12. 2002	Porównanie wyników (p.p.)	
				31.12.2002/ 31.12.2001	31.12.2002/ 30.06.2002
Wskaźnik płynności strukturalnej I	83,04%	53,72%	49,91%	-33,14	-3,81
Wskaźnik płynności strukturalnej II	46,70%	23,35%	21,37%	-25,34	-1,98
Wskaźnik płynności strumieniowej I (1 miesiąc)	51,74%	54,20%	46,42%	-5,32	-7,78
Wskaźnik płynności strumieniowej II (3 miesiące)	38,61%	40,99%	40,03%	1,42	-0,96
Udział łatwo zbywalnych papierów wartościowych w sumie bilansowej	7,04%	4,13%	4,26%	-2,78	0,13
Relacja łatwo zbywalnych papierów wartościowych do depozytów sektora niefinansowego oraz sektora instytucji rządowych i samorządowych	10,86%	6,56%	6,75%	-4,12	0,19
Relacja lokat międzybankowych do depozytów międzybankowych	223,24%	232,16%	179,58%	-43,66	-52,58
Udział lokat międzybankowych w sumie bilansowej netto	16,03%	14,34%	10,47%	-5,56	-3,87
Udział depozytów międzybankowych w sumie bilansowej netto	7,18%	6,18%	5,83%	-1,35	-0,35

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Bezpieczny Bank

Tabela 20. Rozkład liczby banków względem wartości wskaźników płynności według stanu na 31 grudnia 2002 r.

Wyszczególnienie	Liczba banków wykazująca wartość wskaźnika			Średnia wartość wskaźnika (%)
	0 lub brak	pow. 0 do średniej	pow. średniej	
Wskaźnik płynności strukturalnej I	9	18	35	49,91%
Wskaźnik płynności strukturalnej II	18	18	26	21,37%
Wskaźnik płynności strumieniowej I (1 miesiąc)	3	19	40	46,42%
Wskaźnik płynności strumieniowej II (3 miesiące)	10	22	30	40,03%
Udział łatwo zbywalnych papierów wartościowych w sumie bilansowej	14	28	20	4,26%
Relacja łatwo zbywalnych papierów wartościowych do depozytów sektora niefinansowego oraz sektora instytucji rządowych i samorządowych	17	25	20	6,75%
Relacja lokat międzybankowych do depozytów międzybankowych	20	24	18	179,58%
Udział lokat międzybankowych w sumie bilansowej netto	5	26	31	10,47%
Udział depozytów międzybankowych w sumie bilansowej netto	17	21	24	5,83%

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Spośród 62 działających banków 27 wykazywało w swoich sprawozdaniach kredyty dyskontowe – weksle skupione przez banki w ramach tych operacji mogą być, przy spełnieniu określonych warunków, podstawą do zaciągnięcia kredytu redyskontowego w NBP. Na koniec 2002 r. 14 banków nie posiadało łatwo zbywalnych papierów wartościowych (z czego 5 nie wykazywało depozytów podmiotów niefinansowych i budżetów terenowych). 5 banków nie wykazywało lokat międzybankowych, natomiast 17 banków (aż o 12 więcej niż na koniec 2001 r.) nie posiadało depozytów międzybankowych.

8. ANALIZA JAKOŚCI AKTYWÓW

Analizą jakości aktywów objęto należności, papiery wartościowe oraz akcje i udziały będące finansowym majątkiem trwałym banku.

Problemy i poglądy

8.1. Należności

Należności od podmiotów niefinansowych z udziałem 69,9% stanowiły największą grupę w należnościach ogółem. Na znacznie wyższym poziomie (ponad 90%) kształtował się ich udział w należnościach pod obserwacją i zagrożonych.

Tabela 21. Struktura sektorowa poszczególnych kategorii należności według stanu na 31 grudnia 2002 r.

Wyszczególnienie	Sektor finansowy	Sektor niefinansowy	Sektor instytucji rządowych i samorządowych	Łącznie
Należności brutto	25,11%	69,90%	4,99%	100,00%
Należności normalne	30,18%	63,63%	6,19%	100,00%
Należności pod obserwacją	7,17%	92,56%	0,28%	100,00%
Należności zagrożone, w tym:	5,68%	93,78%	0,54%	100,00%
należności poniżej standardu	6,86%	92,43%	0,71%	100,00%
należności wątpliwe	5,62%	93,56%	0,82%	100,00%
należności stracone	5,20%	94,48%	0,32%	100,00%

Źródło: Dane NBP; obliczenia własne.

Tabela 22. Jakość należności w poszczególnych grupach należności według stanu na 31 grudnia 2002 r.

Wyszczególnienie	Sektor finansowy	Sektor niefinansowy	Sektor instytucji rządowych i samorządowych	Łącznie
Należności brutto	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Należności normalne	94,95%	71,90%	98,00%	78,99%
Należności pod obserwacją	1,44%	6,70%	0,28%	5,06%
Należności zagrożone, w tym:	3,61%	21,41%	1,72%	15,96%
należności poniżej standardu	0,99%	4,79%	0,51%	3,62%
należności wątpliwe	0,92%	5,51%	0,68%	4,11%
należności stracone	1,70%	11,11%	0,53%	8,22%

Źródło: Dane NBP; obliczenia własne.

Bezpieczny Bank

Strukturę jakościową portfela należności (bez odsetek¹⁷⁾) dla poszczególnych grup podmiotów przedstawiono w tabeli 22.

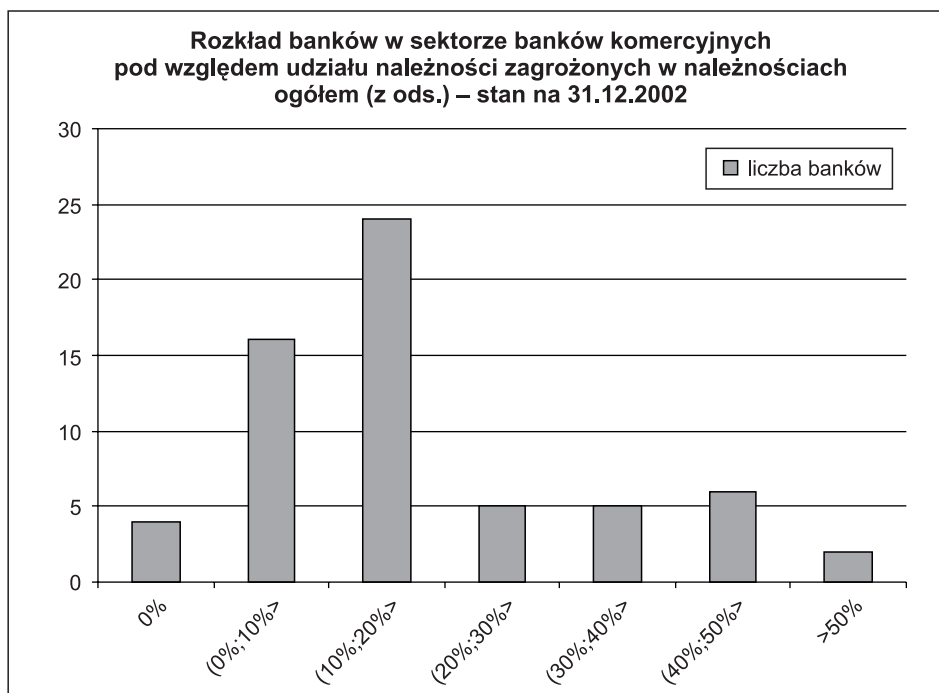
Najwyższą jakością charakteryzował się portfel należności od sektora instytucji rządowych i samorządowych (98,0% należności normalnych), najniższą zaś – portfel od podmiotów niefinansowych (71,9% należności normalnych).

8.1.1. Należności zagrożone

Na koniec 2002 r. **udział należności zagrożonych w należnościach ogółem** (z odsetkami) wyniósł 17,4%, w przypadku zaś wyłączenia odsetek – 16,0%. W porównaniu ze stanem na koniec 2001 r. jakość należności uległa pogorszeniu odpowiednio o 3,1 oraz 2,8 punktu procentowego. W porównaniu z czerwcem 2002 r. jakość należności ogółem również pogorszyła się – odpowiednio o 1,2 punktu procentowego i 1,0 punkt procentowy.

Jakość należności od podmiotów niefinansowych kształtowała się na gorszym poziomie niż należności ogółem. Udział należności zagrożonych w należnościach ogółem (z odsetkami) wyniósł 23,2% (bez odsetek 21,4%), co oznacza wzrost

Wykres 12

Źródło: Dane NBP, obliczenia własne.

Problemy i poglądy

w porównaniu z końcem 2001 r. o 3,2 punktu procentowego (odpowiednio o 2,8 punktu procentowego). W porównaniu z czerwcem 2002 r. udział należności zagrożonych zwiększył się o 0,7 (0,4) punktu procentowego.

Rozkład liczby banków pod względem wskaźnika jakości należności przedstawiono na wykresie 12.

25 banków wykazywało na koniec grudnia 2002 r. udział należności zagrożonych w należnościach ogółem (bez odsetek) wyższy od średniej w sektorze.

Udział należności poniżej standardu w należnościach zagrożonych zmniejszył się w omawianym okresie o 2,5 punktu procentowego i wyniósł na koniec 2002 r. 22,7%. W przypadku **należności wątpliwych** ich udział zmniejszył się w 2002 r. o 2,3 punktu procentowego i kształtował się na poziomie 25,8%. **Należności stracone** stanowiły 51,5% ogółu należności zagrożonych i w porównaniu z końcem 2001 r. ich udział wzrósł o 4,7 punktu procentowego.

Należności stracone miały największy udział w należnościach zagrożonych (51,9%) od sektora niefinansowego.

Tabela 23. Struktura należności zagrożonych według stanu na 31 grudnia 2002 r.

Wyszczególnienie	Sektor finansowy	Sektor niefinansowy	Sektor instytucji rządowych i samorządowych	Łącznie
Należności zagrożone, w tym:	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
poniżej standardu	27,41%	22,37%	29,85%	22,69%
wątpliwe	25,41%	25,72%	39,50%	25,78%
stracone	47,12%	51,91%	30,65%	51,53%

Źródło: Dane NBP; obliczenia własne.

29 banków wykazywało na koniec grudnia 2002 r. udział należności straconych w należnościach zagrożonych (bez odsetek) wyższy od średniej w sektorze.

Niekorzystnie kształtowała się relacja dynamiki należności ogółem do dynamiki należności zagrożonych. Dotyczy to w szczególności należności straconych. W 2002 r. należności ogółem obniżyły się o 1,8%, natomiast należności zagrożone (bez odsetek) zwiększyły się o 18,8%. Należności stracone wzrosły w tym samym okresie o 30,8%. Jak ilustruje wykres 13, dynamika należności zagrożonych oraz należności straconych (liczona do poprzedniego miesiąca) przewyższała dynamikę należności ogółem w 2002 roku odpowiednio w 9 i w 12 miesiącach. Szczególnie niekorzystna relacja dynamiki należności zagrożonych i należności ogółem wystąpiła w okresach: marzec, czerwiec, listopad. W przypadku należności zagrożonych tempo ich wzrostu było wyższe w 2002 r. średnio o 1,6 punktu procentowego (miesięcznie) od tempa wzrostu należności ogółem. W przypadku należności stracone-

Bezpieczny Bank

Wykres 13

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

nych ta relacja kształtowała się na gorszym poziomie i wyniosła 2,4 punktu procentowego.

Analizie poddano również jakość należności z uwzględnieniem roku powstania należności. Według stanu na koniec 2002 r., najwyższy udział należności zagrożonych występował wśród należności udzielonych w 1999 r. (34,5%). W odniesieniu zaś do jakości należności powstałych w 2002 r. wskaźnik ten kształtował się na najniższym poziomie i wynosił 8,6%. Z drugiej strony, należności z 2002 r. stanowiły 31,8% wszystkich należności zagrożonych, należności z 2001 r. – 21,1%, z 2000 r. – 18,3%, z 1999 r. 11,7%, natomiast należności z 1998 r. i lat wcześniejszych 17,1%. Dysproporcja pomiędzy tymi wskaźnikami i znaczny udział należności zagrożonych z lat 2001–2002 wynikały z jednej strony ze znacznych wartościowo kwot kredytów udzielonych w tych latach, z drugiej natomiast ze spowolnienia gospodarczego i pogorszenia sytuacji ekonomiczno-finansowej kredytobiorców.

Na koniec grudnia 2002 r. 10 banków wykazało kwotę **brakujących rezerw celowych** w łącznej wysokości 960,0 tys. zł.

Jak wynika z danych zamieszczonych w tabeli 24, średnio w sektorze banków komercyjnych **z tytułu posiadanych zabezpieczeń prawnych nie tworzy się rezerw celowych na blisko 48,0% należności zagrożonych** (bez odsetek skapitalizowanych). Relacja ta obniżyła się w 2002 r. o 1,6 punktu procentowego. Najwyższa relacja pomniejszeń do należności zagrożonych występuje w przypadku należności wątpliwych (72,3%). Pokrycie należności zagrożonych rezerwami (bez uwzględ-

Problemy i poglądy

Tabela 24. Relacje pomniejszeń i rezerw celowych do należności zagrożonych

	31.12.2001	31.12.2002	Porównanie wyników (p.p.) (31.12.02 / 31.12.01)
Relacja pomniejszeń^{*)} do należności zagrożonych (bez odsetek skapitalizowanych) – dla należności:			
zagrożonych ogółem	49,56%	47,95%	-1,61
poniżej standardu	59,28%	61,12%	1,84
wątpliwych	68,20%	72,33%	4,12
straconych	32,97%	29,82%	-3,15
Pokrycie należności zagrożonych (bez odsetek skapitalizowanych) rezerwami celowymi – dla należności:			
zagrożonych ogółem	38,57%	42,53%	3,96
poniżej standardu	8,61%	8,42%	-0,19
wątpliwych	16,88%	15,84%	-1,03
straconych	68,02%	71,11%	3,09
Pokrycie podstawy naliczania rezerwy celowej rezerwami^{**)} – dla należności:			
zagrożonych ogółem	76,47%	81,71%	5,24
poniżej standardu	21,15%	21,65%	0,50
wątpliwych	53,08%	57,25%	4,18
straconych	101,47%	101,32%	-0,15

^{*)} Pomniejszenia – wartość zabezpieczeń prawnych pomniejszających kwotę należności, na którą są tworzone rezerwy celowe.

^{**)} Podstawa naliczania rezerwy celowej – należności zagrożone minus odsetki skapitalizowane minus pomniejszenia.

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

nienia pomniejszeń) kształtowało się średnim na poziomie 42,5% (poprawa w porównaniu z końcem 2001 r. o 4,0 punkty procentowe).

Strukturę należności zagrożonych z uwzględnieniem zabezpieczeń¹⁸⁾ prezentuje tabela 25 (str. 46).

Najwyższy udział – 51,6% ogółu należności zagrożonych – miały należności zakwalifikowane jako niezabezpieczone. W należnościach niezabezpieczonych dominowały z kolei należności stracone (67,6%).

8.1.2. Należności pod obserwacją

Udział należności pod obserwacją w należnościach ogółem wyniósł na koniec 2002 r. 5,1%, co oznacza spadek w porównaniu z grudniem 2001 r. oraz z czerw-

Bezpieczny Bank

Tabela 25. Należności zagrożone z uwzględnieniem zabezpieczeń według stanu na 31 grudnia 2002 r.

Należności zagrożone	Stan na 31.12.2002 (w tys. zł)	Struktura należności zagrożonych z uwzględnieniem zabezpieczeń	Udział należności zagrożonych ogółem
Należności z zabezpieczonym ryzykiem	12 820 693	100,00%	28,81%
poniżej standardu	3 682 147	28,72%	8,27%
wątpliwe	4 670 515	36,43%	10,49%
stracone	4 468 031	34,85%	10,04%
Należności z ograniczonym ryzykiem	8 742 439	100,00%	19,64%
poniżej standardu	2 413 444	27,61%	5,42%
wątpliwe	3 463 166	39,61%	7,78%
stracone	2 865 829	32,78%	6,44%
Należności niezabezpieczone	22 943 191	100,00%	51,55%
poniżej standardu	4 032 068	17,57%	9,06%
wątpliwe	3 393 887	14,79%	7,63%
stracone	15 517 236	67,63%	34,87%
Należności zagrożone ogółem	44 506 323	–	100,00%

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

cem 2002 r. odpowiednio o 0,3 i o 0,5 punktu procentowego. Należności pod obserwacją wzrosły w 2002 r. o 3,5%, czyli tempo ich wzrostu było wyższe o 5,3 punktu procentowego od tempa wzrostu należności ogółem.

19 banków nie wykazało żadnych należności pod obserwacją, w 16 bankach udział tych należności w należnościach ogółem nie przekroczył 2%. W 18 bankach wskaźnik ten kształtował się powyżej średniej dla sektora, przy czym w 5 przewyższał 2-krotność średniej.

Należności niezabezpieczone stanowiły 59,2% należności pod obserwacją. Udział należności z zabezpieczonym ryzykiem w należnościach pod obserwacją wyniósł 26,9%, udział zaś należności z ograniczonym ryzykiem – 13,8%.

8.2. Pozostałe aktywa

W odniesieniu do **jakości papierów wartościowych** analizie poddano papiery wartościowe z prawem do kapitału i dłużne oraz papiery wartościowe stanowiące majątek trwały.

Problemy i poglądy

Jakość dłużnych papierów wartościowych była dobra, natomiast niekorzystnie kształtowała się jakość papierów z prawem do kapitału, m.in. w związku z dekoninkturą na giełdzie.

Tabela 26. Jakość papierów wartościowych z prawem do kapitału i dłużnych według stanu na 31 grudnia 2002 r.

Wyszczególnienie	Udział w sumie bilansowej netto	Liczba banków nie wykazujących pozycji	Wycena bilansowa / wartość według cen nabycia	Liczba banków wykazujących wartość wskaźnika			
				0,0%	<100%	100%	>100%
Papiery wartościowe z prawem do kapitału handlowe i dostępne do sprzedaży	0,32%	34	73,05%	0	24	3	1
Dłużne handlowe papiery wartościowe	4,80%	29	100,92%	1	2	0	30
Dłużne dostępne do sprzedaży papiery wartościowe	9,02%	15	105,93%	2	3	1	41
Dłużne utrzymywane do terminu zapadalności papiery wartościowe	9,26%	17	116,10%	0	1	2	42

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Tabela 27. Jakość akcji i udziałów według stanu na 31 grudnia 2002 r.

Wyszczególnienie	Udział w sumie bilansowej netto	Liczba banków nie wykazujących pozycji	Wartość wskaźnika	Liczba banków wykazujących wartość wskaźnika				
				<0%	0%	(0%; 100%)	100%	>100%
Wartość akcji i udziałów	1,30%	26						
Odpisy z tytułu trwałej utraty wartości na akcje i udziały do wartości brutto akcji i udziałów			14,43%		11	23	2	
Fundusz z aktualizacji wyceny z tytułu finansowych aktywów trwałych do wartości brutto akcji i udziałów			0,02%	3	26	5	0	2

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Bezpieczny Bank

Rezerwy na **finansowy majątek trwały** stanowiły 14,4% jego wartości brutto, co oznacza pogorszenie jakości w 2002 r. o 5,0 punktów procentowych. Pozycja ta stanowiła na koniec 2002 r. 1,3% sumy bilansowej netto.

Finansowego majątku trwałego nie wykazywało 26 banków, a 11 nie wykazało żadnych rezerw na posiadane akcje i udziały w finansowym majątku trwałym.

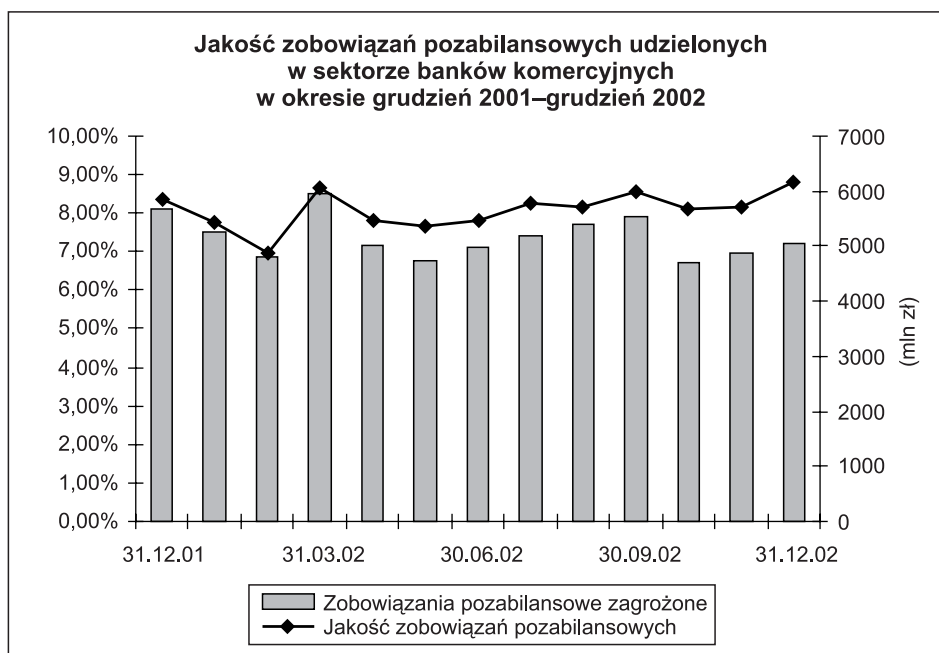
Podsumowując, w 2002 r. nastąpiło po raz kolejny **pogorszenie jakości aktywów** sektora banków komercyjnych. Głównie dotyczyło ono należności od sektora niefinansowego, co jest ściśle związane z niskim tempem wzrostu gospodarczego oraz kłopotami finansowymi przedsiębiorstw działających w Polsce.

9. ANALIZA JAKOŚCI I EFEKTYWNOŚCI ZOBOWIĄZAŃ POZABILANSOWYCH I INSTRUMENTÓW POCODNYCH

9.1. Jakość zobowiązań pozabilansowych

W 2002 r. można było zaobserwować wzrost wartości **zobowiązań pozabilansowych udzielonych zagrożonych**. Zwiększyły się one o 5,3% w porównaniu z 18,2% wzrostem zobowiązań pozabilansowych udzielonych brutto. W stosunku do

Wykres 14

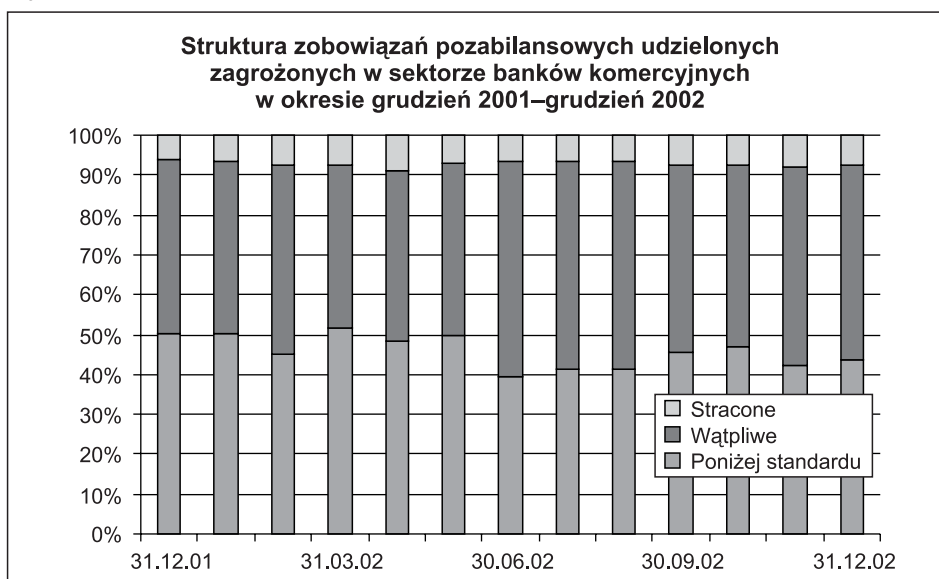

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Problemy i poglądy

grudnia 2001 r. udział zobowiązań pozabilansowych zagrożonych w sumie zobowiązań warunkowych udzielonych zmniejszył się o 0,9 punktu procentowego, natomiast w porównaniu z czerwcem 2002 r. zwiększył się o 0,1 punktu procentowego do poziomu 7,2%.

Wykres 15

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Najwyższy wzrost (27,7% w stosunku rocznym) nastąpił w przypadku zobowiązań pozabilansowych udzielonych straconych. Ich udział w zobowiązaniach pozabilansowych zagrożonych był stosunkowo nieduży i wynosił 7,6% (wzrost w porównaniu z końcem 2001 r. o 1,3 punktu procentowego).

Podobne tendencje do opisanych powyżej odnotowano w odniesieniu do zobowiązań pozabilansowych zagrożonych udzielonych podmiotom niefinansowym. Wskaźnik jakości tych zobowiązań spadł w porównaniu z końcem 2001 r. o 0,3 punktu procentowego i wzrósł w stosunku do końca czerwca 2002 r. o 0,1 punktu procentowego do poziomu 9,1%.

Niższą dynamiką od dynamiki zobowiązań pozabilansowych udzielonych charakteryzowały się również zobowiązania pozabilansowe pod obserwacją. Spowodowało to zmniejszenie ich udziału w zobowiązaniach udzielonych ogółem w porównaniu z końcem 2001 r. i końcem czerwca 2002 r. o 0,2 punktu procentowego do poziomu 4,6%.

Bezpieczny Bank

9.2. Wynik wypracowany na zobowiązaniach pozabilansowych i instrumentach pochodnych

Na koniec grudnia 2002 r. wynik na zobowiązaniach pozabilansowych zmniejszył się w stosunku do wyników z grudnia 2001 r. aż o 68,1% i wyniósł 868.740 tys. zł. Był on jednak wyższy niż na koniec czerwca 2002 r., kiedy sektor banków komercyjnych odnotował stratę na zobowiązaniach pozabilansowych w wysokości 33.458 tys. złotych. W obu przypadkach zmiany wyniku na zobowiązaniach pozabilansowych były spowodowane dużą zmiennością wyniku na pochodnych instrumentach finansowych. Na koniec 2002 r. wynik na zobowiązaniach pozabilansowych stanowił 3,2% wyniku działalności bankowej, co oznacza istotny spadek tego udziału w porównaniu z 2001 r. aż o 6,9 punktu procentowego.

Tabela 28. Dynamika i struktura wyniku na zobowiązaniach pozabilansowych w ujęciu narastającym w 2002 r.

	31.12.2002	Porównanie wyników		Struktura		
		31.12.2002/ 31.12.2001	31.12.2002/ 30.06.2002	31.12. 2001	30.06. 2002	31.12. 2002
Wynik na zobowiązaniach pozabilansowych, w tym:	868 740	-68,09%	2696,51%	100,00%	100,00%	100,00%
na operacjach instrumentami pochodnymi	731 107	-73,28%	674,67%	100,50%	380,24%	84,16%
na prowizjach	109 018	-24,26%	118,17%	5,29%	-149,35%	12,55%
saldo rezerw	-28 615	-118,15%	34,66%	-5,79%	-130,89%	3,29%

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Największe znaczenie w wyniku na zobowiązaniach pozabilansowych ma wynik na pochodnych instrumentach finansowych (84,2% na koniec 2002 r.). Prawie 90% tego wyniku zostało wypracowane na operacjach spekulacyjnych. Biorąc pod uwagę kryterium instrumentu bazowego nadal, tak jak na koniec 2001 r., najwyższy wynik wypracowano na operacjach instrumentami pochodnymi na walutę (637.527 tys. zł), a najniższy na stopę procentową (-261.758 tys. zł).

Na koniec 2002 r. stratę na zobowiązaniach pozabilansowych wykazało 26 banków, z czego 14 w kwocie przekraczającej 1 mln zł. 32 banki wypracowały na zobowiązaniach pozabilansowych zysk, z czego 21 powyżej 1 mln zł. Główną przyczyną występowania strat na zobowiązaniach pozabilansowych była strata na operacjach instrumentami pochodnymi o charakterze spekulacyjnym. Również najwyższe zyski osiągnęły banki na operacjach instrumentami pochodnymi o charakterze spekulacyjnym.

Problemy i poglądy

Podsumowując, w 2002 r. nastąpiło **pogorszenie jakości zobowiązań pozabilansowych** udzielonych, które ma takie samo podłoże ekonomiczne, jak i pogorszenie jakości należności, a także osłabienie wyników osiąganych przez banki na instrumentach pochodnych o charakterze spekulacyjnym, które są niepewnym i obarczonym wysokim ryzykiem źródłem generowania wyniku finansowego.

10. PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Rok 2002 był kolejnym rokiem niesprzyjającej koniunktury w gospodarce, co znalazło swoje odzwierciedlenie m.in. w niskim wzroście gospodarczym (szacunkowy wzrost PKB o ok. 1%) i wzroście bezrobocia. Jako korzystne dla gospodarki należy uznać niską inflację, która umożliwiła obniżenie nominalnego i realnego poziomu stóp procentowych, oraz poprawę sytuacji w bilansie obrotów bieżących, co zmniejszyło prawdopodobieństwo wystąpienia presji spekulacyjnej na polską walutę.

Część ekonomistów uważa, że ożywienie w IV kwartale świadczy o poprawie sytuacji gospodarczej, ale wydaje się to zbyt optymistyczne. Jeżeli tendencja wzrostu PKB utrzyma się w kolejnych kwartałach, wtedy będzie można mówić o ożywieniu. Wprawdzie ogólna rentowność przedsiębiorstw nie uległa istotnemu pogorszeniu, ale zanotowano w 2002 r. kłopoty kilku dużych przedsiębiorstw, głównie Stoczni Szczecińskiej (Porta Holding), której upadek przyczynił się do utworzenia wysokich rezerw w sektorze banków komercyjnych. Polski sektor bankowy z racji niewielkiej skali jest bardzo wrażliwy na kłopoty dużych kredytobiorców, co obserwowano już kilka lat wcześniej na przykładzie spółki Daewoo-FSO.

Na tym generalnie niekorzystnym tle gospodarczym sytuacja sektora bankowego również się pogorszyła w 2002 r. Wybrane parametry ekonomiczne charakteryzujące zmiany w sektorze banków komercyjnych kształtowały się następująco (zmiany podano w porównaniu z 2001 r.):

- ❖ suma bilansowa obniżyła się o 1,0%,
- ❖ zobowiązania pozabilansowe wzrosły o 9,0%,
- ❖ należności od sektora niefinansowego wzrosły o 1,2%,
- ❖ depozyty sektora niefinansowego oraz sektora instytucji samorządowych spadły o 3,8%,
- ❖ strata skumulowana wzrosła o ok. 40%,
- ❖ ROA netto wyniosło 0,57% (obniżenie o 0,33 p.p.),
- ❖ ROE netto wyniosło 6,8% (obniżenie o 4,69 p.p.),
- ❖ współczynnik wypłacalności wyniósł 14,44% (obniżenie o 0,68 p.p.),
- ❖ fundusze własne wzrosły o 6,7%,
- ❖ udział należności zagrożonych w należnościach ogółem wyniósł 17,4% (pogorszenie o 3,1 p.p.),
- ❖ udział zobowiązań pozabilansowych zagrożonych w zobowiązaniach udzielonych ogółem wyniósł 7,21% (poprawa o 0,9 p.p.).

Za najbardziej niekorzystną tendencję zaobserwowaną w 2002 r. należy uznać pogorszenie jakości aktywów (m.in. w związku z dekoniunkturą gospodarczą) i związane z tym obniżenie efektywności na skutek zwiększonego obciążenia saldem re-

Bezpieczny Bank

zerw oraz obniżenia zdolności do generowania wyniku działalności bankowej (spadek aktywów pracujących o 2,4 p.p.). Wprowadzie kilka banków poczyniło kroki w celu redukcji obciążenia kosztami działania (w relacji do wyniku działalności bankowej), średnio jednak w sektorze obciążenie to wzrosło o ok. 1 punkt procentowy (dynamika kosztów działania była jednakże niska). Korzystne efekty redukcji zatrudnienia mogą być osiągnięte dopiero w dłuższym okresie.

Niekorzystne z punktu widzenia rozwoju gospodarczego było obniżenie poziomu depozytów pozyskiwanych głównie od gospodarstw domowych, co należy tłumaczyć m.in. podatkiem od dochodów z lokat bankowych, który spowodował przeniesienie części oszczędności z banków do innych pośredników finansowych (głównie funduszy inwestycyjnych), oraz przeznaczaniem większej części dochodów na konsumpcję. Spadek wartości depozytów wystąpił po raz pierwszy od początku transformacji (dla porównania w 2001 r. wartość depozytów sektora niefinansowego i instytucji samorządowych wzrosła o 11,2%).

Jako korzystne zaś należy uznać zwiększenie wartości funduszy własnych, które stanowią bufor do absorbowania potencjalnych strat. Wprowadzie wartość współczynnika wypłacalności obniżyła się, ale część tego spadku należy przypisać rozszerzeniu rodzajów ryzyka uwzględnianych w kalkulacji współczynnika wypłacalności (uchwała KNB nr 5/2001).

Niekorzystne tendencje zaobserwowane w skali całego sektora banków komercyjnych wynikały z pogorszenia kondycji poszczególnych banków.

Poprawa sytuacji ekonomiczno-finansowej sektora bankowego w 2003 r. ściśle zależy od poprawy koniunktury w gospodarce światowej, której motorem mogą być Stany Zjednoczone i kraje Unii Europejskiej, gospodarka Japonii bowiem nadal przeżywa długotrwały kryzys. Wydarzenia pozaekonomiczne (wojna w Iraku, epidemia SARS) utrudniają określenie prognozy.

Przypisy

- ¹⁾ Analizę przeprowadzono na podstawie wstępnych danych finansowych, tj. przed badaniem sprawozdań finansowych przez audytorów zewnętrznych, 62 banków działających na koniec 2002 r.
- ²⁾ Indeks C-5 informuje o udziale największych 5 banków w sektorze bankowym.
- ³⁾ Indeks Herfindahla-Hirschmana (HHI) jest to miara koncentracji rynku liczona jako suma kwadratów udziałów w rynku poszczególnych jego uczestników. Udział w rynku mierzono udziałem banków w aktywach sektora banków komercyjnych. Wysoka koncentracja rynku występuje, jeśli HHI ukształtuje się na poziomie powyżej 1.800 pkt (max. wynosi 10.000 pkt.).
- ⁴⁾ Poza tym do znacznego zwiększenia koncentracji mogłoby dojść w rezultacie przejęcia PKO BP SA przez inwestora strategicznego mającego już bank w Polsce. Proponowane koncepcje prywatyzacji nie przewidują jednak pozyskania na PKO BP SA *explicite* inwestora strategicznego.
- ⁵⁾ Z uwzględnieniem udziału bezpośredniego i pośredniego kapitału zagranicznego, tj. jeżeli bank działający w Polsce wykazuje udział kapitału zagranicznego, to posiadanie przez ten bank akcji innego banku działającego w Polsce jest traktowane jako pośredni udział kapitału zagranicznego.

Problemy i poglądy

- ⁶⁾ Przy wyliczeniu bazy kapitałowej uwzględniono przepisy prawa bankowego, tj. uwzględniono niepodzielony zysk z lat ubiegłych oraz pozycje pomniejszające fundusze podstawowe. Fundusze uzupełniające nie są wyliczone w relacji do funduszy podstawowych. Pozycja pasywów „kapitały i zobowiązania podporządkowane” nie ujmuje niektórych pomniejszeń i zawiera dodatkowo zobowiązania podporządkowane nie zaliczane do funduszy własnych, stąd rozbieżności liczbowe pomiędzy wyliczeniami w tabeli 5 a wartością tej pozycji w pasywach w tabeli 4.
- ⁷⁾ Instrumenty pochodne księgowane są w pozycjach: „operacje wymiany” i „zobowiązania z tytułu operacji instrumentami finansowymi”.
- ⁸⁾ Swap – instrument (re)finansowania poprzez wymianę płatności odsetkowych lub walutowych strony pasywnej (*liability swap*), bądź poprzez wymianę wartości majątkowych i zmianę bazy oprocentowania lub walutowej (*assets swap*).
- ⁹⁾ FRA – *forward rate agreement* – umowa terminowa na stopę procentową.
- ¹⁰⁾ Aktywa dochodowe pomniejszone o należności zagrożone.
- ¹¹⁾ W arkuszu sprawozdawczym R0018 w pozycji 19 – „koszty działania banku” – wyszczególniona jest „składka i wpłaty na BFG”, co było podstawą do przeprowadzenia powyższej analizy.
- ¹²⁾ Przychody operacyjne obejmują przychody: odsetkowe, prowizyjne, z tytułu akcji, udziałów i innych papierów wartościowych o zmiennej kwocie dochodu, z pozycji wymiany, operacji finansowych oraz pozostałe przychody operacyjne.
- ¹³⁾ Zdefiniowane jako: fundusze podstawowe z uwzględnieniem pomniejszeń i fundusze uzupełniające bez uwzględnienia relacji do funduszy podstawowych.
- ¹⁴⁾ Według kursu na dzień 31.12.2002 r. wynoszącego 4,0202 zł za 1 euro.
- ¹⁵⁾ Ze względu na układ sprawozdawczości (do marca 2002 r. wynik miesięczny banków w sprawozdawczości dla NBP był wykazywany jedynie w ujęciu brutto, obecnie w ujęciu netto) dla okresu styczeń-marzec 2002 r. straty miesięczne wyznaczono dla wyniku brutto.
- ¹⁶⁾ Jako łatwo zbywalne papiery wartościowe potraktowano bony skarbowe i bony pieniężne NBP.
- ¹⁷⁾ Analiza jakości należności jest prowadzona w 2 wersjach: dla należności z odsetkami i bez odsetek. W przypadku analizy niektórych aspektów, jak struktura jakościowa czy terminowa, możliwa jest analiza jedynie wersji bez odsetek.
- ¹⁸⁾ Z wyłączeniem odsetek skapitalizowanych.

OCENA SYTUACJI EKONOMICZNO-FINANSOWEJ SEKTORA BANKÓW SPÓŁDZIELCZYCH W 2002 ROKU¹⁾

1. STRUKTURA SEKTORA

1.1. Liczba banków

Według stanu na 31 grudnia 2002 r. działalność prowadziło 605 banków spółdzielczych, w tym SBR Samopomoc Chłopska oraz Krakowski Bank Spółdzielczy²⁾,

Tabela 1. Liczba banków spółdzielczych w poszczególnych zrzeszeniach według stanu na 31 grudnia 2002 r.

Zrzeszenie	Data przystąpienia do zrzeszenia	Liczba banków					Zmiana	
		31.12. 2001	31.03. 2002	30.06. 2002	30.09. 2002	31.12. 2002	(7-3)	(7-5)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
BPS SA*)	–	420	370	363	369	368	-52	5
GBPZ SA	12.03.2002	87	–	–	–	–	–	–
BUG SA	12.03.2002	53	–	–	–	–	–	–
DBR SA	19.07.2002	28	26	7	–	–	–	–
LBR SA	12.03.2002	78	–	–	–	–	–	–
MBR SA	12.03.2002	87	–	–	–	–	–	–
RBR SA	12.03.2002	34	–	–	–	–	–	–
WMBR SA	12.03.2002	53	–	–	–	–	–	–
GBW S.A.	–	104	104	158	157	157	53	-1
PKBR SA	10.05.2002	50	48	–	–	–	-50	–
MR Bank SA	–	67	62	78	78	78	11	0
Banki niezrzeszone	–	1	1	2	2	2	1	0
Razem	–	642	611	608	606	605	-37	-3

*) Bank Polskiej Spółdzielczości SA powstał po połączeniu 6 banków zrzeszających, które nastąpiło poprzez przeniesienie majątku 5 banków zrzeszających na Gospodarczy Bank Południowo-Zachodni SA.

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Problemy i poglądy

jako banki niezrzeszone. W ciągu roku sprawozdawczego, w wyniku procesów łączeniowych liczba banków spółdzielczych zmniejszyła się o 37, w tym 31 banków zostało przyłączonych w pierwszym kwartale, 3 w drugim, 2 w trzecim oraz 1 w czwartym.

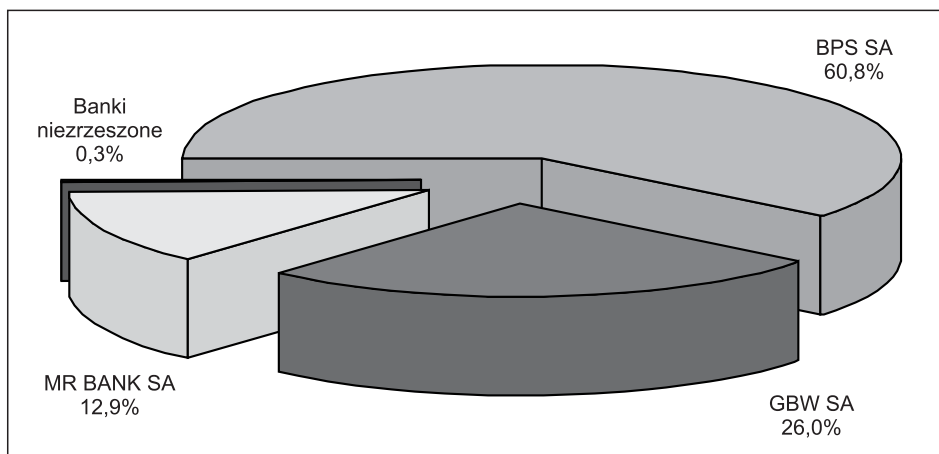
Zasadnicze zmiany organizacyjne w obrębie sektora nastąpiły w I półroczu 2002 r. Polegały one na:

- ❖ ukształtowaniu się nowej struktury banków zrzeszających w wyniku łączenia się dotychczasowych zrzeszeń,
- ❖ przystępowaniu niektórych banków spółdzielczych do zrzeszeń innych niż te, do których przystąpił ich macierzysty bank zrzeszający.

1.2. Banki zrzeszające

Na koniec 2002 r. w sektorze banków spółdzielczych funkcjonowały trzy banki zrzeszające: Bank Polskiej Spółdzielczości SA (BPS SA), Gospodarczy Bank Wielkopolski SA (GBW SA) oraz Mazowiecki Bank Regionalny SA (MR BANK SA).

Rysunek 1. Banki spółdzielcze w poszczególnych zrzeszeniach według stanu na 31 grudnia 2002 r.

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Bank Polskiej Spółdzielczości SA

Dnia 12 marca 2002 r. został zarejestrowany przez sąd Bank Polskiej Spółdzielczości SA, który powstał po połączeniu 6 banków zrzeszających. Połączenie nastąpiło poprzez przeniesienie majątku 5 banków: Banku Unii Gospodarczej SA, Lubelskiego Banku Regionalnego SA, Małopolskiego Banku Regionalnego SA, Rzeszow-

Bezpieczny Bank

skiego Banku Regionalnego SA, Warmińsko-Mazurskiego Banku Regionalnego SA – na Gospodarczy Bank Południowo-Zachodni SA. W kwietniu 2002 r. dokonano wymiany akcji 6 banków zrzeszających na akcje BPS SA. Przy korzystnym parytecie wymiany akcji banki osiągnęły zyski.

Tabela 2. Parytet wymiany akcji 6 banków zrzeszających na akcje BPS SA (w zł)

Wyszczególnienie	Cena nominalna 1 akcji przed wymianą	Parytet wymiany	Cena emisyjna	Cena 1 akcji po wymianie (2×3×4)	Korzyści z tytułu wymiany 1 akcji (5 – 2)
1	2	3	4	5	6
1. BUG SA	od 112 do 142 ^{*)}	0,59	2,35	od 155,29 do 196,88	od 43,29 do 54,88
2. GBP-Z SA	100	1,00	2,35	235,00	135,00
3. LBR SA	100	0,95	2,35	223,25	123,25
4. MBR SA	100	1,42	2,35	333,70	233,70
5. RBR SA ^{**)}	100	1,37	2,35	321,95	221,95
6. WMBR SA	100	0,90	2,35	211,50	111,50

^{*)} W zależności od ceny emisyjnej akcji.

^{**)} Wymiana dotyczyła tylko akcji opłaconych.

Źródło: Dane LBR SA, opracowanie własne.

W II kwartale 2002 r. umowę zrzeszeniową z BPS SA podpisało 12 banków zrzeszonych w Dolnośląskim Banku Regionalnym SA (DBR SA). W lipcu 2002 r., ze względu na trudną sytuację ekonomiczno-finansową DBR SA, KNB podjęła uchwałę o jego przejściu przez BPS SA³⁾, a 7 banków zrzeszonych w DBR SA przeszło do zrzeszenia BPS SA⁴⁾.

Gospodarczy Bank Wielkopolski SA

W marcu 2002 r. KNB wyraziła zgodę na połączenie Gospodarczego Banku Wielkopolski SA i Pomorsko-Kujawskiego Banku Regionalnego SA (PKBR SA), a w maju Sąd Rejonowy w Poznaniu wpisał połączenie obu banków do Krajowego Rejestru Sądowego. Nie wszystkie banki zrzeszone w PKBR SA zdecydowały się na przejście do zrzeszenia GBW SA – 6 z nich podpisało umowę zrzeszeniową z Mazowieckim Bankiem Regionalnym SA. W II kwartale 2002 r. do zrzeszenia GBW SA przystąpiło 7 banków zrzeszonych w DBR SA oraz 4 banki zrzeszone w BPS SA.

Problemy i poglądy

Mazowiecki Bank Regionalny SA

W II kwartale 2002 r. do zrzeszenia Mazowieckiego Banku Regionalnego SA przeszło 6 banków z PKBR SA oraz 11 z BPS SA. Jednocześnie jeden bank opuścił zrzeszenie MR Banku SA.

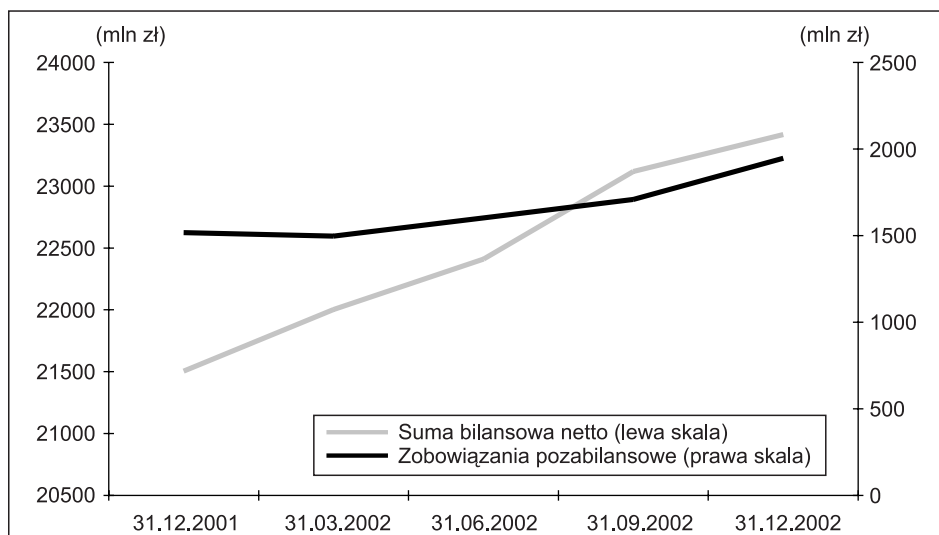
2. PODSTAWOWE DANE I WSKAŹNIKI FINANSOWE

2.1. Podstawowe dane bilansowe

W 2002 r. suma bilansowa netto sektora banków spółdzielczych wzrosła o 8,9% i na koniec roku wynosiła 23.416.268 tys. zł. W strukturze bilansu nie zaobserwowano istotnych zmian.

Należności ogółem netto sektora banków spółdzielczych wynosiły 20.219.698 tys. zł i stanowiły 86,3% sumy bilansowej, a zobowiązania ogółem osiągnęły wartość 19.989.056 tys. zł i stanowiły 85,4% sumy bilansowej. Należności ogółem netto rosły szybciej (o 9,1%) niż zobowiązania ogółem netto (o 8,7%). Szybszy wzrost należności niż zobowiązań dotyczył sektora niefinansowego (odpowiednio wzrost o 12,1% i o 7,3%) oraz sektora instytucji rządowych i samorządowych (odpowiednio wzrost o 49,5% i o 20,5%). Zobowiązania banków spółdzielczych wobec sektora finansowego rosły szybciej (wzrost o 21,6%) niż należności od tego sektora (wzrost o 2,7%).

Rysunek 2. Suma bilansowa netto oraz zobowiązania pozabilansowe netto sektora banków spółdzielczych w okresie 31 grudnia 2001 r.–31 grudnia 2002 r.

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Bezpieczny Bank

Tabela 3. Aktywa sektora banków spółdzielczych z odsetkami według stanu na 31 grudnia 2002 r. (w tys. zł)

Lp.	Wyszczególnienie	31.12. 2001	31.12. 2002	(3 - 2)/2	Struktura	
					31.12. 2001	31.12. 2002
	1	2	3	4	5	6
1	Kasa i operacje z bankiem centralnym	591 334	611 399	3,39%	2,75%	2,61%
2	Należności od sektora finansowego	6 956 732	7 142 360	2,67%	32,35%	30,50%
3	Należności od sektora niefinansowego	11 274 176	12 632 305	12,05%	52,43%	3,95%
4	Należności od sektora instytucji rządowych i samorządowych	297 645	445 033	49,52%	1,38%	1,90%
5	Należności z tytułu zakupu papierów wartościowych z otrzymanym przyrzeczeniem odkupu	10 927	6 045	-44,68%	0,05%	0,03%
6	Papiery wartościowe	1 082 178	1 375 287	27,09%	5,03%	5,87%
7	Aktywa trwałe	936 354	1 046 723	11,79%	4,35%	4,47%
8	Inne aktywa	355 955	157 116	-55,86%	1,66%	0,67%
9	Suma bilansowa netto	21 505 300	23 416 268	8,89%	100,00%	100,00%

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

W strukturze aktywów podstawowymi wielkościami były należności od sektora niefinansowego (54,0% sumy bilansowej) i należności od sektora finansowego (30,5% sumy bilansowej). W stosunku do końca 2001 r. w sumie bilansowej zaobserwowano spadek udziału należności od sektora finansowego (o 1,9 p.p.) i wzrost udziału należności od sektorów: niefinansowego (o 1,5 p.p.) oraz instytucji rządowych i samorządowych (0,5 p.p.). Należności od sektora instytucji rządowych i samorządowych stanowiły niewielki ułamek aktywów sektora banków spółdzielczych (1,9%), jednakże w analizowanym okresie ich udział systematycznie się zwiększał.

Głównym źródłem finansowania działalności banków spółdzielczych są zobowiązania wobec sektora niefinansowego, które na koniec 2002 r. stanowiły 75,1% sumy bilansowej. W 2002 r. zobowiązania te wzrosły o 7,3%.

Według stanu na 31 grudnia 2002 r. zobowiązania wobec sektora finansowego stanowiły 2,0% sumy bilansowej, a zobowiązania wobec instytucji rządowych i samorządowych 8,3% sumy bilansowej. W 2002 r. zobowiązania te wzrosły odpowiednio o: 21,6% i 20,5%.

Problemy i poglądy

Tabela 4. Pasywa sektora banków spółdzielczych z odsetkami według stanu na 31 grudnia 2002 r. (w tys. zł)

Lp.	Wyszczególnienie	31.12. 2001	31.12. 2002	(3 - 2)/2	Struktura	
					31.12. 2001	31.12. 2002
	1	2	3	4	5	6
1	Operacje z bankiem centralnym	0	0	-	0,00%	0,00%
2	Zobowiązania wobec sektora finansowego	389 642	473 952	21,64%	1,81%	2,02%
3	Zobowiązania wobec sektora niefinansowego	16 384 218	17 577 424	7,28%	76,19%	75,07%
4	Zobowiązania wobec sektora instytucji rządowych i samorządowych	1 608 063	1 937 680	20,50%	7,48%	8,27%
5	Zobowiązania z tytułu sprzedanych papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem odkupu	0	0	-	0,00%	0,00%
6	Zobowiązania z tytułu emisji własnych papierów wartościowych	0	0	-	0,00%	0,00%
7	Inne pasywa	672 833	742 382	10,34%	3,13%	3,17%
8	Rezerwy celowe na zobowiązania pozabilansowe	791	697	-11,93%	0,00%	0,00%
9	Rezerwa na ryzyko ogólne	29 754	48 844	64,16%	0,14%	0,21%
10	Kapitały (fundusze), zobowiązania podporządkowane oraz rezerwa na ryzyko i wydatki nie związane z podstawową działalnością banku sprawozdającego	1 928 573	2 272 398	17,83%	8,97%	9,70%
11	Wynik w trakcie zatwierdzania	898	-1 984	-320,85%	0,00%	-0,01%
12	Wynik roku bieżącego*)	490 527	364 875	-	2,28%	1,56%
13	Suma bilansowa netto	21 505 300	23 416 268	8,89%	100,00%	100,00%

*) Do lutego 2002 r. – wynik bieżący brutto, od marca 2002 r. – wynik bieżący netto.

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

2.2. Dane pozabilansowe

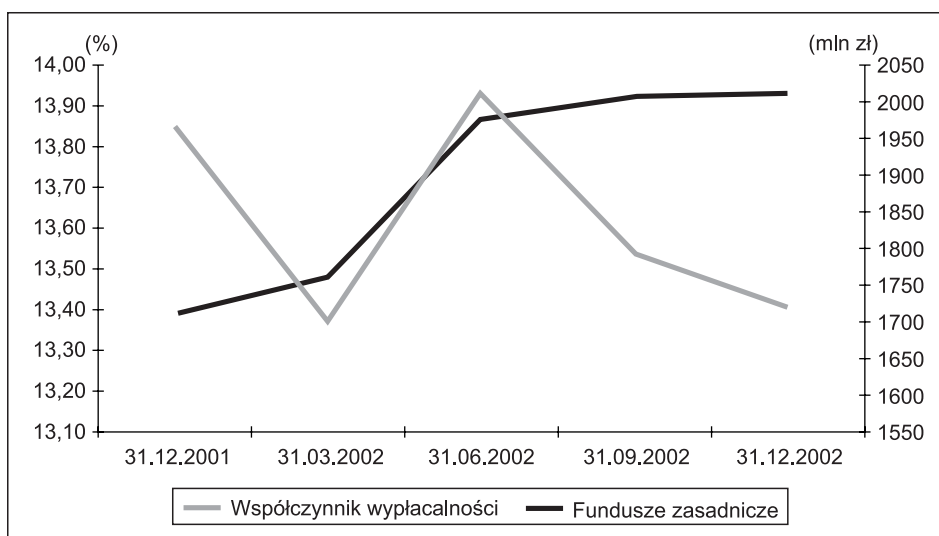
W 2002 r. zobowiązania pozabilansowe ogółem netto wzrosły o 28,4% i na koniec roku wynosiły 1.946.641 tys. zł, stanowiąc 8,3% sumy bilansowej netto. W analizowanym okresie ich relacja do sumy bilansowej zwiększyła się o 1,3 p.p.

2.3. Współczynnik wypłacalności i fundusze własne

Współczynnik wypłacalności obniżył się o 0,5 p.p. i na koniec 2002 r. wynosił średnio 13,4%. W 11 bankach spółdzielczych wskaźnik ten był niższy od 8%.

W okresie grudzień 2001 – grudzień 2002 fundusze własne⁶⁾ sektora banków spółdzielczych zwiększyły się o 14,4% i na koniec 2002 r. wynosiły 2.078.687 tys. zł. Średni poziom funduszy własnych w banku spółdzielczym wynosił 3.436 tys. zł, co odpowiada 891 tys. euro⁷⁾.

Rysunek 3. Współczynnik wypłacalności i fundusze zasadnicze⁵⁾ sektora banków spółdzielczych w okresie 31 grudnia 2001 r.–31 grudnia 2002 r.

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Na koniec 2002 r. 6 banków spółdzielczych nie osiągnęło wielkości funduszy własnych na poziomie 300 tys. euro (1.156 tys. zł). Przy uwzględnieniu bieżącego wyniku finansowego netto oraz wyniku w trakcie zatwierdzania, cztery z nich nie osiągnęłyby wymaganego progu kapitałowego. Proóg 500 tys. euro przekroczyło 406 banków (67,1% sektora), w tym próg 1 mln euro – 172 banki (28,4%). Cztery banki

Problemy i poglądy

Tabela 5. Współczynnik wypłacalności i wymogi kapitałowe w sektorze banków spółdzielczych w okresie 31 grudnia 2001 r.–31 grudnia 2002 r.

Wyszczególnienie	Jedn.	31.12.2001	30.06.2002	31.12.2002
1	2	3	4	5
Współczynnik wypłacalności	%	13,86	13,94	13,42
Całkowity wymóg kapitałowy	tys. zł	1 573 448	1 178 596	1 239 450
Wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka kredytowego	tys. zł	1 048 963	1 172 411	1 197 240
Wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka koncentracji wierzytelności	tys. zł	–	4 525	41 031
Wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka rynkowego	tys. zł	916	1 257	771
Wymóg kapitałowy pozostały	tys. zł	523 569	403	408

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

przekraczają próg 5 mln euro (KBS Kraków, BSR Kraków, SBR Samopomoc Chłopska oraz BS Katowice).

2.4. Strata skumulowana

Według stanu na 31 grudnia 2002 r. 40 banków spółdzielczych wykazało stratę z lat ubiegłych, 5 – stratę w trakcie zatwierdzania, a 5 – stratę bieżącą netto.

Strata skumulowana netto sektora banków spółdzielczych (21.108 tys. zł) zmniejszyła się w analizowanym okresie o 22,7%. Na koniec 2002 r. wykazało ją 50 banków, jednakże jej udział w funduszach zasadniczych był w większości przypadków nieznaczący. Tym niemniej w jednym z banków strata skumulowana netto w stosunku do funduszy zasadniczych wynosiła 64,6%. Sytuacja, w której zysk bieżący netto i zysk w trakcie zatwierdzania nie pokrywały straty skumulowanej, dotyczyła 8 banków.

2.5. Jakość należności

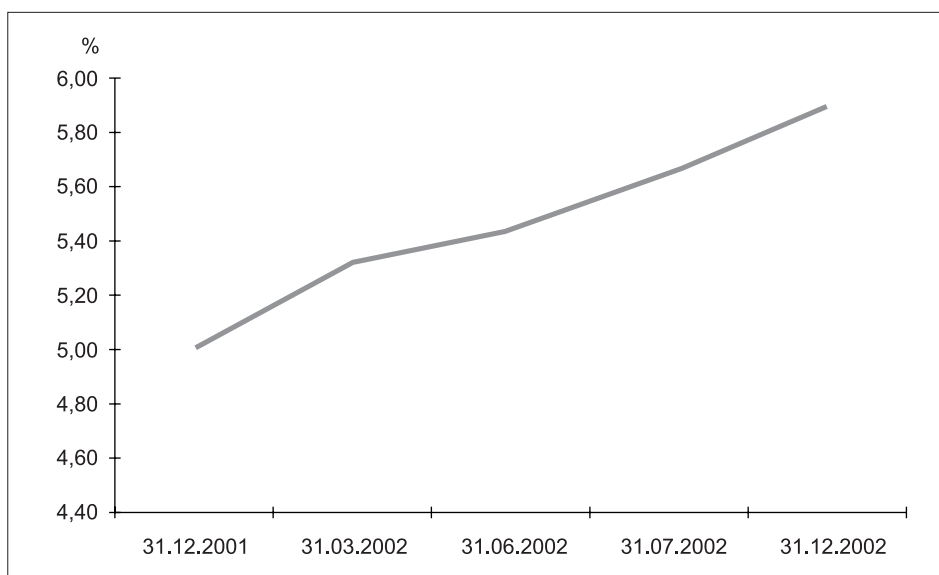
W okresie grudzień 2001 – grudzień 2002 należności zagrożone brutto rosły trzykrotnie szybciej niż należności ogółem brutto, co doprowadziło do pogorszenia się jakości należności (o 0,9 p.p.).

Na koniec 2002 r. wskaźnik jakości należności ogółem z odsetkami wynosił 5,9%. W 54 bankach spółdzielczych wskaźnik jakości należności przekraczał 10%, a w 26 kształtował się na poziomie 0%.

Udział należności zagrożonych w należnościach od sektora niefinansowego wzrósł o 1,2 p.p. w stosunku do końca 2001 r. Według stanu na 31 grudnia 2001 r. wskaźnik

Bezpieczny Bank

Rysunek 4. Jakość należności w sektorze banków spółdzielczych w okresie 31 grudnia 2001 r.–31 grudnia 2002 r.

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

ten kształtował się na poziomie 7,9%, natomiast na koniec 2002 r. udział należności zagrożonych w należnościach od sektora niefinansowego wyniósł 9,1%.

2.6. Efektywność

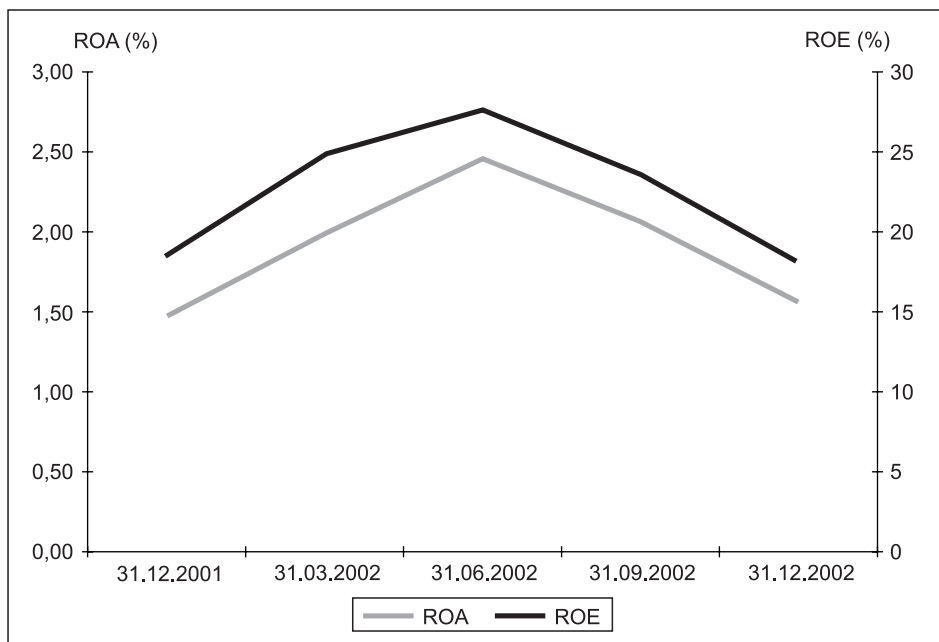
W okresie grudzień 2001 r.–grudzień 2002 r. w efektywności sektora banków spółdzielczych nie odnotowano znaczących zmian.

W analizowanym okresie wskaźniki rentowności liczone dla wyniku finansowego netto – rentowność aktywów (ROA netto) (1,6%) oraz rentowność obrotu (10,0%) zwiększyły się odpowiednio o 0,1 oraz o 2,3 p.p. Wskaźnik rentowności funduszy zasadniczych netto (ROE) wyniósł na koniec grudnia 2002 r. 18,1% (obniżył się w porównaniu z grudniem 2001 r. o 0,4 p.p.). Zmiany wartości wskaźników rentowności funduszy zasadniczych i obrotu liczonych dla wyniku finansowego brutto wykazywały takie same tendencje jak dla wyniku finansowego netto, natomiast rentowność aktywów brutto (ROA brutto) zmniejszyła się w stosunku do grudnia 2001 r. o 0,1 p.p.

Wskaźnik obciążenia wyniku działalności bankowej saldem rezerw wyniósł 6,5%, co oznacza spadek w porównaniu z końcem 2001 r. o 0,9 p.p. Jednocześnie w anali-

Problemy i poglądy

Rysunek 5. Zmiany wskaźników ROA i ROE w sektorze banków spółdzielczych w okresie 31 grudnia 2001 r.–31 grudnia 2002 r.

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

zowanym okresie zwiększyło się obciążenie wyniku finansowego brutto kosztami działania (o 7,0 p.p.). Marża odsetkowa wyniosła 6,4%, a jej wartość zmniejszyła się w stosunku do grudnia 2001 r. o 0,9 p.p.

2.7. Przychody i koszty

W okresie grudzień 2001 r.–grudzień 2002 r. koszty ogółem spadały szybciej (spadek o 13,5%) niż przychody ogółem (spadek o 11,6%). Jednocześnie koszty odsetek spadały blisko dwukrotnie szybciej (40,1%) niż przychody z tytułu odsetek (22,8%). Odwrotna zależność występowała w przypadku przychodów i kosztów z tytułu prowizji (przychody wzrosły o 17,6%, a koszty o 3,5%). Koszty działania wzrosły o 5,5%. Korzystne dla banków zmiany przychodów i kosztów przyczyniły się do osiągnięcia dodatniego wyniku finansowego na każdym rodzaju działalności.

Na strukturę przychodów i kosztów sektora znaczący wpływ wywierały obniżki stóp procentowych.

Na koniec 2002 r. największy udział w przychodach ogółem banków spółdzielczych miały przychody z tytułu odsetek (67,7%) oraz przychody z tytułu prowizji

Bezpieczny Bank

(18,5%). W okresie grudzień 2001–grudzień 2002 w przychodach ogółem zmniejszył się udział przychodów z tytułu odsetek (o 9,9 p.p.), a wzrósł przychodów z tytułu prowizji (o 4,6 p.p.).

Jednocześnie na skutek przeszacowania wartości akcji banków, które stały się akcjonariuszami BPS SA, znaczącą dynamiką wzrostu charakteryzowały się przychody z udziałów, akcji, pozostałych papierów wartościowych, innych instrumentów finansowych o zmiennej kwocie dochodu (wzrost o 4.491,4%). Bardzo dynamicznie wzrastały również przychody z operacji finansowych (wzrost o 2.925,1%). Na koniec 2002 r. udział tych przychodów w przychodach ogółem był niewielki i wynosił odpowiednio: 0,1% i 2,2%.

Na koniec 2002 r. największy udział w kosztach ogółem miały koszty działania banku (45,6%) i koszty odsetkowe (31,2%). Na przestrzeni roku udział kosztów z tytułu odsetek w kosztach ogółem zmniejszył się o 13,8 p.p., a kosztów z tytułu prowizji wzrósł o 0,2 p.p. Bardzo dynamicznie wzrastały koszty operacji finansowych (wzrost o 566,5%), jednakże udział tej pozycji w kosztach ogółem pozostał nieznaczący (0,6%).

2.8. Wynik finansowy brutto i netto

Na koniec 2002 r. wynik finansowy brutto sektora banków spółdzielczych wyniósł 504.911 tys. zł, a wynik finansowy netto 364.875 tys. zł. W analizowanym okresie oba wyniki zwiększyły się odpowiednio o 2,9% i 15,4%.

2.9. Wynik działalności bankowej

Na koniec 2002 r. wynik działalności bankowej wyniósł 2.202.486 tys. zł i był o 4,5% wyższy niż w analogicznym okresie roku ubiegłego. W okresie grudzień 2001 – grudzień 2002 w wyniku działalności bankowej zwiększył się udział wyników: z tytułu prowizji (o 3,4 p.p.), z operacji finansowych (o 2,8 p.p.) oraz z pozycji wymiany (o 0,1 p.p.), natomiast zmalał udział wyniku z tytułu odsetek (o 6,6 p.p.). Na koniec 2002 r. wynik z tytułu odsetek stanowił 67,8%, wynik prowizyjny – 29,1%, wynik operacji finansowych – 2,8%, a wynik z pozycji wymiany – 0,1% wyniku działalności bankowej.

2.10. Brakująca kwota rezerw celowych

Na koniec 2002 r. brakująca kwota rezerw celowych na należności i zobowiązania pozabilansowe wynosiła 1.023 tys. zł, z czego 5,0% stanowiły brakujące rezerwy na należności i zobowiązania pozabilansowe wątpliwe, a 88,0% – brakujące rezerwy na należności i zobowiązania pozabilansowe stracone.

Według stanu na 31 grudnia 2002 r. brakującą kwotę rezerw celowych na należności i zobowiązania pozabilansowe wykazało 65 banków spółdzielczych (10,7%

Problemy i poglądy

Tabela 6. Brakująca kwota rezerw celowych na należności i zobowiązania pozabilansowe według stanu na 31 grudnia 2002 r.

Kategoria należności / zobowiązań pozabilansowych	Wartość w analizowanym okresie (tys. zł)		Przyrost / spadek (%)	Struktura (%)		Zmiana (p.p.)
	31.12.2001	31.12.2002		31.12.2002 / 31.12.2001	31.12.2001	
1	2	3	(3 - 2) / 2	4	5	5 - 4
Normalne	134	47	-64,89	36,79	4,59	-32,20
Pod obserwacją	1	5	449,45	0,25	0,49	0,24
Poniżej standardu	46	20	-56,09	12,52	1,96	-10,57
Wątpliwe	1	51	9007,14	0,15	4,99	4,83
Stracone	183	900	392,05	50,28	87,98	37,70
Razem	364	1023	181,21	100,0	100,0	×

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

wszystkich banków spółdzielczych), w tym tylko w 3 bankach udział brakującej rezerwy celowej w rezerwie wymaganej przekraczał 10,0%.

Brakująca kwota rezerw celowych na należności i zobowiązania pozabilansowe stanowiła średnio dla jednego banku 2,9% kwoty wymaganych rezerw celowych. Najwyższy wskaźnik wyniósł 25,5%, przy czym kwota brakującej rezerwy celowej w tym banku stanowiła 203,2% wyniku finansowego netto, co oznacza, że utworzenie rezerw w wymaganych wielkościach doprowadziłoby do powstania straty. Utworzenie brakujących rezerw obniżyłoby wyniki finansowe w 2 bankach, jednakże nie doprowadziłoby do powstania w nich straty.

2.11. Depozyty

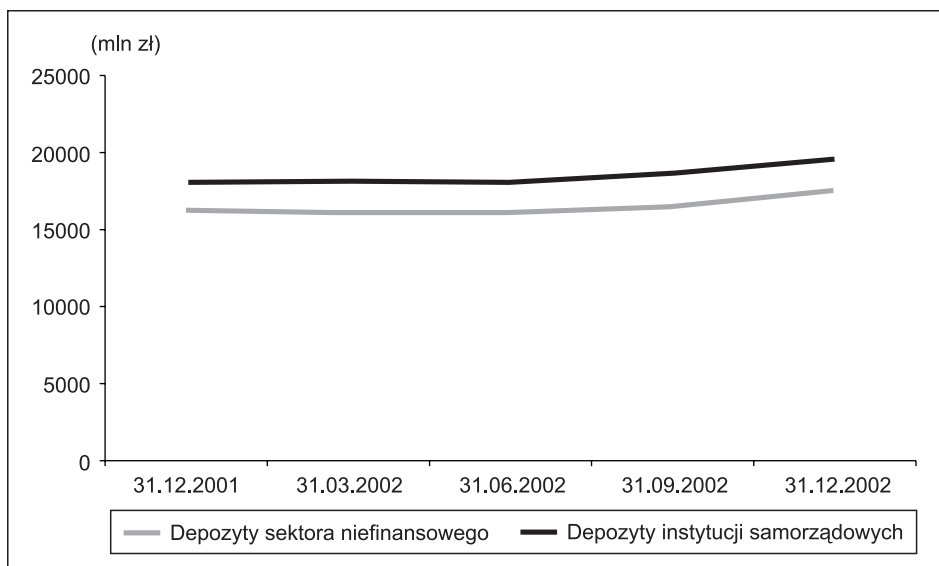
Na koniec 2002 r. w depozytach ogółem przeważały depozyty sektora niefinansowego (89,3%), przy czym 81,4% depozytów ogółem stanowiły depozyty gospodarstw domowych⁸⁾.

W 2002 r. dynamicznie rosły depozyty podmiotów gospodarczych (o 43,7%), których udział w depozytach ogółem wyniósł 5,3%.

Drugą pozycję w strukturze depozytów ogółem stanowiły depozyty sektora instytucji rządowych i samorządowych (9,8%), z czego 97,6% przypadało na depozyty instytucji samorządowych, których wartość w analizowanym czasie wzrosła aż o 21,0%. W okresie grudzień 2001 – grudzień 2002 znacznie zmniejszyła się wartość depozytów instytucji rządowych szczebla centralnego (spadek o 20,5%), jednakże udział depozytów od tych podmiotów w depozytach ogółem był marginalny (0,2%). Depozyty sektora finansowego miały niewielki udział w depozytach ogółem (0,9%), chociaż ich wartość zwiększyła się w analizowanym okresie o 46,9%.

Bezpieczny Bank

Rysunek 6. Depozyty sektora niefinansowego i instytucji samorządowych w sektorze banków spółdzielczych w okresie 31 grudnia 2001 r.–31 grudnia 2002 r.

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Tabela 7. Struktura terminowa depozytów sektora niefinansowego i instytucji samorządowych według stanu na 31 grudnia 2002 r.

Rodzaj depozytów	Depozyty sektora niefinansowego	Depozyty instytucji samorządowych	Depozyty sektora niefinansowego i instytucji samorządowych	tys. zł		Depozyty sektora niefinansowego i instytucji samorządowych
				%	%	
Depozyty bieżące	30,88	79,21	35,56	5 412 503	1 489 341	6 901 944
Depozyty terminowe i zablokowane	68,22	20,65	63,61	11 959 248	388 217	12 347 465
Odsetki od depozytów	0,90	0,14	0,83	158 214	2 720	160 934
Razem	100	100	100	17 529 965	1 880 278	19 410 243

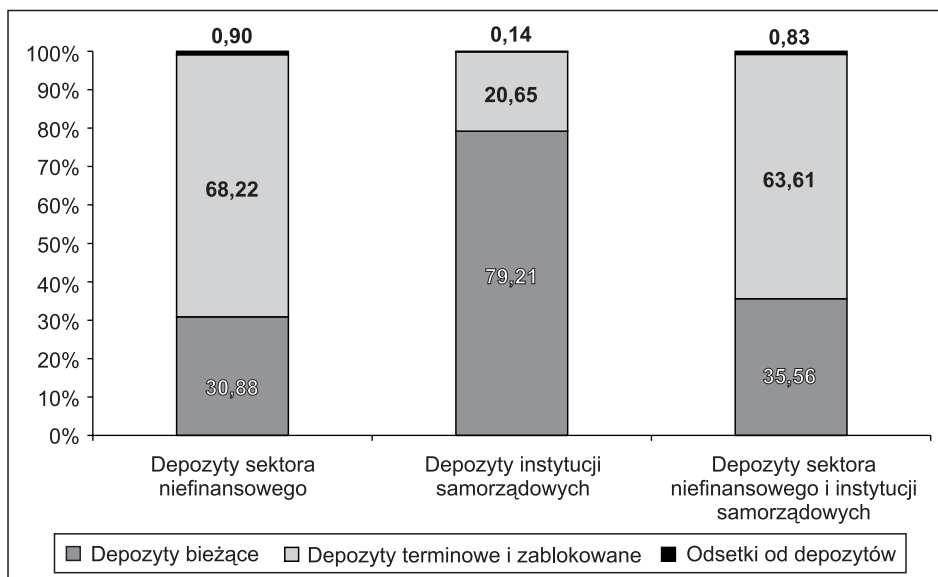
Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Problemy i poglądy

W strukturze terminowej depozytów sektora niefinansowego depozyty terminowe i zablokowane stanowiły 68,2%, depozyty bieżące – 30,9%, a odsetki od depozytów – 0,9% (tabela 7).

Na koniec 2002 r. depozyty terminowe i zablokowane sektora niefinansowego wzrosły o 4,4%, podczas gdy depozyty bieżące tego sektora zwiększyły się o 16,7%. W strukturze depozytów instytucji samorządowych przeważały depozyty bieżące (79,2%) – były one zatem kategorią ponadtrzykrotnie większą od depozytów terminowych i zablokowanych (20,6%). Dzięki obniżkom stóp procentowych zmalały odsetki wypłacane przez banki (o ponad 30%).

Rysunek 7. Struktura terminowa depozytów sektora niefinansowego i instytucji samorządowych w sektorze banków spółdzielczych według stanu na 31 grudnia 2002 r.

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

2.12. Podsumowanie

Sytuacja finansowa sektora banków spółdzielczych w 2002 r. nieznacznie się pogorszyła. Spadł średni współczynnik wypłacalności, pogorszyła się jakość należności, więcej banków odnotowało stratę skumulowaną netto. Jednocześnie nie odnotowano znaczących zmian w efektywności sektora. Średnie wartości wskaźników nadal były na zadowalającym poziomie. Pogorszenie się sytuacji finansowej sektora było

Bezpieczny Bank

związane z niekorzystnym kształtowaniem się sytuacji gospodarczej kraju, wywierającej wpływ na kondycję podmiotów gospodarczych. W analizowanym okresie znacznie zmniejszyła się liczba banków nie spełniających ustawowych wymogów kapitałowych (na koniec 2001 r. 44 banki spółdzielcze miały fundusze własne niższe niż 300 tys. euro, natomiast na koniec 2002 r. 6 banków).

3. BANKI SPÓŁDZIELCZE W POSZCZEGÓLNYCH ZRZESZENIACH

Według stanu na 31 grudnia 2002 r. 368 banków spółdzielczych zrzeszonych było w BPS SA, 157 w GBW SA, a 78 w MR Bank SA. Ponadto funkcjonowały dwa banki niezrzeszone. Banki zrzeszone w BPS SA posiadały największe udziały w sumie bilansowej, depozytach i funduszach własnych sektora banków spółdzielczych.

Statystyczny bank w zrzeszeniach MR Bank SA i GBW SA charakteryzował się wyższymi depozytami, należnościami i funduszami własnymi niż bank w BPS SA. We wszystkich zrzeszeniach w statystycznym banku były zatrudnione przeciętnie 44 osoby, a w placówce 9 osób.

Tabela 8. Podstawowe dane i wskaźniki dla banków spółdzielczych w poszczególnych zrzeszeniach według stanu na 31 grudnia 2002 r.

Wyszczególnienie	Jedn.	Sektor bs	Zrzeszenie			
			BPS SA	GBW SA	MR Bank SA	Niezrzeszone
1	2	3	4	5	6	7
Liczba banków	–	605	368	157	78	2
Liczba placówek ^{*)}	–	2 444	1 422	674	286	62
Liczba osób zatrudnionych	–	26 875	15 333	7 650	3 273	619
Średnia liczba osób zatrudnionych w banku	–	44	42	49	42	310
Średnia liczba osób zatrudnionych w placówce	–	9	9	9	9	10
Aktywa netto na 1 zatrudnionego	tys. zł	871	865	822	934	1 310
Wynik finansowy netto na 1 zatrudnionego	tys. zł	14	15	12	10	14
Udział w sektorze bs						
Suma bilansowa netto	%	100	56,63	26,85	13,06	3,46
Należności ogółem brutto	%	100	55,29	27,77	13,59	3,36

Problemy i poglądy

1	2	3	4	5	6	7
Depozyty sektora niefinansowego oraz sektora instytucji samorządowych	%	100	56,76	26,59	13,27	3,38
Fundusze własne	%	100	56,17	27,06	14,21	2,57
Zysk netto	%	100	64,01	24,78	8,89	2,32
Statystyczny bank						
Suma bilansowa netto	tys. zł	38 705	36 034	40 044	39 204	405 345
Depozyty sektora niefinansowego oraz sektora instytucji samorządowych	tys. zł	32 083	29 938	32 871	33 024	328 126
Fundusze własne	tys. zł	3 436	3 173	3 583	3 786	26 669
Fundusze własne	tys. euro	891	823	930	982	6 919
Zysk netto	tys. zł	603	635	576	416	4 236
ROA netto	%	1,56	1,76	1,44	1,06	1,05
ROE netto	%	18,08	20,03	17,37	11,71	15,48
Rentowność obrotu netto	%	9,97	10,95	9,33	7,24	7,71
Współczynnik wypłacalności (WW)	%	13,42	13,42	13,17	14,39	11,36
Udział należności zagrożonych w należnościach ogółem (AQ)	%	5,90	6	5,22	6,19	8,65
Koszty działania banku / koszty ogółem	%	45,60	45,06	47,37	46,03	38,66

*) Oddziały, przedstawicielstwa, filie, ekspozytury i inne placówki obsługi klienta.

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

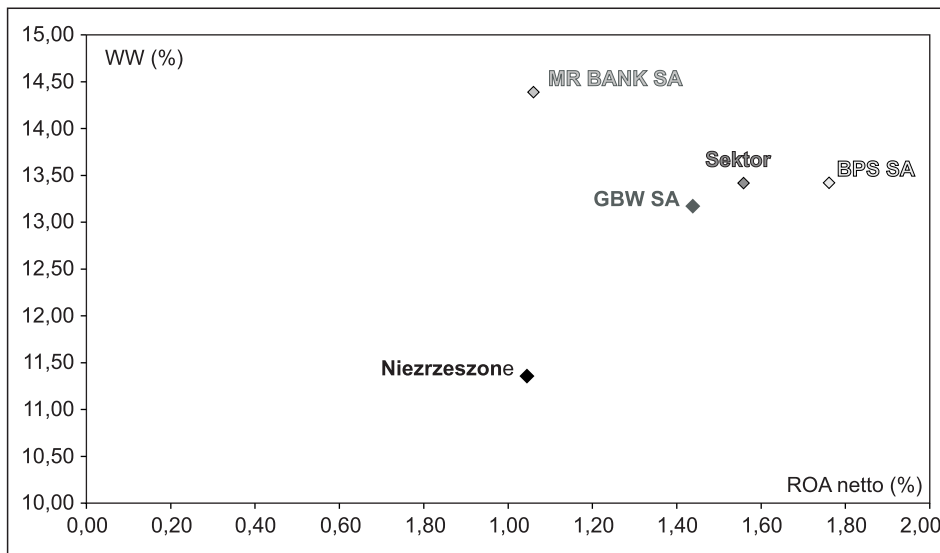
Średni bank z BPS SA charakteryzował się najwyższą rentownością i niższymi kosztami działania. Na wyższe wyniki finansowe w bankach zrzeszonych w BPS SA miały m.in. wpływ przychody z przeszacowania akcji BPS SA.

Najniższą rentownością oraz równocześnie najwyższym współczynnikiem wypłacalności charakteryzował się średni bank zrzeszony w MR Bank SA (rysunek 8).

Najlepszą jakość należności wykazał średni bank zrzeszony w GBW SA (udział należności zagrożonych w należnościach ogółem był o 0,7 p.p. niższy od średniego udziału w sektorze banków spółdzielczych). Najgorszym średnim wskaźnikiem jakości należności charakteryzowały się banki niezrzeszone (8,7%) oraz banki ze zrzeszenia MR Bank SA (6,2%), co przełożyło się na niższą rentowność niż średnia notowana w sektorze (rysunek 9).

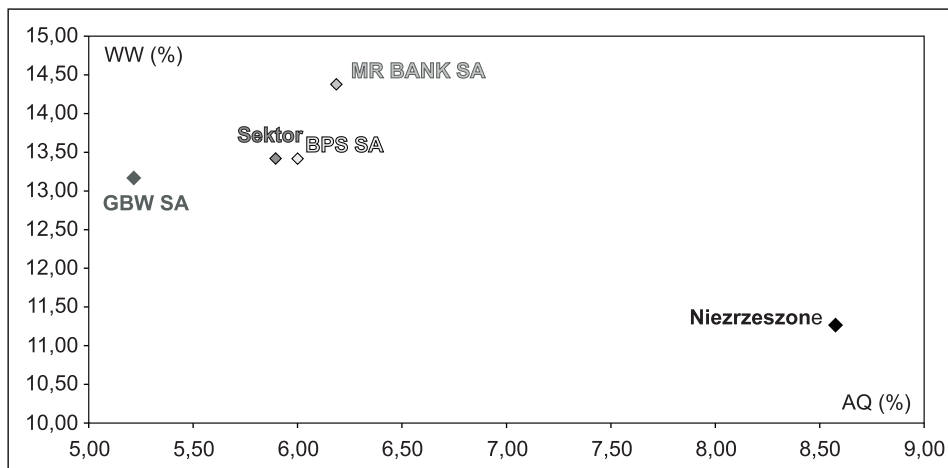
Bezpieczny Bank

Rysunek 8. ROA netto a współczynnik wypłacalności w sektorze banków spółdzielczych według stanu na 31 grudnia 2002 r.

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Rysunek 9. Jakość należności a współczynnik wypłacalności w sektorze banków spółdzielczych według stanu na 31 grudnia 2002 r.

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Problemy i poglądy

Jeżeli pominiemy banki niezrzeszone, w których jakość należności była najniższa, to można zaobserwować następującą zależność: gorszej jakości należności towarzyszył wyższy poziom współczynnika wypłacalności.

4. SEKTOR BANKÓW SPÓŁDZIELCZYCH NA TLE SEKTORA BANKÓW KOMERCYJNYCH ORAZ SPÓŁDZIELCZYCH KAS OSZCZĘDNOŚCIOWO-KREDYTOWYCH

4.1. Porównanie sektora banków spółdzielczych z sektorem banków komercyjnych

Na koniec 2002 r. aktywa sektora banków spółdzielczych stanowiły 5,3% aktywów sektora banków komercyjnych. Na uwagę zasługuje relatywnie wysoki udział sektora spółdzielczego w należnościach ogółem (7,1%), depozytach sektora niefinansowego i instytucji samorządowych (7,2%), wyniku finansowym brutto i netto (odpowiednio: 12,4% i 14,4%). Ponadto sektor banków spółdzielczych charakteryzował się lepszą rentownością i jakością należności.

Słabą stroną sektora banków spółdzielczych była m.in. niska efektywność w zakresie zarządzania kosztami. Na koniec 2002 r. średni udział kosztów działania w wyniku działalności bankowej wynosił 65,3% i był wyższy o 9,9 p.p. od średniego wskaźnika w sektorze banków komercyjnych. Ponadto udział kosztów działania w kosztach ogółem w bankach spółdzielczych wynosił średnio 45,6%, natomiast w bankach komercyjnych był znacznie niższy i wynosił 3,9%.

Na koniec 2002 r. w bankach spółdzielczych zatrudnionych było 26.875 osób (co stanowiło 20,4% liczby zatrudnionych w bankach komercyjnych). Zysk wypracowany w ubiegłym roku przez jednego zatrudnionego w banku spółdzielczym wynosił 14 tys. zł i był prawie o 30% niższy niż w banku komercyjnym.

Liczba placówek banków spółdzielczych stale rośnie (wzrost o 1.349 w ciągu roku; statystyczny bank spółdzielczy zwiększył liczbę placówek o 2) i na koniec 2002 r. wynosiła 2.444 (banki komercyjne posiadały 9.914 placówek). Liczba zatrudnionych w bankach spółdzielczych wzrosła (o 470 osób), natomiast w bankach komercyjnych zmalała (o 6.932 osoby) (tabela 9, str. 72).

4.2. Porównanie sektora banków spółdzielczych ze spółdzielczymi kasami oszczędnościowo-kredytowymi

W 2002 r. liczba członków spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych (SKOK-ów) wzrosła o 33,6% i na koniec analizowanego roku wynosiła 701.386 osób. Liczba placówek wzrosła o 243 i wynosiła 923. W ubiegłym roku wartość aktywów zwiększyła się o 37,9%. Równie szybko rosły depozyty kas (dynamika 44,4%) i kredyty (dynamika 34,4%). Natomiast banki spółdzielcze w 2002 r. charakteryzowały się

Bezpieczny Bank

Tabela 9. Podstawowe dane i wskaźniki dla sektora banków spółdzielczych na tle sektora banków komercyjnych według stanu na 31 grudnia 2002 r.

Wyszczególnienie	Jedn.	Sektor banków spółdzielczych	Sektor banków komercyjnych	3/4 (%) lub 3-4 (p.p.)
1	2	3	4	5
Liczba banków	liczba	605	62	975,81
Liczba placówek ^{*)}	liczba	2 244	9 914	24,65
Liczba osób zatrudnionych (w kraju i za granicą)	liczba	26 875	132 044	20,35
Średnia liczba osób zatrudnionych w placówce	liczba	9	13	66,59
Aktywa netto na 1 zatrudnionego	tys. zł	871	3 361	25,92
Wynik finansowy netto na 1 zatrudnionego	tys. zł	14	19	70,96
Suma bilansowa netto	tys. zł	23 416 268	443 808 380	5,28
Zobowiązania ogółem	tys. zł	19 989 056	348 314 638	5,74
Depozyty sektora niefinansowego oraz sektora instytucji samorządowych	tys. zł	19 410 243	271 242 881	7,16
Fundusze zasadnicze	tys. zł	2 018 058	37 139 593	5,43
Zobowiązania pozabilansowe ogółem netto	tys. zł	1 946 641	1 149 773 281	0,17
Przychody ogółem, w tym:	tys. zł	3 660 058	390 457 877	0,94
przychody z tytułu odsetek	tys. zł	2 478 635	33 647 101	7,37
Koszty ogółem, w tym:	tys. zł	3 155 147	386 388 015	0,82
koszty odsetek	tys. zł	985 296	19 513 104	5,05
koszty działania banku	tys. zł	1 438 658	14 889 619	9,66
Zysk (strata) brutto	tys. zł	504 911	4 069 862	12,41
Zysk (strata) netto	tys. zł	364 875	2 526 352	14,44
ROA netto	%	1,56	0,57	0,99
ROE netto	%	18,08	6,80	11,28
Rentowność obrotu netto	%	9,97	0,65	9,32
Współczynnik wypłacalności	%	13,42	14,44	-1,02
Fundusze własne	tys. zł	2 078 687	38 402 363	5,41
Należności ogółem brutto	tys. zł	20 718 924	292 565 411	7,08
Należności zagrożone ogółem brutto	tys. zł	1 221 935	50 887 746	2,40
Udział należności zagrożonych w należnościach ogółem	%	5,90	17,39	-11,50

^{*)} Oddziały, przedstawicielstwa, filie, ekspozytury i inne placówki obsługi klienta.

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

Problemy i poglądy

Tabela 10. Sektor banków spółdzielczych w porównaniu ze spółdzielczymi kasami oszczędnościowo-kredytowymi według stanu na 31 grudnia 2002 r.

Pozycja	Banki spółdzielcze (1)			Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo- -Kredytowe (2)			Udział SKOK w sektorze banków spółdzielczych (2)/(1) (%)			
	31.12. 2001	31.12. 2002	Zmia- na	31.12. 2001	31.12. 2002	Zmia- na	1999	2000	2001	2002
Aktywa netto (tys. zł)	21 505 300	23 416 268	8,89%	1 777 100	2 451 000	37,92%	5,75	6,68	8,26	10,47
Wartość depozytów (tys. zł)	17 888 195	19 410 243	8,51%	1 558 300	2 250 000	44,39%	5,78	6,66	8,71	11,59
Należności od sek. niefin. netto (tys. zł)	11 274 176	12 632 305	12,05%	1 235 500	1 660 000	34,36%	8,30	8,60	10,96	13,14
Liczba placó- wek	1 349	2 444	1 095	680	923	243	23,05	30,24	50,41	37,77

Źródło: Dane NBP, Rzeczpospolita, opracowanie własne.

slabszą dynamiką wzrostu tych wielkości (aktywa wzrosły o 8,9%, depozyty o 8,5%, a należności od sektora niefinansowego netto o 12,1%).

Z roku na rok można zaobserwować systematyczny wzrost udziału depozytów i należności SKOK-ów w porównywalnych wielkościach sektora spółdzielczego. Na koniec 2002 r. suma depozytów przyjętych przez SKOK-i odpowiadała 11,6% depozytów banków spółdzielczych, a suma kredytów udzielonych 13,1%. Liczby te potwierdzają, że SKOK-i stają się coraz bardziej konkurencyjne wobec sektora banków spółdzielczych, przejmując część ich aktualnych i potencjalnych klientów.

Przypisy

- ¹⁾ Analiza spółdzielczego sektora bankowego została przeprowadzona na podstawie wstępnych danych sprawozdawczych banków – przed weryfikacją przez audytorów.
- ²⁾ Krakowski Bank Spółdzielczy, zrzeszony do kwietnia 2002 r. w Małopolskim Banku Regionalnym SA, otrzymał 8 maja 2002 r. zgodę KNB na wyjście ze struktur zrzeszenia i usamodzielnienie się. Fundusze własne banku przekraczają 5 mln euro. Dnia 2 stycznia 2003 r. Krakowski Bank Spółdzielczy podpisał umowę na czas nieokreślony o współpracy z BPS SA.
- ³⁾ Uchwała nr 178/KNB/02 podjęta na podstawie art. 147 ust. 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe.

Bezpieczny Bank

- ⁴⁾ W II kwartale 2002 r. z 26 banków spółdzielczych zrzeszonych w DBR SA 12 przeszło do BPS SA, 7 do GBW SA, a 7 pozostało w DBR SA (od 19 lipca 2002 r. banki te zrzeszone były w BPS SA).
- ⁵⁾ Fundusze zasadnicze w banku spółdzielczym obejmują: wpłacony fundusz udziałowy, fundusz zasobowy oraz fundusz rezerwowy.
- ⁶⁾ Zgodnie z art. 127 ustawy Prawo bankowe oraz uchwałą nr 6/2001 KNB.
- ⁷⁾ Przy kursie z dnia 31 grudnia 2000 r. 1 euro = 3,8544 zł.
- ⁸⁾ Depozyty gospodarstw domowych obejmują depozyty przedsiębiorców indywidualnych, osób prywatnych i rolników indywidualnych.

ZMIANY RYNKOWE A OSZCZĘDNOŚCI GOSPODARSTW DOMOWYCH W OKRESIE 2000–I PÓŁROCZE 2002 – WYBRANE PROBLEMY

Powszechnie znane są związki przyczynowo-skutkowe między oszczędnościami, inwestycjami i wzrostem gospodarczym. Ze względu na praktyczne znaczenie dla polityki gospodarczej obszar ten jest polem licznych badań naukowych, których celem jest zidentyfikowanie zarówno kierunków, siły, jak i charakteru zależności pomiędzy wymienionymi kategoriami¹⁾. Wyniki badań empirycznych prowadzonych m.in. przez [Feldsteina i Horioki, 1980] i potwierdzone później wielokrotnie przez innych badaczy [Montiel, 1994], [Attanasio et. al., 2000] wskazują, że inwestycje i oszczędności w większości krajów świata są ze sobą silnie dodatnio skorelowane²⁾. Oznacza to, że niedostateczny poziom oszczędności jest barierą dla inwestycji, a ich wzrost może być warunkiem zwiększania tempa akumulacji kapitału. W tym sensie oszczędności krajowe są raczej determinatem niż konsekwencją wysokich inwestycji i wzrostu gospodarczego.

Omawiając związki między oszczędnościami, inwestycjami i wzrostem gospodarczym, warto zaznaczyć, że gospodarki nie oszczędzają i nie inwestują same. Czynniki składające się na nie gospodarstwa domowe i przedsiębiorstwa. Zasadnicze znaczenie z punktu widzenia oszczędności w skali makro mają gospodarstwa domowe, które ze względu na cechy strukturalne pomiędzy dochodami i konsumpcją są, ogólnie biorąc, podmiotami generującymi oszczędności.

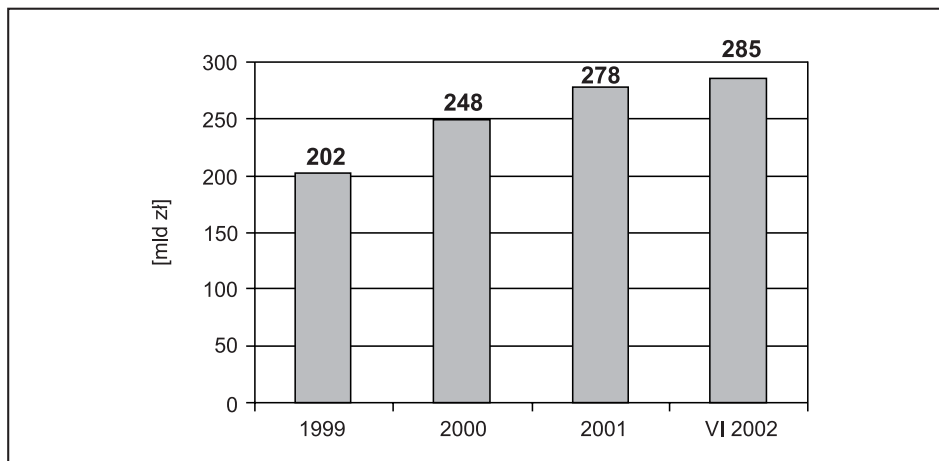
Ważnym elementem oddziałującym na motywacje gospodarstw domowych do oszczędzania w formie lokat bankowych są systemy gwarantowania depozytów. Ich podstawowym celem jest utrzymanie zaufania deponentów do banków. W Polsce zadania takie pełni Bankowy Fundusz Gwarancyjny, który prowadzi działalność polegającą z jednej strony na ochronie wkładów pieniężnych na rachunkach bankowych, a z drugiej na udzielaniu pomocy finansowej bankom zagrożonym niewypłacalnością.

Kształtowanie się oszczędności gospodarstw domowych w Polsce w okresie 2000–I półrocze 2002 r.

W niektórych podejściach badawczych przyjmuje się, że oszczędności gospodarstw domowych są sumą: depozytów bankowych, polis ubezpieczeniowych na życie, po-

Bezpieczny Bank

siadanych przez osoby fizyczne akcji i obligacji, a także posiadanych przez te osoby części aktywów funduszy inwestycyjnych. Kształtowanie się tak określonych oszczędności w Polsce przedstawiało się następująco:

Źródło: GUS, NBP, MF, PUNU, podano za A. Słojewska, Rzeczpospolita, Ekonomia i Rynek nr 246 z 21.10.2002.

Na koniec czerwca 2002 oszczędności gospodarstw domowych w Polsce wynosiły ok. 285 mld zł i były wyższe o ok. 37 mld zł od poziomu osiągniętego w 2000 r. Charakterystyczną cechą kształtowania się oszczędności gospodarstw domowych w opisywanym okresie jest gwałtowne zahamowanie tempa ich wzrostu. Wskaźnik ten w I połowie 2002 r. wyniósł zaledwie 2,5%, podczas gdy w 2001 r. kształtował się na poziomie 12,1%, w 2000 r. zaś aż 22,7%. W konsekwencji obniżyła się stopa oszczędzania gospodarstw domowych. W zależności od przyjętej metody badania stopa ta, według szacunków dokonanych przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, obniżyła się w latach 1998–2000 z 13,2% do 9,3%³⁾. Według metodologii NBP stopa oszczędności ludności obniżyła się z 11,4% w 2000 roku do 11% w 2001 r. (por. tab. 1).

Przyczyny spadku tempa wzrostu oszczędności

Przyczyny spadku tempa wzrostu oszczędności ludności w Polsce w analizowanym okresie są złożone i trudne do jednoznacznego zinterpretowania. Wydaje się, że można mówić o dwóch grupach czynników wpływających w istotny sposób na kształtowanie się poziomu oszczędności w Polsce w ostatnim okresie:

- ❖ pogorszenie koniunktury gospodarczej,
- ❖ spadek stóp procentowych NBP.

Problemy i poglądy

Tabela 1. Podstawowe wskaźniki makroekonomiczne

	2000				2000	2001				2001	2002 I kwar- tał
	I kwar- tał	II kwar- tał	III kwar- tał	IV kwar- tał		I kwar- tał	II kwar- tał	III kwar- tał	IV kwar- tał		
realny wzrost											
PKB	5,9	5,0	3,1	2,3	4,0	2,3	0,9	0,8	0,3	1,1	100,5
Popyt krajowy	5,1	3,3	1,4	1,7	2,8	-1,3	-1,8	-2,0	-2,9	-2,0	100,0
Spożycie indywidualne	4,8	2,9	1,1	1,6	2,6	1,5	1,6	2,1	3,2	2,1	103,5
Nakłady brutto na środki trwałe	5,4	2,8	2,0	2,1	2,7	1,5	-8,4	-13,6	-14,3	-10,2	-13,3
Stopa oszczędzania gospodarstw domowych (%) ¹⁾	9,0	10,9	11,3	14,0	11,4	11,4	10,4	10,4	11,7	11,0	
Stopa oszczędności finansowych gospodarstw domowych (%) ²⁾	5,7	10,8	0,2	5,8	5,6	9,5	3,9	5,2	4,9	5,9	
Stopa bezrobocia (%)	14,0	13,6	14,0	15,1	15,1	16,1	15,9	16,3	17,4	17,4	18,1
Dochody do dyspozycji (analogiczny okres poprzedniego roku = 100)	101,8	101,1	99,6	103,1	101,4	103,7	99,7	100,7	100,1	101,1	
dynamika realna³⁾ stanów na koniec okresu (analogiczny okres poprzedniego roku = 100)											
Depozyty osób prywatnych	103,7	107,8	106,7	111,7	111,7	113,3	109,5	112,0	102,0	102,0	100,0
Stopa referencyjna (%)	17,5	17,5	19,0	19,0	19,0	17,0	15,5	14,5	11,5	11,5	10,0

¹⁾ Relacja oszczędności gospodarstw domowych do dochodów do dyspozycji brutto. Oszczędności odpowiadają części dochodów do dyspozycji brutto nie przeznaczonych na spożycie.

²⁾ Relacja oszczędności finansowych gospodarstw domowych do dochodów do dyspozycji brutto. Oszczędności finansowe odpowiadają przyrostowi zasobów pieniężnych gospodarstw domowych (sumie przyrostów depozytów bankowych, zasobów gotówkowych oraz wartości lokat w papiery wartościowe pomniejszonej o przyrost kredytów gospodarstw domowych).

³⁾ Deflowane wskaźnikiem cen towarów usług konsumpcyjnych.

Źródło: Dane GUS, Ministerstwa Finansów, NBP, szacunki NBP.

Bezpieczny Bank

W latach 1995–1998 polska gospodarka należała do grupy najszybciej rozwijających się gospodarek w Europie. Spowolnienie tempa wzrostu na przełomie 1998 i 1999 wynikało z negatywnych skutków kryzysów zagranicznych, w tym przede wszystkim rosyjskiego. Relatywnie szybki wzrost został odnotowany jeszcze w I połowie 1999 r. i utrzymał się w I półroczu 2000 r.

Wyraźny spadek dynamiki wzrostu gospodarczego w Polsce rozpoczął się w III kwartale 2000 r. i trwa do dziś. Choć spowolnienie to ma związki z globalną dekonjunkturą, to w przeważającym stopniu należy je wiązać z czynnikami wewnętrznymi – wyhamowaniem popytu krajowego i załamaniem się inwestycji (spadek o ok. 10,2% w 2001 r.) (tabela 1). Przy istotnym spadku inwestycji wzrost PKB w 2001 r. wyniósł tylko 1,1%. Jeszcze wyraźniej widać spadkową tendencję PKB w ujęciu kwartalnym. W kolejnych kwartałach 2001 r. wzrost gospodarczy w Polsce był coraz słabszy i wyniósł odpowiednio: 2,3%, 0,9%, 0,8% i 0,2%.

Pierwszy kwartał 2002 r. nie przyniósł przełamania tendencji stagnacyjnych w gospodarce: PKB zwiększył się o 0,5% (tab. 1). Nieznacznie wyższe tempo wzrostu PKB w II kwartale trudno interpretować jako jednoznaczny sygnał stopniowej poprawy sytuacji gospodarczej w Polsce.

Pogorszenie koniunktury gospodarczej wpłynęło na wzrost stopy bezrobocia, która osiągnęła w I kwartale 2002 r. poziom aż 18,1%.

Spowolnienie gospodarcze spowodowało w konsekwencji wyraźne obniżenie dynamiki realnych dochodów brutto stojących do dyspozycji gospodarstw domowych: ze 101,4% w 2000 r. do 101,1% w 2001 r. (tab. 1). Zjawisko to widać wyraźnie w 2001 r. w ujęciu kwartalnym, gdzie wskaźniki te wyniosły odpowiednio: w I kwartale 103,7%, w II kwartale 99,7%, w III kwartale 100,7%, w IV kwartale zaś 100,1% w porównaniu z analogicznym okresem poprzedniego roku (tab. 1).

Niska stopa wzrostu dochodów ludności miała z kolei wpływ na wyraźny spadek tempa wzrostu oszczędności gospodarstw domowych.

Druga ważna grupa czynników wpływających na zahamowanie tempa oszczędności ludności w omawianym okresie wiąże się z obniżeniem stóp procentowych NBP. Generalnie, banki komercyjne „przekładały” proces kolejnych obniżek stóp procentowych na obniżanie oprocentowania depozytów bankowych. Średnie oprocentowanie depozytów 3-miesięcznych jeszcze w styczniu 2001 r. wynosiło 14,8%, we wrześniu 2002 r. było to już tylko 5,8%, od których należało jeszcze zapłacić podatek. Spadek rentowności tej formy oszczędzania w połączeniu z zapowiedzią w listopadzie 2001 r. wprowadzenia opodatkowania dochodów odsetkowych wywołał po stronie gospodarstw domowych procesy dostosowawcze, które w rezultacie doprowadziły do następujących zmian:

- a) tempo wzrostu depozytów osób prywatnych (w ujęciu realnym) zmniejszyło się z 11,7% w 2000 r. do 2% w 2001 r. (tab. 1). W ciągu 9 miesięcy 2002 r. kwota lokat bankowych zmniejszyła się;
- b) zmieniła się struktura terminowa depozytów ludności. W listopadzie 2001 r. – w związku z zapowiedzią wprowadzenia w Polsce od marca 2002 r. podatku od dochodów odsetkowych – zmieniła się struktura depozytów terminowych: średni termin złotych depozytów ludności w Polsce wydłużył się z 4 miesięcy do ponad 7 miesięcy, a udział depozytów o terminie przekraczającym 2 lata w całości lokat zwiększył się z 3 do 11% kosztem depozytów do 3 miesięcy. Powyższe zjawie-

Problemy i poglądy

ska będzie miało – jak się wydaje – przejściowy charakter i w najbliższych miesiącach część depozytów długoterminowych zostanie wycofana i zainwestowana w inne, atrakcyjniejsze formy oszczędzania⁴⁾;

c) zmieniła się struktura form oszczędzania ludności.

W wyniku rozpoczętego w lutym 2001 r. cyklu obniżek podstawowych stóp procentowych NBP oraz będących ich konsekwencją obniżek oprocentowania depozytów, znacznie zmniejszyła się atrakcyjność lokat bankowych. Zjawisko to dodatkowo zostało wzmocnione przez wprowadzenie opodatkowania dochodów z tytułu oprocentowania. W konsekwencji zwiększyło się zainteresowanie gospodarstw domowych korzystnymi pozabankowymi formami lokowania oszczędności. Tylko w I kwartale 2002 aktywa funduszy inwestycyjnych wzrosły o 1,6 mld zł, to jest o 14%. Można zakładać, że dalsze obniżenie realnego oprocentowania depozytów może prowadzić do głębokich zmian w strukturze oszczędności ludności⁵⁾.

Dynamikę wzrostu wybranych sektorów rynku kapitałowego w I kwartale br. przedstawia poniższe zestawienie⁶⁾:

Tabela 2. Dynamika wzrostu wybranych sektorów rynku kapitałowego

Sektor rynku kapitałowego	Stan na koniec 2001 r. (w mld zł)	Stan na koniec I kwartału 2002 r. (w mld zł)	Dynamika wzrostu (w %)
Skarbowe obligacje oszczędnościowe	6,0	6,6	10,0
Fundusze inwestycyjne	12,1	13,5	11,5
OFE	19,4	22,8	17,5

Źródło: MF, SFI, KNUiFE.

Największym beneficjentem procesów zachodzących w sektorze bankowym w I kwartale 2002 okazał się rynek średnio- i długoterminowych obligacji skarbowych, na który była kierowana w sposób bezpośredni (zakup obligacji skarbowych)

Tabela 3. Struktura oszczędności gospodarstw domowych (%)

Formy oszczędności	31.12.1996	31.12.2000	30.06.2002
1. Lokaty bankowe	82,4	77,1	72,3
2. Ubezpieczenia na życie	7,7	13,0	15,4
3. Akcje	2,4	6,6	4,5
4. Obligacje	6,1	2,1	3,9
5. Fundusze inwestycyjne	1,4	1,2	3,9

Źródło: GUS, NBP, PUNU, podano za A. Słojewska, Rzeczpospolita, Ekonomia i Rynek nr 246 z 21.10.2002.

Bezpieczny Bank

lub pośredni (przez fundusze inwestycyjne i OFE) większość środków finansowych ludności związanych z rynkiem kapitałowym.

Interesujące oszacowanie zmian w strukturze oszczędności gospodarstw domowych w Polsce zawiera poniższe zestawienie:

Nawet pobieżna analiza powyższych danych wskazuje na spadek udziału w oszczędnościach gospodarstw domowych tradycyjnych lokat bankowych oraz jednoczesny wzrost znaczenia pozabankowych form oszczędzania.

Wnioski dla banków

1. W perspektywie kilku lat istotnie zmieni się struktura oszczędności polskich gospodarstw domowych: zmniejszy się udział depozytów bankowych na korzyść pozabankowych form oszczędzania. Poszukiwaniu alternatywnych wobec lokat bankowych form oszczędzania będzie sprzyjać spadkowa tendencja stóp procentowych NBP i zaostrzenie się konkurencji na rynku finansowym.

2. Zainteresowanie innymi niż lokaty bankowe formami oszczędzania wykazują przede wszystkim klienci zamożni i osoby oczekujące wysokiej stopy zwrotu od posiadanych zasobów finansowych. Pozyskanie tego typu klientów będzie wymagało od banków dostosowania oferty produktowej do oczekiwań rynku, świadczenia indywidualnej opieki nad klientami oraz zapewnienia integracji tradycyjnych i elektronicznych kanałów kontaktów z klientami. Jednym z rozwiązań umożliwiającym bankom takie podejście jest tworzenie grup finansowych z towarzystwami emerytalnymi, firmami ubezpieczeniowymi i spółkami zarządzającymi funduszami inwestycyjnymi. W ten sposób banki mogą uzyskać dostęp do oszczędności gospodarstw domowych ulokowanych w pozabankowych instrumentach finansowych.

3. Pozyskiwanie oszczędności gospodarstw domowych o niskich dochodach będzie wymagało stworzenia tego rodzaju klientom prostych możliwości lokowania oszczędności przy jednoczesnej standaryzacji i automatyzacji ich obsługi.

Przypisy

¹⁾ Interesujący przegląd tych badań jest zawarty w artykule, M. Bukowski, *Inwestycje, oszczędności i wzrost gospodarczy – nowe kierunki badań*, Gospodarka Narodowa nr 7–8/2002.

²⁾ Tamże.

³⁾ Zob. *Bankowość detaliczna, perspektywy, rekomendacje* – pr. zbior. pod red. B. Lepczyńskiego, CeDeWu, Warszawa 2002, s. 108.

⁴⁾ Tamże, s. 109.

⁵⁾ Raport o inflacji w I kwartale 2002, NBP, Rada Polityki Pieniężnej.

⁶⁾ Tamże, s. 64.

Z doświadczeń zagranicznych

Tomasz Obal, Halina Polijaniuk

DOŚWIADCZENIA ZAGRANICZNYCH INSTYTUCJI GWARANCYJNYCH W ZAKRESIE WSPIERANIA PROCESÓW RESTRUKTURYZACJI BANKÓW

1. TEORETYCZNE PODSTAWY INTERWENCJI SANACYJNYCH W SEKTORZE BANKOWYM

Banki są szczególnego rodzaju przedsiębiorstwami. Ich wyjątkowy charakter wynika m.in. z następujących faktów:

- ❖ Banki są pośrednikami finansowymi dokonującymi transferu środków od deponentów do kredytobiorców.
- ❖ Jednocześnie z transformacją podmiotową dokonuje się transformacja czasowa środków, która pozwala finansować długoterminowe inwestycje krótkoterminowymi depozytami.
- ❖ Banki w swojej działalności posługują się zdecydowanie większą dźwignią finansową niż przedsiębiorstwa z innych sektorów gospodarki.
- ❖ Banki są głównym kredytodawcą gospodarki – ważnym źródłem finansowania sektora prywatnego oraz deficytu budżetowego. Stąd też problemy w sektorze bankowym skutkują niestabilnością całej gospodarki.
- ❖ System rozliczeń finansowych w gospodarce opiera się głównie na operacjach sektora bankowego.
- ❖ Banki – monitorując proces udzielania kredytów – przyczyniają się do efektywnej alokacji środków finansowych w gospodarce.

Z drugiej strony szczególny charakter banków powoduje specyficzne zagrożenia:

1. Usługa transformacji terminowej środków jest źródłem korzyści zarówno dla deponentów, jak i kredytobiorców, ale w systemie bankowym stwarza niebezpieczeństwo utraty płynności.

Bezpieczny Bank

2. Systemowym źródłem zagrożenia jest także możliwość nagłej utraty zaufania przez deponentów i masowego wycofywania wkładów. Niepokój związany z oceną standingu finansowego banku często objawia się wzmożonym wycofywaniem wkładów. Takie zachowania części klientów banku wywołują niepokój u kolejnych grup deponentów.
3. Z uwagi na wysoką dźwignię finansową banki są bardzo wrażliwe na różne rodzaje ryzyka gospodarczego.

Istotne znaczenie banków dla gospodarki sprawia, że szczególna wrażliwość systemu bankowego nie jest tylko sprawą banku, jego właścicieli i klientów. Jest ona kwestią publiczną.

Szczególne traktowanie systemów bankowych przejawia się z jednej strony w rygorystycznej regulacji działalności bankowej oraz funkcjonowaniu nadzoru bankowego, z drugiej strony w momencie powstania kłopotów finansowych banki mogą liczyć na odpowiednie działania władz regulacyjnych i nadzorczych sektora bankowego oraz władz państwowych.

Należy zatem zwrócić uwagę na metody, które mogą być użyte w celu rozwiązania problemu banku (banków, sektora) znajdującego się w stanie zagrożenia.

W literaturze przedmiotu wyróżnia się 7 głównych dróg postępowania wobec instytucji bankowej znajdującej się w głębokim kryzysie finansowym¹⁾.

1. Polityka pobłażliwości

Jeżeli władze bankowe przewidują, że trudności, które spotkały bank, są przejściowe, a w niedalekiej przyszłości pojawią się zyski umożliwiające wyjście z kłopotów można zastosować politykę polegającą na wyczekaniu (czasami w tym okresie bank nie wypełnia wymogów regulacyjnych) aż bank własnymi siłami poprawi sytuację. Polityka pobłażania może również polegać na celowym przesunięciu decyzji o upadłości banku w czasie ze względu na aktualną niekorzystną sytuację zewnętrzną (w otoczeniu bankowym lub szerzej – w sferze makroekonomicznej).

2. Dokapitalizowanie przy zachowaniu dotychczasowego kierownictwa

Podstawy tego rodzaju działania są zbliżone do polityki pobłażliwości. W tym wypadku rola państwa (władz bankowych) polega na stymulowaniu procesu dokapitalizowania banku. Wykorzystuje się w tym celu kredyt refinansowy, gwarancje dla papierów dłużnych emitowanych przez bank itp. lub środki publiczne bezpośrednio do zasilenia kapitałowego.

3. Kontrola nadzorcza

Jeżeli menedżment banku bezpośrednio odpowiada za sytuację kryzysową i działanie tegoż kierownictwa może pogorszyć i tak złą sytuację banku, wtedy możliwe

Z doświadczeń zagranicznych

jest powołanie przez władze nadzoru bankowego bezpośredniego zarządu nad bankiem.

4. Nacjonalizacja banku

Jeżeli kłopoty banku są bardzo duże i aby go uratować potrzebne jest bardzo głębokie zaangażowanie państwa w formie gwarancji bądź bezpośredniego dokapitalizowania, wtedy wyjściem może być nacjonalizacja banku.

5. Podział banku na dwie części

Ta metoda pojawiła się w latach 80.; takie działanie jest wstępem do przyszłej fuzji z innym bankiem. Polega na wyodrębnieniu z banku podmiotu, który przejmuje wszelkie aktywa o niskiej jakości. Podmiot ten koncentruje się na windykacji trudnych należności, pozostała część banku może bez obciążeń prowadzić działalność operacyjną i zacząć akumulować zyski. Z reguły bank „oczyszczony” ze złych aktywów zostaje przejęty przez inny bank, „zła” część zaś staje przedmiotem innych działań pomocowych.

6. Przejęcie banku przez inny bank (Purchase & Assumption P&A)

Może być przejęcie banku częściowe lub w całości. Przejmowane są aktywa i zobowiązania banku, przy czym zarówno aktywa, jak i zobowiązania mogą zostać przejęte w części lub całości – w różnych konfiguracjach. Możliwa jest pomoc publiczna w celu pokrycia różnicy między wartością aktywów i zobowiązań banku.

7. Upadłość banku

Z powodu wcześniej wspomnianej wagi sektora bankowego dla systemu finansowego państwa, władze bankowe niechętnie decydują się na likwidację bądź upadłość banku. Upadłość nawet średniej wielkości banku może wywołać zakłócenia sprawności funkcjonowania systemu finansowego.

Temat niniejszego opracowania obejmuje formy działania wymienione w punktach 2, 5 i 6, a więc: dokapitalizowanie banku, podział banku na dwie części oraz przejęcie banku przez inny bank (P&A). Opisywane są działania sanacyjne jedynie w kontekście udziału w nich instytucji gwarantowania depozytów.

Rozwiązania stosowane w poszczególnych krajach omawiane są kolejno, przy zachowaniu podziału na przepisy prawa regulujące pomoc finansową oraz praktykę. Różny jest stopień szczegółowości opisu podejmowanych działań pomocowych. Jeżeli praktyka wskazuje jedynie na incydentalne przypadki udzielania pomocy, wtedy ich opis jest bardziej szczegółowy, jeżeli zaś działania sanacyjne są częste, wtedy działalność pomocowa omawiana jest na podstawie danych statystycznych.

2. UDZIAŁ INSTYTUCJI GWARANTOWANIA DEPOZYTÓW W PROCESACH RESTRUKTURYZACJI FINANSOWEJ BANKÓW

Zgodnie z międzynarodową terminologią instytucje gwarantowania depozytów można podzielić (z uwagi na zakres ich uprawnień) na dwa rodzaje:

- ❖ *paybox* – uprawnienia ograniczają się do wypłat depozytów gwarantowanych,
- ❖ *risk minimizer* – instytucja posiada szerokie uprawnienia łącznie z pomocą finansową zapobiegającą upadłości banku.

Z uwagi na ten fundamentalny podział, który jest wyrazem intencji co do roli instytucji gwarantowania depozytów w systemie bankowym, w obszarze zainteresowania niniejszego opracowania znalazły się jedynie instytucje gwarancyjne o szerokich uprawnieniach (*risk minimizer*).

Temat restrukturyzacji banków i wykorzystania w tych procesach zewnętrznych środków finansowych jest niełatwo analizować, głównie z powodu ograniczonej dostępności informacji.

Niechęć do ujawniania szczegółów finansowych akcji pomocowych bierze się po części z drażliwości tematu, jakim jest zagrożenie konkretnej instytucji bankowej. W większości przypadków wszystkie strony zaangażowane w sanację banku nie są zainteresowane w nagłaśnianiu i opisywaniu sytuacji. Drugą drażliwą kwestią jest problem wykorzystywania środków publicznych do utrzymywania nieefektywnych podmiotów.

Szczególne trudności występują w przypadku informacji na temat działalności instytucji gwarantowania depozytów. Należy bowiem pamiętać, że instytucje gwarantowania depozytów w większości są instytucjami młodymi i z tego powodu nie mają jeszcze bogatego doświadczenia; szczególnie dotyczy to stabilnych systemów bankowych, w których sytuacje kryzysowe zdarzają się rzadko.

2.1. Dania

System gwarantowania depozytów powstał w Danii w 1988 r., po pierwszym od trzydziestu lat upadku jednego małego banku. Do tego czasu panowało powszechne przekonanie, że system gwarancyjny nie jest potrzebny. Pojawiające się kłopoty banków rozwiązywano dzięki odpowiednio szybkim działaniom nadzoru bankowego, który ułatwiał przejście instytucji w kłopotach przez zdrową instytucję bez pomocy finansowej ze strony władz. Pierwotnie system gwarancyjny został zaprojektowany jako *paybox*, czyli działający dopiero po upadłości banku.

2.1.1. Podstawy prawne – dostępne formy działań pomocowych

Możliwość działania Duńskiego Funduszu Gwarancyjnego na rzecz restrukturyzacji banków wprowadzona została ustawowo dopiero w 1994 r. Jako alternatywę dla ewentualnych wypłat przewidziano finansowe zaangażowanie Funduszu w proces przejścia banku w kłopotach przez bank „zdrowy”.

Z doświadczeń zagranicznych

Przy finansowaniu tego typu projektów Fundusz musi kierować się zasadą mniejszego kosztu, uwzględnić poniesienie kosztów sanacji przez akcjonariuszy wspomaganej instytucji, a jej kapitał musi być wykorzystany na pokrycie strat.

W celu uniknięcia podejrzeń, że zasady udzielania pomocy przez Fundusz mogłyby być niezgodne z unijnym zakazem udziału subsydiów rządowych (środków publicznych) w operacjach ratowania banków, do ustawy o duńskim systemie gwarancyjnym wprowadzono poprawkę (czerwiec 2000 r.). Zgodnie z nią reprezentanci sektora bankowego zasiadający w zarządzie Funduszu uzyskali prawo weta dla decyzji w sprawie finansowania projektów sanacyjnych.

Wykorzystanie środków Funduszu przy finansowaniu projektów restrukturyzacji banków wymaga przeprowadzenia przetargów. Przy organizacji przetargów Fundusz obowiązują postanowienia zgodne z zasadami konkurencji określonymi w prawie Unii Europejskiej.

Zgodnie z ustawą o funduszu gwarancyjnym dla deponentów i inwestorów (po ostatniej nowelizacji w lutym 2001 r.):

„Fundusz może dostarczać kapitału lub gwarancji niezależnie od tego, czy takie gwarancje zostały już udzielone przez inne instytucje.

Minister Finansów ustala zasady dotyczące współpracy między duńskim nadzorem finansowym a Funduszem w sprawie organizacji przejęcia instytucji w kłopotach”.

Z zacytowanego fragmentu oraz z doświadczeń Funduszu wynika, że możliwe są 2 formy pomocy: bezpośrednie dokapitalizowanie banku oraz udzielenie gwarancji.

2.1.2. Praktyka

Od początku swego istnienia Fundusz czterokrotnie zaangażowany był w próbę połączenia banków. W jednym przypadku do połączenia nie doszło i bank ostatecznie został zlikwidowany; w dwóch kolejnych próba połączenia nie udała się z powodu korupcji, w czwartym – Fundusz wniósł finansowy udział w połączenie banku w kłopotach z bankiem zdrowym. Wysokość zaangażowanych środków była umiarkowana (6 mln DKK, tj. 0,8 mln EUR) i zdecydowanie niższa od szacowanych kosztów likwidacji i ewentualnych wypłat dla deponentów²⁾.

2.1.3. Źródła finansowania i zasady pokrywania strat

System jest finansowany *ex ante* przez instytucje członkowskie, które wnoszą coroczne opłaty. Fundusz może również zaciągać pożyczki bezpośrednio od rządu.

Na mocy ustawy z 1998 r. władze nadzoru finansowego po konsultacji z Duńskim Bankiem Centralnym ustalają wysokość składek płaconych przez członków systemu. Składki te mogą wynosić nie więcej niż 0,2% ogółu depozytów gwarantowanych zgromadzonych w danym banku i nie są zależne od oceny ryzyka działalności prowadzonej przez bank.

Zarówno w przypadku nabycia akcji banku, jak i w razie udzielania gwarancji Fundusz narażony jest na straty. Brak jest danych szczegółowo opisujących zasady

Bezpieczny Bank

rachunkowe stosowane przez Fundusz. Można domniemywać, że straty powstałe w ten sposób rozliczane są analogicznie do strat ponoszonych przez inne podmioty gospodarcze.

2.2. Francja

Francuski system gwarancyjny powstał w 1980 r. Składał się z kilku podsystemów kierowanych przez określone grupy (stowarzyszenia) banków. W takiej postaci funkcjonował do połowy 1999 r. Na mocy ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. – harmonizującej prawo francuskie z postanowieniami dyrektywy 97/9/EU – powstał jednolity system gwarancyjny dla deponentów i inwestorów. Nowelizacja ustawy przyznała francuskiemu Funduszowi Gwarantowania Depozytów (*Fonds de Garantie des Depots – FGD*) prawo do podejmowania działań interwencyjnych.

2.2.1. Podstawy prawne – dostępne formy działań pomocowych

Zgodnie z prawem (art. L312-5 Kodeksu monetarnego i finansowego – *Code monétaire et financier*) Fundusz może prowadzić działalność interwencyjną w celu przywrócenia płynności instytucji kredytowej:

„Dla celów prewencyjnych i na polecenie francuskiej Komisji Bankowej, Fundusz może angażować się również³⁾ w działania w stosunku do instytucji kredytowej stwarzającej wysokie ryzyko, że nie będzie ona w stanie zaspokoić roszczeń deponentów. Po podjęciu decyzji o akcji prewencyjnej w stosunku do wymienionej instytucji i uzyskaniu opinii Komisji Bankowej, Fundusz określi warunki jej przeprowadzenia”.

Działania prewencyjne mogą mieć różny charakter. Fundusz może udzielać pożyczek instytucjom zagrożonym utratą płynności lub nabywać od nich wierzytelności i akcje.

Warto podkreślić, że Funduszowi przysługuje prawo odmowy zaangażowania się w akcję prewencyjną.

Ostateczną decyzję o działaniu prewencyjnym podejmuje rada nadzorcza FGD na podstawie raportu przygotowanego przez zarząd. Procedurę przygotowania raportu i podjęcia decyzji reguluje art. 3-2 statutu Funduszu Gwarantowania Depozytów:

„1. Po zleceniu Funduszowi Gwarantowania Depozytów działań prewencyjnych przez Komisję Bankową Fundusz powinien mieć czas niezbędny na przygotowanie raportu, który zostanie przedłożony radzie nadzorczej.

2. Zarząd Funduszu może zażądać przeprowadzenia wszelkich niezbędnych kontroli finansowych.

3. Raport powinien uwzględniać co najmniej następujące problemy:

- a) planowany koszt zaangażowania Funduszu w działania interwencyjne w porównaniu do kosztu ewentualnych wypłat dla deponentów;
- b) kwestie związane z porozumieniem akcjonariuszy lub udziałowców oraz pomocą, do której dana instytucja może być uprawniona;
- c) warunki takiego zaangażowania dotyczące:

Z doświadczeń zagranicznych

- administrowania daną instytucją;
- potencjalnej sprzedaży przedsiębiorstwa bankowego i, bardziej ogólnie, aktywów instytucji kredytowej;
- wywiązywania się ze zobowiązań;
- planowanego rozkładu działań.

Raport zawiera również zalecenia Komisji Bankowej w sprawie warunków proponowanych przez zarząd Funduszu.

4. Po otrzymaniu raportu rada nadzorcza może dokonać poprawek w zakresie terminów i warunków proponowanych przez zarząd.

5. Po uzyskaniu opinii Komisji Bankowej rada nadzorcza podejmuje ostateczną decyzję o warunkach działania prewencyjnego, a następnie powiadamia o tym Komisję Bankową”.

Z zacytowanych przepisów wynika, że Fundusz nie ma ograniczeń co do stosowanych instrumentów finansowych.

2.2.2. Praktyka

Działalność prewencyjna francuskiego Funduszu Gwarantowania Depozytów została wprowadzona stosunkowo niedawno. Na podstawie dostępnych źródeł trudno jest ustalić, czy FGD skorzystał ze swoich nowych uprawnień, a jeżeli tak, to w jakiej formie udzielił wsparcia finansowego instytucji będącej członkiem systemu gwarantowanego.

2.2.3. Źródła finansowania i zasady pokrywania strat

System francuski od 1999 r. finansowany jest na podstawie zasady *ex ante* przez instytucje członkowskie. Przy kalkulacji wysokości opłat uwzględnia się ryzyko, jakie stwarza dla systemu działalność danej instytucji członkowskiej.

Oprócz tego w momencie modyfikacji systemu jego członkowie zostali zobowiązani do utworzenia początkowego funduszu – na wypadek ewentualnych upadłości w pierwszym roku działania nowego systemu – w postaci papierów wartościowych (certyfikatów członkowskich) danego stowarzyszenia, subskrybowanych przez instytucje do niego należące. W następnych latach certyfikaty te mogą być dodatkowym źródłem finansowania systemu, gdyby środki uzyskane z rocznych opłat okazały się niewystarczające do przeprowadzenia interwencji. Certyfikaty wykorzystane przez system traktowane są tak jak składki wnoszone przez instytucje członkowskie, natomiast nie wykorzystane – jak normalna inwestycja. Zwrot certyfikatów następuje tylko w przypadku, gdy instytucja przyjmująca depozyty (lub instytucja finansowa) straci autoryzację. Wykluczenie jej z systemu oznacza anulowanie certyfikatów, natomiast wpłacone przez nią kwoty nie podlegają zwrotowi i nadal zasilają fundusz systemu gwarantowania. Certyfikaty członkowskie podlegają takiemu samemu oprocentowaniu jak 10-letnie papiery dłużne skarbu państwa.

Opłaty roczne wnoszone są w dwóch ratach półrocznych. Każda z nich składa się z dwu równych części: jedna z nich przekazywana jest realnie do Funduszu Gwaran-

Bezpieczny Bank

towania Depozytów, druga ma postać swoistego depozytu gwarancyjnego (*depot de garantie*), który przez 5 lat pozostaje w dyspozycji danej instytucji kredytowej. Ta część składki może też być przekazana na potrzeby Funduszu, jeśli będzie to wynikało z sytuacji w systemie gwarantowania. Po 5 latach, jeśli depozyt gwarantowania nie został wykorzystany przez Fundusz, wygasa zobowiązanie banku do utrzymywania tych środków w gotowości. Druga część składki zbliżona jest formułą do funduszu ochrony środków gwarantowanych.

Francuski Fundusz Gwarantowania Depozytów nie publikuje danych finansowych o swojej działalności, trudno zatem o ocenę sposobu rozliczania skutków finansowych podjętych interwencji. Warto przypomnieć, że – oprócz okresowych wpłat banków – Fundusz ma do dyspozycji dwa dodatkowe źródła finansowania: certyfikaty instytucji członkowskich i „uśpioną” część opłat rocznych.

2.3. Hiszpania

Na hiszpański system gwarancyjny składają się trzy fundusze:

- ❖ Fundusz Gwarantowania Depozytów w Bankach (*Fondo de Garantia de Depósitos en Establecimientos Bancarios – FGDEB*), który powstał w 1977 r.,
- ❖ Fundusz Gwarantowania Depozytów w Kasach Oszczędnościowych (*Fondo de Garantia de Depósitos en Cajas de Ahorros – FGDCA*) utworzony w 1980 r.,
- ❖ Fundusz Gwarantowania Depozytów w Spółdzielniach Kredytowych (*Fondo de Garantia de Depósitos en las Cooperativas de Crédito – FGDCC*) działający od 1982 r.

Choć rozdzielne organizacyjnie i finansowo wszystkie fundusze zarządzane są przez jedną organizację: Sociedad Gestora de depósitos en Entidades de crédito, A.I.E.

Od 1980 r. hiszpańskie fundusze gwarancyjne oprócz realizacji wypłat dla deponentów mogą prowadzić działalność prewencyjną i udzielać pomocy finansowej członkom systemu.

2.3.1. Podstawy prawne – dostępne formy działań pomocowych

Podstawę do działań wspierających banki stworzył królewski dekret 4/1980 w postaci zapisu art. 1 stwierdzającego, że „celem Funduszu jest gwarantowanie depozytów w instytucjach bankowych w formie i wysokości wyznaczonej przez rząd, a także wykonywanie wszelkich czynności, jakie uzna za niezbędne dla wzmocnienia wypłacalności i funkcjonowania banków w obronie interesów deponentów i samego funduszu”.

Działania te mogą obejmować:

- ❖ pomoc finansową w formie bezpośrednich subwencji, udzielenia gwarancji instytucji nabywającej bank w kłopotach, pożyczki na dogodnych warunkach (również nieoprocentowanej), pożyczki podporządkowanej, nabycia przez fundusz niskiej

Z doświadczeń zagranicznych

- jakości aktywów figurujących w bilansie wspieranej instytucji (nabywane mogą być wszelkiego rodzaju aktywa – akcje, kredyty, nieruchomości itp.);
- ❖ restrukturyzację kapitału instytucji poprzez ułatwienie fuzji lub przejęcia przez inną instytucję finansową, przeniesienia operacji do innej instytucji kredytowej, subskrypcji przez fundusz podniesienia kapitału danej instytucji;
 - ❖ pomoc w usprawnieniu zarządzania.

Zgodnie z art. 11 dekretu królewskiego z grudnia 1995 r.: „Fundusz Gwarantowania Depozytów w Bankach może przeprowadzić subskrypcję podniesienia kapitału, które podniesienie zostało uchwalone przez instytucje bankowe w ramach planu działania [...] w celu poprawy sytuacji majątkowej, przy założeniu, że koszty podniesienia kapitału nie zostaną pokryte przez udziałowców instytucji”. Najpóźniej w ciągu roku Fundusz organizuje ofertę sprzedaży wspomnianych akcji tak, aby mogły w niej uczestniczyć te instytucje kredytowe, których sytuacja ekonomiczna stwarza szansę na przywrócenie wypłacalności i zapewnienie normalnego funkcjonowania instytucji, której udzielana jest pomoc. Ocena ofert kupna akcji dokonywana jest przez władze Funduszu i obejmuje sytuację ekonomiczną oferenta, kwalifikacje i środki organizacyjne, którymi dysponuje.

Działania pomocowe prowadzą wszystkie trzy Fundusze zgodnie z planem ustalonym przez zainteresowaną instytucję i zatwierdzonym przez Bank Hiszpanii.

2.3.2. Praktyka

Okres największej aktywności FGDEB w ratowaniu banków przypadł na lata 1980–1985, a więc na okres kryzysu w hiszpańskim sektorze bankowym. Korzystając z nowych uprawnień przyznanych dekretem królewskim, Fundusz przyczynił się w latach 1981–1985 do uratowania 24 średnich i małych banków. Stosowane w tym czasie metody interwencji polegały na:

- ❖ wzmocnieniu kapitałowym;

Tabela 1. Zaangażowanie FGDEB w dokapitalizowanie banków

Rok interwencji	Liczba banków	Koszt zwiększenia kapitału (mln PTS)	
		mln ESP	mln EUR ^{*)}
1980	5	10.980	66,1
1981	3	10.000	60,2
1982	9	40.481	243,9
	17	61.461	370,2

^{*)} Kurs 1 EUR=166 ESP.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Kryzysy bankowe. Przyczyny i rozwiązania*, pr. zbior. pod red. M. Iwanicz-Drozdowskiej, PWE, Warszawa 2002.

Bezpieczny Bank

Tabela 2. Interwencje pomocowe realizowane na podstawie dekretu królewskiego 18/1992 (czyli w latach 1992–1996) przez trzy hiszpańskie fundusze gwarancyjne

Pomoc finansowa	Banki	Banki oszczędnościowe	Banki spółdzielcze
Kredyty (tys. EUR)	2 647 816,5	195 190,7	258 952,7
Zakup od banków ziemi i budynków (tys. EUR)	185 027,6	1 250,1	9 364,4
Kredyty dla stron trzecich (na przejęcie instytucji zagrożonych) (tys. EUR)	1 712 401,2	65 239,7	29 346,8
Inwestycje kapitałowe (tys. EUR)	438 805,6	90 752,8	2 857,8
Wypłaty depozytów gwarantowanych (tys. EUR)	85 470,5		1 322,6
Liczba interwencji	54	14	28

Źródło: Informacje uzyskane z Fondo Garantia Depositos.

- ❖ odbudowie bazy depozytowej do poziomu sprzed kryzysu (promowanie przez Fundusz bezpiecznego lokowania depozytów w bankach);
- ❖ zakupie aktywów przez Fundusz;
- ❖ udzieleniu gwarancji;
- ❖ przyznaniu długoterminowej pożyczki na dogodnych warunkach⁴.

W typowych przypadkach Fundusz stosuje metodę przejęcia większościowych udziałów w instytucji o złej kondycji. Jako główny właściciel Fundusz doprowadza do zmiany dotychczasowego kierownictwa banku i wyznacza nowy zarząd, który skupia się głównie na utrzymaniu ciągłości pracy banku, weryfikacji rachunków bankowych, restrukturyzacji i sprzedaży pakietu większościowego będącego w posiadaniu Funduszu. Po ustaleniu rzeczywistej kondycji danego banku Fundusz musi podjąć działania restrukturyzacyjne, np. windykację należności, likwidację aktywów rzeczowych, ograniczenie kosztów czy redukcję zatrudnienia. Następnie Fundusz określa pakiet pomocy finansowej, która głównie polega na nabyciu przez niego aktywów wspomaganą instytucji oraz przyznaniu długoterminowej pożyczki w celu przywrócenia wypłacalności i rentowności. Przyjęty pakiet pomocy finansowej jest podstawą przygotowania banku do sprzedaży.

Zgodnie z prawem czas, w którym Fundusz jako właściciel banku przygotowuje go do sprzedaży, nie może przekroczyć roku. Fundusz koordynuje procedurę przetargową, której celem jest wybór najlepszej oferty spośród zgłaszanych przez wypłacalne banki zainteresowane kupnem⁵.

Według informacji uzyskanych z hiszpańskiego systemu gwarancyjnego – od roku 1996, kiedy to wprowadzono poprawki do art. 11 dekretu królewskiego, Fundusz nie przeprowadził żadnej interwencji pomocowej.

Z doświadczeń zagranicznych

2.3.3. Źródła finansowania i zasady pokrywania strat

System jest finansowany *ex ante* z opłat rocznych wnoszonych przez instytucje członkowskie. Początkowo roczna składka wynosiła 0,1% gwarantowanych depozytów. Jej wysokość ulegała jednakże okresowym zmianom (wprowadzanym przez ministra gospodarki na wniosek banku centralnego) w zależności od wielkości środków zgromadzonych w funduszu. Maksymalna wysokość składki wyniosła 0,25% gwarantowanych depozytów. Do 1996 r. również Bank Hiszpanii dokonywał rocznej wpłaty równej łącznym wpłatom banków.

Od 1996 r. wprowadzono do ustawy przepis, że jeśli do dyspozycji danego funduszu pozostają środki w kwocie nie mniejszej niż 0,1% gwarantowanych depozytów ogółem, banki mogą być zwolnione z opłaty w następnym roku. Obecnie z tego tytułu zostały zwolnione z opłat rocznych kasy oszczędnościowe należące do systemu FGDCA – środki zgromadzone w tym systemie wynoszą 1,16% ogółu depozytów (fundusz zakumulowany w latach poprzednich). Instytucje należące do pozostałych systemów, tzn. banki i spółdzielnie kredytowe, nadal wpłacają 0,1% wartości depozytów gwarantowanych.

Wszystkie trzy fundusze mogą także emitować obligacje na warunkach rynkowych.

Jak wspomniano, trzy fundusze hiszpańskie działają jako rozdzielne organizacyjne i finansowo podmioty. Stąd też wszystkie operacje finansowe podejmują one w własnym imieniu i na własny rachunek.

Tabela 3. Przykładowy bilans – Fondo de Garantia de Depositos en Establecimientos Bancarios 2001 (w tys. EUR)⁶⁾

Aktywa		Pasywa	
Długoterminowe inwestycje	1347,4	Kapitał ogółem	1311078,0
Aktywa do zbycia przejęte w wyniku pomocy udzielonej bankom		Dochody przyszłych okresów	0,0
Środki trwałe	286,9	Rezerwy na gwarancje	5258,8
Należności od stron trzecich	1118,9	Zobowiązania ogółem	2811,3
Należności od kompanii inwestycyjnych	3866,8		
Należności od banków	0,0		
Akcje i udziały	160,6		
Inne aktywa			
Wierzytelności	4979,3		
Inwestycje finansowe (m.in. papiery wartościowe)	1306618,0		
Gotówka i na rachunku w banku	770,3		
Aktywa ogółem	1312367,6	Pasywa ogółem	1319148,1

Źródło: Raport roczny Fondo de Garantia de Depositos en Establecimientos Bancarios 2001.

Bezpieczny Bank

Tabela 4. Przykładowy rachunek zysków i strat – Fondo de Garantia de Depositos en Establecimientos Bancarios 2001 (w tys. EUR)*)

Przychody	232 126,4
Opłata roczna	171 257,3
Sprzedaż aktywów	0,0
Inne przychody	163,3
Rozwiązanie rezerw	2 723,8
Przychody nadzwyczajne	365,4
Przychody finansowe	57 308,1
Przychody restrukturyzacyjne	308,5
Koszty	2 515,2
Koszty zarządu	2 286,4
Koszty finansowe	56,5
Koszty restrukturyzacyjne	172,3
Zysk roczny	229 783,5

*) Rachunek zysków i strat w układzie własnym

Źródło: Raport roczny Fondo de Garantia de Depositos en Establecimientos Bancarios 2001.

Przedstawiony w tabelach 3 i 4 fragment raportu finansowego jednego z hiszpańskich funduszy wskazuje, że wszystkie operacje finansowe rozliczane są w ramach jednego funduszu. Oznacza to, że powstające straty zmniejszają wynik finansowy funduszu, a następnie jego kapitał, który jest gromadzony przez akumulację zysków funduszu (które składają się z kolei z wpłat banków pomniejszonych bądź powiększonych o wynik na pozostałej działalności).

2.4. Japonia

2.4.1. Podstawy prawne – dostępne formy działań pomocowych

Zgodnie z obowiązującymi regulacjami prawnymi Deposit Insurance Corporation of Japan (DICJ) może udzielić pomocy finansowej instytucji finansowej, która decyduje się połączyć lub przejąć inną – upadającą instytucję finansową. Pomoc finansowa może przyjmować formy:

- ❖ dotacji finansowych,
- ❖ pożyczek lub depozytów składanych w banku,
- ❖ nabycia aktywów,
- ❖ gwarancji lub przejęcia zobowiązań,
- ❖ nabycia akcji uprzywilejowanych,
- ❖ pokrycia strat.

Z doświadczeń zagranicznych

Od roku 2001 DICJ może wspierać finansowo również przejęcie części działalności upadającego banku, np. przejęcie jego depozytów gwarantowanych. Ponadto DICJ może wspierać finansowo inne instytucje sektora bankowego (np. instytucje realizujące funkcję pomocy wzajemnej utworzone w ramach poszczególnych sektorów systemu bankowego, jak: Shinkin Central Bank, The Shinkumi Federation Bank, Rokinren Bank). Pomoc ta może być skierowana do tych instytucji w celu refinansowania ich pomocy finansowej.

Procedura udzielenia pomocy rozpoczyna się od złożenia wniosku przez odpowiednią instytucję przejmującą i wydania decyzji przez Radę Programową określającą wielkość i inne warunki tej pomocy. Przy podejmowaniu decyzji (która ma formę uchwały) Rada Programowa bierze pod uwagę: przewidywaną wielkość pomocy, koszty wypłat gwarancyjnych, efektywność wykorzystania aktywów DICJ oraz sytuację finansową Korporacji.

Na podstawie specjalnej regulacji prawnej do końca 2001 r. DICJ mogła udzielać pomocy finansowej, której wielkość przekraczała potencjalne koszty wypłat gwarancyjnych. Warunkiem podjęcia tego typu operacji była wspólna opinia Dyrektora Generalnego Financial Services Agency (nadzór) oraz Ministra Finansów, że wsparcie finansowe procesu konsolidacyjnego udzielone przez DICJ uchroni system kredytowy kraju przed destabilizacją.

DICJ może tworzyć banki pomostowe, jeżeli w danym momencie żaden inny bank nie jest zainteresowany przejęciem banku zagrożonego. W takim przypadku nowo utworzony bank przejmuje całość lub część działalności banku zagrożonego. Jest on w całości własnością DICJ, do niego kierowana jest także pomoc udzielana przez DICJ.

Specjalne rozwiązanie prawne wprowadzone do Deposit Insurance Law w 1996 r. umożliwiło DICJ wspieranie finansowe Resolution and Collection Bank (RCB), który to bank był odpowiedzialny za przejmowanie i zarządzanie nieregularnymi należnościami spółdzielczych instytucji kredytowych. Obecnie kompetencje RCB rozszerzono o wspieranie również innych niż spółdzielcze instytucji bankowych i przekształcono go w Resolution and Collection Corporation (RCC). RCC w całości jest własnością DICJ.

Jak widać, DICJ ma szerokie możliwości działania. Może wykorzystywać bardzo bogatą gamę instrumentów finansowych.

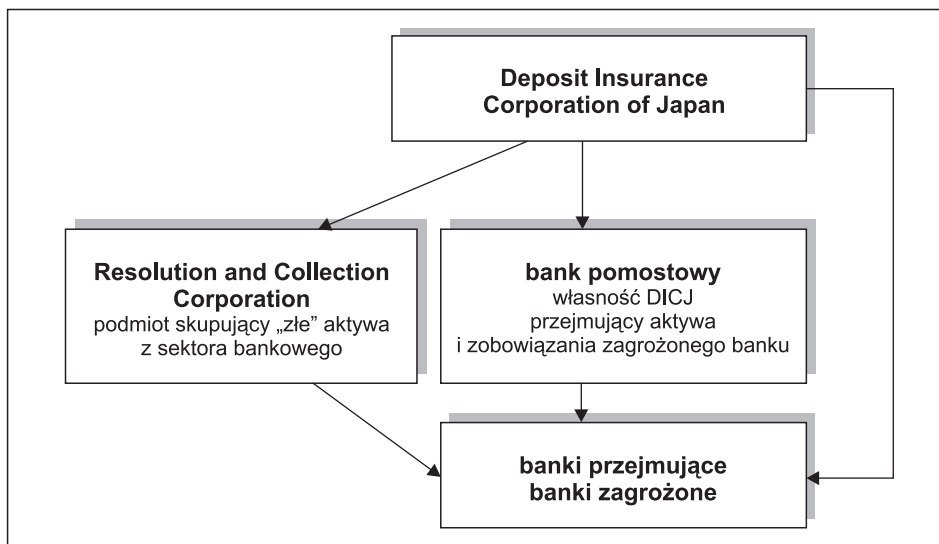
2.4.2. Praktyka

Japoński system pomocy dla zagrożonych banków jest systemem, w którego działanie zaangażowanych jest wiele podmiotów i instytucji sektora bankowego. Dla uproszczenia można przyjąć następujący schemat (rysunek 1), w którym główną rolę odgrywa DICJ.

Sytuacja w zakresie uregulowań instytucjonalnych dynamicznie się zmienia. Organizacje regulujące rynek bankowy poszukują optymalnego rozwiązania. Zmiany wynikają z głębokiego i długotrwałego kryzysu, w jakim znalazł się sektor bankowy, oraz z faktu, że dotychczasowe działania nie przynoszą zamierzonych efektów.

Bezpieczny Bank

Rysunek 1. Uproszczony schemat działania systemu pomocowego w Japonii

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 5. Statystyka działań pomocowych DICJ

Rok	Liczba przypadków pomocy finansowej	Dotacje		Nabycie aktywów		Inne	
		mld ¥	mln \$ ^{*)}	mld ¥	mln \$ ^{*)}	mld ¥	mln \$ ^{*)}
1992	2	20,0	169,5	–	–	80	678,0
1993	2	45,9	389,0	–	–	–	–
1994	2	42,5	360,2	–	–	–	–
1995	3	600,8	5 091,5	–	–	–	–
1996	6	1 315,9	11 151,7	90,0	762,7	–	–
1997	7	151,8	1 286,4	239,1	2 026,3	40	339,0
1998	30	2 684,9	22 753,4	2 681,5	22 724,6	–	–
1999	20	4 636,7	39 294,1	1 304,4	11 054,2	–	–
2000	20	5 256,2	44 544,1	850,1	7 204,2	–	–
2001 ^{**)}	6	1 325,9	11 236,4	256,5	2 173,7	–	–
Suma	98	16 080,6	136 276,3	5 421,5	45 944,9	120	1016,9

^{*)} Kurs 118 ¥ = 1 \$ (3 września 2002 r.).

^{**)} Stan na 20 czerwca 2001 r.

Źródło: Raport Roczny 2000.

Z doświadczeń zagranicznych

Jak ilustruje tabela 5, kwoty przeznaczone przez DICJ na sanowanie sektora bankowego są nieporównywalnie wyższe od kwot przeznaczanych przez inne tego typu instytucje. Wielkość japońskich banków i powszechnie występujące problemy finansowe spowodowały, że w latach 1992–2001 (czerwiec) DICJ wydał na pomoc 183 mld USD.

2.4.3. Źródła finansowania i zasady pokrywania strat

System japoński finansowany jest na zasadzie *ex ante*. W pierwszych latach jego istnienia obowiązywały opłaty roczne określone stawką liniową w wysokości 0,006% gwarantowanych depozytów. W 1996 r. zwiększono stawkę podstawową do jej maksymalnych granic, tj. do poziomu 0,048% podstawy, oraz wprowadzono stawkę specjalną w wysokości 0,036%.

Od 2002 r. planuje się zmianę w sposobie liczenia podstawy opłat wnoszonych przez banki: obecnie jest to stan gwarantowanych depozytów na koniec poprzedniego roku, od 2002 roku będzie to średnia z ich stanów dziennych w poprzednim roku finansowym.

W praktyce składka płacona przez banki stanowi niewielką część środków, którymi dysponuje DICJ. Większość środków pochodzi z obligacji emitowanych przez DICJ i gwarantowanych przez rząd. W ten sposób zaciągnięte zobowiązania DICJ wynosiły na koniec 2000 r. 17,4 bln ¥ przy rocznej składce banków liczącej w 2000 r. 483 mld ¥.

Zasady rachunkowe, na których opiera się działanie DICJ, wprowadzają podział na wiele funduszy (rachunków) przeznaczonych do wypełniania określonych funkcji. Dla każdego funduszu oddzielnie sporządzane są bilanse oraz rachunki zysków i strat. Możliwe są transfery środków między rachunkami.

Koszty wynikające z działań pomocowych zmniejszają wynik finansowy poszczególnych funduszy. Ponieważ od kilku lat koszty te znacznie przekraczają przychody wynikające z opłat banków, fundusze mają duże nierozliczone straty. I tak np. za rok rachunkowy 2000 (do 31 marca 2001) główny fundusz (*general account*) poniósł stratę w wysokości 1150 mld ¥. Skumulowana, nierozliczona strata bilansowa wyniosła 2464 mld ¥ przy kapitale własnym 0,45 mld ¥.

2.5. Korea Południowa

Koreańska Korporacja Gwarantowania Depozytów (KDIC) utworzona w 1996 r. jest instytucją gwarancyjną z uprawnieniami do podejmowania działań interwencyjnych w celu ratowania instytucji kredytowych przed upadłością.

2.5.1. Podstawy prawne – dostępne formy działań pomocowych

Zgodnie z art. 37 ustawy o ochronie deponentów (*Depositor Protection Act* z 29 grudnia 1995 r.):

Bezpieczny Bank

„Każda osoba prawna lub fizyczna, która zamierza dokonać przejęcia lub połączenia z upadłą lub upadającą instytucją finansową, może wystąpić do KDIC o pomoc finansową”.

Zasady pomocy finansowej dla instytucji finansowych będących członkami systemu gwarancyjnego określa art. 38 wspomnianej wyżej ustawy:

„1. KDIC w oparciu o decyzje podjęte przez Komitet⁷⁾ może udzielić pomocy finansowej członkowskiej instytucji finansowej lub jej spółce macierzystej w następujących sytuacjach:

1.1. Złożony został wniosek o udzielenie pomocy (zgodnie z artykułem 37) lub jeżeli istnieje przekonanie, że pomoc jest niezbędna, aby proces przejęcia instytucji w kłopotach przebiegł sprawnie.

1.2. Istnieje przekonanie, że finansowe wzmocnienie niewypłacalnej instytucji służy interesom ochrony deponentów i utrzymaniu stabilności systemu bankowego.

2. Kryteria, metody, warunki i pozostałe kwestie związane z udzieleniem pomocy stosownie do paragrafu 1 określa Komitet”.

Regulacje prawne nie definiują formy możliwej pomocy finansowej. Kryteria, metody i warunki oraz inne niezbędne kwestie określa Komitet.

2.5.2. Praktyka

W celu unormowania sytuacji w niewypłacalnych bankach KDIC stosuje 3 metody:

1. bezpośrednie wsparcie finansowe banku poprzez zwiększenie jego kapitału akcyjnego;
2. przekazanie środków do instytucji przejmującej bank w kłopotach;
3. nabycie aktywów instytucji niewypłacalnej w celu uniknięcia dalszej utraty ich wartości.

Wyboru konkretnej metody dokonuje się na podstawie zasady mniejszego kosztu. KDIC zobowiązana jest przeprowadzić dokładną analizę wszelkich możliwych kosztów ekonomicznych, jakie mogłoby pociągnąć za sobą rozwiązanie alternatywne, czyli likwidacja lub upadłość danej instytucji finansowej. Ponadto KDIC musi rozważyć czy wybrana metoda pomocy finansowej jest optymalna z punktu widzenia samej Korporacji, tzn. czy minimalizuje różnicę pomiędzy wielkością planowanej pomocy a szacunkowym zwrotem z udzielonej pomocy. KDIC jest odpowiedzialna za wyraźne udokumentowanie zgodności wybranej metody z zasadą niższego kosztu.

Z danych KDIC wynika, że w latach 1999–2001 dominującą formą wspierania procesów restrukturyzacyjnych banków był zakup akcji – wydano na nią 50% całości środków. Pomoc na przejęcie stanowiła 23%, a na zakup aktywów KDIC przeznaczyła 27%.

W miarę stabilizowania się sytuacji w sektorze bankowym po tzw. kryzysie koreańskim w kolejnych latach wielkość środków przeznaczanych na wspomaganie sektora wyraźnie malała. Zmniejszyła się również liczba banków, które z pomocy skorzystały.

Z doświadczeń zagranicznych

Tabela 6. Metody restrukturyzacji banków koreańskich (1999–2001)⁸⁾

Rok	Liczba banków		Kwota pomocy (mld won)	
	ogółem	którym udzielono pomocy	mld WON	mld USD
Zakup akcji				
1999	112	5	10939,4	9,0
2000	108	6	4130,7	3,4
2001	105	2	1254,3	1,0
Ogółem			16324,4	13,4
Pomoc na przejęcie				
1999	112	6	4273,8	3,5
2000	108	6	454,0	0,4
2001	105	9	3118,9	2,6
Ogółem			7846,7	6,4
Zakup aktywów				
1999	112	6	3278,4	2,7
2000	108	3	5253,6	4,3
2001	105	1	339,0	0,3
Ogółem			8871,0	7,3
Łączna pomoc w latach 1999–2001			33042,1	27,1

Kurs z dn. 5 września 2002 1 WON = 1217,25.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie raportów rocznych Koreańskiej Korporacji Gwarantowania Depozytów.

Tabela 7. Pomoc finansowa udzielona bankom przez KDIC w latach 1999–2001

Rok	Kwota pomocy	
	mld won	mld USD
1999	18491,6	15,2
2000	9838,3	8,1
2001	4712,2	3,9

Kurs z dn. 5 września 2002 1 WON = 1217,25.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie raportów rocznych Koreańskiej Korporacji Gwarantowania Depozytów.

Bezpieczny Bank

W restrukturyzację banków koreańskich w okresie kryzysu i tuż po nim zaangażowane były również – poza Koreańską Korporacją Gwarantowania Depozytów – inne podmioty: Koreańska Korporacja Zarządzania Aktywami (*Korea Asset Management Corporation – KAMCO*), rząd i bank centralny. Działania poszczególnych instytucji i ich udział w procesie ratowania sektora bankowego wyjaśnia tabela 8.

Tabela 8. Zaangażowanie środków finansowych w restrukturyzację sektora finansowego w Korei (listopad 1997 r.–grudzień 2000 r.), (w mld won)

Źródło	Rodzaj wsparcia	XI 1997–XII 1999	I 2000–XII 2000	Ogółem
KDIC	Dokapitalizowanie	21.928	14.166	36.094
	Kompensata strat	11.453	704	12.157
	Zakup aktywów	3.279	5.355	8.634
	Wypłata depozytów	12.988	2.384	15.372
	Ogółem	49.648	22.608	72.257
KAMCO	Zakup złych wierzytelności	22.776	12.087	34.863
Środki budżetowe	Dokapitalizowanie	12.407	100	12.507
	Zakup obligacji podporządkowanych	6.371	–	6.371
	Ogółem	18.788	100	18.878
Bank Korei	Dokapitalizowanie	700	200	900
Ogółem		91.902	34.996	126.898

Źródło: Choong Yong Ahn, Financial System Reform and NPLs in South Korea, 2001, Japan.

Z danych zamieszczonych w tabeli 8 wynika, że środki pochodzące z KDIC stanowiły prawie 57% ogółu środków przeznaczonych na wsparcie sektora bankowego przez wszystkie wymienione podmioty.

KDIC nie jest upoważniona do nabywania wierzytelności od członków systemu gwarancyjnego. Wykup złych długów od banków komercyjnych jest zadaniem agencji rządowej – KAMCO. Do końca 2001 r. KAMCO nabyła za 36,7 bln wonów wierzytelności zagrożone banków o wartości nominalnej prawie trzykrotnie wyższej (91,6 bln wonów).

Przykładem wspólnego działania KDIC i KAMCO jest restrukturyzacja najstarszego i największego banku koreańskiego – Chohung Bank w 1999 r. Po zatwierdzeniu przez nadzór bankowy programu naprawczego w banku dokonano istotnych zmian w celu ograniczenia skali jego działania do poziomu sprzed kryzysu, czyli do poziomu z roku 1997. W ramach tych zmian zredukowano liczbę zatrudnionych o 42%, a liczbę placówek zmniejszono o 30%. Likwidacja nierentownych placówek przyniosła wymierne, odczuwalne przez bank korzyści.

Z doświadczeń zagranicznych

Kolejnym krokiem była poprawa jakości aktywów Chohung Banku. Bank sprzedał znaczącą część złych długów agencji KAMCO oraz na międzynarodowych przetargach. Efektem tych działań było istotne zmniejszenie udziału należności zagrożonych w należnościach ogółem z 16,5% w 1999 r. do 5,7% w trzecim kwartale 2001 r.

Szczególnością aktywność na międzynarodowych przetargach Chohung Bank wykazywał w 2001. W zawartych wtedy transakcjach odzyskał 49% wartości wystawionych na sprzedaż długów, podczas gdy w transakcjach z KAMCO – 45%. Straty wynikające z nieodzyskania większej części długów oszacowano na 260 mld wonów. Zostały one jednak pokryte w całości przychodami z działalności operacyjnej.

W proces uzdrawiania Chohung Banku włączyła się również Koreańska Korporacja Gwarantowania Depozytów. KDIC dokapitalizowała bank kwotą 2,7 bln wonów. Jednocześnie bank sam podejmował działania w celu odbudowania kapitału, dokonując emisji obligacji denominowanych w walucie krajowej i w dolarach. Od 1998 r. Chohung Bank wyemitował obligacje o wartości 450 mld wonów i 500 mln dolarów. Powodzenie akcji emisyjnej dowiodło, że działania KAMCO, KDIC i samego banku sprzyjały odbudowywaniu jego wiarygodności na rynku krajowym i zagranicznym.

W rezultacie, na koniec czerwca 2001 r. bank osiągnął współczynnik wypłacalności 10,69% – w 1998 r. wynosił on 0,93%.

2.5.3. Źródła finansowania i zasady pokrywania strat

W Korei istnieją cztery źródła finansowania działalności systemu gwarancyjnego:

1. Składki członków systemu (banki płacą kwartalnie, niebankowe instytucje finansowe – rocznie)

Ustawa określa maksymalne dopuszczalne roczne obciążenie poszczególnych kategorii instytucji finansowych. W przypadku banków wielkość ta nie może przekroczyć 0,125% podstawy (depozyty ogółem i inne wierzytelności danej instytucji), w przypadku pozostałych instytucji finansowych – 0,5%.

Istnieje możliwość ustalania opłat zależnie od ryzyka związanego z bankiem, ale stosowane są jednolite stawki opłat.

2. Opłaty wstępne instytucji przyjmowanych do systemu gwarancyjnego

Artykuł 24 ustawy o ochronie deponentów nakłada na nowych członków systemu gwarancyjnego obowiązek uiszczania opłaty wstępnej proporcjonalnej do ich kapitałów. W 2001 r. do Korporacji wpłynęło ok. 3 mln wonów od 12 nowo przyjętych członków.

3. Pożyczki

Zgodnie z art. 26 ustawy o ochronie deponentów, KDIC może – jeśli jest to niezbędne dla wypełnienia jej obowiązków – zaciągać pożyczki od rządu, w Banku Ko-

Bezpieczny Bank

rei, od ubezpieczonych instytucji finansowych lub innych wskazanych ustawą instytucji. Wielkość tych pożyczek musi być zapisana na rachunku KDIC. Korporacja jest zobowiązana do ich spłaty. Pożyczki zaciągnięte w Banku Korei mogą uzyskać gwarancje rządowe.

4. Emisja Obligacji Funduszu Gwarantowania Depozytów

W myśl art. 26-2 wymienionej ustawy KDIC może – w celu pozyskania kapitału niezbędnego do ochrony deponentów lub stabilności sektora – dokonać emisji obligacji, które mogą otrzymać gwarancje rządu Korei.

Tabela 9. Źródła finansowania KDIC w latach 1998–2001 (w mld won)

Rok	Składki banków	Opłaty wstępne	Pożyczki	Emisja obligacji	
Udział rządu wniesiony w latach poprzednich	–	10.000	–	–	
1998	129,2	–	1.629,3	12.065,0	
1999	197,5	300	5.214,0	15,859,1	
2000	263,0	60	12.957,4	6,030,7	
2001	413,9	126	4.968,0	7,761,7	Ogółem
Ogółem	1.035,7	10.486	24.768,7	41.716,5	78.006,9

Źródło: KDIC – Annual Report 2001.

Emisja obligacji jest istotnym źródłem środków finansowych Korporacji – w latach 1998–2001 było to ponad 53% wielkości środków, którymi dysponowała KDIC.

Z raportu rocznego KDIC wynika, że na koniec 2001 r. wielkość zobowiązań Korporacji z tytułu niewykupionych obligacji wyniosła 3.232 mld wonów.

Środki na wsparcie finansowe członków koreańskiego systemu gwarancyjnego pochodzą z tego samego funduszu, z którego wypłacane są depozyty gwarantowane w przypadku upadłości jednego z członków systemu.

Na koniec 2001 r. strata skumulowana KDIC wyniosła 58.594 mld wonów, strata bieżąca za rok 2001 – 8.491 mld wonów. Po stronie wydatków Korporacji (łącznie 12.168 mld wonów) znaczącą pozycję stanowiły koszty nabycia akcji banków (6.005 mld wonów) oraz odsetki wypłacane od emitowanych przez KDIC obligacji (5.157 mld wonów).

2.6. Meksyk

2.6.1. Podstawy prawne – dostępne formy działań pomocowych

Gwarantem depozytów w Meksyku jest Instytut Ochrony Oszczędności Bankowych (IPAB). Działa on na podstawie prawa o ochronie oszczędności bankowych. Część opisująca możliwość udzielania pomocy stanowi, że:

„Art. 28 Instytut na podstawie własnej decyzji lub na prośbę Komisji Bankowej i Papierów Wartościowych może w wyjątkowych wypadkach udzielić pomocy finansowej, aby zapewnić płynność lub przeprowadzić sanację banku.

Pomoc może zostać udzielona przy wykorzystaniu następujących środków: nabycie akcji i udzielenie pożyczki podporządkowanej, przejęcie zobowiązań, udzielenie pożyczki lub nabycie aktywów [...]. Udzielenie pomocy możliwe jest tylko wtedy, gdy:

- A. Istnieje raport przygotowany przez wyspecjalizowane i renomowane osoby, który to raport posiada pozytywną opinię Komisji i przedstawia kondycję finansową Instytutu i zasadność pomocy.
- B. Raport ten powinien wskazywać, że rozważana opcja jest mniej kosztowna od wypłaty zobowiązań gwarancyjnych.
- C. Został zaprezentowany plan sanacji banku, który ma otrzymać pomoc.
- D. Zostały spełnione warunki zabezpieczenia pomocy wskazane w art. 35⁹⁾, lub Instytut podjął środki, aby akcjonariusze banku, któremu pomoc jest udzielana, ponieśli taki sam koszt, jakby pomocy nie było.

[...]

Art. 29 Pomoc płynnościowa udzielana przez Instytut spełnia następujące warunki:

- I. Nie może przekraczać 6 miesięcy i może być jedynie raz przedłużona.
- II. [...] Instytut może nadzorować prawidłowość wykorzystania pomocy finansowej zgodnie z programem sanacji, na podstawie którego pomoc została udzielona.
- III. Wierzytelności Instytutu powstałe w wyniku udzielenia pomocy muszą być zabezpieczone zgodnie z regulacjami art. 35”.

2.6.2. Praktyka

Z informacji prezentowanych przez Instytut wynika, że dwukrotnie zaangażował się on w udzielenie pomocy instytucji finansowej.

Podmiotem pierwszej interwencji był Banca Serfin S.A. Aby wypełnić wymogi cytowanego wyżej art. 28 i przedstawić wiarygodną analizę finansową potencjalnej pomocy, zatrudniono JP Morgan. JP Morgan dostarczył opinię, zgodnie z którą restrukturyzacja połączona z dokapitalizowaniem banku była korzystniejsza od likwidacji banku. Tę opinię potwierdziła także Komisja Bankowa i Papierów Wartościowych.

W czerwcu 1999 r. Zarząd Instytutu podjął decyzję o przeprowadzeniu działań pomocowych. Należy dodać, że Instytut w chwili powstania przejął zadania pełnione

Bezpieczny Bank

do tego momentu przez dwie instytucje: Fund for Protection of Bank Savings i Fund of Assistance to Securities Market. Stąd też Instytut „odziedziczył” 64% udziałów w grupie finansowej Grupo Financiero Serfin S.A. (GFS). Sam Banca Serfin był zaś własnością grupy. Posiadanie większościowych udziałów było jeszcze jednym argumentem przemawiającym za przeprowadzeniem akcji sanacyjnej.

Pomoc finansową realizowano wieloetapowo. Pierwszym etapem była operacja przeprowadzona w lipcu 1999 r. Banca Serfin udzielił kredytu Instytutowi w wysokości prawie 13 mld peso. Cała pożyczka została wykorzystana przez Instytut do podwyższenia udziałów w grupie GFS, grupa zaś wykorzystwała te środki na dokapitalizowanie Banca Serfin (ok. 11 mld peso – na podniesienie kapitałów, 2 mld peso – na pokrycie strat).

Drugim etapem (wrzesień 1999 r.) było dokapitalizowanie przez Instytut grupy GFS w kwocie ok. 8 mld peso. Następnie środki te wykorzystwała GFS na podniesienie kapitałów Banca Serfin.

Pod koniec 1999 r. podjęto decyzję o przygotowaniu grupy GFS do sprzedaży. W tym celu zatrudniono Goldman Sachs jako doradcę do przeprowadzenia tej transakcji. Przeprowadzono także audyt, który wykazał konieczność utworzenia rezerw w banku. Chcąc oczyścić portfel aktywów Instytut zdecydował się na kolejne dokapitalizowanie banku, tym razem kwota 9 mld peso.

Drugim projektem sanacyjnym, w który zaangażował się Instytut, była restrukturyzacja banku BanCrecer. Bank ten, podobnie jak Serfin, korzystał ze wsparcia poprzedników Instytutu.

Po utworzeniu Instytutu (styczeń 1999 r.) bank, w którym dotychczasowe próby uzdrowienia sytuacji nie przyniosły zadowalających rezultatów, zwrócił się do Instytutu o wsparcie sanacji.

Do przeprowadzenia analizy i wydania opinii o zasadności udzielenia pomocy (w szczególności o mniejszym koszcie takiego działania wobec potencjalnej wypłaty depozytów) zatrudniono Deutsche Bank. Opracowanie przedstawione przez Deutsche Bank wskazywało, iż istotnie – znacznie korzystniejsze dla Instytutu jest wysanowanie banku niż dopuszczenie do jego upadłości.

Udział Instytutu w sanacji banku został zrealizowany przez zakup akcji banku za kwotę 102 mld peso. Kwota ta została przeznaczona m.in. na utworzenie rezerw odzwierciedlających rzeczywiste ryzyko kredytowe banku (44 mld peso), stratę operacyjną z okresu styczeń–październik 1999 (21 mld peso), pokrycie zobowiązań banku wobec poprzedników Instytutu (14 mld peso), pokrycie straty bilansowej (11 mld peso).

2.6.3. Źródła finansowania i zasady pokrywania strat

Finansowanie w systemie meksykańskim opiera się na dwóch rodzajach opłat: zwyczajnych i specjalnych.

Zarząd Instytutu Gwarantowania Oszczędności w Bankach może zróżnicować wysokość zwyczajnych opłat w zależności od ryzyka związanego z danym bankiem na podstawie poziomu wyposażenia kapitałowego oraz innych czynników opisują-

Z doświadczeń zagranicznych

cych sytuację finansową danego banku. Zasady różnicowania składek muszą być publicznie znane.

Zwyczajne opłaty nie mogą być mniejsze niż 0,4% zobowiązań banku. W przypadku gdyby te środki finansowe nie były wystarczające, zarząd może podjąć decyzję o dodatkowych opłatach, których wysokość nie może przekroczyć 0,3% zobowiązań banku. Ogólna suma obciążeń banku w jednym roku nie może przekroczyć 0,8% zobowiązań. Stad, przy braku opłat dodatkowych, opłata roczna może wahać się od 0,4% do 0,8% zobowiązań banku.

2.7. Stany Zjednoczone

W Stanach Zjednoczonych gwarancje depozytów dla banków i kas oszczędnościowo-pożyczkowych (Savings & Loans – S&L) realizowane są przez Federal Deposit Insurance Corporation (FDIC). FDIC powstała w 1934 r. jako jedna z instytucji mających uregulować rynek bankowy po Wielkim Kryzysie, który to kryzys charakteryzował się m.in. dużą liczbą upadłości bankowych.

2.7.1. Podstawy prawne – dostępne formy działań pomocowych

Działalność FDIC jest bardzo szeroka i obejmuje gwarancje depozytów oraz nadzór nad częścią banków. Działalność ta jest regulowana przez Federal Deposit Insurance Corporation Act z 1933 r. Podstawą działań pomocowych prowadzonych przez FDIC jest rozdział 13.c) wyżej wymienionego aktu prawnego. Mówi on w szczególności:

- „(1) Korporacja jest upoważniona na podstawie decyzji Rady Dyrektorów, określającej także warunki, do: udzielania pożyczek, lokowania depozytów, nabywania aktywów i papierów wartościowych, przejmowania zobowiązań, dofinansowania każdej ubezpieczonej instytucji depozytowej;
- (A) jeżeli taka akcja jest przeprowadzana w celu zapobieżenia niewypłacalności danej instytucji depozytowej;
 - (B) jeżeli taka akcja podejmowana jest w celu przywrócenia normalnego działania w niewypłacalnej instytucji depozytowej;
 - (C) jeżeli zaistnieją warunki, które zagrażają stabilności znaczącej liczby objętych gwarancjami instytucji depozytowych lub zagrożone instytucje depozytowe posiadają znaczące środki finansowe, akcja podejmowana jest w celu zmniejszenia ryzyka Korporacji związanego z zagrożeniem niestabilności tych instytucji depozytowych.
- (2) (A) W celu ułatwienia fuzji jednej instytucji depozytowej (opisanej niżej w części (B)) z inną instytucją depozytową lub sprzedaży części lub całości aktywów takiej instytucji depozytowej, lub przejęcia całości lub części zobowiązań takiej instytucji depozytowej, lub nabycia akcji takiej instytucji depozytowej, Korporacja jest upoważniona na warunkach określonych przez Radę Dyrektorów do:
- (i) nabycia takich aktywów lub przejęcia takich zobowiązań;

Bezpieczny Bank

- (ii) udzielenia pożyczki bądź dofinansowania, złożenia depozytu, nabycia papierów wartościowych instytucji depozytowej lub przedsiębiorstwa, które przejęło bądź przejmie kontrolę nad zagrożoną instytucją depozytową;
 - (iii) udzielenia gwarancji instytucji depozytowej lub przedsiębiorstwu, które przejęło lub przejmie kontrolę nad instytucją depozytową z tytułu strat spowodowanych przez fuzję lub przejęcie zobowiązań lub nabycie aktywów [...];
 - (iv) obu działań wymienionych w punktach (i) – (iii).
- (B) wymieniona w części (A) ubezpieczona instytucja depozytowa musi spełniać następujące warunki:
- (i) być instytucją niewypłacalną;
 - (ii) w ocenie Rady Dyrektorów – znajdować się w sytuacji niebezpieczeństwa niewypłacalności;
 - (iii) w warunkach finansowych, które zagrażają stabilności znaczącej liczby objętych gwarancjami instytucji depozytowych lub zagrożone instytucje depozytowe posiadają znaczące środki finansowe, akcja podejmowana jest w celu zmniejszenia ryzyka Korporacji związanego z zagrożeniem niestabilności tych instytucji depozytowych. [...]
- (4) wymagane jest zastosowanie metody o najniższym koszcie”.

2.7.2. Praktyka

W praktyce przepisy pozwalają (a raczej pozwalały) FDIC na stosowanie trzech metod postępowania: wypłaty depozytów gwarantowanych, transakcji typu Purchase & Assumption (P&A), transakcji typu Open Bank Transaction (OBT).

Przedmiotem uwagi niniejszego opracowania są transakcje P&A oraz OBT. Transakcje P&A charakteryzują się udziałem finansowym FDIC w przejęciu przez zdrowy bank części lub całości aktywów i części lub całości zobowiązań banku zagrożonego. Regułą jest, że bank przejmujący przejmuje depozyty gwarantowane przez FDIC, reszta warunków jest zmienna. Czasami bank przejmuje resztę zobowiązań. Równocześnie bank przejmuje pewną część lub całość aktywów. W wyniku tej transakcji z reguły bank przejmujący ponosi pewne koszty wynikające z niedoboru (lub złej jakości) przejmowanych aktywów. Koszty te pokrywa FDIC.

Forma OBT była stosowana do 1991 r.¹⁰⁾ – do reformy systemu bankowego po kryzysie Saving&Loans lat 80. XX w. Polega ona na pomocy finansowej skierowanej do działającego banku w celu uniknięcia jego upadłości. Stosowanie tej formy łączono w Stanach Zjednoczonych z doktryną „too big to fail” (zbyt duży, aby upaść). Najbardziej znanym przykładem zastosowania przez FDIC działalności pomocowej w formie OBT była sanacja Continental Illinois – wówczas banku mieszczącego się w pierwszej dziesiątce największych banków amerykańskich. Powodem odejścia od tej formy pomocy były argumenty mówiące o zakłócaniu konkurencji w sektorze. Teoretycznie ta forma pomocy nadal jest możliwa, ale ponieważ wymaga zgody wysokiej administracji rządowej, uważa się, że w praktyce jest trudna do wykorzystania. O odejściu od formy OTB świadczą prezentowane w tabeli 10 dane statystyczne.

Z doświadczeń zagranicznych

Tabela 10. Statystyka działań podejmowanych przez FDIC w latach 1980–2000 (w tys. USD)

Rok	Wypłaty depozytów			Transakcje P&A			Transakcje OBT		
	Liczba banków	Wypłaty	Koszty ^{*)}	Liczba banków	Wypłaty	Koszty ^{*)}	Liczba banków	Wypłaty	Koszty ^{*)}
2000	0	0	0	6	300 316	38 680	0	0	0
1999	0	0	0	7	1 244 283	841 172	0	0	0
1998	0	0	0	3	286 707	234 049	0	0	0
1997	0	0	0	1	25 546	5 026	0	0	0
1996	0	0	0	5	169 386	38 420	0	0	0
1995	0	0	0	6	609 045	85 057	0	0	0
1994	0	0	0	13	1 224 797	178 941	0	0	0
1993	5	261 203	101 935	36	1 536 094	544 531	0	0	0
1992	25	1 802 655	492 772	95	12 280 522	3 182 839	2	1 486	250
1991	21	1 468 407	467 675	103	19 938 123	5 678 073	3	6 117	3 024
1990	20	2 182 583	754 060	148	8 629 084	2 028 665	1	4 935	2 338
1989	32	2 116 556	854 411	174	9 326 725	5 342 592	1	2 548	2 296
1988	36	1 252 160	429 548	164	9 180 495	4 951 601	80	1 730 351	1 540 642
1987	51	2 103 792	702 204	133	2 773 202	1 160 653	19	160 877	160 163
1986	40	1 155 981	416 322	98	3 476 140	1 266 216	7	158 848	93 179
1985	29	523 789	112 614	87	1 631 166	535 565	4	765 732	359 056
1984	16	791 838	92 355	62	1 373 198	431 524	2	5 531 179	1 116 275
1983	9	148 423	25 939	35	2 893 969	1 043 416	4	764 690	337 664
1982	7	277 240	70 993	25	268 372	54 794	10	1 729 538	1 042 784
1981	2	35 736	1 138	5	79 208	7 850	3	774 055	772 790
1980	3	13 732	2 305	7	138 623	28 375	1	0	0

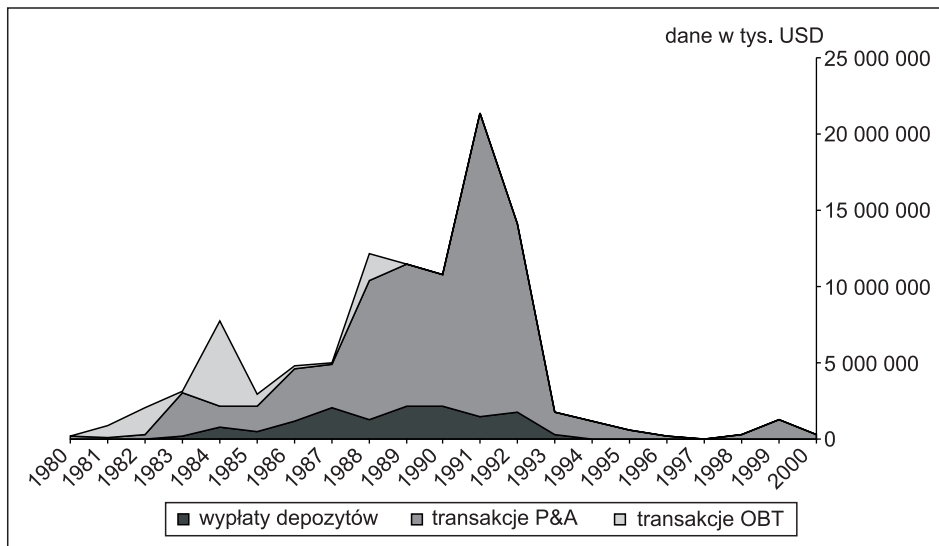
^{*)} Gaktycznie poniesione koszty lub koszty szacunkowe (środki wydatkowane – środki odzyskane [faktyczne lub szacunkowe]).

Źródło: Raport Roczny FDIC 2000.

Z danych historycznych prezentowanych przez FDIC wynika, że najszerzej wykorzystywaną techniką radzenia sobie z kryzysowymi sytuacjami jest P&A. Można także dostrzec wyraźne zaniechanie od 1991 r. stosowania techniki OBT. Dominującą technikę P&A można określić – w kategoriach terminologii BFG – jako zbliżoną do pomocy na przejęcie banku zagrożonego.

Bezpieczny Bank

Rysunek 2. Wartość poszczególnych typów transakcji FDIC w okresie 1980–2000

Źródło: Raport Roczny FDIC 2000.

2.7.3. Źródła finansowania i zasady pokrywania strat

Koszty utrzymania amerykańskiego systemu gwarancyjnego ponoszą należące do niego banki i kasy oszczędnościowe. Co roku płacą składki (w odstępach półrocznych), których wysokość zależy od wielkości kapitału i oceny ratingowej poszczególnych banków, według następującego wzoru:

$$P = k \times d$$

gdzie **d** – to wielkość gwarantowanych depozytów w danym banku, a **k** oznacza współczynnik wpłaty wyliczany co pół roku i zależny od wyposażenia kapitałowego i oceny banku dokonanej przez władze nadzorcze.

FDIC dzieli banki członkowskie na trzy kategorie:

1. dobrze dokapitalizowane,
2. wystarczająco dokapitalizowane,
3. nie dokapitalizowane.

Następnie w każdej kategorii wyróżnia się trzy grupy w zależności od oceny ratingowej (A, B, C) przyznanej w systemie CAMELS. Obliczony według tej zasady współczynnik wpłaty rocznej dla poszczególnych kategorii banków oraz kas oszczędnościowych przedstawia tabela 11.

Z doświadczeń zagranicznych

Tabela 11. System opłat FDIC

Bank	A	B	C
Dobrze dokapitalizowany	0,00%	0,03%	0,17%
Wystarczająco dokapitalizowany	0,03%	0,10%	0,27%
Nie dokapitalizowany	0,10%	0,24%	0,10%

Źródło: Raport Roczny FDIC.

Wielkości zawarte w tabeli obowiązują od 1997 r., poprzednie były wyższe i mieściły się w przedziale 0,04–0,31%. Obniżenie wpłat rocznych stało się możliwe, ponieważ środki finansowe zgromadzone w systemie przez FDIC osiągnęły bezpieczną wielkość równą 1,25% gwarantowanych depozytów ogółem. Dzięki temu obecnie ok. 95% wszystkich banków zwolnionych jest z opłaty rocznej.

W przypadku gdy środki z podstawowego źródła finansowania systemu okazałyby się niewystarczające, FDIC może zaciągać pożyczki od skarbu państwa.

FDIC zarządza dwoma różnymi funduszami: Bank Insurance Fund (BIF) oraz Savings & Loans Insurance Fund (SAIF). Wszelkie przychody jak i koszty (także koszty operacji pomocowych) rozliczane są w ramach tych funduszy.

Koszty działań pomocowych razem z innymi kosztami pomniejszają wynik finansowy, który z kolei wpływa na wielkość „zakumulowanego zysku netto”. Jest to wielkość występująca w pasywach funduszy analogiczna do kapitału w podmiotach gospodarczych. Na koniec 2000 r. wielkość „zakumulowanego zysku netto” dla BIF wynosiła 30 755 569 tys. USD.

Tabela 12. Przykładowy rachunek zysków i strat Bank Insurance Fund za rok 2000 (w tys. USD)

Przychody	
Dochody odsetkowe z papierów skarbowych	1 827 404
Wpłaty banków	45 091
Przychody przyszłych okresów i z tytułu wierzytelności podporządkowanych	7 616
Przychody z aktywów przejętych od banków, którym udzielono pomocy	10 077
Inne przychody	15 676
Koszty	
Koszty operacyjne	72 918
Rezerwy na straty wynikające z gwarancji depozytów	(152 962)
Koszty związane z aktywami przejętymi od bankom, którym udzielono pomocy	16 659
Odsetki i inne koszty związane z gwarancjami	8 630
Zysk netto	1 260 619

Źródło: Raport Roczny FDIC 2000.

2.8. Węgry

2.8.1. Podstawy prawne – dostępne formy działań pomocowych

Podstawą działalności National Deposit Insurance Fund (NDIF) jest ustawa o instytucjach kredytowych No. CXII. z 1996 r. Działalność pomocową określa art. 104 tej ustawy. Zgodnie z regulacjami tego artykułu:

- ❖ Fundusz, aby zapobiec konieczności wypłaty depozytów gwarantowanych, może: udzielić bankowi kredytu, pożyczki podporządkowanej, przejąć akcje banku.
- ❖ Działania pomocowe Funduszu muszą być uzgadniane z nadzorem bankowym.
- ❖ Fundusz przy podejmowaniu działań pomocowych zobligowany jest do wyboru takiej metody postępowania, która charakteryzuje się najniższym długoterminowym kosztem dla deponentów, instytucji kredytowych i budżetu państwa.
- ❖ Warunki udzielania pomocy są rynkowe.
- ❖ Pomoc finansowa powinna być odpowiednio zabezpieczona.
- ❖ Suma środków pomocowych nie może przekraczać wysokości potencjalnych wypłat depozytów gwarantowanych.

2.8.2. Praktyka

Dotychczas jedynie raz NDIF skorzystał z możliwości przeprowadzenia akcji sanacyjnej, a mianowicie w przypadku Realbanku Rtc.

Przypadek banku Realbank Rtc jest przykładem złożonych działań podejmowanych przez NDIF. Zła sytuacja banku ujawniła się w połowie 1998, kiedy to raport audytora wykazał, że Realbank „wyczerpał” fundusze własne. Rozważano dwie drogi postępowania: upadłość banku bądź udzielenie mu pomocy. Analiza mniejszego kosztu wskazała na opcję pomocy jako mniej kosztowną. Wielkość wypłat depozytów gwarantowanych sięgnęłaby 12 mld HUF. NDIF zaangażował się finansowo jako inwestor strategiczny w tym banku, dokapitalizowując go w wysokości 3,1 mld HUF. Został zmieniony zarząd banku oraz podjęto działania w celu poprawy sytuacji finansowej. W trakcie działań restrukturyzacyjnych okazało się, że wielokrotne kontrole i audyty przeprowadzane przed dokapitalizowaniem banku nie ujawniły faktycznego stanu finansów banku. Szczególnie duże i nieoczekiwane straty powstały w wyniku oceny wartości aktywów związanych z rozliczeniami banku z firmami od niego zależnymi.

Sytuacja banku ponownie stała się krytyczna. Kolejny raz rozważano dwie drogi postępowania: upadłość i dalsze dokapitalizowanie banku. Tym razem zdecydowano się na upadłość, która nastąpiła w 1999 r. Koszty upadłości były mniejsze w stosunku do pierwotnie szacowanych kosztów (sprzed dokapitalizowania). W trakcie restrukturyzacji bank ograniczył swoją działalność, co skutkowało zmniejszeniem wielkości depozytów. Ostatecznie wypłacono 5,7 mld HUF depozytów.

2.8.3. Źródła finansowania i zasady pokrywania strat

Działalność węgierskiego systemu gwarancyjnego finansowana jest przez instytucje członkowskie, które ponoszą w związku z tym następujące koszty:

Z doświadczeń zagranicznych

- ❖ opłatę wstępną – w wysokości 0,5% nominalnego kapitału akcyjnego instytucji przystępującej do systemu,
- ❖ opłatę roczną – opłata ta nie może być wyższa niż 0,2% gwarantowanych depozytów w danej instytucji według stanu z końca roku poprzedniego.

W 1998 r. udoskonalono system składek. Podstawowym celem wprowadzanych zmian było powiązanie wysokości składek z wielkością depozytów przyjmowanych przez poszczególne instytucje członkowskie w ten sposób, że im wyższy średni depozyt, tym niższa stawka opłaty.

W 2001 r. średnia stawka opłaty rocznej wynosiła 0,06% i była o 40% niższa w stosunku do roku 2000.

Fundusz ma możliwość różnicowania stawki opłaty – w odniesieniu do szczególnych przypadków może co pół roku ustalić wyższą lub niższą, preferencyjną opłatę. Wyższą opłatę można nałożyć na instytucję, która osiąga niższy od wymaganego współczynnik wypłacalności i/lub opóźnia się ponad 30 dni z wniesieniem opłaty rocznej, lub też prowadzi nadmiernie ryzykowną działalność.

Podstawowym źródłem finansowania działalności funduszu jest jego kapitał. Kapitał ten tworzony jest z zysku. Zysk zaś determinują przychody (w tym głównie opłaty wnoszone przez banki) pomniejszone o koszty (w tym także koszty interwencji finansowych).

2.9. Włochy

We Włoszech działają dwa fundusze gwarantowania depozytów. Fondo Interbancario di Tutela dei Depositi (FITD) zajmuje się sektorem banków komercyjnych, Fondo di Garanzia dei Depositanti del Credito Cooperativo (FGDCC) zaś zajmuje się sektorem banków spółdzielczych.

2.9.1. Fondo Interbancario di Tutela dei Depositi (FITD)

2.9.1.1. Podstawy prawne – dostępne formy działań pomocowych

Podstawą prawną interwencji pomocowych w formie Purchase & Assumption (P&A) przeprowadzanych przez FITD są art. 28 i 29 statutu FITD.

Artykuł 28 umożliwia dokonywanie transakcji typu Purchase & Assumption. Mówi on: „Fundusz dysponuje rozwiązaniem alternatywnym wobec wypłaty depozytów [...], zakładając że koszty Funduszu byłyby w takiej sytuacji niższe, może on interweniować w formie transferu aktywów i zobowiązań banków lub ich jednostek organizacyjnych lub ogółu majątku i zobowiązań instytucji zaangażowanych”.

Artykuł 29 pozwala na przeprowadzanie akcji pomocowych innych niż w formie P&A:

„1. Fundusz może podejmować interwencje pomocowe wobec członków¹¹⁾ znajdujących pod zarządem komisarycznym, pod warunkiem że istnieją uzasadnione prze-

Bezpieczny Bank

słanki udanej sanacji banku i że koszt dla Funduszu będzie niższy niż byłby w przypadku interwencji po upadłości banku.

1. Interwencje pomocowe Funduszu mogą mieć formę:

- a) kredytów,
- b) gwarancji,
- c) nabycia akcji z prawem do dochodów odsetkowych,
- d) innych form.

2. Interwencja w formie nabycia akcji z prawem do dochodów odsetkowych powinna być ograniczona w czasie do okresu niezbędnego do najkorzystniejszego zadysonowania akcjami”.

Przepisy prawa pozostawiają otwarty katalog dostępnych form pomocy. Można domniemywać, że Fundusz może zastosować dowolny instrument finansowy. Należy jednak przyjąć, że wykorzystanie takiego instrumentu powinno być uzasadnione merytorycznie.

2.9.1.2. Praktyka

Artykuł 29 statutu FITD był wykorzystywany jedynie raz – w 1989 r., kiedy to w kłopotach znalazł się Cassa di Risparmio di Prato.

W owym czasie bank miał portfel kredytowy wielkości 1,5 mld EUR. Z tego ok. 800 mln EUR stanowiły kredyty nieregularne. Posiadał 25 oddziałów. Kapitał banku wynosił 130 mln EUR, a strata bilansowa 90 mln EUR.

Początek interwencji opierał się na pomocy płynnościowej dla banku. FITD udzielił mu nisko oprocentowanej pożyczki w kwocie 200 mln EUR. Ponieważ pożyczka okazała się niewystarczającym środkiem pomocowym, FITD postanowił dodatkowo udzielić bankowi gwarancji w wysokości 300 mln EUR.

Działania te okazały się niewystarczające. Stale pogarszająca się kondycja banku wynikała z rosnących strat na portfelu kredytowym.

Pojawiające się coraz większe straty spowodowały konieczność dalszego zaangażowania FITD w sanację Cassa di Risparmio di Prato. Kolejnym krokiem było dokapitalizowanie banku w kwocie 200 mln EUR. Nabycie akcji spowodowało, że FITD stał się inwestorem strategicznym w sanowanym banku.

Zakończeniem procesu sanacji było sprzedanie posiadanych akcji bankowi Monte dei Paschi di Siena za 80 mln EUR. Oznaczało to stratę 120 mln EUR, jaką FITD poniósł na zakupie i sprzedaży sanowanego banku.

2.9.1.3. Źródła finansowania i zasady pokrywania strat

Włoski system gwarantowania depozytów jest oparty na funduszu *ex post*, a środki potrzebne na interwencje (czyli na akcje sanacyjne oraz wypłaty gwarancyjne) zbierane są od banków w chwili zaistnienia takiej potrzeby.

Banki są zobowiązane do udostępnienia (w razie potrzeby) FITD od 0,4% do 0,8% ogólnej wielkości zobowiązań. Dokładną wysokość stawki, według której ustala się wielkość środków, z których może skorzystać FITD, ustala Zgromadzenie General-

Z doświadczeń zagranicznych

ne na wniosek zarządu. Jeżeli na skutek podejmowanych interwencji wielkość dostępnych środków spadnie poniżej 0,4% zobowiązań ogółem, banki są zobligowane do osiągnięcia tej wielkości w ciągu 4 lat.

Oddzielnie finansowane są koszty działalności biur FITD. Koszty te pokrywa się z odrębnych opłat. Kwoty płacone przez banki na rzecz FITD bez względu na to, czy dotyczą pokrycia wydatków operacyjnych, czy też służą finansowaniu interwencji podejmowanych przez FITD, ustala się w proporcji do udziału zobowiązań poszczególnych banków w ogólnej kwocie zobowiązań sektora bankowego.

Włoski system oparty jest na założeniu zróżnicowanej stawki opłat na rzecz Funduszu. Przy wykorzystaniu zaplecza analitycznego realizowany jest system, zgodnie z którym banki obciążone większym ryzykiem ponoszą większe koszty funkcjonowania systemu gwarantowania depozytów.

System oceny banków jest rozwiązaniem oryginalnym i opartym na jasnym i przejrzystym, choć skomplikowanym, algorytmie.

System FITD jest systemem *ex post* zakładającym całkowitą odrębność finansową funduszy przeznaczonych na interwencje (każdego rodzaju w tym pomocowe) oraz zasad finansowania samej instytucji. Środki na interwencje pomocowe pozyskiwane są od banków bezpośrednio przed działaniem w wysokości odpowiadającej dokładnie wielkości interwencji. O tym, co się dzieje z przychodami wynikającymi z takich interwencji, mówi art. 30 statutu:

„1. Aktywa i wszelkie inne dobra przejęte lub odzyskane w efekcie interwencji są niezwłocznie przekazywane członkom Funduszu, zgodnie z ich udziałem w środkach przekazanych na interwencję.

2. W przypadku dochodów odsetkowych z akcji lub gdy wskazują na to korzyści ekonomiczne, Zarząd może zdecydować, że aktywa i inne dobra tak przejęte lub odzyskane mogą czasowo pozostać w Funduszu”.

Regulacje statutowe stanowią więc, że środki pozyskane przez Fundusz w wyniku podejmowanych interwencji, co do zasady, wracają do banków. Nie pojawia się więc kwestia rozliczania strat wynikających z interwencji. Jeżeli takie są, to objawiają się tym, że banki więcej środków przekazują do Funduszu, niż potem odyskują.

2.9.2. Fondo di Garanzia dei Depositanti del Credito Cooperativo (FGDCC)

2.9.2.1. Podstawy prawne – dostępne formy działań pomocowych

Podstawy prawne interwencji pomocowych regulowane są w statucie FGDCC w art. 33, 34, 35 i 36.

Zgodnie z tymi przepisami:

- ❖ Fundusz może (jako rozwiązanie alternatywne wobec wypłaty depozytów) interweniować w porozumieniu z likwidatorem banku, angażując się w operacje transferu aktywów i zobowiązań (P&A). Interwencja taka musi być oczywiście mniej kosztowna niż wypłata depozytów oraz zaaprobowana przez bank centralny.

Bezpieczny Bank

- ❖ Jeżeli bank znajduje się pod zarządem komisarycznym, Fundusz może interweniować na prośbę zarządcy komisarycznego, za zgodą nadzoru bankowego i po uzyskaniu zgody banku centralnego. Pomoc jest udzielana w celu integracji planów sanacyjnych. Koszty interwencji powinny być niższe niż koszty wypłat depozytów gwarantowanych. W wyjątkowych wypadkach decyzję o pomocy może podjąć prezes FGDC po konsultacji z przewodniczącym Rady Audytorów za zgodą wiceprezesa i co najmniej trzech członków Zarządu oraz banku centralnego. Tak podjęta decyzja musi być zaaprobowana przez Komitet Wykonawczy.
- ❖ W sytuacji, gdy w banku nie ma zarządu komisarycznego, pomoc finansowa może być udzielana na wniosek zarządu banku, jeżeli bank ten znajduje się w sytuacji kryzysowej. Wniosek powinien być poparty opinią rady nadzorczej banku, a także audytem.
- ❖ Interwencje pomocowe mogą mieć formę:
 - pożyczek udzielanych na warunkach preferencyjnych lub restrykcyjnych,
 - gwarancji, których warunki mogą również być preferencyjne lub restrykcyjne,
 - nabycia wierzytelności lub innych aktywów,
 - innych form pomocy, które Zarząd uzna za odpowiednie i zostaną one zaproponowane przez Komitet Wykonawczy.

2.9.2.2. Praktyka

FGDC podejmował znacznie więcej działań pomocowych niż FITD. Od 1997 r. interweniował 12 razy, w tym raz była to wypłata środków gwarantowanych, 7 razy uczestniczył w transakcjach typu Purchase & Assumption (P&A), 4 razy przeprowadzono interwencje pomocowe.

Do działań pomocowych należy zaliczyć oprócz 4 transakcji pomocowych sensu stricto także niektóre transakcje P&A, które wymagały wsparcia finansowego ze strony Funduszu. Na przeprowadzonych ogółem 7 transakcji typu P&A, w przypadku 5 występowało wsparcie finansowe Funduszu. Można zatem przyjąć, że FGDC od 1997 r. przeprowadził 11 interwencji pomocowych.

Lista transakcji P&A i pozostałych działań pomocowych:

- ❖ 11 lipca 1997 r. w stan upadłości z uwagi na niewypłacalność postawiono Banca di Credito Cooperativo del Medio Potentino (Potenza). Fundusz znalazł jednak bank (BancApulia) zainteresowany przejęciem aktywów i zobowiązań banku. Różnicę między wartością aktywów i zobowiązań pokrył Fundusz i przekazał bankowi BankApulia kwotę 7,5 mld lirów (3,9 mln EUR).
- ❖ 3 lipca 1997 r. w stan upadłości z uwagi na niewypłacalność postawiono Banca di Credito Cooperativo del Savuto (Cosenza). Fundusz znalazł bank (Banca di Credito Cooperativo di Dipignano) zainteresowany przejęciem aktywów i zobowiązań banku upadłego. Różnicę między wartością aktywów i zobowiązań pokrył Fundusz i przekazał bankowi Banca di Credito Cooperativo di Dipignano kwotę 582 mln lirów (0,3 mln EUR).
- ❖ 22 marca 1998 r. w stan upadłości z uwagi na niewypłacalność postawiono Banca di Credito Cooperativo di Val Vibrata (Teramo). Fundusz znalazł bank (Banca di Credito Cooperativo „Picena Truentina”) zainteresowany przejęciem aktywów

Z doświadczeń zagranicznych

i zobowiązań banku upadłego. Różnicę między wartością aktywów i zobowiązań pokrył Fundusz i przekazał bankowi Banca di Credito Cooperativo „Picena Truentina” kwotę 9,8 mld lirów (5,1 mln EUR). Zgodnie z art. 36 statutu FGDC, 50% kwoty pomocy zostało wyasygnowane przez banki spółdzielcze stowarzyszone w lokalnej federacji Abruzzo i Molise w której stowarzyszony był również Banca di Credito Cooperativo di Val Vibrata.

- ❖ W 1999 r. na podstawie programu sanacyjnego FGDC przyznał bankowi Banca di Credito Cooperativo „Sen. Pietro Grammatico” di Paceco (Trapani) nieoprocentowaną pożyczkę w kwocie 3 mld lirów (1,5 mln EUR) na okres pięciu lat. Zgodnie z art. 36 statutu FGDC, 50% kwoty pomocy zostało wyasygnowane przez banki spółdzielcze stowarzyszone w lokalnej federacji Sycylii, w której stowarzyszony jest Banca di Credito Cooperativo „Sen. Pietro Grammatico” di Paceco (Trapani).
- ❖ 11 stycznia 2001 r. w stan upadłości z uwagi na niewypłacalność postawiono Banca di Credito Cooperativo del Baianese (Avellino). Fundusz nie znalazł banku zainteresowanego przejęciem aktywów i zobowiązań wymienionego banku. Ostatecznie Fundusz zdecydował się dofinansować likwidowany bank kwotą 1,5 mld lirów (0,8 mln EUR).
- ❖ 28 lipca 2000 r. Fundusz udzielił Banca di Credito Cooperativo di Pachino (Siracusa) gwarancji w wysokości 5 mld lirów (2,6 mln EUR). Pomoc była udzielona na podstawie planu restrukturyzacji banku. Gwarancja dotyczyła obligacji wyemitowanych przez bank a objętych przez Banca di Credito Cooperativo di Sesto S. Giovanni (Milano)
- ❖ W lutym 2001 r. Fundusz udzielił gwarancji w wysokości 5 mld lirów (2,6 mln EUR) nowo powstałemu Banca di Credito Cooperativo dei Comuni Cilentani – Moio della Civitella (Salerno). Bank ten powstał wcześniej w wyniku fuzji czterech banków spółdzielczych (Moio della Civitella, Alento, Castellabate, Copersito Cilento). Gwarancja dotyczyła obligacji wyemitowanych przez bank i zakupionych przez Banca di Credito Cooperativo di Treviglio e Geradadda-Treviglio (Bergamo).
- ❖ W listopadzie 2001 r. Fundusz udzielił gwarancji w wysokości 2,5 mln EUR dla Banca di Credito Cooperativo S. Marco di Calatabiano (Catania). Gwarancje tak jak w poprzednich wypadkach dotyczyły wyemitowanych obligacji zakupionych przez Banca di Credito Cooperativo di Calcio e Covo – Calcio (Bergamo).

Ogółem na działania pomocowe Fundusz przeznaczył 16,7 mln EUR. Z tego część kwoty wyasygnowały lokalne zrzeszenia banków spółdzielczych.

2.9.2.3. Źródła finansowania i zasady pokrywania strat

Fundusz banków spółdzielczych Fondo di Garanzia dei Depositanti del Credito Cooperativo (FGDC), podobnie jak Fondo Interbancario di Tutela dei Depositi (FITD) opiera swoje finansowanie na systemie *ex post*. Banki uczestniczące w systemie są zobowiązane do wyodrębnienia i utrzymywania środków w wysokości 0,80%

Bezpieczny Bank

depozytów. Środki te, jeżeli zaistnieje taka potrzeba, mogą zostać wykorzystane na interwencje Funduszu.

Podobnie jak w przypadku FITD istnieje rozdzielność środków finansowych przeznaczonych na interwencje oraz finansów samego FGDC. Jeżeli środki pozyskane na interwencje przyniosą jakiś dochód, wtedy środki odzyskane w taki sposób muszą być zwracane bankom. Art. 30 statutu FGDC stanowi:

„[...] wszystkie aktywa, pozyskane w wyniku interwencji [...] są przekazywane bankom zgodnie z ich udziałem we wpłatach, [...] jeżeli nie wystąpią szczególne okoliczności i przewiduje się konieczność dokonania kolejnych wpłat”.

Stąd też straty powstające w wyniku interwencji pomocowych objawiają się różnicą między wysokością środków wpłaconych przez banki a wysokością środków odzyskanych po zakończeniu akcji pomocowej.

3. Podsumowanie

Praktyka wyznaczania dostępnych form interwencji finansowych nie jest ujednolicona. Czasami stosuje się zamknięty katalog możliwych do zastosowania form pomocy finansowej. Niekiedy zaś prawodawca przyjmuje formułę dowolności, zakładając, że za wybór konkretnych form pomocy odpowiadają władze instytucji gwarancyjnej.

Podsumowując, należy podkreślić, że istnieją dwa podstawowe modele finansowania i rozliczania działalności pomocowej.

Pierwszy model opiera się na jedności finansowo-organizacyjnej funduszy przeznaczonych na interwencje oraz instytucji tymi funduszami zarządzającymi. W tym wypadku wszystkie wpływy finansowe do instytucji zarządzającej systemem traktowane są jako jej przychody. Model ten zakłada także nierozdzielanie kosztów. Stąd wszystkie koszty, w tym także koszty interwencji finansowych, traktowane są jednakowo. Pomniejszają one zysk instytucji, a w następnej kolejności jej kapitał. W tym przypadku kapitał instytucji (choć różnie nazywany) stanowi główne źródło wypłat, a więc *de facto* jest funduszem w rozumieniu funduszu zbieranego *ex ante*. Można wymienić różne warianty tego rozwiązania, np. jedna instytucja zarządza większą liczbą funduszy, ale każdy z nich jest rozliczany w formule modelu pierwszego (opisanego powyżej).

Drugi model, dużo rzadszy (dostępne informacje wskazują, że jedynym tego typu rozwiązaniem są dwa systemy włoskie), przyjmuje rozdzielenie finansowe środków przeznaczonych na interwencje oraz środków wykorzystywanych przez instytucję gwarantującą depozyty. Model ten wystąpił w systemach *ex post*. W tym wypadku środki przeznaczone na interwencje pozyskiwane są od banków bezpośrednio przed interwencją. Wszelkie przychody wynikające z operacji finansowych dokonywanych w ramach interwencji są, co do zasady, zwracane bankom. Stąd też jeżeli na działaniach interwencyjnych powstaną straty, banki otrzymają mniej, niż wpłaciły.

Z doświadczeń zagranicznych

Tabela 13. Dostępne formy interwencji pomocowych

Kraj	Dostępne formy działań pomocowych
Dania	dostarczenie kapitału gwarancje
Francja	brak ograniczeń
Hiszpania	subwencje gwarancje dla instytucji przejmującej bank pożyczki na dogodnych warunkach pożyczki podporządkowane nabywanie niskiej jakości aktywów dokapitalizowanie banku
Japonia	dotacje finansowe pożyczki lub depozyty składane w banku nabycie aktywów gwarancje lub przejęcie zobowiązań nabycie akcji uprzywilejowanych pokrycie strat
Korea Płd.	dowolna forma w praktyce: zakup akcji, dofinansowanie fuzji banków, nabycie aktywów bankowych
Meksyk	nabycie akcji udzielenie pożyczki podporządkowanej przejęcie zobowiązań udzielenie pożyczki nabycie aktywów
Stany Zjednoczone	szeroki zakres operacji finansowych dokonywanych w ramach transakcji P&A
Węgry	udzielanie kredytu pożyczka podporządkowana przejęcie akcji banku
Włochy	otwarty katalog dostępnych form

Źródło: Opracowanie własne.

Przypisy

- ¹⁾ A.M. Santomero, P. Hoffman, *Problem Bank Resolution: Evaluating the Options*, The Wharton School University of Pennsylvania, 1998.
- ²⁾ Dane uzyskane z Duńskiego Funduszu Gwarancyjnego.
- ³⁾ Poza działalnością obowiązkową, jaką jest wypłata gwarantowanych depozytów.
- ⁴⁾ *Kryzisy bankowe. Przyczyny i rozwiązania*, pr. zbior. pod red. M. Iwanicz-Drozdowskiej, PWE, Warszawa 2002, s. 74.

Bezpieczny Bank

- ⁵⁾ A. De Juan, *Dealing with a problem banks: the case of Spain (1978–1984)*, w: *Transformation of the banking system: portfolio restructuring, privatisation and the payment system*, OECD, Paris 1993, s. 120–121.
- ⁷⁾ Komitet jest najwyższym organem decyzyjnym w strukturze organizacyjnej KDIC. Obecnie tworzy go 9 osób, wśród których jest prezes KDIC, przedstawiciele ministerstw: finansów i gospodarki oraz planowania i budżetu, wiceprezes banku narodowego oraz przedstawiciel nadzoru bankowego. Do 1 stycznia 2001 r. w Komitecie zasiadali również reprezentanci 7 związków sektora finansowego.
- ⁶⁾ Bilans w układzie oryginalnym.
- ⁸⁾ Banki są tylko jednym z 6 rodzajów instytucji finansowych, którym KDIC udziela wsparcia.
- ⁹⁾ Pożyczki udzielone bankowi powinny zostać zabezpieczone na akcjach tego banku.
- ¹⁰⁾ W 1991 r. uchwalono nowelizację ustawy, w praktyce jeszcze dwie transakcje tego typu przeprowadzono w 1992 r.
- ¹¹⁾ Czyli banków.

KRYZYS JAPOŃSKIEGO SYSTEMU BANKOWEGO: 1990–2002^{*)}

Kryzys japońskiego systemu bankowego ma charakter **otwarty** w tym sensie, że do końca 2002, tj. okresu objętego badaniem, nie przywrócono trwałej zdolności banków do rentownego działania i nie rozwiązano podstawowych problemów zagrażających stabilności systemu¹⁾. Spośród dość licznych dowodów potwierdzających powyższą tezę zaprezentowane zostaną te związane z trzema sferami: **wyników gospodarowania banków, zachowań deponentów** oraz **decyzji władz publicznych**.

Otwarty charakter kryzysu – wyniki gospodarowania banków

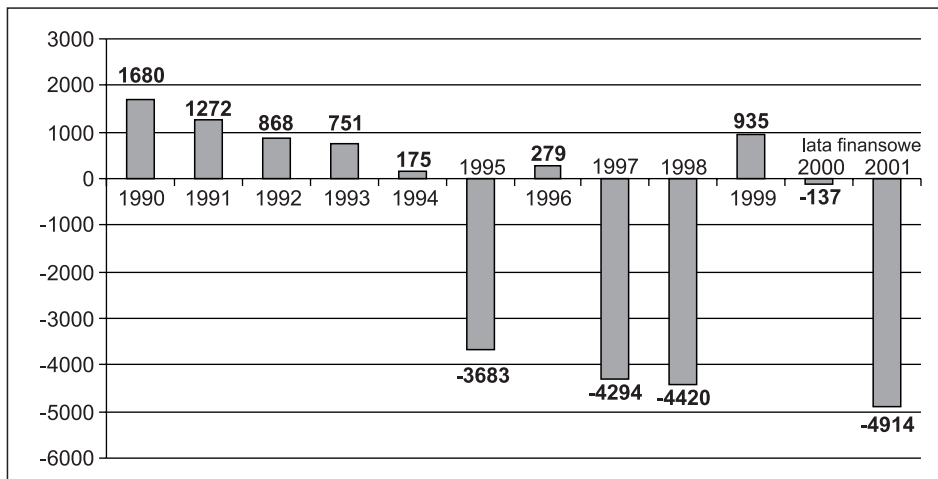
W roku finansowym 2001, zakończonym w marcu 2002 r., banki japońskie – jak pokazuje wykres 1 – zanotowały, głównie ze względu na pogarszającą się jakość portfela kredytowego i spadek cen akcji, bardzo dużą **stratę netto**, rzędu blisko 5 bln JPY, równoważną 13,5% bilansowych kapitałów własnych z początku okresu obrachunkowego²⁾. Strata ta przewyższa nawet te zanotowane w najtrudniejszych, jak do tej pory, dla japońskiej bankowości latach 1997–1998, kiedy to nastąpiła upadłość jednego z city-banków (Hokkaido Takushoku) i dokonano nacjonalizacji dwóch banków kredytu długoterminowego (Long-Term Credit Bank of Japan i Nippon Credit Bank).

Niekorzystne warunki makroekonomiczne spowodowały zaostrzenie w 2001 r. problemu **złej jakości aktywów**. Złe kredyty na koniec roku finansowego 2001 – jak widać na wykresie 2 – stanowiły aż 8,4% PKB. W ujęciu bezwzględny oznacza to wzrost w stosunku do poprzedniego okresu obrachunkowego o 9,5 bln JPY³⁾. Trzeba w tym miejscu zaznaczyć, że definicja złych kredytów – użyta przy sporządzaniu wykresu – jest najwęższą ze stosowanych w Japonii. I tak w marcu 2002 r. wartość aktywów o obniżonej jakości ustalona na podstawie prawa o rekonstrukcji finansowej z 1998 r. stanowiła 8,6% PKB, natomiast określona w ramach tzw. procesu samooceny aktywów aż 14,2% PKB⁴⁾. Przyczyny spektakularnego narastania problemu złych kredytów zostaną przedstawione w dalszej części.

^{*)} Tekst uwzględnia zasadniczo informacje dostępne do listopada 2002 r. Autor w korekcie wprowadził jednak kilka odniesień do istotnych wydarzeń późniejszych.

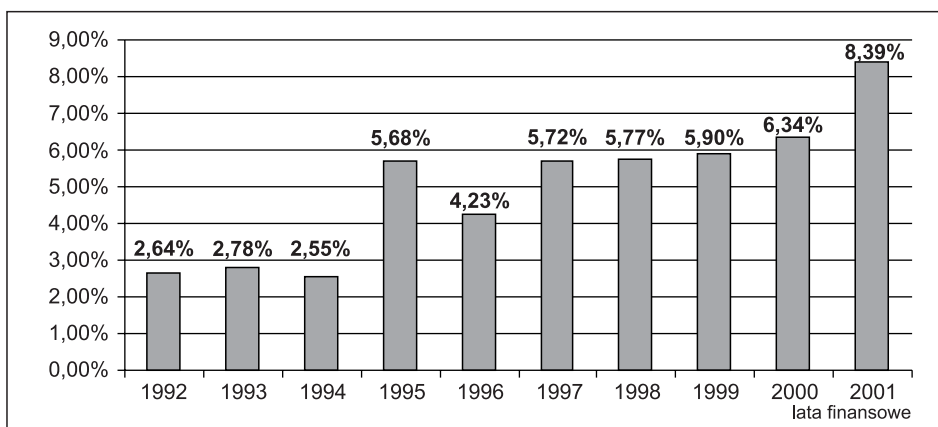
Bezpieczny Bank

Wykres 1. Zagregowane wyniki finansowe netto japońskich banków (w mld jenów)

Źródło: Opracowanie na podstawie danych Banku Japonii.

Wykres 2. Zagrożone należności (*risk management loans*) jako procent nominalnego PKB

Źródło: Opracowanie na podstawie danych Banku Japonii i Financial Services Agency.

Otwarty charakter kryzysu – zachowania deponentów

Drugi argument przemawiający za tezą o otwartym charakterze kryzysu japońskiego systemu bankowego to **zachowania deponentów** świadczące o utracie przez nich zaufania do banków⁵⁾. W obliczu zaplanowanego od kwietnia 2002 r. zniesienia pełnego ubezpieczenia części depozytów terminowych rozpoczął się w ostatnich miesiącach 2001 r. i pierwszych następnego roku proces spadku ich wolumenu w systemie bankowym i jednoczesnego wzrostu wolumenu depozytów płatnych na żądanie. W efekcie w czerwcu 2002 r. nastąpiło prawie dokładne zrównanie wartości depozytów bieżących i terminowych, podczas gdy w latach finansowych 1999–2000 stosunek depozytów bieżących do terminowych wynosił od 50% do 60%. W ostatnim czasie zanotowano też dalszy wzrost wartości ilorazu gotówki w obiegu do depozytów złożonych w japońskim systemie bankowym. W czerwcu 2002 r. wyniósł on 12,5%, natomiast w końcu 1993 r. kształtował się na poziomie 7,5%.

Otwarty charakter kryzysu – decyzje władz publicznych

Zła kondycja systemu bankowego zmusiła władze publiczne w Japonii do podjęcia **wielu nowych inicjatyw**. Po pierwsze, we wrześniu 2002 r. Bank Japonii przedstawił, a w październiku uszczegółowił propozycję w zakresie redukcji zagrożenia banków ryzykiem cen akcji. Zamierza on nabyć od banków, po modyfikacji planów w marcu 2003 r.⁶⁾, właścicielskie instrumenty finansowe o łącznej wartości 3 bln JPY. Operacje zakupu będą trwały do września 2003 roku, a jeśli limit zakupów nie zostanie wyczerpany, termin ten będzie wydłużony o rok⁷⁾. Kwota wyasygnowana przez Bank Japonii jest znaczna, ale stanowi tylko 30% koniecznej redukcji portfela akcji najważniejszych banków japońskich w obliczu wejścia w życie od 2004 r. norm ograniczających wartość wspomnianego portfela do wysokości posiadanych przez banki funduszy podstawowych. Po drugie, spadek zaufania deponentów do systemu bankowego wymusił odroczenie terminu powrotu do systemu częściowego ubezpieczenia depozytów. W odniesieniu do większości rodzajów depozytów powrót ten miał nastąpić z końcem marca 2003, obecnie zaś przewiduje się, że stanie się to w kwietniu 2005⁸⁾. Dla zabezpieczenia systemu płatniczego od tego momentu pełnym i trwałym już ubezpieczeniem zostaną objęte depozyty służące celom rozliczeniowym⁹⁾. Po trzecie, 30 października 2002 r. zaprezentowano długo oczekiwany, kolejny rządowy plan rozwiązania problemu aktywów o obniżonej jakości¹⁰⁾. Jego pierwotnie proponowana wersja zawierała dość drastyczne rozwiązania, które spowodowałyby, że większość japońskich banków obecnych na rynkach międzynarodowych przestałaby spełniać normy adekwatności kapitałowej, a liczba bankructw w sektorze przedsiębiorstw wzrosła by wyraźnie. Dawła ona jednak szansę na przerwanie trwającego od ponad dziesięciu lat procesu narastania wolumenu złych kredytów. Zdecydowany sprzeciw polityków oraz samych banków spowodował znaczne złagodzenie zamierzeń nowego szefa Agencji Usług Finansowych (*Financial Services Agency*) – Heizo Takenaki¹¹⁾. Z zapowiedzi zamieszczonych w omawianym planie warto wspomnieć o dotyczących: zaostrzenia kryteriów klasyfikacji należności i tworzenia rezerw, zwiększenia za-

kresu uznawania tworzonych rezerw za koszt uzyskania przychodów w świetle przepisów podatkowych oraz potencjalnego dokapitalizowania osłabionych banków.

Przyczyny kryzysu w japońskim systemie bankowym

Uznając, że **system bankowy Japonii wciąż pogrążony jest w kryzysie**, warto zastanowić się nad czynnikami, które do tego doprowadziły¹²⁾. Z wielu istotnych – z punktu widzenia przyczyn kryzysu w japońskim systemie bankowym i nadania mu określonej dynamiki – **cech otoczenia gospodarczego** na szczególną uwagę, moim zdaniem, zasługują: doświadczenia w zakresie wzrostu gospodarczego, bańka spekulacyjna cen aktywów rzeczowych i finansowych końca lat 80. oraz pewne specyficzne struktury społeczno-gospodarcze występujące tylko w Japonii.

Zarówno w latach 70., jak i 80. Japonię charakteryzowało – na tle innych wysoko rozwiniętych gospodarek – zdecydowanie najszybsze tempo wzrostu realnego PKB. Ukształtowało to trwałe oczekiwania dalszego, systematycznego wzrostu i przekonanie, że jeśli nawet pojawią się pewne zakłócenia, to zostaną szybko przezwyciężone. Doprowadziło to też do preferowania przez władze nadzorcze i same banki rozwiązań krótkookresowych, obliczonych na przetrwanie, wydawało się chwilowych, trudności. W okresie kryzysu spodziewana poprawa kondycji gospodarki jednak nie nastąpiła. W latach 90. średnioroczne tempo wzrostu PKB spadło do 1,6%, a w pięciu latach fiskalnych do marca 2002 r. wyniosło przeciętnie tylko 0,21%.

W latach 1985–1990, a zwłaszcza od roku 1987, można było zaobserwować w Japonii spekulacyjny wzrost cen właścicielskich papierów wartościowych i nieruchomości. W drugiej połowie lat 80. ceny akcji wzrosły blisko trzykrotnie, ceny nieruchomości zaś czterokrotnie. Mimo wyraźnego oderwania wzrostu cen od przesłanek o charakterze fundamentalnym polityka monetarna Banku Japonii aż do końca maja 1989 r. miała charakter ekspansywny. Następnie bank centralny dokonał gwałtownego zwrotu w prowadzonej polityce pieniężnej. Postępowanie takie najpierw przyczyniło się do rozdęcia bąbla spekulacyjnego, a potem utrudniło złagodzenie skutków wychodzenia z okresu spekulacji.

Do najistotniejszych, z punktu widzenia analizy przyczyn kryzysu systemu bankowego, specyficznych cech organizacji życia społeczno-gospodarczego w Japonii należą: silna społeczna odpowiedzialność firm oraz powiązania podmiotów finansowych i niefinansowych w ramach struktur *keiretsu* i model głównego banku. I tak konsekwencją odczuwania przez banki silnej społecznej odpowiedzialności wobec swoich pracowników i klientów były: z jednej strony utrudniona wewnętrzna restrukturyzacja, zwłaszcza poprzez redukcję personelu, z drugiej zaś opóźnienie stawiania przez banki podmiotów niefinansowych w stan upadłości. Powiązania kapitałowe powstałe w ramach *keiretsu* można z kolei obarczyć współodpowiedzialnością za stworzenie zagrożenia ryzykiem cen akcji oraz osłabienie mechanizmów dyscyplinowania menedżerów – poprzez rozproszenie akcjonariatu i wykluczenie groźby wrogiego przejęcia. Wreszcie model głównego banku, w ramach którego banki na zasadzie wyłączności monitorowały część swoich klientów, nie będąc jednocześnie jedyne ich kredytodawcami, zrodził bodźce do utrzymywania finansowania dla przedsiębiorstw nawet w bardzo złej kondycji.

Z doświadczeń zagranicznych

Zastosowanie do elementów **otoczenia regulacyjnego**, podobnie jak w przypadku uwarunkowań gospodarczych, kryterium wpływu na powstanie zjawisk kryzysowych i przedłużanie okresu ich trwania wskazuje na konieczność omówienia sposobu i czasu zmiany zasad funkcjonowania japońskiego systemu finansowego oraz tradycyjnych metod sprawowania nadzoru.

Podstawową cechą ukształtowanych w Japonii po II wojnie światowej systemów finansowego i bankowego była daleko posunięta specjalizacja działających w nich instytucji. Proces odchodzenia od zasady specjalizacji oraz od ograniczania możliwości pozyskiwania kapitału przez przedsiębiorstwa poza bankami rozpoczął się w latach 70. Jego podstawową cechą było to, że liberalizacja dostępu przedsiębiorstw do otwartych rynków finansowych nastąpiła znacznie szybciej niż zmiany w zakresie możliwości angażowania się banków w nowe rodzaje operacji. O ile bowiem rozwój rynków dłużnych instrumentów finansowych przedsiębiorstw nastąpił już wyraźnie w latach 80., to perspektywy pełnej uniwersalizacji działalności bankowej pojawiły się dopiero w końcu lat 90. Brak harmonizacji polityki deregulacyjnej w odniesieniu do różnych części systemu finansowego miał poważne, negatywne konsekwencje.

Do roku 1998 nadzór w Japonii był sprawowany według tzw. modelu zaleceń administracyjnych, w ramach którego działania nie były wyznaczone przez sformułowane *ex ante* zasady, ale bazowały na niejawnych informacjach i kompromisie każdorazowo osiąganym pomiędzy zainteresowanymi stronami. Model ten w okresie kryzysu przyczyniał się do opóźnień pomiędzy wystąpieniem zakłóceń a momentem podjęcia działań korekcyjnych, ponadto umożliwiał pobłażliwą postawę władz nadzorczych wobec praktyk banków zmierzających do ukrycia rzeczywistej skali ich problemów finansowych¹³). Pobłażliwość nadzoru jest w warunkach kryzysowych podwójnie niebezpieczna. Z jednej strony uniemożliwia władzom publicznym odpowiednio wczesne przygotowania rozwiązań o charakterze strukturalnym, z drugiej zaś nie sprzyja podejmowaniu przez banki samodzielnych, zakrojonych na szeroką skalę wysiłków restrukturyzacyjnych.

Zliberalizowanie dostępu przedsiębiorstw do otwartych rynków finansowych spowodowało, że w latach 80. banki szybko zaczęły tracić swoją dotychczasową klientelę. Jednocześnie brak koordynacji polityki deregulacyjnej sprawił, że musiały one poszukiwać nowych możliwości zarobkowych w obszarze tradycyjnego pośrednictwa depozytowo-kredytowego. W tej sytuacji naturalnym wyborem było zwrócenie się w większym stopniu z ofertą kredytową do małych i średnich przedsiębiorstw – w przypadku których często ustanawiano prawne zabezpieczenia spłaty na nieruchomościach – oraz korzystających ze wzrostu cen aktywów rzeczowych firm powiązanych z sektorem nieruchomości, przedsiębiorstw budowlanych i niebankowych instytucji finansowych trudniących się udzielaniem pożyczek na cele mieszkaniowe. Dodatkowo banki zaangażowały się w finansowanie spekulacji właścicielskimi papierami wartościowymi. Opisane **przesunięcia w strukturze klienteli i profilu działania banków** uczyniły je szczególnie wrażliwymi na negatywne efekty pęknięcia bąbla spekulacyjnego. Trzeba przy tym zaznaczyć, że skala spadku cen akcji i nieruchomości po roku 1990 była bardzo duża. Notowany w końcu 2002 r. najważniejszy indeks giełdy tokijskiej stanowił mniej niż 25% zanotowanego w szczycie spekulacji (koniec

1989 r.), z kolei ceny nieruchomości w 1999 r. były średnio aż o 80% niższe niż 9 lat wcześniej.

Działania legislacyjne i interwencyjne podejmowane w obliczu kryzysu

W opisie **działań legislacyjnych i interwencyjnych** uwagę skupimy na przedsięwzięciach podjętych w Japonii w trakcie ostatniej, ostrej fazy kryzysu, a więc w latach 1997–1998, oraz bezpośrednio po jej zakończeniu. Wybór taki wynika z dwóch powodów. Po pierwsze, dzisiejsza sytuacja japońskiego systemu bankowego w znacznej mierze jest właśnie rezultatem tych działań. Po drugie, przyjęte w tym okresie regulacje oznaczały punkt zwrotny w podejściu władz publicznych do zagadnienia stabilności systemu bankowego. Stwarzały bowiem ramy instytucjonalne dokapitalizowania, likwidacji oraz sanacji banków. Zastępowały zatem stosowaną przedtem praktykę opracowywania rozwiązań *ad hoc*, dla każdego przypadku indywidualnie.

Najważniejsze, z punktu widzenia przeciwdziałania rozwojowi sytuacji kryzysowej w japońskim systemie bankowym, były uchwalone w październiku 1998 r.: **prawo dotyczące rekonstrukcji finansowej i prawo o wzmocnieniu finansowym**. Pierwsze z nich określało sposoby postępowania z instytucjami niewypłacalnymi lub zagrożonymi bankructwem. W jego świetle dopuszczalne były dwie drogi: oddanie banku w zarząd publiczny i ewentualne przekształcenie go w bank pomocowy oraz czasowa nacjonalizacja. Drugie zaś normowało warunki wzmocnienia bazy kapitałowej japońskich banków w drodze zakupu akcji uprzywilejowanych i udzielania pożyczek podporządkowanych ze środków publicznych. Górną granicę wydatków na restrukturyzację niewypłacalnych banków, czasową nacjonalizację i realizację pełnej gwarancji depozytów ustalono na poziomie 35 bln JPY, na dokapitalizowanie banków zaś – 25 bln JPY.

Ogółem w latach finansowych 1997–2000 na dokapitalizowanie banków – najpierw na podstawie przepisów przejściowych, a potem prawa o wzmocnieniu finansowym – wydatkowano kwotę 10,2 bln JPY, co stanowiło prawie **2% PKB** Japonii z roku 2000. Podstawowym beneficjentem dokapitalizowania ze środków publicznych była grupa najważniejszych banków¹⁴), która zainkasowała blisko 93% pomocy, mimo że dysponowała tylko ok. 65% aktywów systemu bankowego. Realizacja pełnej gwarancji depozytów, wspieranie procesów konsolidacyjnych oraz pomoc udzielona instytucjom poddanych nacjonalizacji lub publicznemu zarządowi pochłonęły łącznie 15,9 bln JPY w latach 1995–2001 w stosunku do banków i 24,4 bln JPY w odniesieniu do wszystkich instytucji depozytowych. Kwoty te stanowią odpowiednio **3,1%** oraz **4,75% PKB** z roku 2000. Prawie 44% środków wydatkowano w związku z czasową nacjonalizacją dwóch banków kredytu długoterminowego i upadłością jednego z city-banków. Po uwzględnieniu prawie 700 mld JPY zaangażowanych w 1996 r. przez rząd w likwidację niedepozytowych instytucji pożyczkowych (tzw. *jusenów*) **łączne wydatki na zarządzanie sytuacją kryzysową** w japońskim systemie bankowym zbliżają się do **7% PKB**¹⁵).

Obecny kształt sieci bezpieczeństwa w japońskim systemie bankowym ukształtowała nowelizacja prawa o ubezpieczeniu depozytów z czerwca 2000 r. W zakresie

Z doświadczeń zagranicznych

likwidowania i restrukturyzacji banków wykorzystywała ona z – niewielkimi zmianami – przepisy prawa o rekonstrukcji finansowej. Stanowiła również, że docelowo Korporacja Ubezpieczenia Depozytów (*Deposit Insurance Corporation*) będzie dysponować 15 bln JPY na rachunku zarządzania kryzysowego.

Niewystarczalność kroków poczynionych przez władze publiczne i banki

Działania władz publicznych i samych banków okazały się do tej pory niewystarczające, by zakończyć kryzys. Warto się więc zastanowić nad przyczynami tego. Ze względu na otwarty charakter kryzysu japońskiego systemu bankowego – utrudniający formułowanie ostatecznych ocen i wniosków – zostanie przedstawiony zestaw roboczych hipotez dotyczących badanego zagadnienia.

Po pierwsze, w ostatnich latach **zaczął zmieniać się charakter problemu złych kredytów.** Do niedawna ich powstawanie prawie wyłącznie wiązano z konsekwencjami pęknięcia bańki spekulacyjnej. Obecnie dość wyraźnie widać, że nowo pojawiające się aktywa o obniżonej jakości są skutkiem przekształceń strukturalnych japońskiej gospodarki, restrukturyzacji przedsiębiorstw oraz rosnącej konkurencji towarów z importu. Dowodzą tego następujące fakty. Od roku finansowego 1992 do marca 2002 banki japońskie, łącznie z upadłymi, poniosły koszty rozwiązywania problemu złych kredytów (związane z odpisami na rezerwy, bezpośrednim spisaniem ze stanu majątku i sprzedażą należności kredytowych) rzędu 90 bln JPY. Kwota ta stanowi ok. 80% przyrostu akcji kredytowej w okresie spekulacji 1986–1990. W efekcie stopa kredytów do PKB kształtuje się obecnie na poziomie 0,9, czyli na takim, jak przed okresem spekulacji. W szczycie spekulacji sięgnęła ona 1,1. Ponadto zaznacza się tendencja do różnicowania sytuacji podmiotów systemu bankowego. Jest ona lepsza w przypadku instytucji, które nie pełniły funkcji głównego banku. Przypomnijmy, że główne banki tradycyjnie są odpowiedzialne za organizowanie pomocy finansowej dla objętych ich monitorowaniem klientów. Stąd też właśnie główne banki najsilniej odczuwają ciężar przemian strukturalnych gospodarki¹⁶.

Po drugie, w obliczu zmiany charakteru problemu złych kredytów i wzrostu ich wolumenu **skala dotychczasowego dokapitalizowania banków może okazać się zbyt mała**¹⁷, by były one w stanie przeprowadzić zdecydowaną restrukturyzację portfeli kredytowych. Największe japońskie banki spełniają wprawdzie międzynarodowe normy adekwatności kapitałowej, ale jakość ich kapitałów jest niska. Udział wykazywanych po stronie majątkowej aktywów związanych z opóźnionymi w czasie efektami podatkowymi w tworzeniu funduszy podstawowych wynosił w roku finansowym 2001, jak podaje Bank Japonii, dla wszystkich banków łącznie 44,4%, dla najważniejszych banków zaś 47,1%. Ponadto znaczą część funduszy podstawowych stanowiły akcje uprzywilejowane zakupione przez Korporację Ubezpieczenia Depozytów¹⁸.

Po trzecie, na banki wywierane są, przynajmniej częściowo, sprzeczne naciski. Z jednej strony władze publiczne żądają od nich przyśpieszenia rozwiązywania problemu złych kredytów, z drugiej strony domagają się, by banki utrzymywały finansowanie na normalnym poziomie, zwłaszcza dla małych i średnich przedsiębiorstw.

Bezpieczny Bank

Ostatnim przykładem tego rodzaju działań jest pakiet rządowy z 30 października 2002 r., który jednocześnie mówi o konieczności szybkiej normalizacji jakości aktywów i o ...administracyjnym upominaniu banków nie osiągających celów w zakresie kredytowania małych i średnich przedsiębiorstw oraz stworzeniu wewnątrz Agencji Usług Finansowych komórki odpowiedzialnej za rozpatrywanie skarg wspomnianej grupy podmiotów gospodarczych na odmowę ze strony banków dalszego kredytowania¹⁹.

Po czwarte, opublikowane w 2002 r. badanie Keiichiro Kobayashi, Yumi Saita i Toshitaka Sekine potwierdza, że w latach 90. japońskie banki angażowały się w tzw. **pobłażliwe kredytowanie**, tj. udostępnianie kapitałów podmiotom w złej kondycji finansowej w celu podtrzymania ich funkcjonowania. Przyczynami stosowania takiej strategii mogą być omówione już: słabe wyposażenie kapitałowe i związana z tym chęć przeciwdziałania obniżeniu w wyniku uznania strat kredytowych współczynników adekwatności kapitałowej oraz naciski polityczne. Dodatkowo kształtowaniu zjawiska pobłażliwego kredytowania, jak wskazuje literatura przedmiotu, sprzyjają: oczekiwanie na pomoc rządową, niepewność co do rentowności nowych potencjalnych inwestycji i wartości likwidacyjnej już poczynionych, zwiększająca wartość opcji typu „*wait and see*”, spadek wartości likwidacyjnej kredytobiorców wskutek zmniejszenia się z przyczyn zewnętrznych (np. spadku cen ziemi) wartości ich aktywów²⁰.

Po piąte, jak podaje Bank Japonii, od roku finansowego 1994 działalność kredytowa banków jest, po uwzględnieniu kosztów kredytowych, nieopłacalna. Główną przyczyną są niskie marże odsetkowe w Japonii stanowiące od 1/4 do 1/2 praktykowanych w krajach uprzemysłowionych. Niemożność narzucenia przez banki japońskie premii ryzyka odpowiadających oczekiwanym stratom potencjalnie może wynikać z kilku źródeł: wspomnianej strategii pobłażliwego kredytowania, która znajduje wyraz także w ustalaniu stóp oprocentowania poniżej poziomu ekonomicznie uzasadnionego, a także z dużej konkurencji w sektorze i ze strony otwartych rynków finansowych oraz zmniejszonego popytu na kredyt ze względu na osłabienie koniunktury ogólnogospodarczej.

Po szóste, **wprowadzenie rozwiązań zmierzających do ograniczenia zagrożenia banków ryzykiem cen akcji było zdecydowanie spóźnione** w stosunku do potrzeb i czasu spadku w Japonii wartości właścicielskich papierów wartościowych. Choć problem był znany od dawna, regulacje ograniczające rozmiar portfeli akcji w posiadaniu banków zaproponowano dopiero w listopadzie 2001²¹, Korporacja ds. Nabywania Akcji od Banków²² dysponująca gwarancjami rządowymi powstała w styczniu 2002 r., a Bank Japonii ogłosił swoją inicjatywę we wrześniu 2002 r.

Po siódme, wciąż istnieją, mimo znaczącego postępu w zakresie standardów księgowych, wątpliwości co do rzetelności sprawozdań finansowych banków. Najnowszym niepokojącym sygnałem były wyniki przeprowadzonych w drugiej połowie roku finansowego 2001 specjalnych inspekcji najważniejszych banków. W pierwszym półroczu banki objęte specjalnymi inspekcjami poniosły koszty kredytowe rzędu 2 bln JPY, w drugim półroczu zaś 5,7 bln JPY, co oznacza ich blisko trzykrotny wzrost. Banki regionalne, w których nie dokonano specjalnych inspekcji, w kolejnych półroczach roku obrachunkowego 2001 miały obciążenia z tytułu ryzyka kredytowego na zbliżonym poziomie: 0,9 bln JPY i 1,1 bln JPY²³.

Z doświadczeń zagranicznych

Pozytywne przekształcenia

Nakreślony obraz kondycji japońskiego sektora bankowego i efektów działań banków i władz nadzoru nie jest korzystny. Nie oznacza to jednak, że w Japonii nie dokonały się w ostatnich latach pozytywne przekształcenia z perspektywy długookresowej stabilizacji systemu bankowego. Ich pełne przedstawienie nie było możliwe w ramach artykułu skupiającego się na czynnikach o destabilizującym wpływie. Dlatego też, dla oddania sprawiedliwości, wspomniane przekształcenia zostaną obecnie wyliczone. I tak w końcu lat 90. Bank Japonii uzyskał niezależność, stworzono samodzielną i scentralizowaną instytucję nadzoru finansowego, dokapitalizowano i zreformowano instytucję ubezpieczenia depozytów, skonstruowano system zarządzania sytuacjami kryzysowymi w sektorze bankowym. W ostatnich trzech latach zwiększono zakres podmiotowy konsolidacji w sprawozdaniach finansowych, wprowadzono zasadę wyceny większości papierów wartościowych według cen rynkowych i nałożono obowiązek publikowania przez banki kwartalnych sprawozdań finansowych, zaostorzono, choć może w niewystarczającej mierze, zasady wyceny aktywów. Znaczne wysiłki restrukturyzacyjne podjęły też banki. Przekonuje o tym analiza stopnia zaawansowania procesów konsolidacyjnych oraz zakres racjonalizacji kosztów. Z 10 city-banków i 3 banków kredytu długoterminowego działających na początku roku finansowego 1997 obecnie ani jeden nie funkcjonuje w ramach tych samych struktur kapitałowo-organizacyjnych²⁴. Zatrudnienie w japońskim systemie bankowym osiągnęło maksymalny pułap 412 tysięcy w roku finansowym 1993 i od tego czasu systematycznie spada. Na koniec roku finansowego 2001 w japońskich bankach pracowało tylko 306 tysięcy osób. Oznacza to redukcję personelu w ciągu 8 lat o blisko 26%²⁵. Jest to postęp znaczny, zważywszy na trudności, jakie w zakresie obniżki kosztów tworzą tradycyjne japońskie struktury życia społeczno-gospodarczego.

Przypisy

- ¹) Zob. K. Jackowicz, *Japonia*, pr. zbior. pod red. M. Iwanicz-Drozdowskiej, *Kryzysy bankowe. Przyczyny i rozwiązania*, Bankowy Fundusz Gwarancyjny, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2002, s. 343.
- ²) Zob. *Developments in Profits and Balance Sheets of Japanese Banks in Fiscal Year 2001*, Bank of Japan, Quarterly Bulletin, November 2002, s. 1–50, a zwłaszcza s. 26–29.
- ³) Zob. *The Status of Non Performing Loans as of the End of March 2002*, Financial Services Agency, August 2, 2002.
- ⁴) Przytaczane w literaturze przedmiotu prywatne szacunki skali problemu złych kredytów w japońskiej gospodarce są czasami znacznie wyższe od wartości podawanych oficjalnie i sięgają nawet 240 bln JPY. Por. np. M. J. B. Hall, *What is the Truth About the Scale of Japanese Banks' Bad Debts? Is the Situation Manageable?*, *Journal of Financial Services Research*, Vol. 17, No. 1, 2000, s. 69–91, a zwłaszcza s. 88; V. Kattoulas, *The Yakuza Recession*, *Far Eastern Economic Review*, January 17, 2002, s. 12–19, a zwłaszcza s. 16.
- ⁵) Szerzej na ten temat zob. D. Flouzat, *Japon: éternelle renaissance?*, Presses Universitaires de France, Paris 2002, s. 94–97; K. Jackowicz, *Erozja zaufania*, *Gazeta Bankowa*, 3–9 września 2002, s. 20–21.
- ⁶) Zob. *Increase in Share Purchase Amounts Limits*, Bank of Japan, March 25, 2003.

Bezpieczny Bank

- ⁷⁾ Zob. *New Initiative Toward Financial System Stability*, Bank of Japan, September 18, 2002; *The Outline of the Stock Purchasing Plan*, Bank of Japan, October 11, 2002. Plan Banku Japonii spotkał się z krytyką w prasie fachowej ze względu na to, że jego przyjęcie może sugerować problemy z niezależnością Banku od władz publicznych oraz narażać go w przyszłości na straty finansowe. Zob. w tej kwestii: *Shareholder of Last Resort: Bank of Japan*, *The Economist*, September 21, 2002, Vol. 364, Issue 8291, s. 84.
- ⁸⁾ Rozwiązanie dotyczące objęcia docelowo pełną ochroną depozytów rozliczeniowych zostało zaproponowane we wrześniu 2002 r. przez Radę ds. Systemu Finansowego. Zamiar ten został potwierdzony w planach rządowych ogłoszonych 30 października 2002 r. Odpowiednia nowelizacja *Deposit Insurance Law* (Prawa o ubezpieczeniu depozytów) została uchwalona przez parlament japoński 11 grudnia 2002 r. Zob. *Measures for Ensuring the Stability of the Payment and Settlement Functions of Financial Institutions*, Report of the Financial System Council, Financial Services Agency, September 5, 2002; *Program for Financial Revival – Revival of the Japanese Economy through Resolving Non-Performing Loans Problems of Major Banks*, Financial Services Agency, October 30, 2002; *New Deposit Insurance System*, Financial Services Agency, December 12, 2002.
- ⁹⁾ Depozyty rozliczeniowe, które mają być objęte ochroną, muszą spełniać trzy warunki: być zwrotne na żądanie, oferować normalne usługi rozliczeniowe posiadaczom i nie dawać oprocentowania.
- ¹⁰⁾ Zob. *Program for Financial Revival – Revival of the Japanese...*
- ¹¹⁾ Głównym przedmiotem sporu była propozycja, by od marca 2004 r. ograniczyć dopuszczalną wysokość kapitałów własnych wynikających z wykazywania po stronie majątkowej bilansu aktywów związanych odroczoneymi w czasie efektami podatkowymi (*deferred tax assets*) do 10% funduszy podstawowych banków. Według szacunków Merrill Lynch zaakceptowanie tego planu spowodowałoby obniżenie współczynników wypłacalności do poziomu od 3% do 7%, z wyjątkiem *Sumitomo Trust* i *Mitsubishi Tokyo Financial Group*. Według *Daiwa Institute of Research* z kolei proponowane zmiany regulacyjne wywołałyby spadek współczynnika wypłacalności głównych banków średnio do 5,87%. Kwota koniecznego w tej sytuacji dokapitalizowania dla ponownego osiągnięcia przez ten wskaźnik wartości 10% sięgnęłaby 6,3 bln JPY. Szerzej na ten temat zob. *Takenaka Attacked. A Furore before Bank Reforms are Even Unveiled*, *Economist*, 2002.10.26, Vol. 365, Issue 8296, s. 67; R. Marquand, *Toothless Bank-Reform Plan Leaves Koizumi Much to Prove*, *Christian Science Monitor*, November 1, 2002, Vol. 94, Issue 239, s. 7; *Japan Waters Down Crucial Tax Rule on Bank Capital*, Jiji Press English News Service, Tokyo, October 31, 2002; *FSA – Proposed Accounting Change Seen as Blow to Japan Banks*, Jiji Press English News Service, Tokyo, October 25, 2002.
- ¹²⁾ W omawianiu przyczyn kryzysu japońskiego systemu bankowego oraz zastosowanych do jego rozwiązania środków wykorzystałem tekst napisanego przeze mnie rozdziału 12 (s. 343–383) wspomnianej w przypisie pierwszym książki pod redakcją M. Iwanicz-Drozdowskiej, *Kryzysy bankowe. Przyczyny i rozwiązania*. Pośrednio zatem skorzystałem z powoływanych tam źródeł danych i pozycji literatury przedmiotu, których, ze względu na oszczędność miejsca, nie będę tu ponownie wymieniał.
- ¹³⁾ Negatywny wpływ na skuteczność mechanizmów dyscypliny regulacyjnej w Japonii mogło też mieć zjawisko *amakudari* (zstępujących z nieba) polegające na przechodzeniu urzędników państwowych w wieku emerytalnym do sektora prywatnego. Przypuszczenie to potwierdzają wyniki dwóch niezależnie przeprowadzonych badań empirycznych. Ich autorzy dochodzą bowiem do wniosku, że opisana praktyka, przynajmniej w przyjętych horyzontach badawczych, była sposobem na kupowanie zgody instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo systemu bankowego na zwiększenie poziomu podejmowanego ryzyka. Zob. A. Horiuchi, K. Shimizu, *Did Amakudari Undermine the Effectiveness of Regulator Monitoring in Japan?*, *Journal of Banking and Finance*, Vol. 25, 2001, s. 573–596; A.A. R.J. M. van Rixtel, W.H.J. Hassink, *Monitoring the Monitors: Are Old Boys Networks Being Used to Monitor*

Z doświadczeń zagranicznych

- Japanese Private Banks*, Journal of the Japanese and International Economics, Vol. 16, 2002, s. 1–30.
- ¹⁴⁾ Mianem najważniejszych banków w Japonii określa się podmioty wywodzące się z trzech grup: city-banków, banków powierniczych i banków kredytu długoterminowego.
- ¹⁵⁾ Podany tutaj szacunek wydatków związanych z zarządzaniem sytuacją kryzysową jest wyższy niż znajdujący się w książce: *Kryzysy bankowe. Przyczyny i rozwiązania*. Wynika to z uwzględnienia danych za rok 2001, ale przede wszystkim z pojawienia się nowych informacji o kwocie pomocy dla niebankowych instytucji depozytowych w japońskim systemie finansowym. Zob. *Bank Industry Risk Analysis: Japan*, Standard & Poor's, September 26, 2002.
- ¹⁶⁾ Zob. *Japan's Non-Performing Loan Problem*, Bank of Japan, October 11, 2002; *Bank Industry Risk Analysis...*, op.cit.
- ¹⁷⁾ W maju 2003 r. Agencja Usług Finansowych (*Financial Services Agency*) zastosowała w odniesieniu do *Resona Bank* (powstałego w wyniku połączenia city-banków: *Daiwa* i *Asahi*) program szybkich działań korygujących, a Rada ds. Kryzysu Finansowego (*Financial Crisis Council*) podjęła decyzję o dokapitalizowaniu tego banku ze środków publicznych. Przyczyną tych działań były wysokie straty banku w roku finansowym 2002 (blisko 600 mld JPY) i naruszenie w ich efekcie norm adekwatności kapitałowej dla banków aktywnych wyłącznie na rynku krajowym. Zob. *Statement by the Governor Concerning the Resona Bank*, Bank of Japan, May 17, 2003; *Revisions of Consolidated Earnings and Dividend Forecasts for the Fiscal Year Ending March 31, 2003*, Resona Holdings, May 17, 2003.
- ¹⁸⁾ Zob. *Developments in Profits and Balance Sheets...*, op.cit., s. 6, 20.
- ¹⁹⁾ Zob. *Program for Financial Revival – Revival of the Japanese...*, op.cit.
- ²⁰⁾ Zob. K. Kobayashi, Y. Saita, T. Sekine, *Forbearance Lending: A Case for Japanese Firms*, Bank of Japan, Research and Statistics Department, Working Paper Series, April 2002.
- ²¹⁾ Zob. *Bank of Japan Annual Review 2002*, op.cit., s. 32.
- ²²⁾ Korporacja ds. Nabywania Akcji od Banków powstała w styczniu 2002 r. Finansuje ona zakupy akcji pożyczkami zaciąganyymi w prywatnych instytucjach finansowych. Spłata tych pożyczek objęta jest jednak gwarancjami rządowymi do kwoty 2 bln JPY. Ze względu na restrykcyjne zasady nabywania akcji od banków skala działania Korporacji w pierwszych miesiącach jej istnienia była mniejsza niż oczekiwano. Zob. *Establishment of the Bank's Shareholdings Acquisition Corporation*, Financial Services Agency, June 26, 2001; K. Jackowicz, O. Kowalewski, *Dokąd zmierza japońska bankowość?* (2), *Gazeta Bankowa*, 22–28 stycznia 2002, s. 32–34.
- ²³⁾ Specjalne inspekcje w drugiej połowie roku finansowego 2001 objęły 13 banków. Przedmiotem analizy była sytuacja kredytobiorców, co do których istniały sygnały z rynku akcji lub od agencji ratingowych o ich pogarszającej się kondycji. Z 149 kredytobiorców poddanych badaniu w 71 przypadkach obniżono oceny wiarygodności kredytowej. Zob. *Results of the Special Inspections of Major Banks*, Financial Services Agency, April 12, 2002; *Developments in Profits and Balance Sheets...*, op.cit., s. 13.
- ²⁴⁾ Szerzej na temat procesów konsolidacyjnych japońskich banków zob. K. Jackowicz, *Procesy konsolidacji i restrukturyzacji działalności japońskich banków*, *Materiały i Studia*, Narodowy Bank Polski, Departament Analiz i Badań, Zeszyt nr 123, maj 2001; K. Jackowicz, *Przekształcenia organizacyjne japońskich banków w roku finansowym 2001*, *Bank*, marzec 2002, s. 55–57.
- ²⁵⁾ Zob. *Developments in Profits and Balance Sheets...*, op.cit., s. 10.

KOMITET BAZYLEJSKI DS. NADZORU BANKOWEGO – ROLA I ZADANIA

W ciągu ostatnich kilku lat w prasie fachowej zajmujący się zagadnieniami finansowymi, coraz częściej pojawia się temat Komitet Bazylejski. Toczą się przy tym burzliwe dyskusje, dotyczące jego propozycji i ich implementacji w systemach bankowych. Czym jest ta instytucja, dlaczego wywołuje fale dyskusji oraz jakie są przyuczyny respektowania jej postanowień, postaram się wyjaśnić poniżej.

Trochę historii

Komitet Bazylejski powstał jako Bazylejski Komitet Uregulowań i Nadzoru Praktyk Bankowych¹⁾ pod koniec 1974 r. Założony został przez prezesów banków centralnych państw należących do Grupy Dziesięciu – G10²⁾. Był następstwem poważnych perturbacji na rynkach walutowych i bankowych w owym czasie³⁾. Wynikały one z kryzysu naftowego w 1973 r. oraz recyklingu będącego jego następstwem. Przede wszystkim jednak u źródeł powstania Komitetu leżał znaczny wzrost wolumenu handlu zagranicznego. Nastąpiła wówczas intensyfikacja aktywności międzynarodowej dużych banków, co doprowadziło do zmaterializowania nowych ryzyk. W ramach działań prewencyjnych zaostrzano przepisy krajowe, te starania jednak okazały się niewystarczające – banki wymykały się spod nadzoru krajowego, tworząc oddziały zagraniczne lub banki afiliowane. Szczególnym problemem okazały się właśnie banki afiliowane, które służyły rozszerzeniu działalności grupy bankowej bez zwiększania kapitału własnego (zakładano je bez wcześniejszego pozyskania nowego kapitału). Czynnikiem potęgującym to negatywne zjawisko był brak jednolitych wymagań kapitałowych w różnych krajach⁴⁾. Dlatego też postanowiono podjąć współpracę międzynarodową. Pierwsze zebranie Komitetu odbyło się w lutym 1975 r.; odtąd spotkania odbywają się regularnie – trzy lub cztery razy do roku.

Członkami Komitetu są przedstawiciele Belgii, Francji, Hiszpanii⁵⁾, Holandii, Japonii, Kanady, Luksemburga, Niemiec, Szwajcarii, Szwecji, USA, Wielkiej Brytanii oraz Włoch. Kraje te reprezentowane są przez banki centralne oraz instytucje formalnie odpowiedzialne za nadzór bankowy, w przypadku gdy nie zajmuje się tym bank centralny danego kraju (tab. 1). Obecnie prezesem Komitetu jest William J. McDonough, Prezes i Dyrektor Naczelny Federalnego Banku Rezerw w Nowym Jorku (tab. 2).

Z doświadczeń zagranicznych

Tabela 1. Instytucje reprezentowane w Bazylejskim Komitecie ds. Nadzoru Bankowego

Kraj	Instytucja
Anglia	<i>Bank Anglii (Bank of England)</i> <i>Komisja Usług Finansowych (Financial Services Authority)</i>
Belgia	<i>Narodowy Bank Belgii (National Bank of Belgium)</i> <i>Komisja Finansów i Bankowości (Banking and Finance Commission)</i>
Francja	<i>Bank Francji (Bank of France)</i> <i>Komisja Bankowa (Banking Commission)</i>
Hiszpania	<i>Bank Hiszpanii (Bank of Spain)</i>
Holandia	<i>Bank Holandii (The Netherlands Bank)</i>
Japonia	<i>Bank Japonii (Bank of Japan)</i> <i>Agencja Nadzoru Finansowego (Financial Supervisory Agency)</i>
Kanada	<i>Bank Kanady (Bank of Canada)</i> <i>Biuro Nadzoru Instytucji Finansowych</i> <i>(Office of the Superintendent of Financial Institutions)</i>
Luksemburg	<i>Komisja Nadzoru Sektora Finansowego</i> <i>(Surveillance Commission for the Financial Sector)</i>
Niemcy	<i>Niemiecki Bundesbank (Deutsche Bundesbank)</i> <i>Federalne Biuro Nadzoru Bankowego</i> <i>(Federal Banking Supervisory Office)</i>
Stany Zjednoczone	<i>Komisja Rezerw Federalnych (Federal Reserve Board)</i> <i>Bank Rezerw Federalnych w Nowym Jorku</i> <i>(Federal Reserve Board of New York)</i> <i>(Office of the Comptroller of the Currency)</i> <i>Federalna Korporacja Ubezpieczeń Depozytów</i> <i>(Federal Deposit Insurance Corporation)</i>
Szwajcaria	<i>Szwajcarski Bank Narodowy (Swiss National Bank)</i> <i>Szwajcarska Federalna Komisja Bankowa</i> <i>(Swiss Federal Banking Commission)</i>
Szwecja	<i>Szwedzki Riksbank (Sveriges Riksbank)</i> <i>Komisja Szwedzkiego Nadzoru Bankowego</i> <i>(The Swedish Financial Supervisory Authority)</i>
Włochy	<i>Bank Włoch (Bank of Italy)</i>
Sekretariat	<i>Bank Rozrachunków Międzynarodowych</i> <i>(Bank for International Settlements)</i>

Źródło: Opracowanie własne.

Bezpieczny Bank

Tabela 2. Prezesi Bazylejskiego Komitetu ds. Nadzoru Bankowego

Okres prezesury	Nazwisko i funkcja
1998–	William J. McDonough Prezes i Dyrektor Naczelny Federalnego Banku Rezerw w Nowym Jorku
1997–1998	T. de Swaan Dyrektor Naczelny Banku Holenderskiego
1993–1997	T. Padoa-Schioppa Wicedyrektor Naczelny Banku Włoch
1991–1993	E. Gerald Corrigan Prezes Federalnego Banku Rezerw w Nowym Jorku
1988–1991	H.J. Muller Dyrektor Naczelny Banku Holenderskiego
1977–1988	W.P. Cooke Współdyrektor Banku Anglii
1974–1977	George Blunden Dyrektor Naczelny Banku Anglii

Źródło: Opracowanie własne.

Komitet tworzy płaszczyznę dla regularnej współpracy w zakresie nadzoru między należącymi do niego państwami. Początkowo w kręgu dyskusji znajdowała się kooperacja w zakresie zmniejszenia luk w nadzorze, z czasem jednak rozpoczęto rozmowy dotyczące pogłębienia samego rozumienia nadzoru bankowego oraz polepszenia jego jakości na całym świecie. Cele miały i mają być osiągnięte poprzez:

- ❖ wymianę informacji,
- ❖ postęp w zakresie efektywności technik międzynarodowego nadzoru bankowego,
- ❖ ustanowienie minimalnych standardów nadzorczych w obszarach, w których jest to wskazane.

Komitet nie posiada żadnej ponadnarodowej władzy, a wydawane przezeń zalecenia nie mają charakteru przymusowego – Komitet nie ma kompetencji ustawodawczych. Są to raczej standardy nadzoru, porady, rekomendacje najskuteczniejszych praktyk. Komitet oczekuje jednak, że władze w poszczególnych krajach poczynią kroki w celu implementacji tych standardów do szczegółowych przepisów (ustawy i inne), które przystosowane są do uwarunkowań w danym kraju. W ten sposób Komitet wspomaga konwergencję podstawowych podejść i standardów w krajach stosujących się do jego zaleceń bez bezpośredniego włączania się w proces harmonizacji ich nadzoru bankowego.

Samo określenie Komitet odnosi się do Komitetu Bazylejskiego, obradującego przy Banku Rozrachunków Międzynarodowych, w skład którego wchodzi prezesi banków centralnych funkcjonujących w krajach należących do G10 i poszukującego poparcia i zaangażowania we własne inicjatywy ze strony banków centralnych.

Z doświadczeń zagranicznych

Z uwagi jednakże na fakt, iż w skład Komitetu wchodzi również przedstawiciele instytucji nie będących bankami centralnymi, decyzje i inicjatywy Komitetu pociągają również za sobą zaangażowanie władz, pozostających poza grupą, jaką tworzą banki centralne.

Priorytety

Jak wspomniano, priorytetowym celem Komitetu jest minimalizacja luk w nadzorze w skali międzynarodowej, co ma nastąpić dzięki przestrzeganiu dwóch zasad:

- ❖ żadne zagraniczne przedsięwzięcie bankowe nie powinno wymknąć się spod nadzoru,
- ❖ nadzór powinien być adekwatny do ryzyk związanych z danym rodzajem działalności.

W związku z tym, w maju 1983 r., Komitet wydał dokument Zasady Nadzoru nad Zagranicznymi Przedsięwzięciami Bankowymi (*Principles for the Supervision of Banks' Foreign Establishments*), który sankcjonował zasady wspólnego nadzoru prowadzonego przez kraj macierzysty i kraj goszczący nad oddziałami zagranicznymi banków i ich środkami, bankami afiliowanymi oraz spółkami joint venture. Dokument ten jest skorygowaną wersją aktu z 1975 r., znanego jako Konkordat (*Concordat*), którego zakres znacznie rozszerzono i skorygowano, by uwzględnić zmiany rynkowe oraz przyjęte w 1978 r. zasady skonsolidowanego nadzoru nad międzynarodowymi grupami bankowymi. W kwietniu 1990 r. wydano do niego suplement, mający na celu udoskonalenie wymiany ważnych informacji pomiędzy nadzorami bankowymi w różnych krajach. W czerwcu 1992 r. część zasad Konkordatu z 1983 r. została przekształcona w Standardy Minimalne, które po konsultacji z władzami nadzorczymi opublikowano (lipiec 1992 r.). Komitet cały czas pracuje nad mechanizmem wprowadzania tych standardów.

W wyniku współpracy międzynarodowej w zakresie nadzoru bankowego Komitet zgromadził informacje na temat podejścia nadzoru w wielu krajach do zagranicznych jednostek bankowych. Zbadał przeszkody stojące na drodze do efektywnego nadzoru, wypływające z różnych regulacji w zakresie tajemnicy bankowej, i przestudiował procedurę autoryzacji nowych zagranicznych jednostek bankowych. W październiku 1996 r. wydał raport, prezentujący sposoby przezwyciężenia (doświadczonych) przeszkód stojących na drodze do wprowadzenia efektywnego nadzoru skonsolidowanego nad międzynarodowymi bankami. Raport poparło 140 krajów uczestniczących w Międzynarodowej Konferencji Nadzoru Bankowego w czerwcu 1996 r. W wielu z nich nastąpił znaczny postęp we wprowadzaniu efektywnego nadzoru skonsolidowanego.

Adekwatność kapitałowa

Najczęściej poruszonym tematem przez Komitet w ostatnich latach jest adekwatność kapitałowa. Już we wczesnych latach 80. Komitet zaniepokoił się spadkiem

Bezpieczny Bank

współczynnika wypłacalności w większych międzynarodowych bankach, podczas gdy ryzyko transakcji międzynarodowych wzrastało. Postanowił wówczas powstrzymać tę swoistą erozję standardów kapitałowych oraz dążyć do silniejszej konwergencji standardów mierzenia adekwatności kapitałowej. Zaowocowało to powstaniem metody opartej na wagach. Komitet stwierdził, iż istnieje silna, niezbędna dla wzmocnienia międzynarodowego systemu bankowego, potrzeba stworzenia międzynarodowej umowy, która jednocześnie doprowadziłaby do wyrównania konkurencji (wynikającej z różnic w wymogach kapitałowych w poszczególnych krajach).

W następstwie komentarzy odnoszących się do opublikowanego w grudniu 1987 r. dokumentu konsultacyjnego, w czerwcu 1988 r. Komitet zatwierdził i przekazał bankom zalecenia dotyczące systemu pomiaru kapitału, znane jako Bazylejska Umowa Kapitałowa (*Basel Capital Accord*). Zakładała ona implementację wymogu 8-procentowego współczynnika adekwatności kapitałowej do końca 1992 r.

Umowę tę wprowadzającą w życie nie tylko państwa będące członkami Komitetu, lecz również inne, w których funkcjonują aktywne międzynarodowo banki. We wrześniu 1993 r. wydano oświadczenie, iż banki we wszystkich państwach należących do G10 spełniają 8-procentowy wymóg.

Umowa z 1988 r. była jednak tylko początkiem – przez następne lata ewoluowała. Już w październiku 1991 r. wniesiono poprawki w celu większego doprecyzowania definicji zabezpieczeń oraz rezerw na stracone kredyty, które mogłyby zostać wykorzystane do kalkulowania adekwatności kapitałowej. W kwietniu 1995 r. wniesiono kolejne poprawki, które miały przynieść efekt pod koniec tego samego roku. Ich celem było rozpoznanie efektów dwustronnego nettingu ekspozycji bankowych oraz zwiększenie liczb wpływających czynników. W kwietniu 1996 r. ukazał się kolejny dokument, który miał wyjaśnić, jak członkowie Komitetu zamierzali rozpoznać efekt wielostronnego nettingu.

Komitet przedsięwziął również kroki, by udoskonalić stworzoną przez siebie strukturę poprzez rozszerzenie jej zasięgu na wszystkie rodzaje ryzyka (w Umowie z 1988 r. skupiono się na ryzyku kredytowym). W styczniu 1996 r., w następstwie kolejnych konsultacji, wydał dalszą poprawkę (miała zostać wcielona w życie do końca 1997 r.), traktującą o ryzyku rynkowym płynącym z utrzymywania przez banki pozycji otwartych w dewizach, dłużnych papierów wartościowych, akcji, towarów handlowych i opcji. Co ważniejsze, poprawka ta umożliwiła bankom stosowanie modelu value-at-risk (VaR) do kalkulowania wymagań kapitałowych płynących z ryzyka rynkowego, zamiast metody standardowej. Oczywiście model ten poddano surowym wymogom ilościowym i jakościowym.

Pracując nad pakietem związanym z ryzykiem rynkowym, Komitet zajął się również regulacją papierów wartościowych. Pracom tym cały czas przyświecał zamysł, iż tworzone regulacje będą mogły być zastosowane w niebankowych instytucjach finansowych.

W czerwcu 1999 r. Komitet przedstawił propozycję nowej struktury adekwatności kapitałowej. Przyjęto ją bardzo dobrze, dlatego w styczniu 2001 r. opublikowany został pakiet konsultacyjny, znacznie rozszerzający propozycję sprzed dwóch lat. Struktura ta składa się z trzech filarów:

- ❖ minimalne wymagania kapitałowe – są rozszerzeniem i rozwinięciem zasad z 1988 r.,

Z doświadczeń zagranicznych

- ❖ nadzór nad adekwatnością kapitałową i procesem oceny wewnętrznej,
- ❖ dyscyplina rynkowa – ma wzmocnić wymianę informacji oraz zachęcić do stosowania bezpiecznych praktyk bankowych.

Komitet jest przeświadczony, iż te trzy filary stanowią podstawę efektywnej struktury kapitałowej. Nowa Umowa Kapitałowa ma sprawić, by wymagania kapitałowe bardziej odzwierciedlały ponoszone ryzyko, oraz zdefiniować i umiejscowić innowacje pojawiające się w ostatnich latach (np. sekurytyzacja aktywów). Wprowadzane zmiany mają wynagradzać oraz kontrolować ulepszenia w procesie oceny ryzyka, a jednocześnie zachęcać do dalszego postępu. Do konsultacji na temat Nowej Umowy zaproszono nie tylko banki, lecz również wszystkie strony zainteresowane implementacją tego dokumentu. Przewidywanym wówczas terminem wprowadzenia Umowy w życie był rok 2004.

Inne prace

Oprócz trwających od początku funkcjonowania prac nad Konkordatem i jego modyfikacjami, Komitet zajmował się i wydał dokumenty odnośnie m.in. do nadzoru nad bankowymi pozycjami walutowymi, zarządzania kredytowaniem międzynarodowym, zarządzania pozycjami pozabilansowymi, zabezpieczania przed wykorzystaniem systemu bankowego dla działań przestępczych, nadzoru nad dużymi ekspozycjami, wskazówek dotyczących zarządzania ryzykiem transakcji pochodnych, zasad rachunkowości, jawności informacji oraz corporate governance. W ostatnich latach natomiast Komitet zajmował się ryzykiem kredytowym (zarządzanie, zasady ujawniania informacji, bieżące doświadczenia oraz próby modyfikacji). Ostatnio Komitet prowadzi konsultacje nad audytem wewnętrznym, relacjami między nadzorem i audytorami zewnętrznymi oraz procedurami związanymi z klientem. W głównym kręgu zainteresowań Komitetu nadal pozostają różne aspekty Umowy Kapitałowej. W związku ze specjalistyczną tematyką poszczególnych problemów prace nad nimi podejmuje podkomitety, składające się z ekspertów w danej dziedzinie.

Kooperacja

Komitet współpracował z Międzynarodową Organizacją Komitetów Papierów Wartościowych (*International Organisation of Securities Commissions – IOSCO*). Zaowocowało to powstaniem 10 wspólnych raportów od 1995 r. (zarządzanie, raportowanie, ujawnianie aktywności banków i firm na rynku instrumentów terminowych). Kooperował również z nadzorcami rynków ubezpieczeniowych i rynków papierów wartościowych w poszczególnych krajach. Miało to na celu zidentyfikowanie wyzwań, jakie niesie ze sobą rozwój konglomeratów finansowych. Pierwotnie współpraca ta przybrała formę Komisji Trójstronnej – zasiadali w niej przedstawiciele trzech sektorów. W 1996 r. jej miejsce zajęło Wspólne Forum ds. Konglomeratów Finansowych (*Joint Forum on Financial Conglomerates – JFFC*), ukonstytuowane pod patronatem Komitetu Bazylejskiego, IOSCO i IAIS⁶. Forum to ma za zadanie

Bezpieczny Bank

dopracować sposoby ułatwiania wymiany informacji między nadzorcami oraz wzmocnić ich współpracę, a także określić zasady, które uczynią nadzór nad konglomeratami bardziej efektywnym. Prace JFFC wspierane są przez Sekretariat Komitetu Bazylejskiego.

Komitet współpracuje z innymi instytucjami również nad techniczną i rachunkową stroną funkcjonowania banków. W szczególności są to Międzynarodowy Komitet Standardów Rachunkowości (*International Accounting Standards Committee*), Międzynarodowy Komitet Praktyk Audytorskich (*International Auditing Practices Committee*), Międzynarodowa Federacja Księgowych (*International Federation of Accountants*) oraz Międzynarodowa Izba Gospodarcza (*International Chamber of Commerce*). Owocem tych prac są zalecenia dotyczące wewnętrznych procedur decyzyjnych, relacji pomiędzy nadzorcami bankowymi i zewnętrznymi audytorami, ujednoczenia zasad kontraktów dewizowych. Oprócz tego Komitet współpracuje z Komisją Europejską (*European Commission*), Europejską Federacją Bankową (*European Banking Federation*) oraz organizacjami regulującymi obrót papierami wartościowymi.

W celu poszerzenia grona krajów powiązanych ze swoimi pracami (co ma na celu wzbogacenie wymiany doświadczeń i uczynienie przyszłych zaleceń bardziej adekwatnymi dla większej liczby krajów, bez konieczności późniejszych modyfikacji pływających z warunków lokalnych), Komitet cały czas zachęca do kontaktów i współpracy pomiędzy nadzorcami, zarówno należącymi do Komitetu, jaki i z innymi. Robi to za pośrednictwem publikowanych i niepublikowanych dokumentów, które zawierają również ogólną informację na temat przedsięwziętych prac. W wielu przypadkach władze nadzorcze z krajów nie należących do G10 włączyły się do prac Komitetu pod presją publiczną.

Kontakty pomiędzy władzami nadzorczymi są zacieśniane poprzez odbywające się co dwa lata Międzynarodowe Konferencje Nadzoru Bankowego (*International Conference of Banking Supervisors*). Jak dotąd odbyło się ich 12⁷⁾.

Komitet Bazylejski utrzymuje także kontakty z innymi stowarzyszeniami nadzoru bankowego. Są to Stowarzyszenie Nadzoru Bankowego Rajów Podatkowych (*Offshore Group of Banking Supervisors*), Stowarzyszenie Amerykańskich Nadzorców Bankowych (*Association of Bank Supervisors of the Americas*), stowarzyszenia nadzorcze z Wysp Karaibskich, krajów arabskich, z Półwyspu Indyjskiego należących do SEANZA⁸⁾, z południowo-wschodniej Azji i Australii, ze środkowowschodniej Europy, z Afryki oraz środkowej Azji. Komitet pomaga tym organizacjom poprzez dostarczanie odpowiedniej dokumentacji, uczestniczenie poprzez przedstawicieli w spotkaniach, ograniczone wsparcie ze strony Sekretariatu, organizowanie spotkań dyrektorów w celu koordynacji przyszłych prac.

Dzięki międzynarodowym konferencjom, współpracy z różnymi grupami zasady tworzone przez Komitet Bazylejski są szeroko stosowane. Duża liczba krajów, spoza G10, zaczęła stosować fundamentalną zasadę, że żadne międzynarodowe przedsięwzięcie bankowe nie może wymknąć się spod nadzoru. W wyniku wysiłków Komitetu obecnie istnieje tylko kilka miejsc na świecie, gdzie banki są zakładane i funkcjonują bez przykładania specjalnej wagi do norm nadzorczych. Nie oznacza to jednak, że pozostałe miejsca są poddane surowym zasadom – przeciwnie, nadzory w poszczególnych państwach są niezależne. Już sam rozwój kontaktów pomiędzy

Z doświadczeń zagranicznych

nadzorami z różnych krajów niejednokrotnie pomógł w rozwiązaniu problemów dotyczących pojedynczych banków.

Dzięki swym działaniom Komitet w znacznym stopniu promuje zasady efektywnego nadzoru na całym świecie.

Należy wspomnieć o szczycie w Lyonie, który odbył się w czerwcu 1996 r. W jego wyniku prezydenci państw należących do G-7 wydali Komunikat wzywający Komitet do udziału w pracach na rzecz wzmocnienia nadzoru na rynkach wschodzących (emerging markets). W rezultacie podjętych działań, we współpracy z wieloma nadzorami z krajów nie należących do G10, w 1997 r. wydano zalecenie Podstawowe Zasady Efektywnego Nadzoru Bankowego (*Core Principles for Effective Banking Supervision*), które przedstawia kroki niezbędne dla osiągnięcia efektywnego systemu nadzoru. Podjęto wówczas wiele działań w celu implementacji Podstawowych Zasad. Utworzono nawet specjalną grupę – *Liaison*. Pierwszym krokiem na drodze do wdrożenia tych zasad była ocena stopnia zgodności rozwiązań w danym państwie z zaleceniami. Dla ułatwienia implementacji i oceny, o której mowa była wyżej, w październiku 1999 r. Komitet ogłosił Metodologię Podstawowych Zasad (*Core Principles Methodology*).

Organem Komitetu funkcjonującym pomiędzy jego zjazdami jest Sekretariat, który działa przy Banku Rozrachunków Międzynarodowych w Bazylei (*Bank for International Settlements*). Składa się z dwunastu członków, profesjonalnych pracowników instytucji nadzorczych, delegowanych przez nie czasowo. Oprócz obsługi Komitetu i jego podkomitetów eksperckich Sekretariat zajmuje się doradztwem dla władz nadzorczych całego świata. Ponadto dba, by wszystkie zainteresowane władze nadzorcze, spoza krajów należących do G10, były na bieżąco informowane o pracach Komitetu. W związku z tym systematycznie przygotowuje dwuletni raport na temat postępu w nadzorze bankowym. Do niedawna Komitet rozpisывał program warsztatów związanych z zagadnieniem nadzoru bankowego. Od 1987 r. Sekretariat organizuje coroczne seminaria dla dobrze rokujących, młodych nadzorców bankowych. Uczestniczą w nich przedstawiciele ok. 35 krajów z całego świata. Dodatkowo przeprowadził kilku warsztatów rocznie, organizowanym już w poszczególnych państwach, oraz uczestniczył jako wykładowca w spotkaniach organizowanych przez regionalne organizacje.

W 1999 r. Bank Rozrachunków Międzynarodowych, wspólnie z Komitetem Bazylejskim, w celu podjęcia i rozwijania wieloszczeblowego programu edukacji, powołał Instytut Stabilności Finansowej (*Financial Stability Institute – FSI*). Mimo to Sekretariat pozostaje głęboko zaangażowany w pomoc w umacnianiu metod nadzoru na całym świecie, za pośrednictwem coraz większej liczby organizowanych przez FSI konferencji, seminariów i warsztatów.

Konkluzje

Komitet Bazylejski ds. Nadzoru Bankowego jest instytucją o bogatym dorobku oraz o ugruntowanej pozycji w międzynarodowym systemie bankowym. Jego działania przyniosły sukces w postaci stabilności i bezpieczeństwa sektora bankowego. Mimo tego osiągnięcia, członkowie Komitetu nie zaprzestali prac, a wręcz przeciwi-

Bezpieczny Bank

nie – w związku z ciągłym postępowaniem w dziedzinie finansów i bankowości – jeszcze intensywniej poszukują nowych rozwiązań. Co było przyczyną takiego sukcesu? Oczywiście poparcie, współpraca nadzorów bankowych na prawie całym świecie. A czym jest warunkowane to poparcie? Komitet w ciągu tych kilkudziesięciu lat, dzięki podjętym i uwieńczonym sukcesem działaniom, zdobył ogromny autorytet. W jego skład wchodziły kompetentne osoby, co też istotnie zwiększało poparcie. Sprawia to, że propozycje Komitetu są stopniowo implementowane we wszystkich systemach bankowych, a dzięki temu maleje ryzyko istniejące w systemie bankowym.

Przypisy

- ¹⁾ Zwany też był *Komitetem Cooka* – od nazwiska pierwszego prezesa.
- ²⁾ Grupę G10 tworzyły wówczas: Belgia, Francja, Holandia, Japonia, Kanada, Luksemburg, RFN, Stany Zjednoczone, Szwajcaria, Szwecja, Wielka Brytania, Włochy.
- ³⁾ Upadł wówczas Bankhaus Herstatt w Zachodnich Niemczech.
- ⁴⁾ Została zaproszona do członkostwa w *Komitecie* w lutym 2001 r.
- ⁵⁾ Szerzej na ten temat pisze M. Curević, *Nadzór bankowy w krajach zachodnich*, Bank nr 10, Mediabank, Warszawa 1994, s. 44–46.
- ⁶⁾ Międzynarodowe Stowarzyszenie Nadzoru Ubezpieczeniowego (*The International Association of Insurance Supervisors*).
- ⁷⁾ Pierwsze spotkanie odbyło się w Londynie w 1979 r., ostatnie we wrześniu 2002 r. w Cape Town na zaproszenie Banku Rezerw Afryki Południowej (*South Africa Reserve Bank*).
- ⁸⁾ Organizacja powstała w 1956 r., w celu zapewnienia wykwalifikowanego personelu dla połudnowoafrykańskich banków.

PODSTAWOWE WIELKOŚCI MAKROEKONOMICZNE I ZMIANY ORGANIZACYJNO-PRAWNE W SEKTORZE BANKOWYM W 2002 ROKU

I. OTOCZENIE MAKROEKONOMICZNE^{1) 2) 3)}

Oficjalne stopy: rezerwy obowiązkowej i procentowe

Tabela 1. Stopa rezerwy obowiązkowej i podstawowe stopy procentowe NBP w 2002 r.

	Stopa (%)				
	rezerwy obowiązkowej	kredytu lombardowego	redyskonta weksli	referencyjna	depozytowa
01.01.02	4,5	15,5	14,0	15,5	15,5
Od 31.01.02		13,5	12,0	13,5	13,5
Od 26.04.02		12,5	11,0	12,5	12,5
Od 30.05.02		12,0	10,5	12,0	12,0
Od 27.06.02		11,5	10,0	11,5	11,5
Od 29.08.02		10,5	9,0	10,5	10,5
Od 26.09.02		10,0	8,5	10,0	10,0
Od 24.10.02		9,0	7,75	9,0	9,0
Od 28.11.02		8,75	7,5	8,75	8,75
Zmiana w ciągu roku (pkt proc.)		-	-6,75	-6,5	-6,75

Źródło: Dziennik Urzędowy NBP.

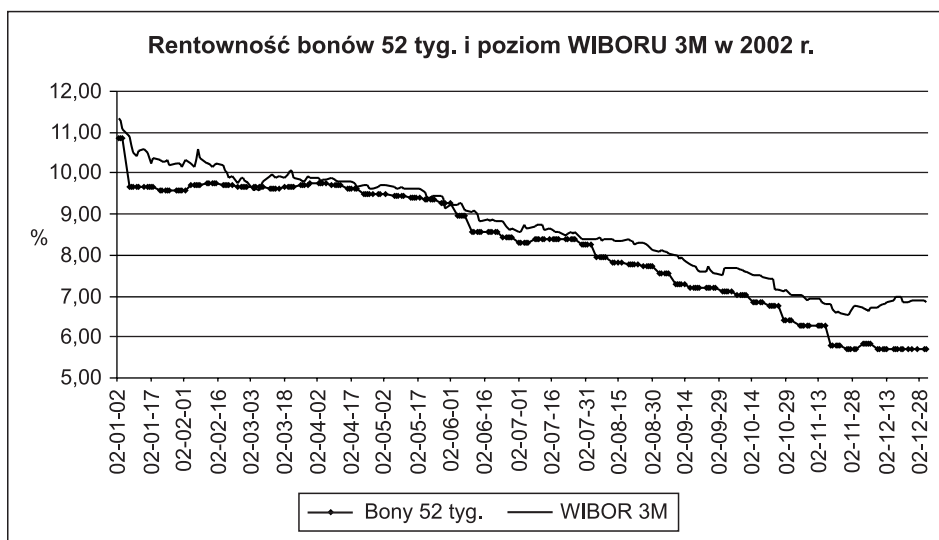
Bezpieczny Bank

- ❖ W 2002 r. Rada Polityki Pieniężnej ośmiokrotnie obniżala podstawowe stopy procentowe NBP. Stopa rezerwy obowiązkowej pozostała na niezmiennym poziomie.

Podstawowe rynkowe stopy procentowe

- ❖ Rentowność bonów 52-tygodniowych i poziom 3-miesięcznego WIBORU wykazały tendencję malejącą (wykres 1). W grudniu średnia rentowność 52-tygodniowych bonów skarbowych była o 3,91 punktu procentowego niższa niż w styczniu (5,72% wobec 9,63%). Średni poziom 3-miesięcznego WIBORU w grudniu wyniósł 6,83% i był niższy od styczniowego o 4,17 pkt. proc.
- ❖ W ciągu roku obniżyło się oprocentowanie kredytów i lokat bankowych (wykres 2). W grudniu średnie oprocentowanie kredytów na cele gospodarcze wyniosło 11,70% i było niższe o 4,20 punktu procentowego w stosunku do stycznia (15,90%). Zmniejszyło się również oprocentowanie 12-miesięcznych kredytów dla ludności – z 19,43% w styczniu do 16,21% w grudniu. Średnie oprocentowanie lokat 12-miesięcznych było niższe w grudniu o 4,07 pkt. proc. (5,20% wobec 9,27% w styczniu).

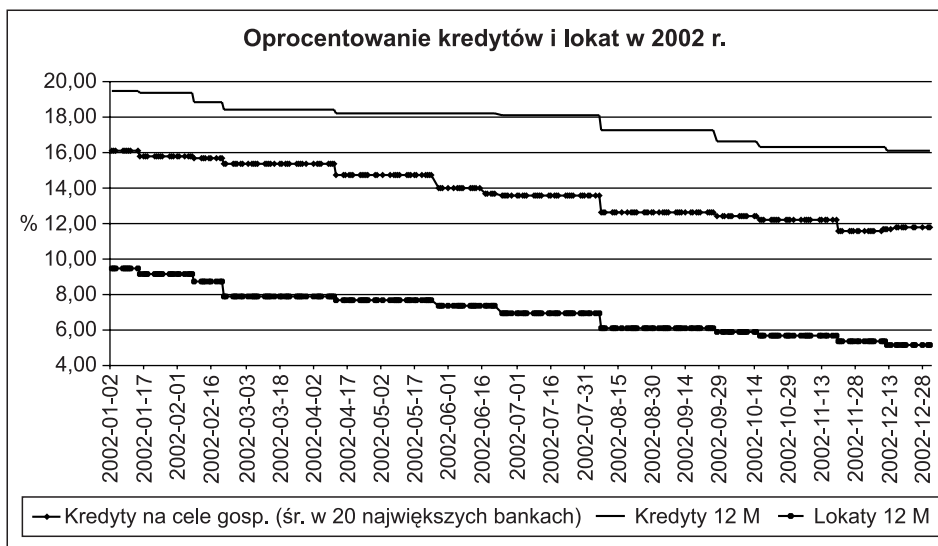
Wykres 1

Źródło: Dane publikowane w Rzeczpospolitej; opracowanie własne.

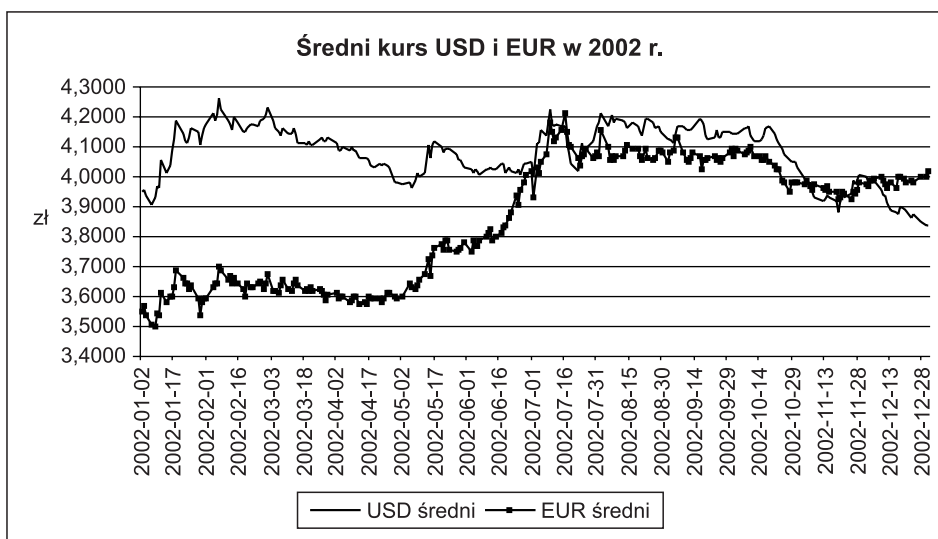
Kronika

Wykres 2

Źródło: Dane publikowane w Rzeczpospolitej; opracowanie własne.

Wykres 3

Źródło: Dane publikowane w Rzeczpospolitej; opracowanie własne

Bezpieczny Bank

Kursy walutowe

- ❖ W ciągu roku kurs euro wykazywał większą zmienność niż kurs dolara amerykańskiego (wykres 3, str. 139). W grudniu średni kurs dolara amerykańskiego wyniósł 3,9136 zł – w stosunku do stycznia obniżył się prawie o 15 gr. Średni kurs euro wzrósł w grudniu o 40 gr i osiągnął poziom 3,9874 zł.

II. BANKI KOMERCYJNE

- ❖ Liczba banków działających wynosiła na koniec 2002 r. 62 i zmniejszyła się w porównaniu z końcem 2001 r. o 8.

Tabela 2. Zmiana liczby banków w 2002 r.

Wyszczególnienie	2002 r.
Liczba banków na 01.01.2002 r.	69
Nowe licencje	1
Banki, które rozpoczęły działalność operacyjną	2
Połączenia i przejęcia	9
Zaprzestanie prowadzenia działalności operacyjnej	1
Liczba banków na 31.12.2002 r.	62

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

- ❖ 11 kwietnia 2002 r. rozpoczął działalność **MHB Bank Polska SA**. Głównym akcjonariuszem Banku jest Mitteleuropäische Handelsbank AG we Frankfurcie nad Menem. Właścicielami frankfurckiej spółki są: NordLB (80% kapitału akcyjnego plus 1 akcja) oraz Bank Handlowy w Warszawie SA (20% kapitału akcyjnego minus 1 akcja).
- ❖ 18 listopada 2002 r. KNB wydała zezwolenie na utworzenie banku hipotecznego pod nazwą **Nykredit Bank Hipoteczny SA** z siedzibą w Warszawie.

1. Zarządy komisaryczne

W 2002 r. KNB podjęła uchwały ustanawiające zarządy komisaryczne w 3 bankach:

- ❖ 6 lutego w **Banku Społem SA** na okres do 31 grudnia. 11 grudnia KNB przedłużyła okres funkcjonowania zarządu komisarycznego w BS SA do 31 marca 2003 r.^{4) 5)}
- ❖ 20 czerwca w **Banku Wschodnim SA** na okres do 31 października. 8 października KNB podjęła decyzję o przedłużeniu terminu ustanowienia zarządu komisa-

Kronika

rycznego do 31 grudnia, a 11 grudnia przedłużyła po raz kolejny okres funkcjonowania zarządu komisarycznego do 31 stycznia 2003 r.

- ❖ 24 czerwca we **Wschodnim Banku Cukrownictwa SA**. Powołany przez KNB zarząd komisaryczny zobowiązany został do podjęcia negocjacji z Bankową Grupą Inwestorów, w skład której weszło 12 największych polskich banków. 11 grudnia KNB przedłużyła okres funkcjonowania zarządu komisarycznego do 30 kwietnia 2003 r.

2. Przekształcenia własnościowe

2.1. Przygotowania do prywatyzacji

Przygotowania do prywatyzacji dotyczyły 2 banków.

- ❖ Informacje o **PKO BP SA**⁶⁾:
 - Zatwierdzony przez rząd zarys strategii (z 4 czerwca) dla PKO BP SA zakładał, że Bank nie będzie posiadał inwestora strategicznego. Rząd planuje ofertę publiczną i tym samym rozproszenie kapitału. PKO BP SA będzie nadal prowadził obsługę klientów detalicznych, powinien rozwinąć obsługę dużych przedsiębiorstw oraz zaoferować swoje usługi na rynku małych i średnich przedsiębiorstw. Skarb Państwa planuje po przeprowadzeniu prywatyzacji zachowanie w PKO BP SA dominującej pozycji państwa;
 - 10 września PKO BP SA nabył 100% kapitału akcyjnego spółki Inteligo Financial Services (IFS) oraz część detaliczną (rachunki klientów prowadzone w ramach Inteligo) od Bankgesellschaft Berlin (Polska) SA. 8 października KNB wydała zezwolenie na nabycie przez PKO BP SA zorganizowanej części przedsiębiorstwa bankowego Bankgesellschaft Berlin (Polska) SA pod nazwą handlową „Inteligo”.
- ❖ Informacje o **Banku Gospodarki Żywnościowej SA**:
 - Rządowy zarys strategii (z 4 czerwca) dla BGŻ SA zakłada uporządkowanie struktury akcjonariatu poprzez odkupienie akcji Banku od banków spółdzielczych przez Skarb Państwa, a następnie prywatyzację w 2003 r. Skarb Państwa planuje zachowanie 30%-50% udziału w Banku po prywatyzacji;
 - 30 kwietnia Rada Ministrów podjęła decyzję o dokapitalizowaniu BGŻ SA akcjami TP SA i Orbisu SA o wartości ok. 200 mln zł. Akcje zostały wniesione przez Skarb Państwa jako wkład niepieniężny w zamian za objęcie akcji nowej emisji, która została uchwalona przez WZA BGŻ SA 23 maja⁷⁾. W dniu 1 lipca Ministerstwo Skarbu Państwa, realizując uchwałę WZA BGŻ SA z 23 maja, dokonało przeniesienia na rzecz Banku akcji TP SA (1% ogólnej liczby akcji TP SA) oraz akcji Orbisu SA (2,17% ogólnej liczby akcji Orbisu SA);
 - 8 października KNB wydała zezwolenie na wykonywanie przez Skarb Państwa prawa ponad 66% głosów, nie więcej niż 75% głosów na WZA BGŻ SA.

Bezpieczny Bank

2.2. Połączenia i przejęcia

W wyniku połączeń i przejęć liczba banków komercyjnych zmniejszyła się w 2002 r. o 9. Poniżej oprócz informacji o połączeniach i przejęciach zamieszczono również informacje o innych zmianach dotyczących banków podlegających tym procesom.

❖ Informacje o **Banku Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych SA:**

- 10 stycznia KNB umorzyła postępowanie w sprawie wniosku SAS PONANT 1 z siedzibą w Paryżu dotyczącego wydania zezwolenia na nabycie akcji BISE SA, uprawniających do wykonywania ponad 50% głosów, nie więcej niż 66% głosów podczas WZA Banku;
- 25 kwietnia NWZA BISE SA podjęło decyzję o emisji akcji dla nowego akcjonariusza – spółki AICE, zajmującej się sprzedażą samochodów Daewoo-FSO w tzw. systemie argentyńskim. Spółka objęła za 6,3 mln zł akcje stanowiące 3,6% kapitału akcyjnego, które uprawniają do wykonywania 3,2% głosów na WZA;
- 5 czerwca KNB wydała zgodę na połączenie **BISE SA** i **Banku Cukrownictwa „Cukrobanku” SA**. 21 sierpnia NWZA BISE SA oraz Cukrobanku SA podjęły stosowne decyzje o połączeniu obu banków. Fuzja nastąpiła poprzez przeniesienie całego majątku Cukrobanku SA na BISE SA. Parytet wymiany akcji został ustalony następująco: 1 akcja Cukrobanku SA za 3,45 akcji BISE SA. W wyniku połączenia nastąpiło też podwyższenie kapitału zakładowego BISE SA o 3,8 mln zł (tj. do 61,2 mln zł). 30 września Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy zarejestrował fuzję banków;
- 18 listopada KNB wydała zezwolenie na wykonywanie przez Skarb Państwa, za pośrednictwem jego podmiotów zależnych, prawa ponad 50% głosów, nie więcej niż 66% głosów, na WZA BISE SA.

❖ 12 marca w sądzie został zarejestrowany **Bank Polskiej Spółdzielczości SA**, który powstał w wyniku połączenia 6 banków zrzeszających. Połączenie nastąpiło poprzez przeniesienie majątku 5 banków: Banku Unii Gospodarczej SA, Lubelskiego Banku Regionalnego SA, Małopolskiego Banku Regionalnego SA, Rzeszowskiego Bank Regionalnego SA i Warmińsko-Mazurskiego Banku Regionalnego SA na Gospodarczy Bank Południowo-Zachodni SA. Centrala Banku Polskiej Spółdzielczości SA znajduje się w Warszawie. Dodatkowo 3 lipca KNB wyraziła zgodę na przejęcie z dniem 4 lipca zarządu nad majątkiem Dolnośląskiego Banku Regionalnego SA przez **BPS SA**. Przejęcie DBR SA nastąpiło 19 lipca.

❖ Informacje o **Banku Gospodarstwa Krajowego:**

- 30 kwietnia Rada Ministrów podjęła decyzję o dokapitalizowaniu BGK 40 mln akcji TP SA o wartości ok. 530 mln zł;
 - 1 grudnia BGK przejął zorganizowaną część przedsiębiorstwa bankowego kontrolowanego przez siebie Banku Rozwoju Budownictwa Mieszkaniowego SA. Na bazie licencji Bud-Banku SA ma zostać utworzony bank hipoteczny, którego akcjonariuszami będą BGK i PKO BP SA.
- ❖ 10 maja Sąd Rejonowy w Poznaniu dokonał wpisu połączenia **Gospodarczego Banku Wielkopolski SA** z **Pomorsko-Kujawskim Bankiem Regionalnym SA**.

Kronika

❖ **Informacje o BRE Banku SA:**

- 10 maja BRE Bank SA ogłosił wezwanie do sprzedaży 1,64 mln akcji Banku Częstochowa SA, w wyniku którego nabył 305,4 tys. akcji stanowiących 3,4% kapitału akcyjnego BCz SA. Na koniec grudnia 2002 r. BRE Bank SA posiadał 7.551,9 tys. akcji BCz SA, stanowiących 85,0% kapitału zakładowego i uprawniających do wykonywania 83,3% głosów na WZA;
- 21 czerwca WZA BRE Banku SA podjęło uchwałę w sprawie powołania Bankowej Grupy Kapitałowej z BCz SA. Zgodnie z tą umową BCz SA miał zmienić nazwę na mBank i używać logo BRE. Podjęto też uchwałę o przeniesieniu do BCz SA zorganizowanej części przedsiębiorstwa, działającej w BRE Banku SA jako mBank. Takie same decyzje podjęło 28 czerwca WZA BCz SA. 13 września rada nadzorcza BRE Banku SA zmieniła jednak strategię restrukturyzacyjną wobec BCz SA, a także zmieniła strategię wobec internetowego mBanku, zobowiązując zarząd BRE Banku SA do podjęcia prac w celu przyłączenia BCz SA. Połączenie ma się odbyć poprzez przeniesienie majątku BCz SA na BRE Bank SA, w zamian za akcje BRE Banku SA – parytet wymiany akcji wynosi 1 akcja BRE Banku SA za 20 akcji BCz SA. 18 listopada KNB wyraziła zgodę na połączenie obu banków⁸⁾.

❖ W związku z trudną sytuacją finansową **Banku Wschodniego SA i Banku Społem SA** KNB podjęła decyzję o ustanowieniu zarządów komisarycznych. Inwestorem strategicznym obu banków został Mariusz Łukasiewicz. W dniu 15 lipca została podpisana umowa inwestycyjna między zarządem komisarycznym BW SA a M. Łukasiewiczem, który 8 października otrzymał od KNB zezwolenie na wykonywanie, za pośrednictwem Spółki „LOOK Finansowanie Inwestycji” SA, prawa ponad 75% głosów na WZA Banku Społem SA. W dniu 20 grudnia KNB podjęła decyzję o zawieszeniu działalności Banku Wschodniego SA w dniach 21–22 grudnia, a następnie zdecydowała o przejęciu BW SA przez Bank Społem SA. Z dniem 23 grudnia Bank Społem SA przejął zarząd nad majątkiem BW SA, natomiast przejęcie BW SA nastąpiło z dniem 7 stycznia 2003 r.

❖ 4 listopada hiszpański **Banco Santander Central Hispano (BSCH)** nabył licencję **Bank of America (Polska) SA**. KNB 11 grudnia wydała zezwolenie na wykonywanie przez Banco Santander Central Hispano SA, za pośrednictwem HBF Banco Financiero SA z siedzibą w Madrycie, prawa ponad 75% głosów na WZA Bank of America (Polska) SA⁹⁾.

3. Zwiększenie kapitału i zmiany własnościowe

❖ **Informacje o Nordea Banku Polska SA:**

- 2 stycznia Nordea Bank Polska SA zawarł z Nordea Bank Sweden AB przedwstępną umowę objęcia akcji serii I. Nordea Bank Sweden AB zobowiązał się zapłacić zaliczkę w wysokości 150 mln zł za objęcie 7,5 mln akcji Banku;
- 10 stycznia KNB wydała zezwolenie na wykonywanie przez Nordea Bank Sweden AB prawa (łącznie z głosami już posiadanymi) ponad 75% głosów na WZA Nordea Bank Polska SA;

Bezpieczny Bank

- 6 lutego KNB wydała zezwolenie na wykonywanie przez Nordea AB za pośrednictwem podmiotu zależnego Nordea Bank Sweden AB, ponad 75% głosów na WZA Nordea Bank Polska SA.
- ❖ Informacje o **ING Banku Śląskim SA**:
 - 23 stycznia Naczelny Sąd Administracyjny oddalił skargi Bacomy-Bis SA i Lubelskiej Korporacji Finansowej sp. z o.o. na decyzje KNB odmawiające im wykonywania praw z akcji Wielkopolskiego Banku Rolniczego SA, który uchwałą KNB z 6 sierpnia 2001 r. został przejęty przez ING BSK SA;
 - 25 stycznia Zarząd GPW dopuścił do obrotu 3,75 mln akcji zwykłych serii B ING Banku Śląskiego SA. Akcje te zostały wprowadzone do obrotu giełdowego na rynku podstawowym 1 lutego.
- ❖ Informacje o **Kredyt Banku SA**:
 - 31 stycznia zakończyło się wezwanie do sprzedaży 67,1 mln akcji Kredyt Banku SA, w ramach którego Belgijski KBC Bank NV nabył 2,8 mln akcji – ok. 2% kapitału akcyjnego Kredyt Banku SA. Belgowie zamierzali w wyniku wezwania zwiększyć swoje zaangażowanie z 54,6% do 100% w kapitale akcyjnym Banku;
 - 22 kwietnia Banco Espirito Santo sprzedał 19,9% kapitału akcyjnego Kredyt Banku SA za 152 mln euro: belgijski KBC Bank nabył 9,6% kapitału, w związku z czym posiadał 66,53% udziału w kapitale i tyle samo głosów na WZA Kredyt Banku SA, pozostałą zaś część kupił BES Pension Fund (fundusz emerytalny zarządzany przez Espirito Santo Fundo de Pensos);
 - 22 lipca w transakcji pakietowej zmieniło właściciela 14,7 mln akcji (9,9%) Kredyt Banku SA. Akcje sprzedał BES Pension Fund, natomiast kupującym był belgijski KBC Bank NV. W wyniku transakcji KBC zwiększył swój udział w kapitale akcyjnym Kredyt Banku SA z 66,5% do 76,5%. KBC posiada zgodę KNB z 17 września 2001 r. uprawniającą do wykonywania nie więcej niż 75% głosów na WZA Banku;
 - 23 grudnia Kredyt Bank SA poinformował, iż podpisał warunkową umowę sprzedaży Polskiego Kredyt Banku SA brytyjskiemu Household International Europe Limited, który jest własnością HSBC Holdings. Warunkiem wykonania umowy jest uzyskanie zgody KNB.
- ❖ Informacje o **Banku Amerykańskim w Polsce SA**:
 - 6 marca KNB wydała zezwolenie na wykonywanie przez DZ Bank AG z siedzibą we Frankfurcie nad Menem ponad 66% głosów, nie więcej niż 75% głosów na WZA Banku Amerykańskiego w Polsce SA;
 - w dniach od 11 kwietnia do 10 maja 2002 r. niemiecki inwestor – w związku z przekroczeniem progu 50% głosów na WZA – ogłosił wezwanie do sprzedaży 2.218.795 akcji, stanowiących 49,8% głosów na WZA Banku. Wezwanie to zakończyło się fiaskiem, DZ Bank nabył jedynie 244 tys. akcji zwykłych na okaziciela Amerbanku SA.
- ❖ Informacje o **Banku Millennium SA (d. BIG Banku Gdańskim SA)**:
 - 6 marca KNB wydała zezwolenie na wykonywanie przez Vereniging Achmea z siedzibą w Utrechcie za pośrednictwem Spółki Eureko BV z siedzibą w Amsterdamie ponad 20% głosów, nie więcej niż 25% głosów na WZA BIG BG SA;

Kronika

- 29 kwietnia Banco Comercial Portugues (BCP) nabył 2,1% kapitału akcyjnego BIG BG SA, w wyniku czego jego udział w kapitale akcyjnym wzrósł do 46,2%;
 - 5 grudnia BCP SA nabył akcje BIG BG SA dające 0,4% głosów na WZA i tym samym zwiększył swój udział w BIG BG SA do 49,6% głosów na WZA;
 - 18 grudnia NWZA BIG BG SA podjęło decyzję o zmianie nazwy BIG BG SA na Bank Millennium SA¹⁰.
- ❖ Informacje o **LG Petro Banku SA**¹¹:
- 7 sierpnia KNB wydała zezwolenie na wykonywanie przez Nordea AB, za pośrednictwem Nordea Bank Sweden AB, prawa do wykonywania ponad 75% głosów na WZA LG Petro Banku SA;
 - 24 września Nordea Bank Sweden AB zawarł z PKN Orlen SA, Energetyką Poznańską SA oraz KWB Bełchatów SA warunkowe umowy kupna łącznie 37,2% Wcześniej – 7 maja – podobną umowę Skandynawowie podpisali z głównym akcjonariuszem Banku – LG Investment Holdings, który posiadał 54,3% akcji. 1 października Nordea Bank Sweden AB ogłosiła wezwanie na zakup 22.256 tys. akcji LG Petro Banku SA stanowiących 100% kapitału zakładowego oraz głosów na WZA Banku. W wyniku tego wezwania szwedzki inwestor nabył 99,5% kapitału zakładowego Banku. 31 października Nordea Bank Sweden AB ogłosił drugie wezwanie na zakup 109.804 akcji LG Petro Banku SA (0,5% kapitału zakładowego), które zakończyło się niepowodzeniem – udział inwestora w kapitale zakładowym pozostał na poziomie 99,5%.
 - 6 lutego KNB wydała zgodę dla **Merrill Lynch Global Partners Inc.** do wykonywania ponad 75% głosów za pośrednictwem spółki Dominet SA na WZA **Cuprum-Banku SA**. 28 marca Bank Handlowy w Warszawie SA sprzedał 55,2% akcji (uprawniających do wykonywania 50,2% głosów na WZA) Cuprum-Banku SA spółce Dominet SA. W związku ze zmianą właściciela nastąpiła zmiana nazwy Cuprum-Banku SA na **Dominet Bank SA**, którą zarejestrował 2 października Sąd Rejonowy we Wrocławiu.
 - 7 lutego w transakcjach pakietowych zmieniło właściciela 9,5% akcji **BPH PBK SA** o wartości 1,9 mld zł. Natomiast 26 czerwca 2002 r. również w transakcjach pakietowych zmieniło właściciela 9% akcji BPH PBK SA o wartości 930 mln zł. Transakcje te były prawdopodobnie efektem umowy, która została zawarta w czasie fuzji Bayerische Hypo-Vereinsbank oraz Banku Austria. Na podstawie tych uzgodnień akcje BPH PBK SA zbywał BHV, a nabywał – Bank Austria.
 - 1 lipca Deutsche Bank 24 AG nabył od Deutsche Bank Polska SA 8,3 mln akcji **Deutsche Bank 24 SA**. Deutsche Bank 24 AG na koniec grudnia posiadał 319,5 mln akcji, co stanowi 95,0% udziału w kapitale akcyjnym i głosach na WZA DB 24 SA.
 - 30 września 2002 r. WZA **GE Capital Banku SA** podjęło uchwałę o podwyższeniu kapitału zakładowego o 83,0 mln zł do 327,2 mln zł. Emisja zostanie objęta przez GE Capital International Financing Corporation, która będzie kontrolowała 93,7% akcji Banku. Pozostałe akcje są w posiadaniu spółki Selective American Financial Enterprises, która jest własnością GE Capital.

4. Zmiany personalne

❖ Informacje o **Invest-Banku SA**:

- 9 stycznia NWZA Invest-Banku SA powołało w skład rady nadzorczej, a następnie na przewodniczącego rady Banku Zygmunta Solorza. Solorz posiadał akcje Invest-Banku SA dające mu 50,7% głosów na WZA, a kolejne 24,6% akcji Banku miały dwie spółki kontrolowane przez niego;
- 29 stycznia rada nadzorcza Invest-Banku SA powołała na stanowisko członka zarządu Ryszarda Wawryniewicza;
- 10 kwietnia NWZA Invest-Banku SA powołało w skład rady nadzorczej dwóch nowych członków: Eugenię Fojcik-Mastalską oraz Krzysztofa Zdanowskiego. Zmiany w składzie rady nadzorczej Banku były następstwem rezygnacji Przemysława Hausera i Jacka Jarzyny;
- 8 maja KNB wyraziła zgodę na powołanie Grażyny Niewolik na stanowisko prezesa zarządu;
- 1 lipca rada nadzorcza Invest-Banku SA powołała Jacka Sieniawskiego na stanowisko członka zarządu odpowiedzialnego za pion finansowy Banku;
- 4 września KNB wyraziła zgodę na powołanie Józefa Pawlika na stanowisko członka zarządu.

❖ Informacje o **PKO BP SA**:

- 10 stycznia KNB – w związku z rezygnacją złożoną przez Andrzeja Topińskiego, wykonującego funkcję kuratora PKO BP SA, powołała na to stanowisko Kazimierza Małeckiego;
- 26 marca NWZA PKO BP SA powołało nową radę nadzorczą, w skład której weszli: Krzysztof Pietraszkiewicz – przewodniczący, Andrzej Giryn, Arkadiusz Kamiński, Ryszard Kokoszczński, Jerzy Osiatyński, Władysław Szymański oraz Andrzej Wieczorkiewicz;
- 5 czerwca KNB wyraziła zgodę na powołanie Andrzeja Podsiadło na stanowisko prezesa zarządu;
- 20 czerwca WZA PKO BP SA powołało nową radę nadzorczą, w skład której weszli: Krzysztof Pietraszkiewicz (przewodniczący), Ryszard Kokoszczński, Arkadiusz Kamiński, Andrzej Giryn, Tadeusz Matusiak, Jerzy Osiatyński, Władysław Szymański, Andrzej Wieczorkiewicz. Nowo powołana rada nadzorcza powołała nowy zarząd Banku. Oprócz Andrzeja Podsiadło, w skład zarządu Banku zostali powołani: Kazimierz Małecki, Krzysztof Markowski, Krzysztof Mazur, Jerzy Gapiński, Jacek Oblękowski;
- 3 lipca KNB podjęła następujące decyzje dotyczące PKO BP SA: uchyliła uchwały KNB z 22 grudnia 1999 r. w sprawie ustanowienia kuratora nadzorującego wykonanie programu naprawczego przez PKO BP, uchyliła uchwałę nr 2/KNB/02 z 10 stycznia 2002 r. w sprawie powierzenia Kazimierzowi Małeckiemu obowiązku pełnienia funkcji kuratora nadzorującego wykonanie programu naprawczego przez PKO BP SA oraz wyraziła zgodę na powołanie Kazimierza Małeckiego na stanowisko członka zarządu PKO BP SA.

❖ Informacje o **Dominet Banku SA (d. Cuprum-Banku SA)**:

- 10 stycznia KNB wyraziła zgodę na powołanie Grażyny Dudzicz na stanowisko członka zarządu Cuprum-Banku SA;

Kronika

- 7 sierpnia KNB wyraziła zgodę na powołanie Roberta Kowalskiego na stanowisko prezesa zarządu Cuprum-Banku SA;
 - 8 października KNB wyraziła zgodę na powołanie Piotra Urbańczyka na stanowisko członka zarządu Dominet Banku SA;
 - 23 października rada nadzorcza Dominet Banku SA powołała na stanowisko prezesa zarządu Roberta Kowalskiego.
- ❖ Informacje o **Banku Współpracy Europejskiej SA:**
- 14 stycznia Henryk Pyrka został odwołany ze stanowiska prezesa zarządu;
 - 28 lutego WZA BWE SA powołało na stanowisko p.o. prezesa zarządu Andrzeja Kołatkowskiego, natomiast z funkcji wiceprezesa została odwołana Alicja Franiowska-Gujka. W skład zarządu (oprócz Andrzeja Kołatkowskiego) weszli: Piotr Puczyński i Piotr Epsztein;
 - 25 lipca WZA BWE SA powołało nowy zarząd w składzie: Andrzej Kołatkowski (p.o. prezesa), Krzysztof Michalski oraz Piotr Epsztein;
 - 4 września KNB wyraziła zgodę na powołanie Andrzeja Kołatkowskiego na stanowisko prezesa zarządu oraz Piotra Epszteina na stanowisko członka zarządu;
 - 31 października WZA BWE SA odwołało z rady nadzorczej 5 członków: Aleksandra Gudzowatego, Agnieszkę Gudzowatą, Jana Antosika, Władimira Michalewa oraz Anatolija Romanowskiego. Jednocześnie akcjonariusze powołali w skład rady nadzorczej Aleksandra Kotłowskiego i Sławomira Sekścińskiego.
- ❖ Informacje o **Banku Ochrony Środowiska SA:**
- 14 stycznia rada nadzorcza BOŚ SA odwołała wiceprezesów Dorotę Jakutę i Dominika Wojnowskiego. W zarządzie pozostali: p.o. prezesa Piotr Wiesiołek oraz wiceprezesi Per Erik Nils Thorell i Rutger Arvid Ingemarsson Blennow. Rada nadzorcza wybrała nowego przewodniczącego, którym został Daniel Wójtowicz;
 - 5 marca rada nadzorcza BOŚ SA powołała na stanowisko p.o. prezesa zarządu Józefa Koziola, natomiast na wiceprezesów – Jerzego Markiewicza oraz Wiesława Żółtkowskiego;
 - 17 kwietnia KNB wyraziła zgodę na powołanie Józefa Koziola na stanowisko prezesa zarządu.
- ❖ Informacje o **Nordea Banku Polska SA:**
- 18 stycznia rada nadzorcza Nordea Banku Polska SA powołała dwóch nowych członków zarządu: Kazimierza Głowackiego oraz Stefana Lundgrena. Tym samym skład zarządu został zwiększony do 6 osób;
 - 21 lutego wiceprezes zarządu Krzysztof Bogucki złożył rezygnację z zajmowanego stanowiska;
 - 5 czerwca KNB wyraziła zgodę na powołanie Kazimierza Głowackiego na stanowisko członka zarządu;
 - 2 lipca WZA Nordea Banku Polska SA powołało radę nadzorczą na V kadencję w składzie: Wojciech Rybowski, Thomas Neckmar, Tadeusz Aziewicz, Maciej Dobrzyniecki, Marek Głuchowski, Gabriela Gryboś, Paweł Miller, Claes Östberg, Rauno Päivinen, Michael Rasmussen, Heikki Viitanen. Rada nadzorcza Banku powołała Włodzimierza Kicińskiego na stanowisko członka zarządu, powierzając mu również p.o. prezesa zarządu Banku (w związku z rezygnacją Gabrieli Gryboś);

Bezpieczny Bank

- 7 sierpnia KNB wyraziła zgodę na powołanie Włodzimierza Kicińskiego na stanowisko prezesa zarządu Nordea Bank Polska SA.
- ❖ Informacje o **Deutsche Banku 24 SA:**
 - 22 stycznia rada nadzorcza DB 24 SA powołała Marka Kulczyckiego na stanowisko członka zarządu;
 - rada nadzorcza DB 24 SA odwołała z dniem 30 kwietnia Friedhelma Herba z funkcji prezesa zarządu i powołała z dniem 1 maja na jego miejsce Marka Kulczyckiego, dotychczasowego członka zarządu;
 - 7 sierpnia KNB wyraziła zgodę na powołanie Marka Kulczyckiego na stanowisko prezesa zarządu;
 - 22 listopada Stan Szczurek zrezygnował z członkostwa w radzie nadzorczej Deutsche Banku 24 SA oraz w spółce Deutsche Bank Securities SA.
- ❖ Informacje o **Banku Zachodnim WBK SA:**
 - 25 stycznia rada nadzorcza BZ WBK SA odwołała pięciu członków zarządu: Tadeusza Figła, Jędrzeja Marciniaka, Dorotę Poniatowską-Mańczak, Jacka Sieniawskiego i Romualda Szeligę oraz wiceprezesa zarządu Banku Aleksandra Kompfa. Jednocześnie powołała dwóch nowych członków zarządu: Michała Gajewskiego oraz Jacka Marcinkowskiego;
 - 11 października NWZA BZ WBK SA powołało w skład rady nadzorczej Corneliusa O’Sullivana i Dermota Gleesona.
- ❖ Informacje o **BRE Banku SA i Banku Częstochowa SA:**
 - 4 lutego Sławomir Wiatr złożył rezygnację z funkcji członka w radzie nadzorczej BRE Banku SA. Rezygnacja była związana z powołaniem go na stanowisko pełnomocnika rządu ds. integracji europejskiej;
 - 21 czerwca rada nadzorcza BCz SA powołała na stanowisko wiceprezesa Ireneusza Jabłońskiego – zastąpił on Ewę Głowacką;
 - 4 września KNB wyraziła zgodę na powołanie Jerzego Józkowiaka na stanowisko prezesa zarządu BCz SA;
 - 18 października rada nadzorcza BRE Banku SA powołała na stanowisko członka zarządu Wiesława Thora.
- ❖ Informacje o **BPH PBK SA:**
 - 11 lutego rada nadzorcza BPH PBK SA odwołała z funkcji wiceprezesa zarządu Udo Clesiusa z dniem 31 marca;
 - 3 lipca Stefan Twardak złożył rezygnację z funkcji wiceprezesa zarządu. Na jego miejsce rada nadzorcza banku powołała Wojciecha Sobieraja.
- ❖ Informacje o **Banku Pocztowym SA:**
 - 29 marca WZA Banku Poczтового SA wybrało nową radę nadzorczą, której przewodniczącym został Leszek Kwiatek, wiceprzewodniczącym – Ryszard Pidek, sekretarzem zaś – Zbigniew Okoński;
 - 21 maja WZA podjęło decyzję o zmianie składu rady nadzorczej – odwołany został Zbigniew Okoński, a na jego miejsce powołano Macieja Wantke;
 - 5 czerwca KNB wyraziła zgodę na powołanie Leszka Żebrowskiego na stanowisko członka zarządu Banku Poczтового SA;
 - 21 czerwca rada nadzorcza Banku Poczтового SA zadecydowała o dwóch zmianach w zarządzie Banku – powołała do składu zarządu banku Eugeniusza Wincy-

Kronika

- ka oraz desygnowała Andrzeja Szukalskiego na prezesa zarządu, który zastąpił Piotra Tomaszewskiego;
- 9 sierpnia rada nadzorcza odwołała ze stanowiska prezesa zarządu Piotra Tomaszewskiego. W zarządzie pozostali: Zenon Olbryś (p.o. prezesa) oraz dwóch członków – Eugeniusz Wincek i Leszek Zebrowski;
 - 4 września KNB wyraziła zgodę na powołanie Andrzeja Szukalskiego na stanowisko prezesa zarządu oraz Eugeniusza Wincka na stanowisko członka zarządu.
- ❖ Informacje o **Deutsche Banku Polska SA**:
- 28 lutego rada nadzorcza DB SA przyjęła rezygnację Huberta Janiszewskiego z funkcji członka zarządu. Rezygnacja była wynikiem powołania go w skład rady nadzorczej tego Banku. Na jego miejsce został powołany Bernhard M. Deppisch;
 - 11 grudnia KNB wyraziła zgodę na powołanie Krzysztofa Kalickiego na stanowisko prezesa zarządu oraz Michała Dobaka na stanowisko członka zarządu.
- ❖ Informacje o **Banku Przemysłowym SA**:
- 13 marca rada nadzorcza **Banku Przemysłowego SA** przyjęła rezygnację p.o. prezesa zarządu Romana Wybirała i podjęła decyzję o rozszerzeniu składu zarządu do 5 osób oraz powołała Krzysztofa Janickiego i Aleksandrę Hybsz w skład zarządu. P.o. prezesa zarządu powierzyła K. Janickiemu i wystąpiła do KNB o zgodę na powołanie go na to stanowisko;
 - 11 grudnia KNB wyraziła zgodę na powołanie Jaromira Jędrasa na stanowisko członka zarządu.
- ❖ Informacje o **Górnośląskim Banku Gospodarczym SA**:
- 9 kwietnia NWZA GBG SA dokonało zmian w składzie rady nadzorczej. W jej skład weszli: Stefan Twardak (przewodniczący), Mirosław Boniecki, Aleksander Picker, Grzegorz Piwowar, Witold Skrok, Piotr Makselon oraz Rafał Rost;
 - 3 lipca KNB wyraziła zgodę na powołanie Tadeusza Cypcara na stanowisko prezesa zarządu;
 - 13 września Wojciech Sobieraj (wiceprezes zarządu BPH PBK SA) został wybrany na przewodniczącego rady nadzorczej GBG SA.
 - 19 kwietnia NWZALG **Petro Banku SA** odwołało z rady nadzorczej Jarosława Tyca i Andrzeja Modrzejewskiego, a na ich miejsce powołano Andrzeja Ernesta Macenowicza i Krzysztofa Trębaczkiwicza.
- ❖ Informacje o **AIG Bank Polska SA**:
- 8 maja KNB wyraziła zgodę na powołanie Piotra Stefana Judy na stanowisko prezesa zarządu;
 - 13 maja rada nadzorcza Banku przyjęła rezygnacje prezesa zarządu Marka Forysiaka i wiceprezesa Tomasza Kruka, a na ich miejsce powołała: Piotra Judę jako prezesa zarządu oraz dwóch nowych członków zarządu: Ryszarda Zadotę i Andrzeja Reterskiego;
 - 5 czerwca KNB wyraziła zgodę na powołanie Grzegorza Rojewskiego na stanowisko członka zarządu.
- ❖ Informacje o **Banku Gospodarki Żywnościowej SA**:
- 16 maja rada nadzorcza BGŻ SA przyjęła rezygnację Włodzimierza Kicińskiego z funkcji wiceprezesa zarządu z dniem 31 lipca 2002 r.;

Bezpieczny Bank

- 23 maja WZA BGŻ SA odwołało ze składu rady nadzorczej: Adama Tańskiego, Bogusława Nadolnika, Sławomira Kaczała, Tomasza Nowaka, Jerzego Pasieka i Bolesława Woźniaka, a następnie powołało: Krzysztofa Szamałka (na stanowisko przewodniczącego rady), Józefa Mikosę, Zbigniewa Sawickiego, Elżbietę Chojnę-Duch oraz Władysława Grzejszczaka. Do czasu zarejestrowania zmian w statucie członkami rady mieli pozostać: Zbigniew Bil oraz Janina Godowska;
- 3 lipca rada nadzorcza BGŻ SA powołała na stanowisko wiceprezesa zarządu Jarosława Kochaniaka;
- 4 września KNB wyraziła zgodę na powołanie Jacka Bartkiewicza na stanowisko prezesa zarządu;
- 14 października rada nadzorcza BGŻ SA powołała na stanowisko wiceprezesa zarządu Henryka Antosiaka;
- 4 listopada minister skarbu państwa – zgodnie z nowym statutem BGŻ SA – powołał na stanowisko wiceprezesa zarządu Marka Olesia.
- ❖ Informacje o **Śląskim Banku Hipotecznym SA**:
 - 5 czerwca KNB wyraziła zgodę na powołanie Gabryela Głównki na stanowisko prezesa zarządu;
 - 7 sierpnia KNB wyraziła zgodę na powołanie Andrzeja Saniewskiego na stanowisko członka zarządu.
- ❖ Informacje o **Banku Wschodnim SA**:
 - 21 czerwca KNB powołała zarząd komisaryczny w BW SA, w skład którego zostali powołani: Piotr Masiukiewicz (przewodniczący), Jarosław Nowacki i Joanna Sędzikowska,
 - 4 września KNB rozpatrzyła wniosek w sprawie zmiany w składzie Zarządu Komisarycznego w BW SA, odwołując, w związku ze złożoną rezygnacją, Joannę Sędzikowską, a powołując na jej miejsce Magdalenę Borkowską.
 - 25 czerwca przewodniczący rady nadzorczej **Banku Handlowego w Warszawie SA** przyjął rezygnację Edwarda Brendana Warda z funkcji wiceprezesa zarządu. 27 czerwca 2002 r. WZA BHW SA odwołało ze składu rady nadzorczej Heinricha Focke, Ryszarda Pessela, Krzysztofa Grabowskiego oraz Ryszarda Wierzbę. Na ich miejsce zostali powołani: Krzysztof Barcikowski, Andrzej Gdula, David Smith i Edward Kuczera.
- ❖ Informacje o **Raiffeisen Banku Polska SA**:
 - rada nadzorcza z dniem 1 lipca desygnowała Hakana Källakera na stanowisko prezesa zarządu. 23 sierpnia Hakan Källaker złożył rezygnację z pełnionej funkcji.
 - 20 grudnia rada nadzorcza powołała na stanowisko prezesa zarządu Piotra Czarneckiego.
- ❖ Informacje o **BIG BG SA**:
 - 22 lipca Joao Manuel Manso Neto złożył rezygnację z funkcji członka zarządu. Na jego miejsce rada nadzorcza banku powołała Fernando Marię Cardoso Rodriguesa Bicho;
 - 18 grudnia NWZA BIG BG SA podjęło decyzję o rozszerzeniu składu rady nadzorczej – ponownie powołano prof. Marka Belkę.

Kronika

- 9 lipca NWZA **Kredyt Banku SA** przyjęło rezygnację Carlosa Cainco z funkcji członka rady nadzorczej i powołało na jego miejsce Christiana Defrancq.
 - ❖ Informacje o **Banku Gospodarstwa Krajowego**:
 - 8 października KNB wyraziła zgodę na powołanie Witolda Kozińskiego na stanowisko prezesa zarządu oraz Antoniego Sali na stanowisko członka zarządu;
 - 21 października rada nadzorcza BGK powołała na stanowisko prezesa zarządu Witolda Kozińskiego, natomiast na stanowiska wiceprezesów zarządu powołała: Jerzego Świąteckiego oraz Piotra Dziewulskiego, którzy zastąpili Irenę Herbst oraz Małgorzatę Żymierską.
 - ❖ Informacje o **HypoVereinsbank Banku Hipotecznym SA**:
 - 4 listopada NWZA HypoVereinsbank Banku Hipotecznego SA odwołało ze składu rady nadzorczej: Franza Zwikla, Rafała Kozłowskiego oraz Winfrieda Nussera. Po tych decyzjach skład rady nadzorczej był następujący: Mariusz Grendowicz (przewodniczący rady), Reiner Barthuber, Bruno Ettenauer, Justyna Galbarczyk, Ewa Piwowar, Elżbieta Ratajczak, Wojciech Sobieraj oraz Carl-Norman Voekt;
 - 23 grudnia Jacek Furga złożył rezygnację ze stanowiska prezesa zarządu.
- Ponadto KNB w 2002 r. podjęła następujące uchwały:
- ❖ 6 lutego wyraziła zgodę na powołanie Grażyny Nartowskiej-Kijok na stanowisko prezesa zarządu **Banku Cukrownictwa „CUKROBANK” SA**;
 - ❖ 17 kwietnia wyraziła zgodę na powołanie Jean-Marie de Baerdemaekera na stanowisko prezesa zarządu **Fortis Bank Polska SA**;
 - ❖ 5 czerwca wyraziła zgodę na powołanie Stanisława Osaka na stanowisko członka zarządu **Banku Polskiej Spółdzielczości SA**;
 - ❖ 24 czerwca powołała zarząd komisaryczny we **Wschodnim Banku Cukrownictwa SA**, w skład którego zostali powołani: Waldemar Stawski (przewodniczący), Tadeusz Piel, Wiesław Głowacki, Anna Krzewska;
 - ❖ 7 sierpnia wyraziła zgodę na powołanie Jerzego Świąteckiego na stanowisko prezesa zarządu **Banku Rozwoju Budownictwa Mieszkaniowego SA**;
 - ❖ 4 września wyraziła zgodę na powołanie:
 - Huberta Vieille-Cessaya na stanowisko prezesa zarządu **Credit Lyonnais Bank Polska SA**;
 - Johannes Umbgrove na stanowisko prezesa zarządu **ABN Amro Bank (Polska) S.A.**;
 - Rolfa Michela na stanowisko prezesa zarządu **Dresdner Bank Polska SA**;
 - Jarosława Konieczki na stanowisko prezesa zarządu **Bankgesellschaft Berlin (Polska) SA**;
 - Jerzego Suchnickiego na stanowisko prezesa zarządu **Banku Rozwoju Cukrownictwa SA**;
 - ❖ 18 listopada wyraziła zgodę na powołanie Zbigniewa Kudasia na stanowisko członka zarządu **GE Banku Mieszkaniowego SA**;
 - ❖ 11 grudnia wyraziła zgodę na powołanie:
 - Krzysztofa Piątkowskiego na stanowisko prezesa zarządu **Lukas Banku SA**;
 - Katarzyny Kubaszewskiej na stanowisko członka zarządu **Danske Bank Polska SA**.

5. Inne informacje

- ❖ 2 kwietnia upłynął termin składania ofert na nabycie przedsiębiorstwa bankowego **Savim Banku Depozytowo-Kredytowego SA** w upadłości. Żaden bank nie zdecydował się na złożenie oferty zakupu.
- ❖ 11 października minął termin składania ofert na nabycie przedsiębiorstwa bankowego **Banku Staropolskiego SA** w upadłości – nie wpłynęła ani jedna oferta.
- ❖ 14 października **Bank Współpracy Europejskiej SA** został wykluczony z Krajowej Izby Rozliczeniowej¹²⁾.

III. BANKI SPÓŁDZIELCZE

- ❖ Według stanu na 31 grudnia 2002 r. działalność prowadziło 605 banków spółdzielczych, w tym **SBR Samopomoc Chłopska** oraz **Krakowski Bank Spółdzielczy**, jako banki niezrzeszone. W ciągu roku sprawozdawczego, w wyniku procesów łączeniowych, liczba banków spółdzielczych zmniejszyła się o 37 – 31 banków zostało przyłączonych w pierwszym kwartale, 3 w drugim, 2 w trzecim oraz 1 w czwartym.
- ❖ Na koniec 2002 r. w sektorze banków spółdzielczych funkcjonowały trzy banki zrzeszające: **Bank Polskiej Spółdzielczości SA**, **Gospodarczy Bank Wielkopolski SA** oraz **Mazowiecki Bank Regionalny SA** (tabela 3, str. 153).

1. Zmiany organizacyjno-prawne i właścicielskie

- ❖ Informacje o **Banku Polskiej Spółdzielczości SA**:
 - 12 marca BPS SA został zarejestrowany w sądzie. Bank powstał po połączeniu 6 banków zrzeszających, które nastąpiło poprzez przeniesienie majątku 5 banków: **Banku Unii Gospodarczej SA**, **Lubelskiego Banku Regionalnego SA**, **Małopolskiego Banku Regionalnego SA**, **Rzeszowskiego Banku Regionalnego SA**, **Warmińsko-Mazurskiego Banku Regionalnego SA** na **Gospodarczy Bank Południowo-Zachodni SA**. Centrala BPS SA znajduje się w Warszawie¹³⁾;
 - W kwietniu NWZA BPS SA podjęło uchwałę intencyjną o połączeniu z **Dolnośląskim Bankiem Regionalnym SA (DBR SA)**;
 - 3 lipca KNB, na podstawie art. 147 ust. 2 ustawy Prawo bankowe, wyraziła zgodę na przejęcie od 4 lipca zarządu nad majątkiem **DBR SA** przez BPS SA oraz całkowite przejęcie **DBR SA** od 19 lipca (uchwała nr 178/KNB/02).
- ❖ Informacje o **Gospodarczym Banku Wielkopolski SA (GBW SA)**:
 - 6 marca KNB wyraziła zgodę na połączenie Banku z **Pomorsko-Kujawskim Bankiem Regionalnym SA (PKBR SA)**¹⁴⁾;
 - 26 marca NWZA GBW SA podjęło uchwałę o połączeniu Banku z **PKBR SA**, a 10 maja Sąd Rejonowy w Poznaniu dokonał wpisu połączeniowego.
- ❖ Informacje o **Krakowskim Banku Spółdzielczym (KBS)**:

Kronika

Tabela 3. Liczba banków spółdzielczych w poszczególnych zrzeszeniach według stanu na 31 grudnia 2002 r.

Zrzeszenie	Data przystąpienia do zrzeszenia	Liczba banków					Zmiana	
		31.12. 2001	31.03. 2002	30.06. 2002	30.09. 2002	31.12. 2002	(7-3)	(7-5)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
BPS SA*)	-	-	370	363	369	368	-	5
BPZ SA	12.03.2002	87	-	-	-	-	-	-
BUG SA	12.03.2002	53	-	-	-	-	-	-
DBR SA	19.07.2002	28	26	7	-	-	-	-
LBR SA	12.03.2002	78	-	-	-	-	-	-
MBR SA	12.03.2002	87	-	-	-	-	-	-
RBR SA	12.03.2002	34	-	-	-	-	-	-
WMBR SA	12.03.2002	53	-	-	-	-	-	-
GBW S.A.	-	104	104	158	157	157	53	-1
PKBR SA	10.05.2002	50	48	-	-	-	-	-
MR Bank SA	-	67	62	78	78	78	11	0
Banki niezrzeszone	-	1	1	2	2	2	1	0
Razem	-	642	611	608	606	605	-37	-3

*) Bank Polskiej Spółdzielczości SA powstał po połączeniu 6 banków zrzeszających, które nastąpiło poprzez przeniesienie majątku 5 banków zrzeszających na Gospodarczy Bank Południowo-Zachodni SA.

Źródło: Dane NBP, opracowanie własne.

- 8 maja KNB wyraziła zgodę na wyjście ze struktur zrzeszenia i usamodzielnienie się Banku, zrzeszonego do kwietnia w Małopolskim Banku Regionalnym SA. Fundusze własne KBS przekraczają próg 5 mln euro;
- Bank oświadczył, że nie przystąpi do żadnego zrzeszenia banków spółdzielczych i będzie funkcjonował samodzielnie¹⁵⁾. Bank współpracuje z BPS SA¹⁶⁾ i jest jego największym akcjonariuszem. BPS SA prowadzi rachunek i rozliczenia KBS, natomiast KBS ma w swojej ofercie produkty BPS SA (np. karty płatnicze).
- ❖ Pozostałe informacje o bankach:
 - 7 lutego KNB uchwałą nr 19/KNB/02 z dnia 6 lutego 2002 r. zawiesiła na okres jednego dnia działalność **BS w Pawonkowie**, który znajdował się w stanie likwidacji. Jednocześnie, uchwałą nr 20/KNB/02 z dnia 6 lutego 2002 r., podjęła decyzję o przejęciu Banku przez **BS w Leśnicy**. Przejęcie nastąpiło z dniem 28 lutego;

Bezpieczny Bank

- 17 kwietnia KNB zawiesiła działalność **BSR we Wrocławiu** na okres od 18 do 19 kwietnia 2002 r., podejmując jednocześnie decyzję o jego przejęciu przez **BPS SA**;
- 3 lipca KNB, na podstawie art. 147 ust. 2 ustawy Prawo bankowe, wyraziła zgodę na przejęcie od 4 lipca zarządu nad majątkiem **BS w Polkowicach** przez **BS we Wschowie** oraz całkowite przejęcie od 19 lipca (uchwała nr 176/KNB/02).

2. Inne informacje

- ❖ W czerwcu Ministerstwo Finansów przedstawiło projekt nowelizacji Ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających zawierający propozycje:
 - konsolidacji finansowej zrzeszeń, polegającej na sporządzaniu zbiorczych sprawozdań finansowych i ustalaniu łącznych norm i limitów przewidzianych przez prawo bankowe; do przygotowania skonsolidowanych sprawozdań finansowych konieczne byłyby zgodne uchwały:
 - walnych zgromadzeń każdego ze zrzeszonych banków spółdzielczych oraz
 - banku zrzeszającego;
 - rozszerzenia zakresu wykonywanych przez banki spółdzielcze czynności;
 - powiększenia obszaru działania banków spółdzielczych zależnie od wielkości posiadanych przez nie funduszy własnych:
 - do 1 mln euro – możliwość operowania na terenie województwa,
 - ponad 5 mln euro – możliwość operowania na terenie całego kraju.
- ❖ W lipcu rozpoczęło się udzielanie kredytów pomostowych na sfinansowanie planowanych przedsięwzięć przed uzyskaniem refundacji środków z programu SAPARD. Wybrane dane na temat kredytów pomostowych prezentuje tabela 4.
- ❖ W sierpniu **BPS SA** wraz z zrzeszonymi w nim bankami włączył się w kredytowanie skupu zbóż i otrzymał z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa limit dopłat do kredytów skupowych w wysokości 1.185 tys. zł. Do 14 sierpnia 2002 r. Bank udzielił podmiotom skupującym zboża 33 kredytów na kwotę blisko 25.000 tys. zł.
- ❖ W sierpniu Krajowy Związek Banków Spółdzielczych (KZBS) zapowiedział, że w drugim kwartale 2003 r. zostanie uruchomiony **Krajowy Fundusz Poręczeń Kredytowych Bankowości Spółdzielczej**. Oferta Funduszu obejmować będzie przede wszystkim udzielanie poręczeń pożyczek i kredytów dla klientów banków spółdzielczych oraz wdrażanie projektów rozwoju regionalnego wspólnie z lokalnymi instytucjami samorządowymi. Będzie ona skierowana także do firm z sektora małych i średnich przedsiębiorstw (MSP) tworzących miejsca pracy i przyczyniających się do rozwoju regionalnego, osób prywatnych – w tym bezrobotnych rozpoczynających działalność gospodarczą, oraz samorządów terytorialnych, w których Fundusz będzie wspierał poręczeniami inwestycje unijne.
- ❖ W dniach 25–26 września KZBS zorganizował III Ogólnopolskie Forum Banków Spółdzielczych, którego tematem przewodnim były „Wyzwania i zagrożenia spółdzielczego sektora bankowego”. Na Forum poruszono następujące zagadnienia:

Kronika

Tabela 4. Kredyty pomostowe finansujące planowane przedsięwzięcie przed uzyskaniem refundacji środków z programu SAPARD

Kredytodawca	Kredytobiorca	Okres kredytowania	Wymagany wkład własny	Oprocentowanie	Inne warunki
Gospodarczy Bank Wielkopolski SA	Firmy działające w sektorze rolno-spożywczym Rolnicy indywidualni Samorządy terytorialne	5 lat	b.d.	b.d.	Preferencyjne w stosunku do kredytów komercyjnych
Bank Polskiej Spółdzielczości SA	Zakłady przetwórcze Rolnicy indywidualni Grupy producentów Instytucje samorządowe	b.d.	od 20% wartości przedsięwzięcia	Zmienne (WIBOR 3M + 0,5 p.p.)	j.w.
Mazowiecki Bank Regionalny SA	Osoby prawne Osoby fizyczne Jednostki organizacyjne nie mające osobowości prawnej	8 lat	od 10% wartości przedsięwzięcia	Zmienne (WIBOR 1M)	Preferencyjne w stosunku do kredytów komercyjnych. Maksymalny okres karencji = 2 lata

Źródło: Opracowanie własne na podstawie artykułów z dzienników Rzeczpospolita, Gazeta Wyborcza oraz Prawo i Gospodarka.

- Misja – nisza rynkowa a komercja w działalności banków spółdzielczych,
 - Program Powszechnej Przedsiębiorczości – nowa misja banków spółdzielczych,
 - Prawo państwowe, wymogi i przepisy prawne Unii Europejskiej w działalności banków spółdzielczych oraz rola i zadania KZBS.
- ❖ We wrześniu zarząd KZBS, po konsultacjach przeprowadzonych w środowisku, opracował i przekazał do Sejmu alternatywny wobec rządowego projekt nowelizacji Ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających. Wybrane różnice między zgłoszonymi projektami prezentuje poniższa tabela.
- ❖ W październiku Eugeniusz Laszkiewicz, przewodniczący Krajowego Związku Banków Spółdzielczych, został wybrany na najbliższe 4 lata na przewodniczącego Międzynarodowego Stowarzyszenia Banków Spółdzielczych – *International Asso-*

Bezpieczny Bank

Tabela 5. Różnice między projektami nowelizacji Ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających

Kategoria	Projekt rządowy	Projekt Krajowego Związku Banków Spółdzielczych
Bank zrzeszający	Gospodarczy Bank Wielkopolski SA Bank Polskiej Spółdzielczości SA Mazowiecki Bank Regionalny SA	
Pojęcie pieniądza elektronicznego	brak propozycji	Wskazanie na definicję zawartą w art. 4 § 5 ustawy Prawo bankowe
Składka ponoszona przez bank spółdzielczy na rzecz banku zrzeszającego	brak propozycji	Stanowi koszty uzyskania przychodu
Teren działalności banku spółdzielczego	Uzależniony od posiadanych funduszy własnych:	
	<ul style="list-style-type: none"> ● do 1 mln euro – powiat, w którym znajduje się siedziba banku oraz powiaty, w których znajdują się jego placówki, ● od 1 mln euro do 5 mln euro – województwo, w którym znajduje się siedziba banku, 	<ul style="list-style-type: none"> ● od 1 mln euro do 5 mln euro – województwo, w którym znajduje się siedziba banku oraz województwa, w których znajdują się jego placówki,
	<ul style="list-style-type: none"> ● powyżej 5 mln euro – cały kraj 	
Zakres czynności wykonywanych przez banki spółdzielcze	Uzależniony od wielkości funduszy własnych banku i zgody KNB: <ul style="list-style-type: none"> ● przy funduszach własnych do 1 mln euro, po uzyskaniu zgody KNB, bank może wykonywać czynności zgodne z art. 5 § 1 i § 2 ustawy Prawo bankowe, ● przy funduszach własnych powyżej 1 mln euro, po uzyskaniu zgody KNB, bank może wykonywać czynności zgodne z art. 5 § 1, § 2 i § 3 ustawy Prawo bankowe 	<ul style="list-style-type: none"> ● <i>możliwość wykonywana bez zezwolenia KNB wszystkich czynności określonych w art. 5 ustawy Prawo bankowe</i>
Związki rewizyjne	<ul style="list-style-type: none"> ● konieczność tworzenia, ● obowiązek przynależności 	<ul style="list-style-type: none"> ● możliwość tworzenia, ● brak obowiązku przynależności
Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy Banku Zrzeszającego	<ul style="list-style-type: none"> ● przedstawicielem banku spółdzielczego jest członek Rady Nadzorczej, nie będący jednocześnie pracownikiem banku 	brak propozycji

Kronika

Kategoria	Projekt rządowy	Projekt Krajowego Związku Banków Spółdzielczych
Konsolidacja finansowa zrzeszeń	tak	nie
Solidarna odpowiedzialność banków za zobowiązania	tak	nie
Solidarna odpowiedzialność banków za utrzymanie płynności	tak	nie
Większe uprawnienia kontrolne banków zrzeszających	tak	nie
Zmiany Ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym	brak propozycji	Powoływanie członków Rady BFG przez: <ul style="list-style-type: none"> ● ministra właściwego do spraw instytucji finansowych (3 osoby), ● Prezesa NBP (3 osoby), ● Związek Banków Polskich (2 osoby), ● Krajowy Związek Banków Spółdzielczych (2 osoby)
Pomniejszenia funduszy własnych banku spółdzielczego o wartość posiadanych akcji banku, w którym bank spółdzielczy jest zrzeszony	brak propozycji ^{*)}	Fundusze własne nie podlegają pomniejszeniom z tego tytułu.

^{*)} Zgodnie z ustawą Prawo bankowe fundusze własne banku spółdzielczego podlegają pomniejszeniom o wartość posiadanych akcji banków, w których bank spółdzielczy jest zrzeszony.

ciation of Cooperative Banks (IACB). W związku z tym siedziba Stowarzyszenia została przeniesiona do Warszawy.

*Opracowali:
Halina Polijaniuk
Marcin Tadeusiak
Anna Pszkit, Anna Herer*

Bezpieczny Bank

Przypisy

- ¹⁾ Uchwały KNB; źródło: www.nbp.pl/aktualnosci/index.html – „Komunikaty prasowe z posiedzeń KNB z 2002 r.”
- ²⁾ Pozostałe informacje przygotowane na podstawie publikacji prasowych oraz przeglądarek internetowych; źródło: Rzeczpospolita, Parkiet, Gazeta Wyborcza, Gazeta Bankowa, www.expander.pl, www.biznespolska.pl oraz www.parkiet.com.
- ³⁾ Większość wydarzeń opisanych w opracowaniu miała miejsce w 2002 r., dlatego zrezygnowano z podawania pełnych dat. Użyto ich w przypadku wydarzeń z 2001 lub 2003 r.
- ⁴⁾ 5 lutego 2003 r. KNB uchylili decyzję o ustanowieniu zarządu komisarycznego w Banku Społem SA.
- ⁵⁾ 13 marca 2003 r. Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy dokonał wpisu zmiany nazwy Banku Społem SA na Euro Bank SA oraz adresu siedziby Banku, która została przeniesiona z Warszawy do Wrocławia.
- ⁶⁾ 6 marca 2003 r. Ministerstwo Skarbu Państwa ogłosiło przetarg na wybór doradcy prywatyzacyjnego PKO BP SA. Zgodnie z planem prywatyzacja powinna być zakończona w 2004 r.
- ⁷⁾ WZA BGŻ SA uchwalili również zmiany w statucie banku polegające na tym, że akcjonariusze posiadający ponad 20% kapitału akcyjnego, poza resortem skarbu i sektorem spółdzielczym, będą mogli wykonywać prawo głosu jedynie z 5% akcji.
- ⁸⁾ NWZA BCz SA z 27 stycznia 2003 r. oraz NWZA BRE Banku SA z 29 stycznia 2003 r. podjęły uchwały o połączeniu banków. 28 lutego 2003 r. Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy dokonał wpisu połączeniowego obu banków.
- ⁹⁾ Na bazie licencji Bank of America (Polska) SA 10 lutego 2003 r. rozpoczął działalność operacyjną CC-Bank SA.
- ¹⁰⁾ 8 stycznia 2003 r. Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy, XIX Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego, zarejestrował zmianę nazwy.
- ¹¹⁾ 15 stycznia 2003 r. Nordea Bank Polska SA złożył w sądzie plan połączenia z LG Petro Bankiem SA. Fuzja nastąpi poprzez przeniesienie całego majątku LG Petro Banku SA na Nordea Bank Polska SA, który w zamian wyda akcje akcjonariuszom łódzkiego banku. Parytet wymiany został ustalony na poziomie: 1 akcja LG Petro Banku SA – 0,75 akcji Nordea Bank Polska SA. 27 marca 2003 r. NWZA Nordea Bank Polska SA zadecydowało o połączeniu z LG Petro Bankiem SA
- ¹²⁾ 18 stycznia 2003 r. Bank został ponownie przyjęty do KIR.
- ¹³⁾ Informacja ta została zamieszczona również w części dotyczącej banków komercyjnych.
- ¹⁴⁾ jw.
- ¹⁵⁾ Za Rzeczpospolitą z 19–20.10.2002 r.
- ¹⁶⁾ 2 stycznia 2003 r. KBS podpisał na czas nieokreślony umowę o współpracy z BPS SA.

**PODSTAWOWE WIELKOŚCI
MAKROEKONOMICZNE
I ZMIANY ORGANIZACYJNO-PRAWNE
W SEKTORZE BANKOWYM
W I KWARTALE 2003 ROKU**

Oficjalne stopy: rezerwy obowiązkowej i procentowe

Tabela 1. Stopa rezerwy obowiązkowej i podstawowe stopy procentowe NBP

%	I 2003 r.	II 2003 r.	III 2003 r.	Zmiana w p.p. (w okresie I- III)
Stopa rezerwy obowiązkowej	4,5			-
Stopa kredytu lombardowego	8,75/8,50	8,5/8,00	8,00/7,75	-1,00
Stopa redyskonta weksli	7,50/7,25	7,25/6,75	6,75/6,50	-1,00
Stopa interwencyjna	6,75/6,50	6,50/6,25	6,25/6,00	-0,75
Stopa depozytowa	4,75/4,50	4,50	4,50/4,25	-0,50

Źródło: Dziennik Urzędowy NBP.

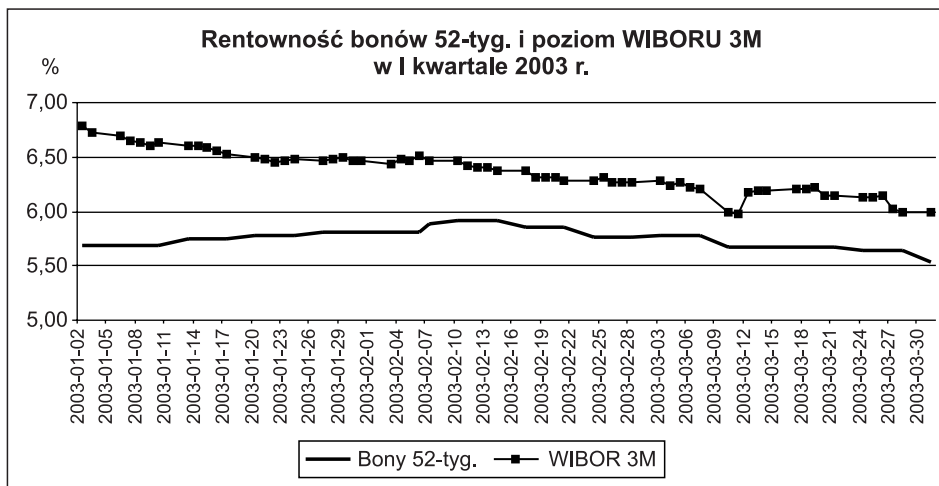
- ❖ W I kwartale 2003 r. Rada Polityki Pieniężnej trzykrotnie obniżyła podstawowe stopy procentowe NBP: 29 stycznia, 26 lutego i 26 marca. Stopa rezerwy obowiązkowej pozostała na niezmiennym poziomie.

Podstawowe rynkowe stopy procentowe

- ❖ W I kwartale 2003 r. średnia rentowność 52-tygodniowych bonów skarbowych obniżyła się – w stosunku do średniej z poprzedniego kwartału – o 0,46 p.p. (z 6,22% do 5,76%), a średni poziom 3-miesięcznego WIBORU wyniósł 6,36% i był niższy o 0,69 p.p. (wykres 1).
- ❖ Średnie kwartalne oprocentowanie kredytów na cele gospodarcze wynosiło 11,17% i było niższe o 0,83 punktu procentowego w stosunku do kwartału poprzedniego (12,00%). Zmniejszyło się również oprocentowanie 12-miesięcznych kredytów dla ludności – z 16,33% do 15,84%. Średnie oprocentowanie lokat 12-miesięcznych było niższe o 0,81 p.p. (4,72% wobec 5,53%) (wykres 2).

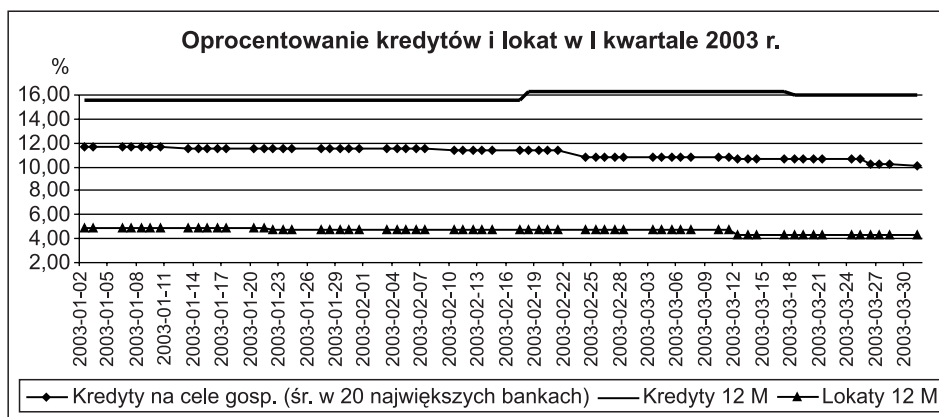
Bezpieczny Bank

Wykres 1

Źródło: Dane publikowane w Rzeczpospolitej, opracowanie własne.

Wykres 2

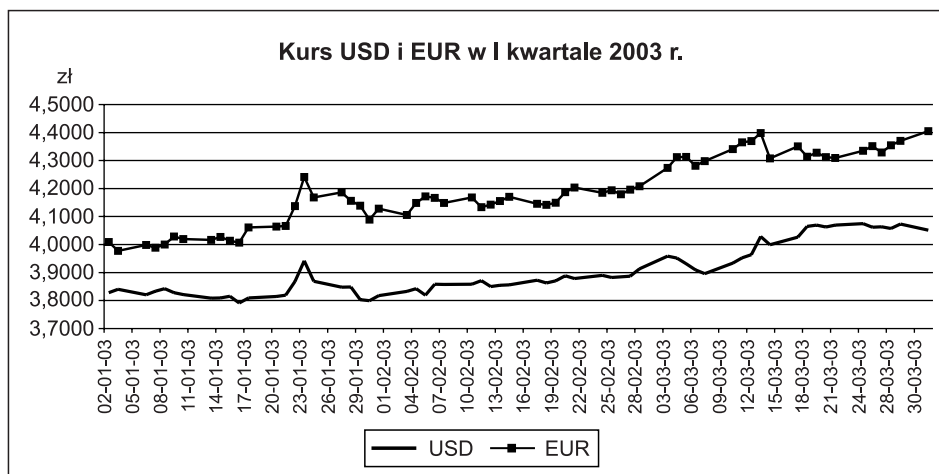

Źródło: Dane publikowane w Rzeczpospolitej, opracowanie własne.

Kursy walutowe

- ❖ W I kwartale 2003 r. średni kurs dolara amerykańskiego wyniósł 3,9017 zł – w stosunku do kwartału poprzedniego obniżył się prawie o 10 gr. Średni kurs euro wzrósł o 19 gr i osiągnął poziom 4,1880 zł.

Wykres 3

Źródło: Dane publikowane w Rzeczpospolitej, opracowanie własne.

ZMIANY ORGANIZACYJNE W SEKTORZE BANKOWYM^{1) 2)}

1. Banki komercyjne

Uchwały Komisji Nadzoru Bankowego w I kwartale 2003 roku:³⁾

❖ w dniu 8 stycznia:

- wydała zezwolenie na wykonywanie przez DaimlerChrysler AG z siedzibą w Stuttgarcie prawa ponad 75% głosów na WZA **DaimlerChrysler Services (debis) Bank Polska SA** z siedzibą w Warszawie;
- wyraziła zgodę na powołanie:
 - Ronaldą Richardsona na stanowisko prezesa zarządu **Fortis Banku Polska SA**;
 - Lecha Gajewskiego na stanowisko prezesa zarządu **Nykredit Banku Hipotecznego SA**;
 - Jadwigi Jasińskiej-Ścisłowskiej na stanowisko członka zarządu **Nykredit Banku Hipotecznego SA**;
 - Macieja Ryszarda Obronieckiego na stanowisko członka zarządu **Credit Lyonnais Bank Polska SA**.

❖ w dniu 5 lutego:

- uchylili decyzję o ustanowieniu zarządu komisarycznego w **Banku Społem SA**;
- wyraziła zgodę na powołanie:
 - Zbigniewa Grocholskiego na stanowisko prezesa zarządu **CC-Banku SA** (d. Bank of America (Polska) SA);

Bezpieczny Bank

- Kazimierza Zawisnego na stanowisko członka zarządu **CC-Banku SA**;
 - Ireny Stockiej na stanowisko prezesa zarządu **HypoVereinsbank Banku Hipotecznego SA**;
 - Jarosława Nowackiego na stanowisko członka zarządu **Euro Banku SA (d. Banku Społem SA)**;
 - Elżbiety Cywoniuk na stanowisko członka zarządu **GMAC Bank Polska SA**;
 - Witolda Kulczyckiego na stanowisko członka zarządu **DaimlerChrysler Services (debis) Bank Polska SA**.
- ❖ w dniu 17 marca:
- ustanowiła zarząd komisaryczny w **Banku Przemysłowym SA** na okres do 31 grudnia 2003 r. Przyczyną ustanowienia zarządu komisarycznego był brak efektywnych działań ze strony władz w celu ustabilizowania sytuacji Banku. KNB zobowiązała zarząd komisaryczny do jak najszybszych negocjacji z inwestorem krajowym – firmą Kulczyk Holding SA. Natomiast inwestor ten ze swej strony zobowiązał się do współpracy z zarządem komisarycznym w prowadzeniu działań restrukturyzacyjnych oraz do dokapitalizowania Banku;
 - wyraziła zgodę na powołanie:
 - Andrzeja Mauberga na stanowisko prezesa zarządu **BNP Paribas Bank Polska SA**;
 - Piotra Czarneckiego na stanowisko prezesa zarządu **Raiffeisen Bank Polska SA**;
 - Lecha Kurklińskiego na stanowisko prezesa zarządu **Polskiego Kredyt Banku SA**;
 - Sylwestra Pedowicza na stanowisko członka zarządu **Polskiego Kredyt Banku SA**;
 - Sławomira Łukasiewicza na stanowisko prezesa zarządu **Euro Banku SA (d. Banku Społem SA)**;
 - Jacka Furgi na stanowisko członka zarządu **Banku Rozwoju Budownictwa Mieszkaniowego SA**;
 - Piotra Stępnika na stanowisko członka zarządu **Lukas Banku SA**.

Zmiany własnościowe i organizacyjne

- ❖ Informacje o **Euro Banku SA (d. Banku Społem SA)**:
 - 7 stycznia nastąpiło przejęcie przez Bank Społem SA – Banku Wschodniego SA⁴⁾;
 - 13 marca Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy dokonał wpisu zmiany nazwy Banku Społem SA na Euro Bank SA oraz adresu siedziby Banku, która została przeniesiona z Warszawy do Wrocławia.
- ❖ 8 stycznia Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy, XIX Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego, zarejestrował zmianę nazwy **BIG Banku Gdańskiego SA** na **Bank Millennium SA**.
- ❖ Informacje o **Nordea Bank Polska SA**:

Kronika

- 15 stycznia Nordea Bank Polska SA złożył w sądzie plan połączenia z LG Petro Bankiem SA. Fuzja nastąpi poprzez przeniesienie całego majątku LG Petro Banku SA na Nordea Bank Polska SA, który w zamian wyda akcje akcjonariuszom łódzkiego banku. Parytet wymiany został ustalony na poziomie: 1 akcja LG Petro Banku SA – 0,75 akcji Nordea Bank Polska SA;
- 27 marca NWZA Nordea Bank Polska SA podjęło decyzję o połączeniu z LG Petro Bankiem SA.
- ❖ 17 stycznia rada nadzorcza **Westdeutsche Landesbank Polska SA** podjęła decyzję o zmianie nazwy banku na **WestLB Bank Polska SA** (nazwa skrócona WestLB Polska SA). Wynika to ze zmiany nazwy akcjonariusza Banku z Westdeutsche Landesbank Girozentrale na WestLB AG.
- ❖ 23 stycznia zarząd **Amerbanku SA** podpisał z DZ Bankiem umowę poręczenia wiarytelności o wartości ok. 5 mln euro. Wysokość prowizji z tytułu udzielenia gwarancji wynosi 0,75% w stosunku rocznym.
- ❖ Informacje o **BRE Banku SA i Banku Częstochowa SA**:
 - NWZA Banku Częstochowa SA z 27 stycznia oraz NWZA BRE Banku SA z 29 stycznia podjęły uchwały o połączeniu banków. W wyniku fuzji przestanie istnieć BCz SA, którego majątek zostanie przeniesiony na BRE Bank SA, w zamian za akcje, które BRE Bank SA przyzna akcjonariuszom BCz SA. Parytet wymiany akcji wynosi 1 akcja BRE Banku SA za 20 akcji BCz SA (został on ustalony na podstawie średniej ceny rynkowej akcji obu banków w okresie od 12 grudnia 2000 r., tj. dnia zachwiania płynności BCz SA – do 26 sierpnia 2002 r.). Obecnie BRE Bank SA posiada ponad 85% akcji BCz SA;
 - 28 lutego⁵⁾ Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy dokonał wpisu połączenia Banku Częstochowa SA oraz BRE Banku SA;
 - 5 i 7 marca BRE Bank SA nabył odpowiednio 30,7 tys. i 16,7 tys. akcji własnych w celu wydania ich akcjonariuszom mniejszościowym BCz SA.
- ❖ 10 lutego rozpoczęła działalność operacyjną **CC-Bank SA**. Kapitał zakładowy wynosi 50 mln zł. 100% akcji posiada Santander Consumer Finance z siedzibą w Madrycie⁶⁾.
- ❖ 14 lutego WZA **Banku Przemysłowego SA** podjęło uchwałę o podwyższeniu kapitału zakładowego poprzez nową emisję akcji o wartości od 75 mln zł do 100 mln zł.
- ❖ 26 lutego inwestor strategiczny **Kredyt Banku SA** – belgijska grupa KBC – zwiększył swój udział w kapitale zakładowym KB SA z 58,2% do 76,5% poprzez zamianę GDR-ów na akcje.
- ❖ 6 marca Ministerstwo Skarbu Państwa ogłosiło przetarg na wybór doradcy prywatyzacyjnego **PKO BP SA**. Zgodnie z planem prywatyzacja powinna być zakończona w 2004 r.
- ❖ 7 marca Senat RP przyjął bez poprawek ustawę o **Banku Gospodarstwa Krajowego**. Ustawa zakłada, że BGK przejmie niektóre obowiązki NBP, m.in. obsługę rachunków budżetu państwa. Ustawa wejdzie w życie po upływie 60 dni od dnia ogłoszenia.
- ❖ 28 marca **Bank Przemysłowo-Handlowy PBK SA** poinformował, że rozmowy w sprawie sprzedaży posiadanego przez bank pakietu akcji (71%) **Górnośląskiego Banku Gospodarczego SA** z potencjalnym inwestorem strategicznym (tym

Bezpieczny Bank

inwestorem miał być największy hiszpański bank – Banco Santander Central Hispano SA) zostały zerwane.

Zmiany personalne

- ❖ 3 stycznia w związku z przejściem do zarządu **Banku Pocztowego SA** wiceprezes Ireneusz Jabłoński złożył rezygnację z pełnionej funkcji w BCz SA.
- ❖ Informacje o **PKO BP SA**:
 - 6 stycznia rada nadzorcza PKO BP SA powołała Danutę Marianę Demianiuk na stanowisko wiceprezesa zarządu;
 - 13 lutego rada nadzorcza PKO BP SA odwołała ze stanowiska wiceprezesów zarządu Krzysztofa Markowskiego i Krzysztofa Mazura, a powołała na stanowisko członka zarządu Piotra Kamińskiego.
- ❖ 8 stycznia rada nadzorcza **Banku Gospodarki Żywnościowej SA** odwołała z zarządu dwóch wiceprezesów: Romualda Kłosińskiego oraz Władysława Kulczyckiego.
- ❖ Informacje o **Nordea Banku Polska SA** i **LG Petro Banku SA**:
 - 8 stycznia NWZA Nordea Banku Polska SA odwołało ze składu rady nadzorczej Heikki Viitanena, a na jego miejsce powołało Thorleifa Krarupa;
 - 9 stycznia szwedzki inwestor Nordea Bank Sweden zmienił skład rady nadzorczej LG Petro Banku SA – odwołał głównie przedstawicieli koreańskiego koncernu LG Investment Holdings. Obecny skład rady nadzorczej LG Petro Banku SA to: Thomas Neckmar (przewodniczący), Włodzimierz Kiciński, Thorleif Krarup, Tomas Nordin, Claes Östberg, Raimo Pesonen, Rauno Päivinen, Heikki Viitanen;
 - 14 lutego rada nadzorcza LG Petro Banku SA powołała Annę Rudnicką w skład zarządu Banku.
- ❖ Informacje o **Kredyt Banku SA**:
 - 27 stycznia Stanisław Pacuk, prezes zarządu, złożył rezygnację z pełnionej funkcji;
 - 26 marca trzech członkowie zarządu złożyli rezygnację z dotychczas pełnionych funkcji. Są to wiceprezesi: Waldemar Nowak, Frank Jansen i Bronisława Trzeszkowska.
- ❖ 4 lutego rada nadzorcza **Invest-Banku SA** powołała na stanowisko wiceprezesa zarządu Władysława Kulczyckiego.
- ❖ 10 lutego rada nadzorcza **Bud-Banku SA** powołała na stanowisko wiceprezesa zarządu Jacka Furgę.
- ❖ Informacje o **Banku Millennium SA**:
 - 25 lutego WZA Banco Comercial Portugues powołało w skład zarządu BCP Bogusława Kotta – prezesa zarządu Banku Millennium SA;
 - 6 marca WZA Banku Millennium SA powołało na nową kadencję radę nadzorczą. Zbigniew Sobolewski – dotychczasowy wiceprezes zarządu – został powołany w skład rady nadzorczej, natomiast Jerzy Zdrzałka został z niej odwołany i wejdzie w skład zarządu.

Kronika

- ❖ 25 marca Herbert Walter, przewodniczący rady nadzorczej **Deutsche Banku 24 SA**, złożył rezygnację z pełnionej funkcji.

Inne informacje

- ❖ 6 marca Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów wszczął postępowanie przeciwko **Bankowi Gospodarki Żywnościowej SA**, który niewłaściwie informuje klientów o kosztach kredytu konsumenckiego. Według ustaleń UOKiK, BGŻ SA posługuje się nominalnymi stopami oprocentowania kredytów konsumenckich, czym narusza ustawę o kredytach konsumenckich oraz ustawę o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji.

2. Banki spółdzielcze

Zgody wydane przez KNB w I kwartale 2003 r. na powołanie na stanowisko prezesa zarządu⁷⁾:

- ❖ w dniu 8 stycznia:
 - BS w Bieczu – Ryszarda Szeteli,
 - BS w Bielsku Białej – Danuty Mynarskiej,
 - SBL w Kępnie – Adama Hofmana,
 - BS w Dobrem – Józefa Gocłowskiego,
 - BS w Łącku – Marii Rysiewicz,
 - BS w Łaszczowie – Danuty Fedziuryny,
 - BS w Knurowie – Józefa Kapłanka,
 - BS w Staszowie – Marii Strzepak,
 - BS w Kisielicach – Wincentego Wilczyńskiego,
 - BS w Jasińcu – Elżbiety Wnuk,
 - BS w Zgierzu – Elżbiety Zytek,
 - BS w Kleszczowie – Jadwigi Podawca,
 - BS w Ustrzykach Dolnych – Stanisława Ochała,
 - BS we Wronkach – Krystyny Szaj,
 - BS w Wartkowicach – Wiesławy Klimczak,
 - BS w Starachowicach – Barbary Szymańskiej.
- ❖ w dniu 5 lutego:
 - BS w Narolu – Krystyny Sawy,
 - BS w Jasiennicy – Jolanty Polak,
 - BS w Mrozach – Czesława Włodarczyka,
 - BS w Samsonowie – Józefa Florka,
 - BS w Pruszczu Pomorskim – Sławomira Sawuły,
 - BS w Kórniku – Katarzyny Zimniak,
 - BS w Kostomłotach – Zenona Stankiewicza,
 - BS w Płocku – Bożenny Guzanek,
 - BS w Ząbkowicach Śląskich – Józefy Warechowicz,
 - BS w Lipce – Norberta Klimka,
 - BS w Strzelinie – Zdzisława Kozickiego,

Bezpieczny Bank

- BS w Goworowie – Lucyny Lewickiej,
 - BS w Bełchatowie – Zdzisława Inglota,
 - BS w Grębocinie – Elżbiety Łoń.
- ❖ w dniu 5 marca:
- BS w Gogolinie – Bożeny Dąbrowskiej,
 - BS w Katowicach – Edwarda Wyrwy,
 - BS w Starogardzie Gdańskim – Zenona Błańskiego,
 - BS w Skierniewicach – Władysława Kłazyńskiego,
 - BS w Nowym Dworze Mazowieckim – Remigiusza Krawieczyńskiego,
 - SBL w Elblągu – Pawła Lewandowskiego,
 - BS we Włocławku – Cezarego Maciejewskiego,
 - BS w Łochowie – Krzysztofa Krasnodębskiego,
 - BS w Ustce – Ireny Klein,
 - BS w Koszęcinie – Jadwigi Franek,
 - BS w Małej Wsi – Stanisława Józwiaka,
 - BS w Wąchocku – Anny Latały,
 - BS w Żurominie – Stanisławy Kobierskiej,
 - BS we Mstowie – Czesławy Krakowskiej,
 - BS w Tczewie – Eugenii Pokorskiej-Sawczuk,
 - BS w Łosiu – Franciszka Smolińskiego,
 - BS w Werbkowicach – Antoniego Czarneckiego,
 - BS w Starym Dzikowie – Stanisława Goraja,
 - BSR w Szczecinie – Heleny Kozłowskiej,
 - BS w Skaryszewie – Teresy Majkusiak.

Zmiany organizacyjne

- ❖ BS w Mikołowie wystąpił ze zrzeczenia BPS SA i funkcjonuje jako samodzielny bank spółdzielczy (24 stycznia po podziale ubiegłorocznego zysku fundusze własne Banku przekroczyły 5 mln euro)⁸⁾.

Inne informacje

- ❖ W lutym rozstrzygnięto IV edycję konkursu „Bank przyjazny dla przedsiębiorców” (tabela 2). W kategorii banków spółdzielczych zwyciężył BS w Wysokiem Mazowieckim, natomiast wyróżnienia otrzymały: BS w Pruszczu Gdańskim, BS w Ciechanowie, BS w Jastrzębiu Zdroju, BS w Rumii i BS w Nałęczowie.
- ❖ Rząd zgodził się na preferencje podatkowe dla banków spółdzielczych, polegające na zaniechaniu poboru 75% podatku dochodowego od osób prawnych, od dochodów uzyskiwanych w wyniku operacji z członkami banków spółdzielczych⁹⁾. Banki spółdzielcze chcące skorzystać z preferencji rządowych musiałyby przekazać na zwiększenie funduszy zasobowych minimum 90% wypracowanego zysku brutto, do czasu uzyskania przez nie poziomu funduszy własnych nie niższego niż równowartość 1.000.000 euro. Jednocześnie rząd uznał, że nie są uzasadnione

Kronika

Tabela 2. Banki spółdzielcze – laureaci IV edycji konkursu „Bank przyjazny dla przedsiębiorców”

Bank	Uzasadnienie przyznanej nagrody
BS w Wysokiem Mazowieckiem	<ul style="list-style-type: none"> ● przychylność w finansowaniu małych i średnich przedsiębiorstw (MSP), ● szeroka oferta produktów bankowych, uwzględniająca indywidualne oczekiwania klientów, ● uzyskanie najwyższych ocen klientów banku, potwierdzających utrzymanie bardzo wysokiego standardu obsługi
BS w Pruszech Gdańskim	<ul style="list-style-type: none"> ● szczególnie przyjazne podejście do finansowania przedsiębiorczości, ● wysoka wydajność pracy w zakresie kredytowania MSP
BS w Ciechanowie	<ul style="list-style-type: none"> ● wysokie standardy obsługi MSP, ● wdrażanie nowoczesnych technologii i produktów, ● utrzymywanie bliskich więzi ze środowiskiem MSP i administracją lokalną
BS w Jastrzębiu Zdroju	<ul style="list-style-type: none"> ● konsekwencja w utrzymywaniu bardzo wysokiego standardu usług dla lokalnej przedsiębiorczości, ● zaangażowanie na rzecz rozwoju społeczności lokalnej
BS w Rumii	<ul style="list-style-type: none"> ● innowacyjne koncepcje w zakresie kształtowania modelu bankowości spółdzielczej sprzyjającego efektywnej współpracy z przedsiębiorcami, ● wysoka wydajność pracy w zakresie kredytowania MSP
BS w Nałęczowie	<ul style="list-style-type: none"> ● wysokie standardy obsługi MSP, ● wdrażanie nowoczesnych technologii, ● utrzymywanie bliskich więzi ze środowiskiem MSP i samorządem gminnym, ● wspieranie rozwoju przedsiębiorców z sektora usług medycznych, sanatoryjnych, wypoczynkowych i rekreacyjnych

Źródło: Gazeta Bankowa z 3.02.2003, s. 11–18, opracowanie własne.

zwolnienia członków banków spółdzielczych z podatku od zysku z udziałów członkowskich, o ile będą one przeznaczone na objęcie udziałów w bankach spółdzielczych.

- ❖ Krajowy Związek Banków Spółdzielczych zwrócił się do klubów poselskich o odrzucenie rządowego projektu ustawy Prawo pocztowe, umożliwiającego Poczcie Polskiej świadczenie usług finansowych i wykonywanie czynności z nimi związanych oraz pośrednictwo w wykonywaniu usług finansowych. Poczta Polska mogłaby również na podstawie pełnomocnictwa udzielonego przez bank wykonywać w jego imieniu i na jego rzecz czynności bankowe, o ile posiadałaby prawo do wykonywania ponad 50% głosów na walnym zgromadzeniu akcjonariuszy banku. Zakres pełnomocnictwa musiałby zostać określony w statucie banku, a jego udzielenie mogłoby nastąpić po uzyskaniu zezwolenia Komisji Nadzoru Bankowego. Jednocześnie działalność Poczty Polskiej w zakresie wykonywania

Bezpieczny Bank

Tabela 3. Propozycje usług finansowych i pośrednictwa świadczonych przez Poczta Polską zawarte w rządowym projekcie ustawy Prawo pocztowe

Proponowany przedmiot działalności Poczty Polskiej	Charakterystyka przedmiotu działalności
1	2
Usługi finansowe i czynności związane z ich świadczeniem	<ul style="list-style-type: none"> ● udzielanie pożyczek ze środków własnych, w tym kredytów konsumenckich, ● wykonywanie operacji czekowych i wekslowych, ● wydawanie kart płatniczych i wykonywanie operacji przy ich użyciu, ● nabywanie i zbywanie wierzytelności oraz świadczenie usług w tym zakresie, ● przechowywanie przedmiotów i papierów wartościowych oraz udostępnianie skrytek sejfowych, ● udzielanie poręczeń i gwarancji oraz zaciąganie innych zobowiązań nie ujmowanych w bilansie, ● prowadzenie sprzedaży skarbowych papierów wartościowych oraz obligacji jednostek samorządu terytorialnego i wykonywanie innych zleconych czynności z tym związanych, ● transfer środków pieniężnych w obrocie krajowym i zagranicznym, ● wykonywanie usług w zakresie przeliczania, sortowania i przechowywania znaków pieniężnych, ● transportowanie wartości pieniężnych, w tym papierów wartościowych i dokumentów bankowych, ● świadczenie usług teleinformatycznych i przetwarzania danych, w tym na rzecz instytucji finansowych i banków
Pośrednictwo w wykonywaniu usług finansowych	<ul style="list-style-type: none"> ● pośrednictwo ubezpieczeniowe, ● czynności wykonywane w imieniu i na rzecz banku (na podstawie pisemnej umowy zawartej między Poczta Polską a bankiem): <ul style="list-style-type: none"> – przyjmowanie wpłat, dokonywanie wypłat oraz obsługa czeków, związanych z prowadzeniem rachunków bankowych przez ten bank, – dokonywanie wypłat i przyjmowanie spłat udzielonych przez ten bank kredytów i pożyczek pieniężnych, – czynności faktycznie związane z działalnością bankową, ● świadczenie innych usług
Wykonywanie czynności bankowych¹⁰⁾	<ul style="list-style-type: none"> ● przyjmowanie wkładów pieniężnych płatnych na żądanie lub z nadejściem oznaczonego terminu oraz prowadzenie rachunków tych wkładów, ● prowadzenie innych rachunków bankowych, ● udzielanie kredytów, ● udzielanie i potwierdzanie gwarancji bankowych oraz otwieranie akredytyw, ● emitowanie bankowych papierów wartościowych,

Kronika

1	2
	<ul style="list-style-type: none">● przeprowadzanie bankowych rozliczeń pieniężnych,● wydawanie, rozliczanie i umarzanie pieniądza elektronicznego,● wykonywanie innych czynności, przewidzianych wyłącznie dla banku w ustawach innych, niż ustawa Prawo bankowe

Źródło: www.sejm.gov.pl, opracowanie własne.

czynności bankowych podlegałyby nadzorowi KNB. Ponieważ Poczta Polska jest obecnie właścicielem 2/3 akcji Banku Pocztowego SA, w świetle projektu ustawy każdy z jej oddziałów mógłby być traktowany jako placówka Banku Pocztowego SA.

Opracowali:
Halina Polijaniuk
Marcin Tadeusiak
Anna Herer

Przypisy

- ¹⁾ Informacje przygotowane na podstawie publikacji prasowych oraz przeglądarek internetowych; źródło: Rzeczpospolita, Parkiet, Gazeta Wyborcza, Gazeta Bankowa, www.expander.pl, www.biznespolska.pl oraz www.parkiet.com.
- ²⁾ Większość wydarzeń opisanych w opracowaniu miała miejsce w 2003 r., dlatego zrezygnowano z podawania pełnych dat. Użyto ich w przypadku wydarzeń z 2002 r.
- ³⁾ Uchwały KNB; źródło: www.nbp.pl/aktualnosci/index.html – „Komunikaty prasowe z posiedzeń KNB”.
- ⁴⁾ W dniu 20 grudnia 2002 r. KNB podjęła decyzję o zawieszeniu działalności Banku Wschodniego SA w dniach 21–22 grudnia 2002 r., a następnie zdecydowała o przejęciu BW SA przez Bank Spółem SA. Z dniem 23 grudnia 2002 r. Bank Spółem SA przejął zarząd nad majątkiem BW SA.
- ⁵⁾ Informacja zamieszczona w Rzeczpospolitej 1 marca 2003 r.
- ⁶⁾ Bank powstał na bazie licencji **Bank of America (Polska) SA**, którą nabył 4 listopada 2002 r. hiszpański **Banco Santander Central Hispano (BSCH)**. KNB 11 grudnia 2002 r. wydała zezwolenie na wykonywanie przez Banco Santander Central Hispano SA, za pośrednictwem HBF Banco Financiero SA z siedzibą w Madrycie, prawa ponad 75% głosów na WZA Bank of America (Polska) SA.
- ⁷⁾ Uchwały KNB; źródło: www.nbp.pl/aktualnosci/index.html – „Komunikaty prasowe z posiedzeń KNB”.
- ⁸⁾ Ł. Wilkowicz, *Ranking 50 największych banków spółdzielczych*, Gazeta Bankowa, 17.02.2003, s. 11.
- ⁹⁾ Tamże, s. 12 oraz Komunikat Prasowy po posiedzeniu Rady Ministrów z 14.01.2003.
- ¹⁰⁾ Na podstawie pełnomocnictwa udzielonego przez bank.

PRZEGLĄD PRASY ZAGRANICZNEJ (KWIECIEŃ–MAJ 2003)

CO SIĘ DZIEJE W MONGOLII?

Dotychczas Mongolia jawiła się jako biała plama na mapie nie tylko bankowej, ale także gospodarczej. Sytuacja powoli się zmienia. Krytycznym momentem był rok 1990, kiedy to Mongolia została pozbawiona finansowego oraz technologicznego wsparcia Związku Radzieckiego. Zerwanie więzi wykazało, jak silnie mongolska gospodarka była uzależniona od kontaktów z rynkiem ZSRR. W ostatnich latach ówczesne załamanie gospodarcze (spadek PKB o ok. 10%) zostało przezwyciężone. Obecnie gospodarka ta rośnie w tempie ok. 3,7% przy podobnym wzroście produkcji przemysłowej oraz ok. 25% przy wzroście sektorów: usług i budowlanego.

Obecnie system bankowy Mongolii tworzy 16 banków posiadających aktywa o wartości 442 mln USD i kapitały ok. 55 mln USD. W roku 2002 system bankowy odnotował poważny wzrost wartości aktywów oraz poprawę ich jakości. Udział „złych” kredytów spadł do 7,2%.

W 2002 r. relacja kredytów do PKB wzrosła z 12% rok wcześniej do 18,8%. Podobnie duży wzrost odnotowano w depozytach, które wzrosły z 15,5% PKB do 22,9%. Jest to widoczny rezultat wzrostu znaczenia pośrednictwa finansowego w mongolskiej gospodarce.

Start do zmian gospodarczych w roku 1991 był bardzo trudny. Działalność kredytowa pozostawała praktycznie poza jakąkolwiek kontrolą. Poza kontrolą była także podaż pieniądza, co skutkowało 325% inflacją w 1992 r. i 183% w 1993 r. Bank centralny próbował nałożyć limity kredytowe i zastopować niekontrolowany wzrost kredytów. Działania te zakończyły się sukcesem, problemem jednak pozostał bagaż „złych” kredytów udzielonych w poprzednich latach. Udział tychże nieobsługiwanych kredytów sięgnął 40%.

Nowoczesne reformy bankowe zapoczątkowano w Mongolii w 1995 r. Wprowadzono wtedy nowe regulacje bankowe zgodne ze standardami światowymi oraz zamknięto niewypłacalne banki.

Obecnie – w ocenie międzynarodowych instytucji (Bank Światowy, Międzynarodowy Fundusz Walutowy) – mongolska bankowość rozwija się na zdrowych zasadach.

Bezpieczny Bank

Początkowe lata bankowości komercyjnej były w Mongolii niezwykle trudne, gdyż stawiano pierwsze kroki w tej dziedzinie. Obecna sytuacja w sektorze jest rezultatem z jednej strony wysokiego popytu na kredyt oraz ograniczoności środków z drugiej. Banki oferują więc wysokie stopy procentowe depozytów (2,45–10,2% dla depozytów a vista) oraz wysokie stopy kredytów (ok. 30%). Wysokie stopy procentowe w bankach komercyjnych utrzymują się pomimo niskiej inflacji oraz niskich stóp banku centralnego. Problem z pozyskaniem środków przez system bankowy bierze się stąd, że ponad połowa pieniędzy w obiegu znajduje się poza systemem bankowym.

Nie mając wystarczającej bazy depozytowej, banki ustalają niezwykle wysokie stopy kredytów, co hamuje rozwój gospodarczy. Obecnie stopy te spadają, gdyż banki przechodzą z okresu konkurencji o depozyty w okres konkurencji o kredyty. W spadku stóp pomaga także silna konkurencja ze strony szybko powstających niebankowych instytucji finansowych (spółdzielnie kredytowe i oszczędnościowe). W ciągu roku ich liczba wzrosła z 7 do 70.

Inną przyczyną wciąż wysokich stóp procentowych jest ryzyko finansowe, jakie muszą przyjmować na siebie banki. Sprawozdania finansowe firm są na niskim poziomie i niewiele z nich odpowiada międzynarodowym standardom rachunkowości. System podatkowy sprzyja rozdrabnianiu działalności gospodarczej. Zyski do wysokości 90 tys. USD są opodatkowane w skali 15%, zyski powyżej tej granicy obciążone są podatkiem 40%. Takie regulacje zniechęcają do tworzenia dużych podmiotów gospodarczych.

Kredyty komercyjne są zwykle małe i nie przekraczają 1000 USD. Również kredyty dla przedsiębiorstw przeważnie mieszczą się w przedziale 5–20 tys. USD.

W sektorze bankowym Mongolii postępuje prywatyzacja. W marcu br. zakończyła się prywatyzacja Agricultural Bank of Mongolia. Obecnie działa on pod zmienioną nazwą – Ag Bank – i jest własnością japońskiego HS Securities. Inwestor zapłacił za bank 6,85 mln USD i zobowiązał się do dodatkowych inwestycji w wysokości 13 mln USD.

Bank ten posiada teraz największą sieć placówek w kraju (350 jednostek). Powstał w 1991 r. z połączenia bardzo małych jednostek bankowych. Późniejsza jego działalność doprowadziła go prawie na skraj bankructwa. Upadłość tego banku była jednak nie do przyjęcia dla rządu ze względu na potencjalne skutki społeczne: bank ten był jedynym podmiotem mogącym wypłacać pensje ludziom zamieszkującym tereny rolnicze.

Zamiast upadłości bank został gruntownie zrestrukturyzowany – wprowadzono amerykański model zarządzania działalnością operacyjną oraz marketingiem banku.

W Mongolii banki komercyjne są znacznie ograniczone w swych decyzjach inwestycyjnych, gdyż rynek finansowy jest mało rozwinięty. Często spora część aktywów bankowych lokowana jest jako depozyty w bankach zagranicznych, ponieważ brak krajowych instrumentów finansowych.

Pomimo rozwoju system bankowy Mongolii napotyka na bariery wynikające ze słabej infrastruktury. Należy bowiem pamiętać, że spora część kraju jest pozbawiona linii telefonicznych czy chociażby elektryczności. W około połowie oddziałów ban-

kowych działalność oparta jest na operacjach papierowych i kalkulatorach zasilanych na baterie, a w zimie praca przebiega przy świecach.

(The Banker, maj 2003)

BANKOWOŚĆ EUROPY CENTRALNEJ – PRZED PRZYSTĄPIENIEM DO UE

Czechy

Porządkowanie czeskiej bankowości jest kontynuowane mimo nieco trudniejszych warunków zewnętrznych. Spadek tempa wzrostu gospodarczego poniżej 3% odbija się na systemie bankowym, choć jego sytuacja stopniowo się poprawia.

Udział „złych” kredytów w 1999 r. wynosił 32%. Dwa lata później udział ten spadł do 21,5%, a na koniec września 2002 r. wyniósł 17,2%, co jednak nadal należy uznać za poziom zbyt wysoki.

Program poprawiania jakości aktywów systemu bankowego był realizowany przy pomocy państwa i był on jednym z najdroższych tego typu programów w Europie Środkowowschodniej. Bankructwo samego Investment and Postal Bank (IPB) kosztowało podatników 8,55 mld USD (został przejęty przez CSOB), podczas gdy koszty sanacji całego sektora mogą przekroczyć 17 mld USD.

Pomoc państwa była kluczowa dla uporania się ze starymi problemami. Dla przyszłości czeskiej bankowości zaś najważniejsza jest realizacja strategicznych planów przez nowych właścicieli czeskich banków, dzięki którym podmioty działające na starych zasadach zajmujące się rozdysponowywaniem środków finansowych przekształcono w efektywne instytucje bankowe.

Obecnie największe czeskie banki, będące własnością zagranicznych inwestorów, wykazują wysokie i rosące zyski. Wzrost rentowności był możliwy dzięki zdecydowanej redukcji kosztów. Ceska Sporitelna wzrost rentowności zawdzięcza zwróceniu się ku indywidualnym klientom. Przewaga ta jednak może zmaleć po wysoce prawdopodobnym przyszłym wzroście konkurencji na tym rynku.

Na czeskim rynku postępuje powolna koncentracja w wyniku konsolidacji oraz likwidacji banków. W czasie dziewięciu miesięcy 2002 r. liczba banków zmniejszyła się z 38 do 36. Spośród 36 banków 11 jest z przewagą kapitału krajowego, a 25 z przewagą kapitału zagranicznego.

Niedawno system bankowy Czech doświadczył najpoważniejszego zdarzenia od dłuższego czasu – upadku ostrawskiego Union Bank. W ostatnich latach bank ten przeżywał poważne kłopoty. Tym problemom nie zaradziło sprzedanie banku pod koniec 2002 r. włoskiemu Investmart. Po sprzedaży banku włoski inwestor w celu poprawy jego sytuacji zażądał pomocy od państwa w wysokości 1,5 mld koron. Jak się okazało, problemy banku były głębsze, niż przypuszczano, a jego sanacja kosztowała

Bezpieczny Bank

wałaby 4,5 mld koron. Skarb państwa odmówił finansowania sanacji, co spowodowało odebranie licencji bankowej przez bank centralny. Na tym jednak problemy mniejszych banków się nie kończą. Plzenska Banka został ostatnio, w wyniku decyzji sądu zobowiązującej bank do zapłacenia 1,3 mld koron trzem inwestorom, zmuszony do zamknięcia jedyne oddziału.

Węgry

Aktywa bankowe wzrosły na Węgrzech w 2001 r. o 13%. W pierwszych dziewięciu miesiącach 2002 r. wzrost był mniejszy i wyniósł 4,5%. Wzrost realny akcji kredytowej wyniósł 18,7%, co głównie było wynikiem wysokiej dynamiki kredytów dla ludności sięgającej 50%; dynamika kredytów dla przedsiębiorstw wyniosła 11,1%.

Wzrost wartości kredytów udzielonych gospodarstwom domowym wynikał z pomocy państwa udzielanej na rynku kredytów mieszkaniowych. W rezultacie gospodarstwa domowe stały się na Węgrzech kredytobiorcami netto sektora bankowego.

Wielkość aktywów bankowych w relacji do PKB spadła w ostatnich latach. W 1998 r. wynosiła ona 65,2%, a w 2002 r. 61,8%.

W związku ze wzrostem działalności kredytowej węgierskie banki potrzebowały dodatkowego personelu, co ilustrują statystyki zatrudnienia. Liczba pracowników sektora bankowego wzrosła w ciągu 9 miesięcy 2002 r. z 26 247 do 26 982 osób. Z drugiej strony wzrosła także relacja kosztów do przychodów banków z 61,8% do 63%.

Jakość aktywów bankowych nieznacznie się poprawiła. W wyniku wzrostu wartości kredytów spadł współczynnik wypłacalności, którego średnia wartość osiągnęła 12,6%. Wydaje się, że dotychczasowy okres „przekapitalizowania” banków zbliża się do końca i wkrótce będą one potrzebowały kapitałów zewnętrznych, aby realizować cele rozwojowe.

Na koniec września 2002 udział kapitału zagranicznego w całkowitych kapitałach sektora bankowego osiągnął 61,1%. Jest to wartość niższa od najwyższego poziomu 65,4% osiągniętego w 1999 r. W tym czasie wzrósł udział kapitału państwowego w sektorze z 19,5% do 27,5%. Obecnie bankami państwowymi są: Hungarian Development Bank Group, Land Credit and Mortgage Bank, Post Bank Group, Hungarian Eximbank i Hungarian Export Credit Insurance Ltd.

Zwiększenie udziału kapitałowego banków państwowych nie zagraża jednak dominacji największego prywatnego banku, jakim jest OTP. Wartość aktywów OTP wynosi 11,8 mld USD. Jest on w większości własnością zagranicznych inwestorów, ale zarządza nim węgierskie kierownictwo.

Większość banków w sektorze wykazuje zyski, lecz są pewne wyjątki. Postabank miał stratę w wysokości ok. 7,8 mln USD. Nie była to jednak największa strata w systemie. State Development Bank (MFB) poniósł potężne straty w wysokości aż 617 mln USD. Straty MFB osiągnęły 28% aktywów ogółem tego banku. Wynikały one z błędnej polityki kredytowej oraz inwestycji podejmowanych zgodnie z zaleceniami rządowymi oraz z szybko rosnących kosztów administracyjnych banku.

W 2002 r. MFB otrzymał już dodatkowe dokapitalizowanie w wysokości 417 mln USD, a budżet państwa jest prawnie zobowiązany do dalszego dokapitalizowania banku w przypadku dalszych strat.

Miscellanea

Po latach wzrostu w oparciu o rynek wewnętrzny węgierskie banki zaczęły rozglądać się za inwestycjami zagranicznymi. W 2002 r. OTP kupił słowacki IRB, nazywany się obecnie OTP Banka Slovensko. OTP jest teraz jednym z trzech banków uczestniczących w przetargu o bułgarski DSK. OTP interesuje się także rynkami w Rumunii i Serbii.

Słowacja

Ostatni okres to czas dynamicznego rozwoju słowackiej gospodarki. Szybko rośnie zarówno PKB, jak i produkcja przemysłowa. Poprawiły się także oceny gospodarki słowackiej wystawiane przez agencje ratingowe, głównie z powodu oczekiwanego wejścia Słowacji do Unii Europejskiej. Niepokojące jest to, że ta poprawa odbywa się przy rosnącym deficycie budżetowym.

Po zmianie rządu w 1998 r. oraz zmianie filozofii gospodarczej system bankowy wymagał gruntownego uporządkowania. Do pięciu banków wprowadzono zarząd komisaryczny, jednemu odebrano licencję, a fala upadłości trwała aż do roku 2001, kiedy upadł mały Devin Banka.

Równocześnie z upadłościami małych banków trwała restrukturyzacja dużych banków rozpoczęta w 1999 r. Program restrukturyzacji opierał się na dokapitalizowaniu banków oraz przeniesieniu niskiej jakości aktywów do specjalnego państwowego podmiotu zajmującego się restrukturyzacją tychże aktywów.

Proces restrukturyzacji zakończył się sprzedażą banków zagranicznym inwestorom. Obecnie (koniec 2002 r.) kapitał zagraniczny posiada 85,3% kapitałów sektora bankowego. Z 20 zarejestrowanych banków 17 jest własnością zagranicznych inwestorów.

Po kilku latach ponoszenia strat słowackie banki zbierają owoce restrukturyzacji. Udało się przywrócić ich rentowność. Slovenska Sporitelna, kontrolowany przez austriacki Erste Bank, odnotował w 2002 r. zysk w wysokości 89 mln USD (3,5 mld koron). Należący do włoskiego Intesa BCI Group słowacki VUB odnotował 14,8 mln USD (1,7 mld koron) zysku, co oznacza wzrost o 13% w stosunku do poprzedniego roku. Jedynym dużym słowackim bankiem, który nie wymagał restrukturyzacji po roku 1998 r., był Tatra Bank. Obecnie jest on własnością RZB i osiągnął zysk w wysokości 21,8 mln USD (2,5 mld koron).

Spośród dużych banków jedynie OTP Banka Slovenska (wcześniej Investicni a Rozvojova Banka) odnotował w 2002 r. stratę. Zarząd banku tłumaczy stratę wysokimi kosztami restrukturyzacji i obiecuje osiągnięcie zysków już w 2003 r.

Zysk netto całego sektora bankowego wzrósł na Słowacji o 23,6%, osiągając wielkość 115 mln USD (13,2 mld koron). Kredyty gospodarstw domowych wzrosły w 2002 r. o 7,5% po wzroście o 8,2% rok wcześniej. Pomimo znacznej poprawy w ubiegłych latach jakość portfela nadal nie jest satysfakcjonująca. Udział aktywów niskiej jakości w całym portfelu wynosi 15%.

Po stronie pasywnej największym problemem banków jest brak silnej bazy depozytów średnioterminowych. Udział depozytów a vista wynosił na koniec roku 34,1%, a depozytów terminowych do 3 miesięcy 36,3%.

Poprawę rentowności osiągnięto dzięki redukcji kosztów, w tym kosztów osobowych, to zaś było wynikiem ograniczenia zatrudnienia. Między rokiem 1998 r.

Bezpieczny Bank

a 2002 liczba pracowników sektora bankowego spadła z 23 tys. do 18,5 tys. Sam VUB ograniczył zatrudnienie o 2300 pracowników, a Slovenska Sporitelna o 500.

Tradycyjna działalność kredytowa niesie ze sobą coraz wyższe ryzyko, w związku z tym banki poszukują innych – alternatywnych – inwestycji. Jednym z najbardziej obiecujących obszarów wydaje się bankowość hipoteczna. Ostatnio zmieniło się prawo dotyczące kredytów hipotecznych. Po zmianie banki mogą udzielać kredytów zabezpieczonych hipotecznie, aż do wysokości 70% wartości zabezpieczenia. Zmiana tej regulacji spowodowała dynamiczny wzrost udzielanych kredytów hipotecznych.

VUB odnotował wzrost liczby kredytów hipotecznych o 85% a wartość tych kredytów wzrosła o 62%. Podobna sytuacja jest w innych bankach. Banki zaczęły także udzielać długoterminowych kredytów hipotecznych – aż do 25 lat.

(The Banker, kwiecień 2003)

Opracował Tomasz Obal

BEZPIECZNY BANK

SAFE BANKING
Magazine on the issues of deposit
protection and the financial
security of banks

Edited by:

dr Marek Grzybowski
– chief editor,
Kazimierz Beca,
prof. dr hab. Tomasz Dybowski,
prof. dr hab. Stanisław Kasiewicz,
Ewa Kawecka-Włodarczak,
Krzysztof Pietraszkiewicz,
prof. dr hab. Marek Safjan,
prof. dr hab. Jan Szambelańczyk,
Ewa Śleszyńska-Charewicz

Secretariat:

Tomasz Obal

The published articles present their
author's opinions. These opinions
are not the official attitude
of the Bank Guarantee Fund.

ISSN 1429-2939

Publisher:

Bank Guarantee Fund
00-546 Warsaw
Ks. Ignacego Jana Skorupki Street 4
tel. 583-08-01, 583-08-05,
583-08-06
fax 583-08-08
e-mail: rada@bfg.pl
www.bfg.pl
in cooperation with the
„Zarządzanie i Finanse”

CONTENTS

1 (20) 2003

A. About BFG activity (BFG – the Bank Guarantee Fund) – p. 3

1. Results of the contest for the best Master's and Doctor's thesis regarding deposit insurance issues, the Bank Guarantee Fund's activity and financial safety of the banks – p. 3
2. The new contest for the best Master's and Doctor's thesis – p. 4

B. Problems and opinions – p. 9

1. Economic and financial analysis of the commercial banks sector situation in 2002 – *Małgorzata Iwanicz-Drozdowska, Wojciech Konat, Iwona Sowińska, Marcin Tadeusiak* – p. 9
2. Evaluation of the cooperative banks' financial situation in 2002 – *Anna Herer, Anna Pszkit* – p. 54
3. Market changes and households' savings in period 2000 – first half of 2002 – selected issues – *Henryk Możaryn* – p. 75

C. Learning from foreign experience – p. 81

1. Foreign deposit insurers' experience in supporting banks' financial restructurization programs – *Tomasz Obal, Halina Polijaniuk* – p. 81
2. Japan banking crisis: 1990–2002 – *Krzysztof Jackowicz* – p. 117
3. Basel Committee on Banking Supervision – the role and tasks – *Mariusz Koterwas* – p. 128

D. Chronicle – p. 137

1. Basic macroeconomic indicators and organizational-legal changes in the banking system in 2002 – *H. Polijaniuk, M. Tadeusiak, A. Pszkit, A. Herer* – p. 137
2. Basic macroeconomic indicators and organizational-legal changes in the banking system in first quarter of 2003 – *H. Polijaniuk, M. Tadeusiak, A. Pszkit, A. Herer* – p. 159

E. Miscellanea – p. 171